

by 101450030

เพลงปฏิพากย์ : วัฒนธรรมการดนตรี และภาพสะท้อนทางสังคมของชาวตำบลเขาทอง
อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

PATIPHAK SONGS : MUSIC CULTURE AND SOCIAL REFLECTIONS OF
THE PEOPLE AT KHAOTHONG SUBDISTRICT,
PHAYUHAKHEREE DISTRICT, NAKHONSAWAN PROVINCE

ร.ภัทราภรณ์
จาก
บัณฑิตวิทยาลัย ม.มหิดล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2540

๑๗
๓๒๘๒๗
๕๕๔๐

Copyright by Mahidol University

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

เพลงปฏิพากย์ : วัฒนธรรมการดนตรี และภาพสะท้อนทางสังคมของชาวตำบลเขาทอง
อำเภอพะเยา จังหวัดนครสวรรค์

กฤษณา แสงทอง
ผู้วิจัย

ลัคนา ดารัตนหงษ์, อ.บ., ศศ.ม., Ph.D.
ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

โสฬส ศิริไสย์ กศ.บ., ศศ.ม., M.A.
กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์ ศศ.บ., ศศ.ม.
กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

อดุลย์ วิริยเวชกุล ราชบัณฑิต, พ.บ.
น.บ., F.R.C.P.
คณบดี
บัณฑิตวิทยาลัย

เสาวภา พรสิริพงษ์ ศศ.บ., สม.ม.
ประธานคณะกรรมการประจำหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

เพลงปฏิพากย์ : วัฒนธรรมการดนตรี และภาพสะท้อนทางสังคมของชาวตำบลเขาทอง

อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา

วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2540

.....
กฤษณา แสงทอง

ผู้วิจัย

.....
ลัทธนา ดารัตนหงษ์, อ.บ., ศศ.ม., Ph.D.

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
โสฬส ศิริไสย์ กศ.บ., ศศ.ม., M.A.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
ศักดิ์ชัย นิรัญรักษ์ ศศ.บ., ศศ.ม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
อดุลย์ วิริยเวชกุล ราชบัณฑิต, พ.บ.
น.บ., F.R.C.P.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

.....
คุณหญิงสุริยา รัตนกุล, อ.บ. (เกียรติคุณอันดับ 1), Ph.D.

ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

มหาวิทยาลัยมหิดล

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นางกฤษณา แสงทอง

วัน เดือน ปีเกิด 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2509

สถานที่เกิด จังหวัดกำแพงเพชร ประเทศไทย

ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2530 : การศึกษาระดับบัณฑิต วิชาเอกดุริยางคศาสตร์สากล
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร
พ.ศ. 2540 : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา
แขนงวิชาวัฒนธรรมการดนตรี มหาวิทยาลัยมหิดล

ตำแหน่ง และสถานที่ทำงาน พ.ศ. 2531 - 2533 : โรงเรียนสตรีภูเก็ต
พ.ศ. 2534 - ปัจจุบัน : โรงเรียนนครสวรรค์
ตำแหน่งอาจารย์ 1 ระดับ 4

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิชาลัยในครั้งนี้ได้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความกรุณาเอื้ออาทรย์ และได้กำลังใจจากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอนำมากล่าวด้วยความสำนึกในพระคุณดังนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ดร. ลักขณา ดาวรัตน์หงษ์ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษาข้อเสนอแนะและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ โสฬส ศิริไสย์ และ อาจารย์ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์ คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ให้ข้อคิด และข้อเสนอแนะในการศึกษาวิชาลัยจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์จากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบททุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทความรู้ทั้งหมดตลอดระยะเวลาที่เข้ารับการศึกษา และที่สุดของความสำเร็งนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณแม่ ที่ได้ให้ทุกอย่างที่มีคุณค่ามาตลอดแก่ผู้วิจัย และขอขอบคุณ คุณสุชาติ แสงทอง ผู้ให้คำแนะนำและตรวจสอบการวิเคราะห์เพลง การบันทึกเพลงปฏิพากย์เป็นโน้ตสากล รวมทั้งให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการศึกษาจนสำเร็จ

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณชาวบ้านตำบลเขาทอง ที่ให้ข้อมูลและให้ความเป็นกันเองกับผู้วิจัยเสมือนเป็นลูกหลานโดยเฉพาะอาจารย์วันเพ็ญ วัดตุม , อาจารย์ ประเทือง เหมือนเตย ผู้อำนวยการโรงเรียนเขาทอง และพ่อเพลง แม่เพลง ที่สำคัญของบ้านเขาทอง คือ คุณยายพุด ภูจำรุง , คุณยายละมัย แสนสุข , คุณตาดำ คงหอม , คุณตาธรรม หมี่ทอง , คุณตาสาย ไล่ทองคำ , นายไผ่ นางกาหลง นกทอง ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ และเพื่อน ๆ ที่ไม่ได้ลงนาม แต่มีส่วนช่วยเหลือให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์

กฤษฎณา แสงทอง

ชื่อวิทยานิพนธ์	เพลงปฏิพากย์ : วัฒนธรรมการดนตรีและภาพสะท้อนทางสังคมของชาวดำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
ผู้วิจัย	กฤษฎา แสงทอง
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	ลักขณา ดาวรัตนหงษ์ อ.บ., ศศ.ม., Ph.D. โสฬส ศิริไสย์ กศ.บ., ศศ.ม., M.A. ศักดิ์ชัย หิรัญรัมย์ กศ.บ., ศศ.ม.
วันที่สำเร็จการศึกษา	2 พฤษภาคม พ.ศ. 2540

บทคัดย่อ

เพลงปฏิพากย์ของชาวดำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ตามโอกาสของการเล่นเพลง คือ

1. เพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นในเทศกาลสงกรานต์ ได้แก่ เพลงพืชมธุวาน, เพลงซำจ้ำมะโลม และเพลงระบำบ้านไร่
2. เพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นในงานรื่นเริงทั่วไป คือ เพลงฉ่อย
3. เพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นเมื่อทำงานร่วมกัน ได้แก่ เพลงเดินกำรำเคียว, เพลงเกี่ยวข้าว และเพลงโกลกแป้ง

ในการศึกษานี้ได้ศึกษารายละเอียดของเพลงต่าง ๆ ข้างต้นในเรื่องขององค์ประกอบของเพลงพื้นบ้าน รวมทั้งได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงรูปแบบทางดนตรีของแต่ละเพลงไว้ในบทที่ 3 แนวการวิเคราะห์รูปแบบทางดนตรีพบว่ามียุทธศาสตร์ที่ใช้สร้างทำนองเพลงในแต่ละเพลงไม่มากนัก คือ ตั้งแต่ 3 เสียง ถึง 6 เสียง และในบางเพลงพบกลุ่มเสียง 5 เสียง ที่เรียกว่า กลุ่มเสียงเพนทาโทนิค อัตราจังหวะของเพลงเป็นจังหวะที่อิสระและคงที่ พื้นผิวเป็นพื้นผิวเดี่ยวที่มีการร้องสลับเป็นช่วง ๆ รูปแบบของเพลงปฏิพากย์ส่วนใหญ่เป็นเพลงท่อนเดียวซึ่งบางครั้งมีการร้องสลับและมีการร้องซ้ำเสียงหลาย ๆ เสียง

ผลการศึกษาในเรื่อง ภาพสะท้อนของเพลงปฏิพากย์ของชาวดำบลเขาทอง สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่มีอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธ, ศาสนาพราหมณ์ และความเชื่อดั้งเดิม รวมทั้งสภาพชีวิต, การทำมาหากิน และค่านิยมต่าง ๆ บทบาทของเพลงได้เปลี่ยนไปจากเดิมโดยมีปัจจัยมาจาก

ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยีทางการเกษตร , เทคโนโลยีทางด้านอุตสาหกรรม, เทคโนโลยีทางการสื่อสารการบันเทิง, เทคโนโลยีทางการคมนาคม, การศึกษาที่สังคมไทยได้รับอิทธิพลความเจริญด้านต่าง ๆ มาจากตะวันตก รวมทั้งองค์ประกอบของเพลงพื้นบ้าน

บทบาทของเพลงในปัจจุบันจึงเปลี่ยนจาก สิ่งที่ศิลปินพื้นบ้านเจตนาสร้างสรรค์ให้เป็นสิ่งบันเทิงแก่ชีวิตมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม นำมาแสดงให้เห็นเพื่อการอนุรักษ์มากกว่าการเล่นเพื่อความสนุกสนาน เนื้อร้องส่วนใหญ่เป็นเพียงเนื้อความเดิมที่ได้เคยร้องเล่นกันในอดีตเป็นเนื้อความที่คงเหลือไว้จากความทรงจำของพ่อเพลง และแม่เพลงที่อยู่ในวัยชราแทบทั้งสิ้น นอกจากนี้การเล่นในปัจจุบันส่วนใหญ่มีเล่นเฉพาะโอกาสที่ได้รับเชิญไปแสดง ดังนั้นการสร้างสรรค์เพลงแทบจะไม่มี มีเพียงการจดจำของเก่ามาว่ากันเท่านั้น ที่นับวันผู้เป็นพ่อเพลง-แม่เพลง จะเหลือน้อยลงผู้สืบทอดก็มีจำนวนน้อยลงเช่นกัน จึงทำให้มองเห็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของเพลงปฏิพักษ์ของชาวลำปางในอนาคตก็น่าจะเป็นเพียงวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้าน ที่บอกวิถีชีวิตเกี่ยวกับการละเล่นและสันตนาการของชาวลำปางในอดีตเท่านั้น

Thesis Title *Patiphak* Song : Music Culture and Social Reflections of the People at Khaothong Subdistrict, Phayuhakheree District, Nakhonsawan Province.

Name Krissana Saengthong

Degree Master of Arts. (Cultural studies)

Thesis Supervisory Committee

Lakana Daoratanahong B.A., M.A., Ph.D.
 Solot Sirisai B.A., M.A.(Linguistics) M.A.(Anthropology)
 Sakchai Hiranruk B.A. , M.A.

Date of Graduation 2 May B.E. 2540 (1997)

ABSTRACT

Patiphak songs of the people at Khaothong subdistrict, Phayuhakheree district, Nakhonsawan province can be divided into three groups according to the occasion of singing. The first group is *Patiphak* songs sung for *Songkran* festival such as *Pit-sa-than* song, *Cha-jaw-ma-lome* song and *Ra-bam-ban-rai* song. The second group is the songs for general entertainment such as *Choi* song, and the last group is songs for working such as *Ten-kam-ram-kiew* song, *Kiew-khaw* song and *Khlok-pang* song.

This research was about the details of these songs: folk song characteristics and musical styles. An analytical study of each song is in chapter 3 of this thesis. It showed that there were not many modes for the melody in each song, about 3 to 6 tones and also 5 tones (pentatonic mode) in some songs. The rhythm is independent and stable. It is the mono texture which is sung sequentially by two singers. Most *Patiphak* song styles have one stanza which sometimes is sung sequentially and repeatedly by using different sounds.

Patiphak song showed social reflections of the people at Khaothong subdistrict. They revealed influences of Buddhism, Brahma religion and old beliefs. They also showed life style and value systems. Roles of songs were changed by the growth of technology such as technologies of industries, entertainment and transportations. Moreover, western education and *Patiphak*'s characteristics have important influences for change.

The role of *Patiphak* songs at the present time has changed from a kind of entertainment to a kind of Thai cultural heritage preservation. They keep most of the old words in the memories of veteran singers. Moreover, the singers presented these songs on special occasions, when invited. There was less new creation from the original version. At the present time, few male and female veteran singers are still alive. There are few inheritors of these ancient songs. The future change of *Patiphak* songs at Khaothong subdistrict will be that these songs will only represent folk songs revealing the old life style of entertainment of the people.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	จ
สารบัญภาพ	ช
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของหัวข้อวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	2
1.3 วิธีดำเนินการศึกษา	3
1.4 ระยะเวลาการศึกษา	3
1.5 ข้อจำกัดและปัญหาในการศึกษา	4
1.6 ขอบเขตในการศึกษา	4
1.7 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา	5
1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2 ข้อมูลเกี่ยวกับตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์	8
2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดนครสวรรค์	8
2.1.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดนครสวรรค์	8
2.1.2 สภาพทางภูมิศาสตร์	9
2.1.3 สภาพทางสังคม	11
2.1.4 ประเพณี และวัฒนธรรม	13
2.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอพยุหะคีรี	16
2.2.1 ประวัติความเป็นมาของอำเภอพยุหะคีรี	16
2.2.2 สภาพทางภูมิศาสตร์	17
2.2.3 สภาพทางสังคม	18
2.2.4 ประเพณี และวัฒนธรรม	19

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.3 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตำบลเขาทอง	23
2.3.1 ประวัติความเป็นมาของตำบลเขาทอง	23
2.3.2 สภาพทางภูมิศาสตร์	24
2.3.3 สภาพทางสังคม	25
2.3.4 ประเพณี และวัฒนธรรม	28
8 เพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง	36
3.1 เพลงปฏิพากย์	36
3.1.1 ความหมายของเพลงปฏิพากย์	36
3.1.2 ประเภทของเพลงปฏิพากย์	40
3.2 เพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง	41
3.2.1 เพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นในเทศกาลสงกรานต์	41
- เพลงพืชมูฐาน	42
- เพลงช้าเจ้ามะโลม	44
- เพลงระบำบ้านไร่	47
3.2.2 เพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นในงานรื่นเริงทั่วไป	48
- เพลงน้อย	48
3.2.3 เพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นเมื่อทำงานร่วมกัน	59
- เพลงเดินกำรำเคียว	60
- เพลงเกี่ยวข้าว	63
- เพลงโยลกแป้ง	65
3.3 รูปแบบทางดนตรีของเพลงปฏิพากย์ ตำบลเขาทอง	67
3.3.1 รูปแบบทางดนตรีของเพลงพืชมูฐาน	69
3.3.2 รูปแบบทางดนตรีของเพลงช้าเจ้ามะโลม	74
3.3.3 รูปแบบทางดนตรีของเพลงระบำบ้านไร่	78
3.3.4 รูปแบบทางดนตรีของเพลงน้อย	82
3.3.5 รูปแบบทางดนตรีของเพลงเดินกำรำเคียว	97
3.3.6 รูปแบบทางดนตรีของเพลงเกี่ยวข้าว	102
3.3.7 รูปแบบทางดนตรีของเพลงโยลกแป้ง	106

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.4 ลักษณะเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง	113
3.4.1 ลักษณะองค์ประกอบของเพลงพื้นบ้าน	113
3.4.2 ลักษณะของรูปแบบทางดนตรี	116
4 ภาพสะท้อนทางสังคม และวัฒนธรรม จากเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง	123
4.1 ภาพสะท้อนจากเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง	123
4.1.1 ภาพสะท้อนทางด้านความเชื่อ	124
4.1.2 ภาพสะท้อนทางด้านสภาพชีวิตและการทำมาหากิน	130
4.1.3 ภาพสะท้อนทางด้านค่านิยม	133
4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง	135
4.2.1 เทคโนโลยี	135
4.2.2 การศึกษา	141
4.2.3 องค์ประกอบของเพลงพื้นบ้าน	143
4.3 บทบาทเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง	144
4.4 แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง	148
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	150
5.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา	150
5.2 ข้อเสนอแนะในงานวิจัย	153
บรรณานุกรม	155
รายชื่อพ่อเพลง แม่เพลงที่ให้ข้อมูล	160
ภาคผนวก	164
ภาคผนวก ก. แบบสัมภาษณ์	164
ภาคผนวก ข. เนื้อเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง	169

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แผนที่จังหวัดนครสวรรค์	15
2.2 แผนที่อำเภอพยุหะคีรี	22
2.3 แผนที่ตำบลเขาทอง	35
3.1 ตารางแสดงลักษณะรูปแบบทางดนตรีเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง	117

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของหัวข้อวิจัย

ธรรมชาติของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบท ย่อมมีความต้องการที่จะแสวงหาความบันเทิง หรือต้องการผ่อนคลายอารมณ์ แต่ความต้องการที่จะแสดงออกนั้นจะต้องเป็นที่พอใจของสังคม ดังเช่นการร้องเพลงซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาและเชื่อว่าเสียงร้องของมนุษย์อาจเป็นดนตรีชิ้นแรกของโลกที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น มนุษยชาติไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชนที่ล่าสัตว์หรือมีอารยธรรม ทั้งที่มีอยู่ในปัจจุบันและสูญพันธุ์ไปแล้วจะมีวัฒนธรรมทางดนตรีแตกต่างกันไปตามลักษณะวัฒนธรรมของตน

เพลงพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมทางดนตรี ซึ่งมีความเก่าแก่สืบทอดจากปากต่อปากมาหลายชั่วอายุคน โดยอาศัยการจดจำไม่มีกำเนิดที่แน่ชัดแต่เป็นที่ยอมรับและถ่ายทอดกันอย่างแพร่หลาย ลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้าน คือ ความเรียบง่ายและมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่น ความเรียบง่ายนั้นปรากฏอยู่ในรูปแบบและทำนอง ความเรียบง่ายของรูปแบบ คือ การซ้ำคำ ซ้ำวรรค ซ้ำโครงสร้างของจังหวะสัมผัส (Isorhythmic structure) ภาษาที่ใช้เป็นภาษาพูดธรรมดา ส่วนความเรียบง่ายในท่วงทำนอง คือ มีทำนองไม่ซับซ้อน และมีระดับเสียงซ้ำไปซ้ำมา (สุกัญญา สุจฉายา 2525 : 1)

ปราณี วงษ์เทศ (2525 : 63-64) ได้ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้านว่า เพลงพื้นบ้านหมายถึง เพลงที่แพร่หลายอยู่ ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านเดียวกันหรือมากกว่าหนึ่งหมู่บ้านก็ได้ แต่ทั้งเนื้อหา ผู้ร้อง ผู้ฟัง จะอยู่ในหมู่บ้านที่ทุกคนรู้จักกัน และจะแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะหมู่บ้านนั้น ๆ มีบทบาทหน้าที่หรือเป็นผู้ที่รู้จักในวงแคบ ๆ ของชุมชนระดับหมู่บ้าน ซึ่งเพลงพื้นบ้านสามารถเป็นสื่อสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคม เป็นเครื่องควบคุมรักษาสถาบันสังคมทำให้เกิดความสืบเนื่องทางสังคม ทั้งยังเป็นเครื่องช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดทางจิตใจได้อีกด้วย

เพลงพื้นบ้านในประเทศไทยมีหลายประเภท เช่น เพลงประกอบพิธี (เพลงแห่นางแมว เพลงสังนาค เพลงทำขวัญต่าง ๆ) เพลงกล่อมเด็ก เพลงประกอบการละเล่น เพลงร่ำวง เพลงปฏิพากย์ เป็นต้น เพลงปฏิพากย์ เป็นเพลงพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่มีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย เป็นเพลงที่ชายและหญิงใช้ร้องโต้ตอบกันในเชิงเกี่ยวพาราสี หรือเสียงสัจยอริชฐานที่ต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบมีทั้งเพลงที่เล่นตามเทศกาลต่าง ๆ เช่น หน้าเกี่ยวข้าว จะร้องเพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว

เพลงพานฟาง เพลงสงฟาง เป็นต้น หน้าตารุขสงกรานต์ ก็จะร้อง เพลงพวงมาลัย เพลงระบำบ้านไร่ เพลงพินฐาน เพลงเหย่ย เพลงข้าเจ้าหงษ์ ส่วนเพลงที่ใช้ร้องกันโดยไม่จำกัดเวลา ซึ่งเป็นเพลงที่ชายหญิงได้ตอบกันในงานรื่นเริงต่าง ๆ ได้แก่ เพลงฉ่อย เพลงเทพทอง เพลงปรบไก่ เพลงอีแซว เป็นต้น เพลงที่กล่าวมานี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเพลงปฏิพากย์ ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นนั้นจะมีลักษณะคล้าย และแตกต่างกันไป

จากการศึกษา "เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย" ของสุกัญญา สุจฉายา (2525 : 197-198) ได้สรุปถึงบทบาทของเพลงปฏิพากย์ในปัจจุบันว่า ในปัจจุบันบทบาทของเพลงปฏิพากย์ ได้ถดถอยและลดบทบาทไปจากสังคม ทั้งนี้เนื่องมาจากอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมตะวันตกทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปในทุกด้าน เทคโนโลยีแบบใหม่ทำให้การทำงานรวมหมู่ลดน้อยลง เพลงที่ใช้ร้องในขณะทำงานร่วมกันจึงหมดบทบาทไปและหมดรวดเร็วไปกว่าเพลงประเภทอื่น นอกจากนี้ยังมีสิ่งบันเทิงต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ ละคร วงดนตรีสากล วงดนตรีลูกทุ่ง ฯลฯ เข้าไปมีบทบาทแทนเพลงปฏิพากย์

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า เพลงปฏิพากย์เริ่มจะหมดความสำคัญจากความเป็นอยู่ของคนในสังคม ในขณะที่สังคมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเพลงปฏิพากย์ ที่ยังคงมีอยู่ในสังคมไทยในตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมทางดนตรีพื้นบ้านของไทยแห่งหนึ่งที่ยังคงมีการเล่นเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ โดยเฉพาะเพลงปฏิพากย์ ซึ่งเป็นเพลงที่มีการร้องโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย และมีลูกคู่ร้องรับและสอดเพลง แต่จำนวนผู้ที่เล่นฟ่อเพลง แม่เพลงมีน้อยลง ทำให้การเล่นเพลงปฏิพากย์ลดน้อยลง และอาจสูญหายไปถ้าไม่มีการศึกษาไว้เป็นหลักฐาน การวิจัยในครั้งนี้จะศึกษารวบรวมเพลงปฏิพากย์ของตำบลเขาทอง ศึกษาวิเคราะห์ทางด้านวัฒนธรรมการดนตรี ศึกษาภาพสะท้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวตำบลเขาทองจากเพลงปฏิพากย์ รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์บทบาท และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของเพลงปฏิพากย์ ของชาวตำบลเขาทองในปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อรวบรวมเพลงปฏิพากย์ ในตำบลเขาทอง จังหวัดนครสวรรค์
- 1.2.2 เพื่อวิเคราะห์เพลงปฏิพากย์ ในตำบลเขาทอง จังหวัดนครสวรรค์
- 1.2.3 เพื่อศึกษาภาพสะท้อนทางสังคม และวัฒนธรรมของเพลง รวมทั้งบทบาทและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของเพลงปฏิพากย์ ในตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรีในปัจจุบัน

1.3 วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพดังต่อไปนี้

1.3.1 ชั้นรวบรวมข้อมูล

- ศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจาก เอกสาร สิ่งพิมพ์ หนังสือ วีดิทัศน์ ที่เกี่ยวข้องและศึกษาจากเทปเพลงปฏิพากย์ในตำบลเขาทอง ที่ได้มีการบันทึกไว้

- รวบรวมข้อมูลโดยวิธีการทางมานุษยวิทยา ดังนี้

ก. การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการร้องเพลงปฏิพากย์ โดยสัมภาษณ์พ่อเพลงแม่เพลง ลูกคู่ ผู้สนใจต่อเพลงปฏิพากย์ และชาวบ้านในตำบลเขาทอง เพื่อรวบรวม เพลงปฏิพากย์ และศึกษายาทบาทของเพลงปฏิพากย์ ของตำบลเขาทองในปัจจุบัน

ข. การสังเกต ผู้วิจัยสังเกตกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง

ค. การบันทึกเสียง เป็นการบันทึกเสียงจากการร้องเพลงปฏิพากย์ของชาวบ้าน

ตำบลเขาทอง

ง. การบันทึกภาพ เป็นการบันทึกภาพการร้องเพลงปฏิพากย์ของชาวบ้านใน

ตำบลเขาทอง

1.3.2 ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และการบันทึกเสียง

- วิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม

ก. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สังเกต และบันทึกภาพจะนำไปวิเคราะห์โดยใช้วิธีทางมานุษยวิทยาและเสนอในเชิงบรรยาย

ข. ข้อมูลจากการบันทึกเสียงเพลงปฏิพากย์ นำไปวิเคราะห์ในเชิงคีตลักษณ์

1.3.3 ชั้นสรุปผลการวิจัย

1.4 ระยะเวลาการศึกษา

การศึกษาใช้เวลาในการศึกษาตั้งแต่ เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2537 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2539 รวมเวลา 2 ปี 8 เดือน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ชั้นเตรียมการได้แก่ การสำรวจข้อมูล ติดต่อกับหน่วยงาน และ ชาวบ้าน ประมาณ 4 เดือน ตั้งแต่ เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2537 ถึง เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2537

1.4.2 ชั้นเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ปี 11 เดือนตั้งแต่ เดือนธันวาคม พ.ศ. 2537 ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2539

1.4.2 ชั้นตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการเรียบเรียง และจัดพิมพ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและแก้ไข ใช้เวลาประมาณ 5 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2539 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2540

1.5 ข้อจำกัดและปัญหาในการศึกษา

1.5.1 การเก็บข้อมูลจากพ่อเพลง แม่เพลง รวมทั้งลูกคู่ เพื่อศึกษายาทเพลงต้องอาศัยเวลาและโอกาสจากเหตุการณ์จริง เช่น ต้องศึกษาการเล่นเพลงในช่วงเทศกาลสงกรานต์ และในงานต่าง ๆ ที่มีหน่วยงานมาขอให้ไปแสดงเพลงพื้นบ้าน เพื่อศึกษาความเป็นไปทางวัฒนธรรมได้ชัดเจน จึงทำให้ใช้เวลาในการศึกษานาน

1.5.2 พ่อเพลง แม่เพลง มีจำนวนน้อย และอยู่ในวัยชรา ทำให้ข้อมูลทางเนื้อเพลงมีไม่มากนัก

1.5.3 การนำข้อมูลจากการบันทึกด้วยเทปคลาสเซ็ท จากการว่าเพลงปฏิพากย์ ต้องใช้เวลาในการบันทึกเนื่องจากผู้ร้องมีอายุมาก เสียงร้องสั้นครือและการร้องเพลงมีการร้องรับของลูกคู่แทรกเข้ามาเป็นช่วง ๆ ทำให้ยากต่อการฟังคำร้อง

1.6 ขอบเขตในการศึกษา

1.6.1 ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะศึกษาภาคสนามเฉพาะเพลงปฏิพากย์ที่มีอยู่ในตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

1.6.2 การศึกษาเพลงปฏิพากย์ที่เป็นเทปเพลง จะศึกษาเฉพาะเทปเพลงที่มีการบันทึกเสียงจาก พ่อเพลง แม่เพลง และลูกคู่ ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

1.6.3 ศึกษาเพลงปฏิพากย์จากพ่อเพลง แม่เพลง และลูกคู่ที่อยู่ในตำบลเขาทอง จำนวน 22 คน ตามรายชื่อที่ปรากฏอยู่ในรายชื่อ พ่อเพลง แม่เพลงที่ให้ข้อมูล

1.6.4 เก็บข้อมูลในช่วงเวลา 1 ปี 11 เดือน คือ ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2537 ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2539

1.7 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

เพลงปฏิพากย์ คือ เพลงพื้นบ้าน ที่ร้องเล่นกันในโอกาสและเทศกาลต่าง ๆ มีลักษณะเฉพาะคือ เป็นเพลงที่ร้องโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย เป็นการร้องที่ใช้ปฏิภาณไหวพริบโต้ตอบกันอย่าง ฉับพลัน

พ่อเพลง คือ ผู้นำในการขับร้องเพลงฝ่ายชาย

แม่เพลง คือ ผู้นำในการขับร้องเพลงฝ่ายหญิง

ลูกคู่ คือ ผู้ที่คอยร้องรับ และสอดเพลง หรือช่วยให้จังหวะโดยการปรบมือหรือเล่นดนตรี ประกอบจังหวะให้พ่อเพลงแม่เพลงที่กำลังร้อง

การร้องรับ เช่น การร้องทวนคำที่เขาลงเพลง หรือร้องสร้อยเพลง

การสอดเพลง เช่น การร้องว่า ฮ้าไฮ, ซัดซ่า, ฉาดซาหรือคำกระทู้อื่น ๆ แทรกระหว่างวรรคที่กำลังร้องเพื่อให้เกิดความสนุกสนานครึกครื้นยิ่งขึ้น

ว่าเพลง คือ การร้องเพลงโต้ตอบกัน

1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย ของสุกัญญา สุจฉายา จัดพิมพ์โดย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เป็นหนังสือที่เขียนถึงเพลงปฏิพากย์ในภาคกลางของประเทศไทย ได้อธิบายถึงเพลงปฏิพากย์โดยทั่ว ๆ ไปในต่างประเทศ และประเทศไทย อธิบายเพลงปฏิพากย์ในภาคกลางว่ามีโครงสร้าง และการแบ่งประเภทของเพลงตามโอกาสที่ร้อง, จุดประสงค์ในการร้องและแบ่งตามลักษณะของเนื้อร้อง โดยอธิบายถึงเพลงปฏิพากย์ที่แบ่งตามลักษณะของเนื้อร้อง ซึ่งแบ่งเป็นเพลงปฏิพากย์สั้น 16 ชนิด เพลงปฏิพากย์ยาว 11 ชนิด นอกจากนี้ยังศึกษาถึงพัฒนาการของเพลงปฏิพากย์โดยทั่วไปในสมัยต่าง ๆ เช่น สมัยอยุธยา, สมัยรัตนโกสินทร์ในยุคตอนต้นและสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยอธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจที่ทำให้เพลงปฏิพากย์เสื่อมสูญ รวมทั้งศึกษาบทบาทของเพลงปฏิพากย์ในฐานะที่เป็นภาพสะท้อนของสังคมไทยในอดีต โดยมุ่งนำเสนอเรื่องเพศที่ปรากฏในเพลงปฏิพากย์ ศึกษาถึงสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนจากเพลงปฏิพากย์ในเรื่องต่าง ๆ เช่น เพลงปฏิพากย์กับความสำนึกในชนชั้น เพลงปฏิพากย์ในฐานะเป็นผู้ผลิตของสังคมเกษตรกรรม เพลงปฏิพากย์กับระบบความเชื่อ เพลงปฏิพากย์กับครอบครัวไทย

เพลงนอกศตวรรษ ของเอนก นาวิกมูล เป็นหนังสือที่รวบรวมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง โดยศึกษาจาก พ่อเพลง แม่เพลง ในจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง รวมทั้งได้ศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ใน เรื่อง การเล่นเพลงพื้นบ้านในสมัยสุโขทัย, อโยธยา, รัตนโกสินทร์ เรื่องราวของเพลงพื้นเมืองที่มีการ บันทึกลงแผ่นเสียงและแถบเสียง โดยบอกถึงแหล่งที่มาจากการบันทึก และแหล่งที่เก็บข้อมูลเกี่ยวกับ เพลงพื้นบ้าน รวมทั้งกล่าวถึง เพลงพื้นเมือง, เพลงไทยสากล, เพลงลูกทุ่ง, เพลงลูกกรุงลักษณะ ของเพลงพื้นเมืองและคุณค่าของเพลงพื้นเมืองชนิดต่าง ๆ

พื้นบ้าน พื้นเมือง ของปราณี วงษ์เทศ เป็นหนังสือที่รวบรวมบทความทางวิชาการ ที่ศึกษาถึงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านต่าง ๆ ของไทยมุ่งเสนอแนวการศึกษา และวิจัยวัฒนธรรมพื้นบ้าน พื้นเมือง ในเชิงวิหามนุษยวิทยา บทความที่กล่าวถึงได้แก่ ศิลปะกับสังคม , แนวการศึกษาเพลงพื้นบ้านทางมนุษยวิทยา, เพลงพื้นบ้านจากจังหวัดสุโขทัย, เพลงกล่อมเด็กของลาวพวน, การสลายตัวของศิลปพื้นบ้าน ไทยในปัจจุบันและจะอย่างไรกับปัญหาวัฒนธรรม

เพลงพื้นเมืองจากพนมทวน เอกสารนิเทศการศึกษาระดับที่ 171 เขียนโดย สุมาลย์ เรืองเดช เป็นงานวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านจากตำบลพนมทวน อำเภอพนมทวน จังหวัด กาญจนบุรี ผู้เขียนได้ศึกษาเพลงพื้นบ้านทั้งหมด 161 เพลง โดยแบ่งเป็น เพลงเด็ก 40 เพลง, เพลงประกอบการละเล่นพื้นเมือง 63 เพลง, เพลงประกอบพิธี 58 เพลง เพลงทำขวัญและบทแห่ 7 บท โดยศึกษาในช่วง 1 พฤษภาคม 2516 ถึง 1 มิถุนายน 2517 มีการกล่าวถึงเพลงเพลง ปฏิภาณย์ 9 เพลงคือ เพลงเหย่ย , เพลงยั่ว , เพลงพวงมาลัย , เพลงทรงเครื่อง , เพลงจาก , เพลงสงค้อ ลำพวน , เพลงซักรกระดาน และเพลงพินฐาน ในแต่ละเพลงได้อธิบายถึง วิธีการเล่น วิธีการร้อง ลักษณะฉันทลักษณ์ และเนื้อเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ

เพลงพื้นบ้านจากพยุหะคีรี เขียนโดย ผศ. วิเชียร เกษประทุม ศึกษาถึงเพลงพื้นบ้านทั้งหมดที่มีอยู่ใน อ. พยุหะคีรี จ. นครสวรรค์ ผู้เขียนได้รวบรวมเพลงพื้นบ้านและแบ่งตามประเภทดังนี้

เพลงประกอบการละเล่นพื้นบ้าน ประกอบด้วยเพลงร่ำวง 44 เพลง เพลงประกอบการ เล่นเบ็ดเตล็ด 11 เพลง และเพลงปฏิภาณย์ 9 ชนิด 22 สำนวน

เพลงประกอบพิธี แยกได้ 2 ชนิด คือ บททำขวัญ 7 ชนิด 16 สำนวน และบทแห่ 16 บท 10 สำนวน

เพลงกล่อมเด็ก 60 เพลง

การศึกษาครั้งนี้ มีการกล่าวถึงเพลงปฏิพากย์ที่มีใน อำเภอพยุหะคีรีถึง 9 เพลงด้วยกันคือ เพลงเต็นกำรำเคียว, เพลงดำนนา, เพลงเกี่ยวข้าว, เพลงพืษฐาน, เพลงช้าเข้ามาะโลม, เพลงพวงมาลัย และ เพลงน้อย

ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ในภาคที่ 25 เรื่อง “การเล่นเพลง” เล่มจบ ของกรมศิลปากร พ.ศ. 2509 เป็นหนังสือที่กล่าวถึงเพลงปฏิพากย์ของภาคกลาง โดยกล่าวถึงลักษณะคร่าว ๆ ของเพลงปฏิพากย์ เช่น เพลงเรือ, เพลงโคราช, เพลงเกี่ยวข้าว, เพลงสงฟาง, เพลงพืษฐาน, เพลงพวงมาลัย และเพลงระบำ เป็นต้น

บทที่ 2

ข้อมูลเกี่ยวกับตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดนครสวรรค์

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของจังหวัดนครสวรรค์

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงพระราชทานภาพได้บันทึกเกี่ยวกับ จังหวัดนครสวรรค์ ไว้ใน มหามุนีพระนิพนธ์ (2535: 232-233) ว่า “เมืองนครสวรรค์เดิมชื่อว่า “เมืองพระบาง” สร้างแต่ครั้ง สมัยสุโขทัย เมืองอยู่ทางฟากตะวันตกแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงหลังตลาดปากน้ำโพ ..... ปากน้ำโพเป็นที่สำคัญทางฝ่ายเหนือ เพราะแม่น้ำสายใหญ่ทางข้างเหนือลงมาต่อแม่น้ำเจ้าพระยาที่ ตรงนั้นถึง 4 สาย คือ แม่น้ำพิงลงมาจากเมืองเชียงใหม่ผ่านปากน้ำวังเมืองนครลำปางแล้ว ผ่าน เมืองตาก เมืองกำแพงเพชรลงมาสาย 1 แม่น้ำยมลงมาจากเมืองแพร่ผ่านเมืองสวรรคโลก สุโขทัย และเมืองพิศตรเก่ามาออกแม่น้ำน่านที่ปากน้ำเกษไชโยใกล้ปากน้ำโพสาย 1 แม่น้ำน่านลง มาจากเมืองน่านผ่านเมืองอุตรดิตถ์ เมืองพิบูลย์โลก และเมืองพิศตรใหม่มาออกที่ปากน้ำโพสาย 1 แม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นไปจากกรุงเทพ ฯ ไปประสมแม่น้ำทั้ง 4 สาย ซึ่งกล่าวมาแล้วที่ปากน้ำโพ มี พ่อค้าพวก 1 ซึ่งมีทุนทรัพย์ไปตั้งประจำอยู่ที่ปากน้ำโพ คอยรับซื้อสินค้าซึ่งขึ้นไปจากกรุงเทพ ฯ ไว้จำหน่ายส่งขึ้นไปตามหัวเมืองทางข้างเหนือ และซื้อสินค้าซึ่งลงมาจากข้างเหนือไว้จำหน่ายขาย ส่งลงมากรุงเทพ ฯ”

จะเห็นได้ว่าข้อความที่ได้มีการบันทึกไว้ ในมหามุนีพระนิพนธ์ข้างต้น บอกให้ ทราบว่า จังหวัดนครสวรรค์ในอดีตนั้นเป็นเมืองที่มีการค้า เป็นหัวเมืองทางเหนือที่รับ และส่ง สินค้า จากกรุงเทพมหานครขึ้นไปทางภาคเหนือ และจากภาคเหนือลงมากรุงเทพมหานคร การค้า ขยายใช้การเดินเรือเป็นหลัก โดยใช้ลำน้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางในการเดินเรือบรรทุกสินค้า

เมืองพระบางต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองขอนแก่น” เพราะตัวเมืองตั้งอยู่บนฝั่ง ตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาและหันหน้าไปทางแม่น้ำซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออก ทำให้แสงอาทิตย์ ส่องเข้าหน้าเมืองตลอดเวลา ต่อมาคนทั่วไปได้เรียกชื่อใหม่ และเป็นที่รู้จักมาจนถึงปัจจุบันว่า “ปากน้ำโพ”

ที่มาของคำว่า ปากน้ำโพ สันนิษฐานได้ 2 ประการคือ อาจมาจากคำว่า ปากน้ำโพธิ์ เพราะเป็นบริเวณปากน้ำ ได้แก่ ปิง (ปิง+น่าน) และน่าน (น่าน+ยม) ไหลมารวม กันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา หรืออีกประการหนึ่งคือ มีดินโพธิ์ขนาดใหญ่อยู่ตรงปากน้ำ (บริเวณวัด โพธิ์ซึ่งเป็นที่ตั้งศาลเจ้าพ่อกวนอูในปัจจุบัน จึงเรียกกันว่า ปากน้ำโพธิ์)

(สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์ 2539: 1) ปัจจุบันจังหวัดนครสวรรค์ มีคำขวัญประจำจังหวัดว่า “เมืองสี่แคว แห่มังกร พักผ่อนบึงบอระเพ็ด ปลารสเด็ดปากน้ำโพ”

2.1.2 สภาพทางภูมิศาสตร์

จังหวัดนครสวรรค์ ตั้งอยู่ระหว่างภาคกลาง กับภาคเหนือห่างจากกรุงเทพมหานคร ไปทางเหนือตามเส้นทางสายเอเชีย เป็นระยะทาง 237 กิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดพิจิตร จังหวัดกำแพงเพชร

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดอุทัยธานี จังหวัดลพบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดชัยนาท

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดนครสวรรค์ มีพื้นที่ประมาณ 9,645 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ และเป็นจุดเริ่มต้นของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของภาคกลาง โดยเกิดจากการไหลมาบรรจบกัน ของแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน ที่ตำบลปากน้ำโพ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ แล้วไหลผ่านไปอำเภอโกรกพระ อำเภอพยุหะคีรี และไปยังจังหวัดชัยนาท ดังนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่จึงเหมาะแก่การเกษตร พื้นที่การเกษตรเป็นที่นาประมาณ 2,232,600 ไร่ เป็นพื้นที่หนอง คลอง บึง ประมาณ 702,800 ไร่ นอกนั้นเป็นป่าสงวนซึ่งมีป่าไม้ใหญ่ และภูเขา สลับซับซ้อนทางตะวันตก ทางทิศตะวันออกเป็นป่าไม้เบญจพรรณ สำหรับแหล่งน้ำขนาดใหญ่ คือ บึงบอระเพ็ด อันเป็นแหล่งประมงน้ำจืดสำคัญของจังหวัด (ข้อมูลจากเกษตรจังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. 2538)

แม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่าน มีดังนี้

แม่น้ำปิง ได้แก่ แม่น้ำปิง และแม่น้ำวัง ซึ่งไหลมาบรรจบที่จังหวัดตาก แล้วไหลผ่านจังหวัดกำแพงเพชร เข้าเขตจังหวัดนครสวรรค์ผ่านอำเภอบรรพตพิสัย อำเภอเมืองนครสวรรค์ มารวมกับแม่น้ำน่านที่ตำบลปากน้ำโพ

แม่น้ำน่าน เป็นที่รวมของแม่น้ำยม กับแม่น้ำน่าน ซึ่งไหลผ่านจังหวัดแพร่ น่าน อุตรดิตถ์ และพิจิตร มาบรรจบกันที่ตำบลเกษัย อำเภอชุมแสง แล้วไหลมาบรรจบกับแม่น้ำปิงที่ ตำบลปากน้ำโพ

แม่น้ำเจ้าพระยา เกิดจากแม่น้ำปิงกับแม่น้ำน่านไหลมารวมกันที่ตำบลปากน้ำโพ เป็นต้นแม่น้ำเจ้าพระยาไหลจากจังหวัดนครสวรรค์ผ่านจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลางได้แก่ จังหวัด อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี ปทุมธานี และกรุงเทพมหานคร ไหลออกอ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรปราการ

ลักษณะภูมิอากาศ

โดยทั่วไปอากาศค่อนข้างร้อนในฤดูร้อน และค่อนข้างหนาวจัดในฤดูหนาว อุณหภูมิสูงสุดของภาคกลางที่อำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์ถึง 43 องศาเซลเซียส ภูมิอากาศค่อนข้างแห้งแล้งฤดูหนาวอุณหภูมิต่ำสุด 11 องศาเซลเซียส

ทรัพยากรธรรมชาติ และผลผลิต

ทรัพยากรที่สำคัญ คือ ที่ดิน และแรงงาน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการผลิตของ จังหวัดเป็นอย่างยิ่งเพราะผลผลิตหลักได้จากเกษตรกรรม มีการทำนา และการปลูกพืชไร่ที่สำคัญ คือ ข้าวโพด ข้าวฟ่าง และถั่วเขียว ผลผลิตที่ทำรายได้ให้จังหวัดรองลงมาคือ พาณิชยกรรม เนื่องจากเป็นศูนย์กลางทางการค้า และเป็นชุมทางของเส้นทางคมนาคมที่สำคัญระหว่างภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับแหล่งการค้าที่สำคัญได้แก่ ท้องที่อำเภอเมือง-นครสวรรค์ อำเภอตากถ้ำ อำเภอชุมแสง และอำเภอพยุหะคีรี

ลักษณะเศรษฐกิจ

จังหวัดนครสวรรค์มีลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ ดินร่วน หรือดิน ตะกอน จึงมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำนา และการปลูกพืชไร่ ดังนั้นประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดร้อยละ 80 จะประกอบอาชีพกสิกรรม จัดได้ว่าจังหวัดนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางการผลิตของภาคเหนือตอนล่าง

ประชากร

จำนวนครัวเรือนในจังหวัดนครสวรรค์มีทั้งหมด 267,102 ครัวเรือน มีประชากร 1,140,287 คน แยกเป็นชาย 564,431 คน หญิง 575,856 คน (ข้อมูลจากสำนักงานสถิติ จังหวัดนครสวรรค์ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2539)

การคมนาคม

การคมนาคมทางบก มีทั้งทางรถยนต์ และ รถไฟ เป็นจังหวัดศูนย์กลางการคมนาคมของภาคเหนือตอนล่าง และเป็นจังหวัดที่เป็นประตูสู่ภาคเหนือตอนบนโดยมีทางรถไฟสายกรุงเทพ - เชียงใหม่ ผ่านทั้งเที่ยวขึ้นและเที่ยวลง วันละประมาณ 30 เที่ยว

สำหรับการคมนาคมทางรถยนต์ มีถนนเชื่อมต่อกับจังหวัดใกล้เคียง และอำเภอต่าง ๆ ภายในจังหวัดโดยทางหลวงแผ่นดิน และทางหลวงจังหวัด

ทางหลวงแผ่นดินที่ผ่านจังหวัดนครสวรรค์มี 5 สายคือ

1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) จากกรุงเทพมหานคร ผ่านนครสวรรค์ไปสิ้นสุดที่จังหวัดเชียงราย
2. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 32 (บางปะอิน - นครสวรรค์) แยกออกจากเส้นทางหมายเลข 1 เริ่มจาก อ.บางปะอิน จ. พระนครศรีอยุธยา เข้าสู่จังหวัดพิษณุโลก ไปสิ้นสุดที่จังหวัดเชียงใหม่
3. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 แยกจากเส้นทางหมายเลข 32 (อินทร์บุรี - เขาค้อ) ผ่านอำเภอตากฟ้า ท่าตะโก หนองบัว เข้าสู่จังหวัดพิษณุโลก ไปสิ้นสุดที่จังหวัดเชียงใหม่
4. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 117 (นครสวรรค์ - พิษณุโลก)
5. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 225 (นครสวรรค์ - ชัยภูมิ) เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างภาคเหนือกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านอำเภอชุมแสง หนองบัว

2.1.3 สภาพทางสังคม

การปกครอง

การบริหารราชการ แบ่งเขตการปกครองเป็น 12 อำเภอ ดังนี้

1. อำเภอเมืองนครสวรรค์
2. อำเภอลาดยาว
3. อำเภอดาคลี
4. อำเภอชุมแสง
5. อำเภอบรรพตพิสัย
6. อำเภอท่าตะโก
7. อำเภอพยุหะคีรี
8. อำเภอไพศาลี

9. อำเภอหนองบัว
10. อำเภอดากฟ้า
11. อำเภอเก้าเลี้ยว
12. อำเภอโกรกพระ

การสาธารณสุข

การให้บริการด้านสาธารณสุขของจังหวัด จัดแบ่งออกเป็นการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค โดยมีสถานบริการด้านสาธารณสุขในเขตพื้นที่จังหวัด ดังนี้

1. สถานบริการสาธารณสุขของรัฐ	จำนวน	165 แห่ง
2. โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม	จำนวน	2 แห่ง
3. สถานบริการสาธารณสุขสังกัดกระทรวงมหาดไทย	จำนวน	3 แห่ง
4. สถานบริการสาธารณสุขเอกชน รวมทั้งร้านขายยา	จำนวน	540 แห่ง

อาชีพ

การค้าภายในจังหวัดจะเป็นของคนไทยเชื้อสายจีนเป็นส่วนใหญ่ โดยทั่วไปจะมีการแข่งขันกันเองในการขายแต่ละประเภท ดังนั้นอิทธิพลของการผูกขาดจึงเกือบไม่มียกเว้น ธุรกิจเกี่ยวกับการขนส่ง และการค้าเนื้อสัตว์ชำแหละ เป็นต้น

การค้าส่ง ส่วนใหญ่เป็นสินค้าพืชไร่ และสินค้าที่ส่งออก เช่น ข้าว ข้าวโพด อ้อย ข้าวฟ่าง ถั่ว ฝ้าย ข้าวเปลือก และสินค้าอุตสาหกรรม ได้แก่ ข้าวสาร น้ำตาลทราย ไม้แปรรูป ไม้ขีดไฟ แร่ใยหิน และโรงงานหินอ่อน การค้าปลีก ส่วนใหญ่เป็นสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค

การศึกษา

สถาบันการศึกษาของจังหวัดนครสวรรค์ มีตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงระดับอุดมศึกษา ดังนี้

1. โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 26 โรงเรียน
2. โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด 91 กลุ่ม จำนวน 669 โรงเรียน
3. โรงเรียนเอกชนสายสามัญ จำนวน 62 โรงเรียน
4. โรงเรียนเอกชนสายอาชีพหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 9 โรงเรียน
5. โรงเรียนเอกชนสายอาชีพหลักสูตรโรงเรียน จำนวน 2 โรงเรียน

6. โรงเรียนสังกัดเทศบาล จำนวน 11 โรงเรียน
7. โรงเรียนสาธิตสถาบันราชภัฏ จำนวน 1 โรงเรียน
8. สถาบันราชภัฏ จำนวน 1 สถาบัน
9. โรงเรียนตำรวจภูธร จำนวน 1 โรงเรียน

การศาสนา

ในจังหวัดนครสวรรค์มีสถานที่เกี่ยวกับศาสนา และความเชื่อดังนี้

1. วัด จำนวน 301 วัด
2. สำนักสงฆ์ จำนวน 497 แห่ง
3. ที่พักสงฆ์ จำนวน 115 แห่ง
4. โรงเรียนพระปริยัติธรรม จำนวน 131 โรงเรียน
5. โรงเรียนบาลี จำนวน 10 โรงเรียน
6. โรงเรียนพุทธศาสนาวินยาธิการ จำนวน 4 โรงเรียน
7. โรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ จำนวน 5 โรงเรียน
8. โบสถ์ศาสนาคริสต์ จำนวน 6 โบสถ์
9. มัสยิด จำนวน 1 แห่ง
10. โบราณสถาน จำนวน 4 แห่ง

2.1.4 ประเพณี และวัฒนธรรม

จังหวัดนครสวรรค์ มีประเพณีที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป 2 ประเพณี คือ

ก. ประเพณีแห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่ปากน้ำโพ

เป็นงานประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีน ที่อาศัยอยู่ในเมืองนครสวรรค์ทำสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเทศกาลตรุษจีน เป็นการเฉลิมฉลองเพื่อความเป็นสิริมงคลเป็นเวลา 3 วัน โดยจะมีขบวนแห่ต่าง ๆ เช่น การเชิดสิงห์โต การแห่มังกร เอ็งกอ พระบู๊ ขบวนนางฟ้า เจ้าแม่กวนอิม ล่อโก้ว และการแสดงอื่น ๆ แห่แทนไปตามถนนสายสำคัญในตลาดปากน้ำโพ การแห่มังกรที่มีความสวยงาม และมีความยาวมากที่สุดในประเทศไทย การเชิดต้องใช้คนประมาณ 150-170 คน ตกแต่งประดับประดาไปด้วยไฟหลากสี และตัดเย็บรูปมังกรด้วยความประณีตสวยงาม ประเพณีแห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่ปากน้ำโพนี้ มีประวัติว่า สมัยก่อนเคยมีมือหิวตกโรคระบาดทำให้มีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก จึงได้มีการอัญเชิญ เจ้าพ่อ-

เจ้าแม่ปากน้ำโพ มาแห่รอบตลาดเพื่อให้โรคร้ายนี้หมดไป และเมื่อโรคร้ายได้หายไปก็ทำให้มีการจัดประเพณีนี้ขึ้นมาเป็นประจำทุกปีจนถึงปัจจุบัน

ประเพณีแห่เจ้าพ่อ - เจ้าแม่ปากน้ำโพ จะมีการแห่ 1 คืนกับ 1 วัน การแห่จะเริ่มในตอนกลางคืนก่อน เรียกว่า ชิวชา แล้วแห่ต่อในวันรุ่งขึ้นตลอดทั้งวัน เรียกว่า ชิวสี ในวันที่คนไทยที่มีเชื้อสายจีน จะตั้งโต๊ะเครื่องไหว้ ด้วยอาหาร ผลไม้ ไร่รวงขบวนของเจ้าพ่อ และเจ้าแม่ เมื่อขบวนของเจ้าพ่อ - เจ้าแม่ มาถึงเจ้าของบ้านจะจุดประทัด และจุดธูปไหว้เจ้าพ่อ-เจ้าแม่ที่เป็นรูปปั้นจำลองนั่งเกี้ยวมา แต่มีที่น่าสนใจในตอนนี้คือ การที่ร่างทรงของเจ้าพ่อ ทำพิธีปิดรั้วความให้กับเจ้าของบ้าน และเขียนธูปไว้ให้เป็นสิริมงคล พิธีเหล่านี้จะมีขึ้นหลังตรุษจีน 3 วัน ซึ่งเทศกาลตรุษจีนจะจัดให้มีมหรสพติดต่อกัน 12 วัน 12 คืน นับว่าเป็นประเพณีที่มีการจัดงานได้ยิ่งใหญ่ที่สุดของชาวนครสวรรค์

ข. ประเพณีแข่งเรือ ที่วัดเกาะหงษ์

ประเพณีการแข่งเรือยาวที่วัดเกาะหงษ์ เป็นประเพณีที่ทำสืบเนื่องมาแต่อดีต ซึ่งในอดีตจังหวัดนครสวรรค์จะจัดให้มีการแข่งเรือยาว บริเวณสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ในช่วงเทศกาลออกพรรษาทุกปี ต่อมาการแข่งเรือยาวเริ่มซบเซาลง คงเหลือแต่วัดเกาะหงษ์เท่านั้นที่ยังคงรักษาประเพณีจัดให้มีการแข่งขันกันทุกปี โดยจัดให้มีการแข่งขัน 1 - 2 วัน ในช่วงออกพรรษาประมาณวันที่ 30 ตุลาคม - 2 พฤศจิกายนของทุกปี

ลักษณะของเรือที่แข่ง เป็นเรือขนาดกลาง คือ มีฝีพายตั้งแต่ 30-50 คน และเรือขนาดเล็ก มีฝีพาย 25 - 30 คน หัวเรื่อนั้นจะผูกด้วยแพรสีต่าง ๆ มีพวงมาลัยคล้อง มีบายศรี และมีธงประจำเรือ ส่วนท้ายเรือจะผูกด้วยแพรสีต่าง ๆ และมีพวงมาลัยคล้องเช่นกัน ความยาวของเรือที่ใช้แข่งขันประมาณ 15 วา หรือ 30 เมตร การแต่งกายของฝีพายจะใช้เสื้อผ้าสีที่เป็นสีเดียวกัน ก่อนการแข่งขันจะมีการจับฉลากเลือกท่อน และนิยมพายตามกระแสน้ำ มีการกำหนดระยะทางเป็น 500 เมตร 600 เมตร หรือ 700 เมตร ผู้ชนะ คือ ผู้ที่พายเรือถึงท่อนที่กำหนดเป็นลำแรก

2.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอำเภอพยุหะคีรี

2.2.1 ประวัติความเป็นมาของอำเภอพยุหะคีรี

เมืองพยุหะ เป็นเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่เมื่อรัชกาลที่ 4 เดิมเรียกว่า “บ้านพยุแด่น” อยู่ในแขวงจังหวัดนครสวรรค์ เป็นที่มีแร่เหล็กมากแต่โบราณเอาแร่ที่บ้านพยุแด่นนี้มาถลุงเป็น “เหล็กหางกุ้ง” เรียกเช่นนั้นเพราะเหล็กที่ถลุงแล้วรูปคล้ายกับกุ้งข้างตอนทาง ใต้ทำของเครื่องเหล็กสำหรับทำการต่าง ๆ ในสมัยก่อนมี “เหล็กเทศ” คือ เหล็กต่างประเทศเข้ามาขายราคาถูกกว่าเหล็กถลุงในเมืองไทย ที่บ้านพยุแด่น จึงเป็นที่ผู้คนอยู่มากมาแต่เดิมและมีเหตุอีกอย่าง 1 ด้วยระยะทางแต่เมืองมโนรมย์ขึ้นไปถึงเมืองนครสวรรค์ห่างมากนัก ประสงค์จะให้มียี่อุ้อาศัยของเรือขึ้นล่อง ทั้งเรือราชการ คือ เรือที่ส่งปืนเรือไฟ เป็นต้น และเรือราษฎรที่ไปมาค้าขายจึงตั้งเมืองพยุหะคีรีขึ้น (ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จ ฯ กรมพระยา 2534 : 232)

อำเภอพยุหะคีรี ตั้งเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2437 ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลพยุหะคีรี อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ อำเภอพยุหะคีรี มีตำนานที่เป็นเรื่องเล่าขานหลายตำนานดังคำบอกเล่าต่อไปนี้ “เรื่องเล่าจาก นายสุรินทร์ เรื่องฤทธิ์ เล่าว่า ที่เชิงเขามีถ้ำใหญ่อยู่ถ้ำหนึ่ง ถ้ำนี้ยาวไปสุดปลายน้ำไปจรดริมแม่น้ำเจ้าพระยา สมัยที่ยาย (ของผู้เล่า) ยังเป็นเด็กถ้ำยังมีอยู่แต่เด็ยนี้ถูกปิดเสียแล้ว มีเรื่องเล่าต่อมารว่ครั้งกระโน้น ถ้ำนี้เป็นที่เก็บสมบัติของกษัตริย์โบราณ เช่น เพชรนิลจินดาแก้วแหวนเงินทอง แต่ไม่มีผู้ใดพบเห็นบ่อยนัก เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้มีบุญเท่านั้นจะได้เห็นคนที่หยิบฉวยไปเป็นสมบัติส่วนตัวก็ไม่ได้ เพราะมีวัวใหญ่เฝ้าอยู่ตัวหนึ่งวัวตัวนี้เล่ากันว่า มีรูปร่างใหญ่โต มีลักษณะสง่างาม สีแดง กลางศรีษะมีสีขาวด่าง ชาวบ้านเรียกว่า “วัวแด่น” เรียกกันไปเรียกกันมา เลยเพี้ยนไปเป็น “หัวแด่น” ปัจจุบันคือ “หมู่บ้านหัวแด่น” เป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอพยุหะคีรี” (วิเชียร อชิโนบุญวัฒน์ , 2536 : 102)

เรื่องเล่าจากการศึกษา ของนายวิเชียร เกษประทุม (2528: 50-51) กล่าวว่า “พยุหะคีรี เดิมเรียกว่า “หัวแด่น” หรือ “พยุหะแด่น” ทั้งสองคำนี้เพี้ยนมาจากคำว่า “หัวแดน” หรือ “พยุหะแดน” เพราะที่นั่นเป็นเขตแดนระหว่างเมืองใหญ่สองเมือง คือ เมืองพระบาง (นครสวรรค์) และเมืองสวรรค์ (สรรค์บุรี) เมื่อกองทัพเมืองพระบางยกลงมาทางใต้ก็พักที่นั่น และกองทัพเมืองสรรค์ยกขึ้นไปทางเหนือก็พักที่นั่นพยุหะคีรีจึงเป็นเพียงที่พักทัพ จึงเรียกว่า พยุหะแดน และเป็นเขตแดนต่อแดนของทั้งสองเมือง จึงเรียกว่าหัวแดนของเมืองเมื่อนานเข้าก็เพี้ยนเป็น “หัวแด่น”

อีกทางหนึ่งที่มาของคำนี้ ได้แก่ นายปรมปราเล้าสืบต่อกันมาช้านานว่า ที่เขาแก้ว (บริเวณวัดเขาแก้วปัจจุบัน) มีถ้ำใหญ่มาก ทัพของถ้ำนี้ไปโผล่ที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา คือ ยาวประมาณ 1 กิโลเมตร ถ้ำนี้เป็นที่เก็บเพชรนิลจินดา และเครื่องใช้ต่าง ๆ ภาชนะสิ่งของนานาชนิดหนึ่งเป็นของโบราณของกษัตริย์ หรือเจ้าเมืององค์ใดไม่ปรากฏชัด สิ่งของเหล่านี้มีเทวดาองค์

หนึ่งเป็นผู้เฝ้ารักษา พอถึงวันดีคืนดีเทวดาท่านนั้นก็จะแสดงตนให้คนเห็นเป็นวัวใหญ่ สีแดง หน้า
แค้น ชาวบ้านเรียกว่า “วัวแค้น” หรือ จัวแค้น คำว่า หัวแค้น จึงสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากวัวแค้น
นั่นเอง

อำเภอพยุหะคีรี มีชื่อประกอบด้วยคำบาลี สันสกฤต สองพยางค์ คือ “พยุหะ”
กับ “คีรี” ซึ่งคำว่า พยุหะ แปลว่า ขบวนกองทัพ และคำว่า คีรี แปลว่า ภูเขา คำว่า พยุหะคีรี จึง
หมายถึง “กองทัพภูเขา” หมายถึงภูเขามากมายนั่นเอง เพราะฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือ
เต็มไปด้วยภูเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อนกัน มีลักษณะคล้ายกองทัพที่เคลื่อนพลไปรุกรบ ณที่ใด
ที่หนึ่งได้ทุกขณะ ภูเขาน้อยใหญ่เป็นขุนพลนำทัพอยู่เบื้องหน้า ติดตามด้วยภูเขาสูงเล็กภูเขาน้อยซึ่ง
เปรียบเสมือนพลทัพนายกอง และภูเขอันสลับซับซ้อน ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของอำเภอ
พยุหะคีรีอยู่จนทุกวันนี้

2.2.2 สภาพทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้งในปัจจุบันตั้งอยู่บนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ห่างจากตัวจังหวัด
นครสวรรค์ ลงมาทางทิศใต้ประมาณ 28 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 750,283 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขต

- ทิศเหนือ ติดกับอำเภอโกรกพระ และอำเภอเมืองจังหวัดนครสวรรค์
- ทิศใต้ ติดกับอำเภอตากดี จังหวัดนครสวรรค์ และอำเภอมโนรมย์

จังหวัดชัยนาท

- ทิศตะวันออก ติดกับอำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์
- ทิศตะวันตก ติดกับอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบเหมาะกับการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ มีแม่น้ำ
เจ้าพระยาไหลผ่านที่ตำบลยางขาว ตำบลน้ำทรง ตำบลย่านมัทรี และตำบลทำนน้ำอ้อย

ทรัพยากรธรรมชาติ

มีป่าสงวนที่เขาสนามชัย ตำบลเขาทะเล มีเนื้อที่ประมาณ 1,777 ตารางกิโลเมตร
เป็นป่าไม้เบญจพรรณ

พลเมือง

ครัวเรือนในอำเภอพยุหะคีรีมีทั้งหมด 17,719 ครัวเรือน มีจำนวนประชากร 66,947 คน ชาย 32,831 คน หญิง 34,116 คน (ข้อมูลจากสำนักงานสถิติจังหวัดนครสวรรค์ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2539)

การคมนาคม

มีทั้งทางบก ทางน้ำ และทางรถไฟ โดยมีทางหลวงแผ่นดิน และทางหลวงชนบท

2.2.3 สภาพทางสังคม

การปกครอง

- การบริหารส่วนภูมิภาคแบ่งเป็น 11 ตำบล 107 หมู่บ้านดังนี้
  1. ตำบลพยุหะคีรี
  2. ตำบลทำนน้ำอ้อย
  3. ตำบลยางขาว
  4. ตำบลม่วงหัก
  5. ตำบลน้ำทรง
  6. ตำบลเขากะลา
  7. ตำบลเขาบ่อแก้ว
  8. ตำบลเขาทอง
  9. ตำบลเนินมะกอก
  10. ตำบลย่านมัทรี
  11. ตำบลสระทะเล

การสาธารณสุข มีสถานอนามัย 10 แห่ง โรงพยาบาล 1 แห่ง

อาชีพ มีการเกษตรกรรม ทำนา ไร่ ไร่ การอุตสาหกรรม

การศึกษา และศาสนา

- โรงเรียนสังกัดการประถมศึกษา จำนวน 47 โรงเรียน
- โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จำนวน 3 โรงเรียน
- โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษา 1 โรงเรียน และมัธยมศึกษา

ตอนปลาย 1 โรงเรียน

- วัดพุทธ จำนวน 23 วัด

2.2.4 ประเพณี และวัฒนธรรม ชาวบ้านอำเภอพุทธะคีรี เป็นคนไทยเกือบทั้งหมด ประเพณีส่วนใหญ่จึงเป็นแบบไทยคล้ายกับท้องถิ่นชนบทอื่น ๆ ซึ่งประเพณีแตกต่างจากที่อื่นดังนี้

ก. ประเพณีทำข้าวหลามถวายพระที่มณฑปวัดเขาแก้ว ประเพณีนี้มีมาตั้งแต่โบราณตามคำบอกเล่าว่า ครั้งหนึ่งมีเหตุการณ์เกิดขึ้นในบริเวณเทือกเขาแก้ว ที่เรียกว่า “วังสัก” มีป่าสักขึ้นเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันเรียกว่า “สำนักวิปัสสนากรรมฐาน” ในครั้งนั้นวังสักแห่งนี้ มีป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก รวมทั้งสัตว์ร้ายนานาชนิด ในปีนั้นเกิดโรคระบาด (อหิวาตกโรค) ทำให้ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ฝูงบางในป่าสักต่างร้องระงมเป็นที่ผิดสังเกตเหมือนกับจะมีลางบอกเหตุว่าเกิดอาเพศจากภูตผีปีศาจ จากเหตุการณ์ในครั้งนั้น มีเจ้าป่าเจ้าเขาเรียกว่า “เจ้าวังสัก” ได้มาเข้าฝัน และขอให้ผู้คนเผาข้าวหลามแล้วนำไปทำบุญ ที่ยอดเขามณฑปในวันพระเดือน 3 ขึ้น 5 ค่ำ เป็นการเช่นวิญญานพวกภูตผีปีศาจ เพื่อแก้อาถรรพ์ ทำให้โรคระบาดนั้นหายไป ชาวพุทธะคีรี จึงเผาข้าวหลามและนำไปทำบุญที่วัดเขาแก้วเป็นประจำทุกปี ในงานเทศกาลเดือน 3 ซึ่งเป็นประเพณีที่ทำสืบทอดกันมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน

ข. ประเพณีน้ำแข็ง ประเพณีน้ำแข็งมีมานานแล้ว ทำกันในเดือน 4 ขึ้น 4 ค่ำ ปัจจุบันทำที่กลางตลาดสดพุทธะคีรี สำหรับประวัติของพิธีนี้มีเรื่องเล่าต่อ ๆ กันมาว่า “มีสัตว์ป่า อีเก้งอาศัยอยู่บนยอดเขาวัดเขาแก้วในวังสัก ซึ่งเป็นเวลาเที่ยงวัน ผู้คนได้ยินเสียงร้องของอีเก้งที่ ร้องแปลกกว่าปกติทุกวัน พอเวลาตอนเย็นก็จะได้วิ่งลงมาจากยอดเขา โดยวิ่งผ่าเข้ามาในตลาดหัว แค้น ทำให้ผู้คนไล่จับกันเป็นจำนวนมาก แต่ก็ได้กระโดดลงน้ำ ผู้คนทั้งสองฝั่งคลองก็พากันเรือ ช่วยกันจับและฆ่าจนตาย ผู้คนได้นำเนื้อเอ็งมากิน พอเวลาพลบค่ำผู้คนที่กินเนื้อเอ็งก็เกิดล้มตาย เป็นจำนวนมาก จึงเป็นเหตุทำให้ผู้คนในหัวแค้นต้องทำประเพณีน้ำแข็งกลางตลาด และเชิญหลวง พ่อเทศ วัดสระทะเล มาทำพิธีด้วย โดยการแห่หลวงพ่อเทศแห่รอบตลาด ในการแห่จะมี ดิน ทราบ น้ำนมนต์ ผู้คนจะพากันมาตักน้ำมนต์เพื่อรักษาโรคภัย และเสดาะเคราะห์ มีการสวดมนต์ และทำ บุญตอนเช้า มีลิเกฉลองทุกปี ซึ่งทำให้ผู้คนได้ร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา”

(วิเชียร เกษประทุม 2528 : 63-64)

ค. ประเพณีไหว้ผี เดิมชาวพุทธะคีรี เรียกประเพณีท้องถิ่นชนิดนี้ว่า “งานสามปี” เพราะถึงปีที่มีเดือนแปดสองครั้งจะประกอบพิธีกรรมครั้งหนึ่ง ความจริงงานนี้ คือ งานเช่นไหว้ผีปู่ ย่า ตา ยาย จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ไหว้ผี” บางคนเรียกว่าการไหว้ผีโรง ซึ่งแต่เดิมมีชื่อเต็มว่า “ผีโรงเรือน” หรือผี ปู่ ย่า ตา ยาย

มีการทำสืบเนื่อง และตกทอดมาสู่ลูกหลาน คือ ลูกหลานจะต้องแขวนผีเรือนไว้ที่บ้านเรือนของตน ต้องดูแลรักษาอย่างดี เมื่อบุตรธิดามีเหย้าเรือนจะมอบหมายกันต่อ ๆ ไป ผีโรงนี้บางบ้านเป็นหม้อดินเล็ก ๆ มีเชือกผูกคอห้อยแขวนไว้ บางบ้านเป็นกระบอกไม้ไผ่ต้องมีเบ้าจันทน์หนึ่งกับขี้ผึ้งก้อนกลม ๆ ก้อนหนึ่งวางไว้บนสำลี บางทีก็มีหมากพลูด้วย พอถึงวันดีคืนดี เช่น สงกรานต์ เจ้าของต้องนำเบ้าจันทน์ และขี้ผึ้งออกมาอาบน้ำประแป้งทาขมิ้น เครื่องหอม เปลี่ยนเครื่องสำลีใหม่ นอกจากผีโรงเป็นมรดกแล้วแต่ละหมู่บ้านยังมีผู้จัดเจนเกี่ยวกับพิธีกรรม เรียกว่า “ท้าว” หรือ “ท่านท้าว” ท้าวต้องเป็นผู้หญิงสูงอายุมีความประพฤติดีเป็นที่นับถือของคนทั่วไป ท้าว จะเป็นผู้รักษาประเพณีไหว้ผี ไร่เป็นผู้ที่มีบทบาทในการประกอบพิธีทุกอย่าง

เมื่อถึงปีที่มีเดือนแปดสองหน โดยปกติจะไหว้ในเดือนเจ็ด โดยจัดทำเป็นหมู่บ้าน แต่ถ้าหมู่บ้านใดไม่มี “ท้าว” จะไปรวมกับหมู่บ้านอื่นก็ได้ ท่านท่านบางคนเป็นหัวหน้าอยู่หลายกลุ่มคน เวลาประกอบพิธีจึงมีคนมากถึงสองร้อย สามร้อย คน พวกลูกหลานที่ไปประกอบอาชีพที่อื่น จะกลับมาทำพิธีกับเขา

การกำหนดวันไหว้ ท้าวจะเป็นผู้กำหนดเอง การไหว้ครั้งหนึ่งจะใช้เวลา 3 วัน ก่อนถึงกำหนด ท่านท้าวจะเลือกทำเลที่ใช้ประกอบพิธี จะต้องเป็นที่โล่งแจ้ง อยู่บนที่ดอนน้ำไม่แฉะและกว้างขวาง พื้นดินเรียบไม่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์อื่น ต่อจากนั้นท้าวจะสั่งให้ลูกช้าง (ผู้ช่วยเหลือ) จัดปลุกศาลเพียงตาเป็นตัวอย่างขึ้นก่อน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมพิธีทำศาลให้มีขนาดเท่ากัน ก่อนถึงกำหนดท่านท้าวจะมาบอกให้ทุกบ้านที่มีผีโรง ไปปลุกศาลเพียงตาขึ้น ให้มีขนาดเท่ากับท้าวปลุก และเรียงกันไปเป็นแถวตามลำดับก่อนหลัง ศาลที่ปลุกขึ้นนี้ใช้ไม้ไผ่เพราะหาง่าย มีลักษณะเป็นศาลชั้นครึ่ง คือชั้นบนครึ่งหนึ่งและชั้นล่างอีกครึ่งหนึ่ง แล้วผูกรววดิดกับเสาที่หน้าศาลด้วยเพื่อพาดเครื่องทรงของผี บางแห่งปลุกติดกันยาวเป็นกิโลเมตร

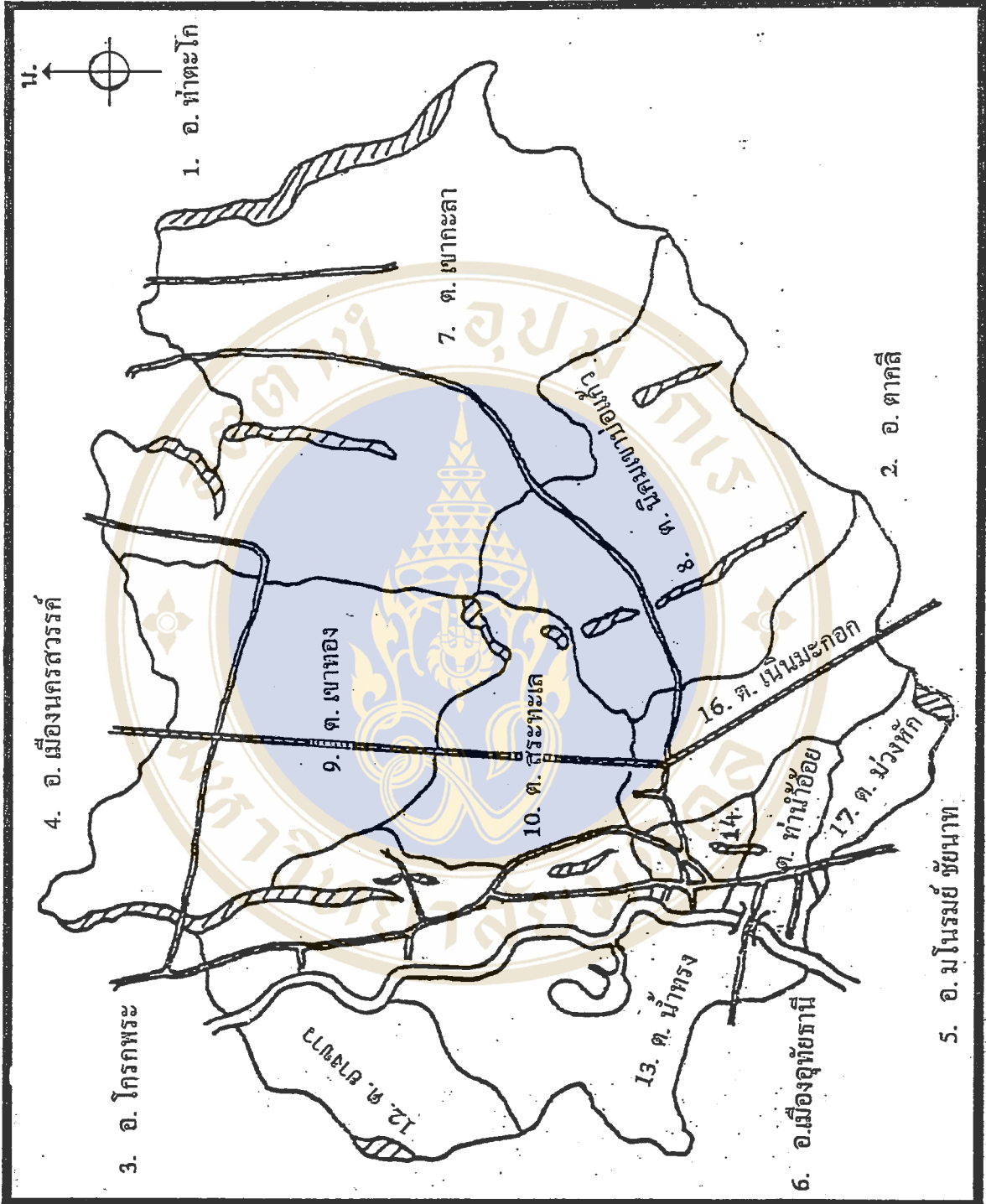
ประมาณสามโมงเช้า (9.00 น.)ทุกบ้านที่มาปลุกศาลไว้จะนำเครื่องเช่นตลอดจนเครื่องแต่งตัวผี จัดผ้าผืนหนึ่งเป็นผ้าใหม่ (ส่วนมากเป็นผ้าขาวม้าใหม่) ผูกคลุมไว้ชั้นบนของศาลสามด้าน เว้นด้านหน้า แล้ววางเครื่องเช่นสังเวศ มีบายศรีปากชามขนาดใหญ่หรือเล็กตามฐานะของบุคคล นอกจากนี้ขนมแห้งหลายอย่างเช่น ขนมไข่ ขนมโก๋ จันอับ ข้าวตอก ผลไม้ ส่วนมากเป็นกล้วย ส้ม สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ ขนมนางเส็ดทำด้วย ข้าวเหนียวหนึ่งแล้วทอด เอาน้ำตาลเคี้ยวโรย ชั้นรองเป็นที่วางมะพร้าวแก่เปลือกเปลือกแล้ว 1 ผล กับเครื่องใช้ไม้สอยอื่นที่จำเป็นของผีหรือเจ้า แล้วพาดผ้าพื้น (ผ้าลายไทย) ผ่าสไบไว้สำหรับนั่งบนราวหน้าศาล ที่ลานหน้าศาลทำเพิงที่ปักของเจ้าของศาลด้วย

เมื่อถึงเวลาประมาณ สี่โมงเช้า (10.00 น.) ท้าวจะมาถึงบริเวณศาล ปี่ กลอง จึงจับ บรรเลงรับท้าวท้าวเข้าที่เรียบร้อยแล้ว จะเริ่มด้วยพิธีการเข้าทรงเจ้าพ่อ ด้วยการนั่งบริกรรมอยู่ครู่หนึ่งเมื่อท้าวตัวสั่นแสดงว่าเจ้าเข้าประทับแล้ว ผู้เข้าร่วมพิธีจะถามว่าเป็นเจ้าพ่อใด บรรดาเจ้าพ่อที่นับถือของชาวพยูหะคีรี มีหลายองค์ เช่น เจ้าพ่อโรย เจ้าพ่อไฟ เจ้าพ่อเขาโยง เจ้าแม่ทองคำ เป็นต้น ครั้นรู้ว่าเจ้าพ่อใดก็จะไต่ถามถึงเรื่องการทำมาหากิน ดินฟ้าอากาศ เมื่อสัมภาษณ์เจ้าพ่อแล้ว ผู้เข้าร่วมพิธีจะชวนเจ้าพ่อร้องรำทำเพลงเป็นที่สนุกสนานกัน เพลงที่ร้องจะเข้ากับปี่กลองชวนให้นำรำ การรำมีหลายท่า เช่น รำล้อม้า รำล้อช้าง รำคล้องช้างคล้องม้า รำโทน เมื่อรำสนุกสนานพอสมควรแล้วท้าวจะออกชมศาลโดยเริ่มชมจากต้นศาลไปตามลำดับ ขณะที่ชมศาลท้าว และผู้ร่วมพิธีรวมทั้งลูกช้างทั้งหลายก็รำร้องกัน ไปอย่างสนุกสนาน ทุกคนจะสนุกสนานรื่นเริงกัน ขณะที่ท้าวชมศาลไปก็จะรับประทานเครื่องเช่นสังวैयाไป ลูกช้างที่ตามไปก็พลอยชิมไปด้วย

เมื่อหมดพิธีกรรมชมศาลแล้ว ก็จะเป็นพิธีการพินมะพร้าวเสี่ยงทาย โดยทุกคนจะนำมะพร้าวบนศาลมาวางไว้ที่พื้นดินหน้าศาลของตน เมื่อมะพร้าววางครบทุกศาลดีแล้ว ท้าวจะคว่ำมือได้ขึ้นรำรำอยู่พักหนึ่งแล้วจึงพินมะพร้าวไปเรื่อย ๆ ถ้ามะพร้าวของใครพินไม่ขาด หรือไม่เข้าเชือกกันว่าบ้านนั้นจะรวย ถ้ามะพร้าวขาดก่อนไปทางตา เชื่อว่าตลอด 3 ปีจะไม่ดี แต่ถ้าขาดไปทางกันก็นับว่าดี มะพร้าวทางกันก็จะมอบให้เจ้าของศาล ส่วนท้าวท้าวจะรับเอาไปจัดอาหารแจกจ่ายกันรับประทาน พอประกอบพิธีพินมะพร้าวแล้วก็ถือว่าเสร็จสิ้นการไหว้ผีในวันนั้น ในวันรุ่งขึ้นก็จะทำดังเช่นวันแรกอีก โดยจะทำเช่นเดิม 3 วัน พอเข้าในวันที่สี่ท้าวจะเสี่ยงพระสงฆ์ โดยนำเอาของจากการเช่นไหว้ผีไปจัดถวายพระ (ของที่นำไปสังวैयाนั้นท้าวจะแบ่งไว้ครึ่งหนึ่งซึ่งเป็นของราชาลูก) การไหว้ผี หรืองานสามปีของชาวพยูหะคีรี ถือว่าเป็นงานที่สนุกสนานมากในรอบสามปี นอกจากสนุกแล้วในวันนั้นถือเป็นวันรวมพี่น้องที่อยู่ในจังหวัดเดียวกันหรืออยู่ต่างจังหวัดจะต้องมาพร้อมหน้ากัน หรือบางครั้งพี่น้องที่ทะเลาะกันก็จะเกรงใจเพราะกลัวผีโกรธ ซึ่งเป็นการระงับการทะเลาะวิวาทได้ทางหนึ่ง ควรถือว่าเป็นงานที่มีประโยชน์ต่อสังคมอยู่ไม่น้อย ควรได้รับการรักษาและส่งเสริมไว้ตลอดไป

(วิเชียร เกษประทุม 2528 : 59-62)

แผนที่ 2.2 แผนที่อำเภอพยุหะคีรี

1. อ. พ่าทะโล
2. อ. พ่าลลี้
3. อ. โกรกพระ
4. อ. เมืองนครสวรรค์
5. อ. มโนรมย์ ชัยนาท
6. อ.เมืองจุฬารธานี
7. อ. พ่ากะลา
8. อ. นิคมเขปอแก้ว
9. อ. พ่าทอง
10. อ. สระทะเล
11. อ. พ่ามัทรี
12. อ. พ่าขา
13. อ. พ่าน้ำทอง
14. อ. พยุหะคีรี
15. อ. พ่าน้ำชัย
16. อ. นมเมกอก
17. อ. พ่าวังทัก

ภูเขา

ทางรถไฟ

ถนน

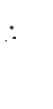
แม่น้ำ

ป่า

เขตชลประทาน

เขตเทศบาล

2.3 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตำบลเขาทอง

2.3.1 ประวัติความเป็นมาของตำบลเขาทอง

ความเป็นมาของชื่อ “บ้านเขาทอง”

มีเรื่องเล่าหลายเรื่องเกี่ยวกับ ที่เป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านเขาทอง เช่น เรื่องที่ 1 ทางตอนใต้ของที่ตั้งตำบลเขาทอง มีเนินเขาเตี้ยอยู่ลูกหนึ่ง (บริเวณ หมู่ 10) ในบริเวณดังกล่าวมีหินและเนื้อดินเป็นสีแดง สีเหลืองทอง หมู่บ้านนี้เรียกชื่อตนเองว่า “บ้านเขาป่าบัวทอง” ต่อมาภาษาได้ผิดเพี้ยนไปซึ่งชาวบ้านมักเรียกว่า “บ้านเขาป่าปะทอง” และต่อมาเรียกมาเป็น “บ้านเขาทอง” ปัจจุบันเนินเขาลูกนี้เป็นที่ตั้งของวัดเขาทอง โศพุทธาราม (ประเทือง เหมือนเตย 2538 : 4)

เรื่องที่ 2 พระอริการพระประเสริฐ อภินน โท เล่าถึงบ้านเขาทองว่า หมู่บ้านเขาทองนี้เดิมว่า ภูเขาซึ่งมีดินเป็นสีแดงคล้ายทอง ชาวบ้านจึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านเขาทอง” และเรื่องที่ 3 นายสมหวัง คอนดี เล่าว่า ในสมัยก่อนมีวัดเก่าแก่แห่งหนึ่ง เรียกวัดเขาทอง มีภูเขาหลายลูก บริเวณเหล่านั้นเรียกว่าหมู่บ้านลับแล วันดีคืนดีได้มีทองผุดขึ้นมาจากยอดเขาผู้คนก็แตกตื่นกัน พากัน ไปดู แล้วสร้างวัดขึ้น เรียกว่า วัดเขาทอง (วิเชียร อชิโนบุญวัฒน์ 2536 : 102)

สันนิษฐานว่าการเรียกชื่อบ้านน่าจะเรียก ตามชื่อของสถานที่ ที่เป็นจุดศูนย์กลางของบ้าน ซึ่งวัดเขาทองเป็นวัดเดียวที่ชาวบ้านไปทำบุญและมีที่ตั้งอยู่เป็นจุดกลางของหมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาของชาวตำบลเขาทอง

ตำบลเขาทอง เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งของจังหวัดนครสวรรค์ และเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ชาวบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่กันอย่างหนาแน่น โดยมีวัดเขาทอง เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน ชาวบ้านเขาทองมักนิยมปลูกเรือนใต้ถุนสูงชันเดี่ยว ปลูกใ้หันออกชนหรือชนเรือนติดต่อกันเป็นแพยาว เรียกว่า เรือนแถว โดยที่เรือนของพ่อแม่จะอยู่ตรงกลาง และปีกซ้ายขวาจะเป็นที่อยู่ของลูก ๆ ตน

สำหรับความเชื่อนั้น ประชากรในชุมชนนับถือศาสนาพุทธกันอย่างเหนียวแน่น และอีกส่วนหนึ่งยังนับถือทางไสยศาสตร์ด้วย ดังเดิมชาวเขาทองเป็นชาวมอญอพยพมาจากเมืองเมาะตะมะ โดยเดินทางข้ามมาทางจังหวัดอุทัยธานี อีกส่วนหนึ่งอพยพมาจากภาคอีสาน หลักฐานของชาวมอญที่หลงเหลืออยู่ คือ พระประธานในโบสถ์วัดเขาทอง ซึ่งประดิษฐานโดยหันหน้าไปทางทิศตะวันตก อันเป็นประเพณีของชาวมอญอย่างหนึ่ง คือ ชนชาติดังกล่าวจะไป

ตั้งถิ่นฐานอยู่แห่งใดก็ตามจะต้องสร้างพระประธานให้หันหน้าไปทางเมืองหงสาวดี มาตภูมิของบรรพบุรุษนั่นเอง (ประเทือง เหมือนเดย 2538 : 3-4)

2.3.2 สภาพทางภูมิศาสตร์

ตำบลเขาทองมีเนื้อที่ประมาณ 84.23 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 52,673.75 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงเหมาะแก่การทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

อาณาเขต

ตำบลเขาทองตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอพยุหะคีรี และอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดนครสวรรค์ มีทางคมนาคมติดต่อกับอำเภอและทางจังหวัดได้สะดวกมากทั้งทางรถยนต์ และรถไฟ มีระยะทางห่างจากอำเภอประมาณ 20 กิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลพระนอน อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลสระทะเล อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลเขาทะเล อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

ลักษณะภูมิประเทศ และภูมิอากาศ

ตำบลเขาทองมีพื้นที่เป็นที่ราบตั้งอยู่บนที่สูง การเกษตรต้องอาศัยน้ำจากธรรมชาติ ทำให้ทำนาทำไร่ได้เพียงปีละ 1 ครั้ง

ลักษณะภูมิอากาศ ร้อนชื้น มีช่วงฤดูฝนและฤดูแล้งที่เห็นเด่นชัด ฤดูฝนได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ มีอากาศร้อนจัดในเดือนเมษายนของทุกปี

พลเมือง

จำนวนครัวเรือนในตำบลเขาทองมีทั้งหมด 1,510 ครัวเรือน มีประชากร 6,537 คน เป็นชาย 3,404 คน เป็นหญิง 3,133 คน (ข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลหมู่บ้าน สำนักงานสถิติแห่งชาติ จังหวัดนครสวรรค์ ปี พ.ศ. 2539)

การคมนาคม

ตำบลเขาทอง มีเส้นทางการเดินทาง 2 ทาง คือทางรถยนต์ และทางรถไฟ

1. การเดินทางด้วยรถยนต์จากตัวเมืองนครสวรรค์ถึงตำบลเขาทอง มีระยะทาง 14 กิโลเมตร ตำบลเขาทองห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 231 กิโลเมตร การเดินทางจาก

กรุงเทพมหานครมาตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (พหลโยธิน) มาถึงหลักกิโลเมตรที่ 223 แล้วเลี้ยวขวาเข้าสู่ทางเข้าหมู่บ้าน ซึ่งเป็นทางหลวงหมายเลข 3311 เป็นระยะทาง 6 กิโลเมตร เส้นทางการเดินทางจากทางแยกถนนพหลโยธินเข้าสู่ตำบลเขาทอง เป็นถนนลาดยาง ถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ซึ่งทำให้มีความสะดวกในการเดินทาง

การเดินทางจาก อำเภอเมืองนครสวรรค์มายังตำบลเขาทอง ทั้งขาไปและ ขากลับ สามารถขึ้นรถโดยสารประจำทางได้ที่ ตลาดโกสีย์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ สิ้นสุดการเดินทางที่หน้าวัดเขาทอง

2. การเดินทางโดยรถไฟ จากสถานีรถไฟนครสวรรค์มีระยะทางประมาณ 11 กิโลเมตร การเดินทางจากกรุงเทพมหานคร จากสถานีรถไฟหัวลำโพงมีระยะทางประมาณ 235 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 5 ชั่วโมง ในแต่ละวันจะมีรถเที่ยวล่อง 6 เที่ยว และเที่ยวขึ้น 6 เที่ยว เป็นขบวนรถไฟธรรมดา ไม่มีขบวนรถด่วน หรือขบวนรถเร็ว เนื่องจากเป็นสถานีย่อยประจำตำบล

2.3.3 สภาพทางสังคม

การปกครอง แบ่งการปกครองในตำบลออกเป็น 11 หมู่บ้าน ดังนี้

1. หมู่ที่ 1 บ้านใหม่น้อย
2. หมู่ที่ 2 บ้านเหนือ
3. หมู่ที่ 3 บ้านเหนือกลาง
4. หมู่ที่ 4 บ้านใหม่
5. หมู่ที่ 5 บ้านเขาทอง
6. หมู่ที่ 6 บ้านสระบัวน้อย
7. หมู่ที่ 7 บ้านชุมดินแดง
8. หมู่ที่ 8 บ้านหัวสระบัว
9. หมู่ที่ 9 บ้านนอก
10. หมู่ที่ 10 บ้านป่าบัวทอง
11. หมู่ที่ 11 บ้านจอกสวรรค์

การสาธารณสุข มีสถานีอนามัย 1 แห่ง

อาชีพ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ การทำนา ทำไร่โดยมีสถิติการได้ผลผลิตดังนี้

ผลิตผลการทำนาสูงสุดเฉลี่ย	200 ก.ก./ไร่
ผลิตผลการทำไร่ต่ำสุดเฉลี่ย	300 ก.ก./ไร่
ผลิตผลการทำนาค่ำสุดเฉลี่ย	150 ก.ก./ไร่

พื้นที่ในการทำเกษตรส่วนใหญ่เป็นที่ดินของตนเองซึ่งสถิติของการใช้ที่ดินทำกินจากข้อมูลหมู่บ้านดังนี้

1. ทำกินบนที่ดินของตนเอง	1,284 ครัวเรือน
2. ทำกินในที่ดินของตนเอง และ ต้องเช่าเพิ่ม	158 ครัวเรือน
3. ไม่มีที่ดินทำกินและเช่าที่ทำกินทั้งหมด	32 ครัวเรือน

การศึกษา และศาสนา

ด้านการศึกษา มีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 1 โรงเรียน และโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจำนวน 1 โรงเรียน

ด้านศาสนา ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดในตำบลเขาทองทั้งหมด 4 วัด คือ

1. วัดเหนือ อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ในเขตของหมู่ที่ 2 เป็นวัดเก่าแก่สภาพของวัด มีวิหาร ฝาวิหารกันด้วยไม้ มุงหลังคาด้วยสังกะสี มีแต่พระพุทธรูปอยู่ด้านใน ยกพื้นสูงก่อด้วยปูนจัดเป็นที่สำหรับกราบไหว้ โดยมีพระพุทธรูปวางตั้งอยู่บนพื้นปูนเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่อยู่ในลักษณะยืนและนั่งด้วยปางต่าง ๆ ประมาณ 7 องค์ ซึ่งมีพระพุทธรูปที่แกะสลักด้วยไม้รวมอยู่ 2 องค์ น่าสังเกตว่าวัดนี้เป็นวัดที่เก่าแก่ แต่ขาดการบูรณะ จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน เล่าว่า เป็นวัดที่ไม่มีพระสงฆ์ ไม่มีกิจกรรมทางศาสนา คือไม่มีการทำบุญในวันพระหรือเทศกาลที่สำคัญ มีเพียงการทำบุญใน “งานบุญเดือน 3” ซึ่งถือว่าเป็นการทำบุญประจำปี จะมีการทำบุญเพียง 1 ครั้งในรอบ 1 ปี คือ ตรงกับวันขึ้น 7 ค่ำ เดือน 3 มีการสวดมนต์เย็นไหว้พระ และปิดทองพระพุทธรูปในวิหาร มีมหรสพในตอนกลางคืน 1 คืน เช่น ลิเก ภาพยนตร์ ในตอนเช้าจะมีการทำบุญเช้าโดยนิมนต์พระจากวัดเขาทองมาสวด มีพระสงฆ์จำวัดอยู่ 1 รูป นอกจากนี้ภายในอาณาเขตของวัดนอกจากวิหารแล้ว มีเพียงสระน้ำขนาดใหญ่ เป็นสระน้ำที่มีไว้สำหรับเก็บน้ำใช้ของหมู่บ้าน และใช้เป็นที่ลอยกระทงในเทศกาลวันลอยกระทง

(สาย ไล่ทองคำ , สัมภาษณ์)

2. วัดใต้ อยู่ในเขตหมู่ที่ 5 สภาพของวัดมีวิหารที่มุงหลังคาด้วยสังกะสี ไม่มีฝาผนัง เป็นที่โล่ง ๆ สามารถมองเห็นพระในวิหารได้ ไม่มีพระสงฆ์ และกิจกรรมทางศาสนา อย่างเดียวที่มี คือ กิจกรรมประจำปี ได้แก่ “งานบุญเดือน 3” ต่อจากวัดเหนือ โดยมีการสวดมนต์เย็น ตรงกับวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 มีการสวดมนต์เย็นไหว้พระ และเปิดทองพระพุทธรูปในวิหาร มีมหรสพในตอนกลางคืน เช่น ลิเก ภาพยนตร์ ในตอนเช้าจะมีการทำบุญเช้าโดยนิมนต์พระจากวัดเขาทองมาสวด

3. วัดเขาทอง หรือวัดใหญ่ อยู่ในเขต หมู่ที่ 4 เป็นวัดประจำหมู่บ้านที่มีกิจกรรมทางศาสนาโดยตลอด ชาวบ้านจะมาทำบุญที่วัดนี้ในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา ชาวบ้านหรือคนทั่วไปจะมากกราบไหว้พระ และเปิดทองรูปปั้นจำลองของหลวงพ่อดิม (พระครูนราวาสธรรมจันทร์) ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2482 และเปิดทองรูปปั้นพระครูนิรันต สีลคุณ อดีตเจ้าอาวาสวัดเขาทอง ลักษณะของวัดนี้มีการสร้างโบสถ์ต่างจากวัดอื่น ๆ ของไทยคือ หันโบสถ์ไปทางทิศตะวันตก จึงเป็นที่สันนิษฐานว่า ชาวเขาทอง น่าจะมีพื้นเพเดิมมาจากชาวมอญที่อพยพมาค้าขายจากเมืองมะตะมะ โดยข้ามมาทางจังหวัดอุทัยธานี และมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในตำบลนี้ เช่น หมู่ที่ 5 อีกส่วนหนึ่งเป็นไทยที่อพยพมาจากทางภาคอีสาน และมาตั้งหลักแหล่งอยู่ในเขตหมู่ที่ 3 (ประเทือง เหมือนเดช 2538 : 4)

ปัจจุบันสภาพโบสถ์ได้ชำรุดทางวัดจึงได้สร้างโบสถ์ใหม่ขึ้นมาแทนซึ่งก็หันไปทิศตะวันตกเหมือนกับโบสถ์เดิม ส่วนโบสถ์เก่าได้รื้อและสร้างวิหารแทน แต่ก็ยังคงหันหน้าไปทางทิศตะวันตกตามโบสถ์เดิม ภายในบริเวณวัดมีสระน้ำใหญ่ เก้าแคว อยู่ด้านหลังวัดใช้เป็นที่เก็บน้ำใช้และเป็นสถานที่เล่นสาดน้ำในเทศกาลสงกรานต์ และลอยกระทงในเทศกาลลอยกระทง นอกจากนี้ในปัจจุบันใช้สถานที่รอบ ๆ สระน้ำเป็นที่ขายกับข้าวในตอนเช้า

ภายนอกวัดด้านหน้าเป็นสระน้ำ เรียกว่า “สระแก้ว” หรือชาวบ้านเรียกว่า “หัวหนอง” ในอดีตเป็นที่เล่นจับข้อมือสาว ปัจจุบันเป็นสระน้ำใช้ของหมู่บ้าน

4. วัดโตเขาทองพุทธาราม สถานที่ของวัดอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน ในเขตของหมู่ที่ 10 อยู่ในระดับที่สูงกว่าหมู่บ้าน เป็นวัดร้างที่ขาดการบูรณะสภาพเดิมของวัดมีเพียง วิหาร ที่มุงหลังคาด้วยกระเบื้องแผ่นที่ทำด้วยไม้ ภายในมีพระพุทธรูป ตั้งวางอยู่ด้านใน จัดไว้สำหรับกราบไหว้ ไม่ได้ยกพื้นสูง เช่นวัดเหนือ มีถังเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่ทำจากปูน ในอดีตไม่มีพระสงฆ์ แต่ปัจจุบันได้มีการบูรณะขึ้นใหม่ด้วยคณะสงฆ์ภิกษุธรรมยุต และมีพระจากวัดพุทธ ที่อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์มาจำวัด ปัจจุบันมีการบูรณะวัดด้วยการสร้างโบสถ์ และศาลาการเปรียญ แต่ยังไม่แล้วเสร็จ วัดโตเขาทองพุทธาราม ไม่มีกิจกรรมเช่นวัดเขาทอง ยกเว้นในงานบุญเดือน 3 ซึ่งตรงกับวันขึ้น 10 และ 11 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ทางวัดจะ

มีการจัดงานประจำปี มีการวัดมนต์เย็นในวันขึ้น 10 และ 11 ค่ำ มีการทำบุญตอนเช้า ในเช้าของวันขึ้น 11 และ 12 ค่ำ มีมหรสพให้ชม 2 คืน เช่น ลิเก และภาพยนตร์

2.3.4 ประเพณี และวัฒนธรรม ชาวบ้านตำบลเขาทอง เป็นคนไทยเกือบทั้งหมด ประเพณีส่วนใหญ่จึงเป็นแบบไทยคล้ายกับท้องถิ่นชนบทอื่น ๆ ซึ่งประเพณีแตกต่างจากที่อื่นดังนี้

ก. ประเพณีงานปี เมื่อถึงปีที่มีเดือนแปดสองครั้งจะจัดประกอบพิธีกรรมครั้งหนึ่ง งานนี้คืองานเช่นไหว้ผีปู่ย่าตาทาย เป็นการไหว้ผีโรง ซึ่งแต่เดิมนั้นชื่อเต็มว่า “ผีโรงเรือน” หรือผี ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งคือต้นตระกูลของชาวเขาทองน่าจะเป็นคนมอญ เนื่องจาก การหันหน้าไปทางทิศตรงกันข้ามกับโบสถ์ไทย และประเพณีการไหว้ผีก็คล้ายมอญงานปี งานไหว้ผีโรง ผีเรือน หรือผีปู่ ย่า ตา ยาย ที่กล่าวมานี้ นับว่าเป็นมรดกชิ้นสำคัญชิ้นหนึ่งของบรรพบุรุษชาวเขาทอง ที่ตกทอดมาสู่ลูกหลาน

ผู้รับมรดกจะต้องแขวนผีเรือนไว้ที่บ้านเรือนของตน ต้องดูแลรักษาอย่างดีเมื่อบุตรธิดามีเหย้าเรือนจะมอบหมายกันกันต่อ ๆ ไปบ้านที่มีผีโรงส่วนใหญ่จะเป็นหม้อดินเล็ก ๆ มีเชือกผูกคอหม้อแขวนไว้ บางบ้านเป็นกระบอกไม้ไผ่ และมีผ้าขาวห่อแขวนคู่ไว้ แต่ในปัจจุบันไม่ค่อยมีแล้ว ซึ่งภายในผ้าขาวนั้นจะมีเบ็ยจัน 3 ตัวกับจี๊ฝิ่งก้อนกลม ๆ 1 ก้อน เบ็ยจันในที่นี้หมายถึง เบ็ยที่ใช้แทนเงินในสมัยก่อน ซึ่งเป็นเปลือกหอยชนิดหนึ่ง เบ็ยจันทั้ง 3 ตัวประกบกันโดยใช้จี๊ฝิ่งเป็นตัวเชื่อม วางไว้บนสำลี ห่อหุ้มด้วยผ้าขาว แล้วใช้เชือกผูกแขวนไว้คู่กับหม้อดินข้างในมีผ้าขาวปูไว้ที่ก้นหม้อ แล้วใส่จี๊ฝิ่งที่ปั้นเป็นก้อนเล็ก ๆ เท้าไขจิงจก เรียกว่า ไข่ ใส่ลงไปในหม้อบางทีก็ใส่หมากพลูเข้าไปด้วย แล้วโรยด้วยขมิ้น หรือแป้ง ผู้ที่รับมรดกจะต้องนำเบ็ยจันและจี๊ฝิ่งออกมาอาบน้ำปะแป้ง ทาขมิ้น เครื่องหอมเปลี่ยนเครื่องสำลีใหม่ในเดือน 6 นอกจากผีโรงเป็นมรดกแล้ว แต่ละหมู่บ้านยังมีผู้จัดเจนเกี่ยวกับพิธีกรรม เรียกว่า “ท้าว” หรือ “ท่านท้าว” ท้าวต้องเป็นผู้หญิงสูงอายุมีความประพฤติดี เป็นที่นับถือของคนทั่วไป ท้าวนี้อาจเป็นผู้รักษาประเพณีไหว้ผีไว้เป็นผู้ที่มีบทบาทในการประกอบพิธีทุกอย่าง

งานปีนี้ จะจัดให้มีเมื่อถึงปีที่มีเดือนแปดสองหน โดยปกติจะไหว้ในเดือนเจ็ด หรือ 3 ปี มี 1 ครั้ง แต่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนมาไหว้ ปีเว้นปี หรือ 3 ปี มี 2 ครั้ง การไหว้ในอดีตจะจัดเป็นหมู่บ้านแต่ถ้าหมู่บ้านใดไม่มี “ท้าว” จะไปรวมกับหมู่บ้านอื่นก็ได้ ท่านท้าวบางคนเป็นหัวหน้าอยู่หลายหมู่บ้าน เวลาประกอบพิธีจึงมีคนมาก ลูกหลานที่ไปประกอบอาชีพที่อื่นก็จะกลับมาทำพิธีกับเขาด้วยทำให้มีคนในพิธีนี้มาก จำนวนของศาลก็มาก ดังนั้นจึงมีการแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ไม่ได้รวมไว้ทีเดียว โดยจัดให้อยู่ทางด้านหน้าวัดเขาทอง บริเวณใกล้ ๆ กับสระ

แก้ว ในเขตหมู่ที่ 4 และบริเวณด้านเหนือของหมู่บ้าน โดยจัดให้มีพร้อมกัน ในวันแรม 2 ค่ำ เดือน 7

ชาวบ้านที่จะทำพิธีไหว้ในวันรุ่งขึ้น จะช่วยกันทำศาลโดยใช้ไม้รวก หรือไม้ไผ่ มาสร้างเป็นศาล ให้มีขนาดเท่ากับศาลที่ท้าวปลุก และเรียงกันไปเป็นแถวตามลำดับก่อนหลัง มีลักษณะเป็นศาลชั้นครึ่ง คือชั้นบนครึ่งหนึ่งและชั้นล่างอีกครึ่งหนึ่ง แล้วผูกราวติดกับเสาที่หน้าศาลด้วยเพื่อพาดเครื่องทรงของผี

ประมาณสามโมงเช้า (9.00 น.) ทุกบ้านที่มาปลุกศาลไว้จะนำเครื่องเช่น ตลอดจนเครื่องแต่งตัวผีจัดผ้าผืนหนึ่งเป็นผ้าใหม่ (ส่วนมากเป็นผ้าขาวม้าใหม่) ผูกคลุมไว้ชั้นบนของศาล อยู่สามด้าน มีร่มกันแดดกาง และ มัดติดไว้กับศาล กลุมใบศรีใหญ่ที่จัดไว้บนศาล ไม่ให้แดดส่อง เว้นด้านหน้าชั้นบนจะวางเครื่องเช่นสังวอย มีบายศรีปากชามขนาดใหญ่หรือเล็กตามฐานะของบุคคล ในส่วนชั้นที่ตอลงมา วางบายศรีขนาดเล็กลงบนถาดที่เตรียมไว้จำนวน 2 ถาด ภายในถาดมีขนมต่าง ๆ เช่นขนมไข่ ขนมโก๋ จันอับ พิมถั่ว พิมข้าวตอก ข้าวมุด ขมมกง ข้าวตูป เป็นต้น ผลไม้ ส่วนมากเป็นกล้วย ส้ม สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ ขนมนางเล็ดทำด้วย ข้าวเหนียวนึ่งแล้วทอด เอน้ำตาลเคี้ยวโรย วางไว้ ซึ่งมีมะพร้าวแก่ปอกเปลือกแล้ว 1 ผล กับเครื่องใช้ไม้สอยอื่นที่จำเป็นของผี รวมทั้งหม้อดินที่เป็นสัญลักษณ์ของผีโรง แล้วพาดผ้าผืน (ผ้าลายไทย) ผ่าสไบไว้สำหรับหนึ่งบนราวหน้าศาล ที่ลานหน้าศาลทำเพิงที่ปักของเจ้าของศาลด้วย

เมื่อถึงเวลาประมาณ สี่โมงเช้า (10.00 น.) ท้าวจะมาถึงบริเวณศาล วงปีพาทย์จะบรรเลงรับท่านท้าว เมื่อท่านท้าวเข้าที่เรียบร้อยแล้ว จะเริ่มพิธีการเข้าทรงเจ้าพ่อก่อน ด้วยการนั่งบริกรรมอยู่ครู่หนึ่งเมื่อท้าวตัวสั่นแสดงว่าเจ้าเข้าประทับแล้ว ผู้เข้าร่วมพิธีจะถามว่าเจ้าพ่อใดบรรดาเจ้าพ่อที่นับถือของชาวพยุหะคีรี มีหลายองค์ เช่น เจ้าพ่อไฟ เจ้าพ่อศรีเมือง เจ้าพ่อร่มขาว เป็นต้น ครั้นรู้ว่าเจ้าพ่อใดก็จะไถ่ถามถึงเรื่องการทำมาหากิน ดินฟ้าอากาศ เมื่อสัมภาษณ์เจ้าพ่อแล้ว ผู้เข้าร่วมพิธีจะชวนเจ้าพ่อร้องรำทำเพลงเป็นที่สนุกสนานกัน เพลงที่ร้องจะเข้ากับปีกลองชวนให้น่ารำ การรำมีหลายท่า เช่น รำล่อม้า รำล่อช้าง รำคล้องช้างคล้องม้า รำโทน เมื่อรำสนุกสนานพอสมควรแล้วท่านท้าวจะออกชมศาลโดยเริ่มชมจากต้นศาลต้นไปตามลำดับ ขณะที่ชมศาลท่านท้าวและผู้ร่วมพิธีรวมทั้งลูกช้างทั้งหลายก็รำร้องกันไปอย่างสนุกสนาน ทุกคนจะสนุกสนานรื่นเริงบันเทิงใจกัน ท่านท้าวชมศาลไปก็จะรับประทานเครื่องเช่นสังวอยไป ลูกช้างที่ตามไปก็พลอยชิมไปด้วย

เมื่อหมดพิธีกรรมชมศาลแล้ว ก็จะเป็นพิธีการพินมะพร้าวเสียงทวย โดยทุกคนจะนำมะพร้าวบนศาลมาวางไว้ที่พื้นดินหน้าศาลของตน เมื่อมะพร้าววางครบทุกศาลดีแล้ว ท้าวจะคว่ำมิดได้ขึ้นรำอยู่พักหนึ่งแล้วจึงพินมะพร้าวไปเรื่อย ๆ ถ้ามะพร้าวของใครพินไม่ขาด

หรือไม่เข้าเชื่อกันว่าบ้านนั้นจะรวย ถ้ามะพร้าวขาดก่อนไปทางตา เชื่อว่าตลอด 3 ปีจะไม่ดี ถ้าขาดไปทางกันก็นับว่าดี มะพร้าวทางกันก็จะมอบให้เจ้าของศาล ส่วนทางหัวเท้าจะรับเอาไปจัดอาหาร แจกจ่ายกันรับประทาน หลังจากการประกอบพิธีพื้นมะพร้าวแล้วก็ถือว่าเสร็จสิ้นการไหว้ผีในวันนั้น ในวันรุ่งขึ้นเท้าจะทำบุญที่บ้าน การไหว้ผีหรืองานปีของชาวเขาทอง ถือว่าเป็นงานที่สนุกสนานซึ่งในวันนั้นถือเป็นวันรวมพี่น้องที่อยู่ในจังหวัดเดียวกันหรืออยู่ต่างจังหวัดจะต้องมาพร้อมหน้ากัน

ข. ประเพณีงานตรุษสงกรานต์

ประเพณีวันสงกรานต์ของชาวเขาทอง มีตรุษ 5 วัน และสงกรานต์ 6 วัน คำว่าตรุษ 5 วัน หมายถึง มีการทำบุญเตรียมงานก่อนถึงสงกรานต์เป็นเวลา 5 วัน โดยเริ่มนับตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 จะมีการทำบุญที่วัดตอนเช้า ชาวบ้านในหมู่บ้านก็จะนำอาหารคาวหวานมาทำบุญเลี้ยงพระ ส่วนคำว่าสงกรานต์ 6 วัน หมายถึงตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน นับไปอีก 6 วัน ซึ่งวันสุดท้ายของสงกรานต์ชาวเขาทองเรียกว่า “วันส่งซัง” ช่วงสงกรานต์ ตอนเช้าก็จะมีการทำบุญที่วัดเหมือนกับช่วงตรุษ ประเพณีการสาดน้ำ หรือรดน้ำดำหัว รวมทั้งการสงฆ์พระจะทำเฉพาะวันที่ 15 เมษายนเท่านั้น ไม่เหมือนกับท้องถิ่นอื่น ๆ ในจังหวัดนครสวรรค์ที่มีการเล่นกันตั้งแต่วันที่ 13 เป็นต้นไป เมื่อเสร็จจากการทำบุญในแต่ละวันแล้วจะมีการละเล่นต่าง ๆ ดังนี้

- การเล่นเพลงพิชฐาน ชาวบ้านทั้งหญิงและชายจะเตรียมดอกไม้รูปเทียนแล้วมารวมกันที่หน้ามณฑป ซึ่งมีพระประธานอยู่ภายใน ว่าเพลงพิชฐาน เพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยให้ตนเองได้ตามสิ่งที่ร้องขอ ซึ่งมีเนื้อร้องขึ้นต้นว่า “พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน” ฝ่ายชายจะเป็นผู้เริ่มร้องก่อน เมื่อว่าเพลงกันเสร็จแล้วก็จะแยกย้ายกันกลับบ้าน หมู่สาวบางคนก็นัดกันว่าจะไปเที่ยวบ้านสาว เพื่อเล่นผูกชิงช้า

- การเล่นผูกชิงช้า เป็นชิงช้าที่ทำมาจากหนังควาย นำมาหลัว (ตัด) เป็นเส้นแล้วตากแห้งนำมาผูกเป็นเชือก แขนวไว้บนต้นไม้ว่างไม้กระดาน แผ่นยาวพอนั่งได้ โดยทำไม้ให้มีขอเกี่ยวไม่ให้หลุดจากเชือก ทำเป็นชิงช้าแล้วนำมาแกว่งเล่นกัน ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายขึ้นไปนั่งให้แกว่ง โดยผู้แกว่งจะจับปลายเท้าแล้วแกว่งให้ไกล บ้างก็แกว่งสูงจนนำหวาดเสียวปัจจุบันการเล่นผูกชิงช้าไม่มีเล่นแล้ว เนื่องจากหาหนังควายมาทำเป็นชิงช้าไม่ได้ และไม่มีต้นไม้มัดให้แขวนชิงช้าเล่นกัน (สาย ไล่ทองคำ, สัมภาษณ์)

- การเล่นไล่ไม้ จะเล่นกันในลานวัดเป็นการเล่นคันไม้ระหว่างฝ่ายหญิงกับฝ่ายชาย โดยใช้ไม้รวก หรือไม้ไผ่ ที่มีลำยาวไม่โตนัก แต่ละฝ่ายจะยื่นจับไม้รวกข้างละครึ่ง แล้วต่างฝ่ายต่างดันเพื่อให้ อีกฝ่ายล้ม ก็จะถือว่าฝ่ายที่ล้มเป็นฝ่ายแพ้ ส่วนใหญ่ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายแพ้ ฝ่ายหญิงก็จะปรับด้วยการจับเอาของมีค่าต่าง ๆ ที่อยู่ในตัวของฝ่ายชายไป เช่น นาฬิกา, เสื้อ เมื่อ

ฝ่ายหญิงนำไปก็จะเอาไปซักให้ ส่วนฝ่ายชายก็จำต้องนำของไปไถในช่วงบ่าย ๆ คือ หาไถ่เป็น ๆ และเหล้าไปให้ ฝ่ายหญิงจะนำไถ่ไปทำเป็นกับข้าวแล้วล้อมวงนั่งกินกัน ก็ประมาณบ่าย 3 โมง เย็น พอกินอาหารเสร็จประมาณ 5 โมงเย็นก็จะชวนกันไปเที่ยวที่ “หัวหนอง” เป็นชื่อเรียกสระน้ำที่อยู่ด้านหน้า ของวัดเขาทอง ซึ่งเป็นสถานที่ใช้เป็นที่เล่น “จับข้อมือสาว”

- การเล่น “จับข้อมือสาว” เป็นการละเล่นอย่างหนึ่งของชาวบ้านเขาทอง ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี ในเทศกาลตรุษสงกรานต์จะมีการเล่นในตอนเย็น ทุกวันหนุ่มสาว จะมารวมกันบริเวณวัด ผู้หญิงจะยืนเป็นหมู่ ๆ ผู้ชายจะเดินแยกย้าย ไปในกลุ่มของผู้หญิงถ้าเป็นที่พอใจกัน ผู้ชายก็จะจับมือสาวด้วยความสุภาพ ซึ่งก็แล้วแต่ความสามารถของผู้ชายว่าผู้หญิงจะยอมหรือไม่ เมื่อจับข้อมือแล้ว จะพากันเดินไปรอบ ๆ สนามแล้วพาผู้หญิงเข้ามาส่งที่เดิม การจับข้อมือนี้อาจครั้งจะต่อกันยาวเป็นแถวหน้ากระดานเป็นสิบ ๆ คู่ การจับข้อมือเป็นการเล่นที่ไม่มีการถือสา กัน ไม่ถือกันว่าเป็นการเล่นที่เสียชื่อเสียง แต่ก็มีข้อแม้ว่าอย่าจับเกินข้อศอก หรือจูงไปในที่ลับตาคน มิฉะนั้นจะทำให้เป็นที่เสียชื่อเสียง ถ้ามีผู้พบเห็นถือว่าเป็นเรื่องเสียหาย การเล่นจับข้อมือสาวนี้เลิกเล่นไปหลายปีแล้ว ทั้งนี้สันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะหนุ่มต่างถิ่นเข้าไปเที่ยวกันมาก เมื่อคิมของมีนมาเข้าไปแล้วมักจะไม่ทำตามประเพณี และไม่ได้ปฏิบัติตามกฎข้อห้ามที่มีอยู่

- การเล่นเพลงซำเจ้ามะโลม จะเล่นกันในวัดถ้ามีการเล่นเพลงพืชมธุระเสร็จแล้วบ้างก็ชวนกันเล่นเพลงซำเจ้ามะโลมในตอนบ่าย ๆ ที่บริเวณลานวัด ถ้าจะเล่นกันที่บ้านก็จะนัดกันว่าจะไปเล่นที่บ้านของใคร โดยจะนัดเล่นกันตอนเย็น ๆ กว่าจะเลิกเล่นบางทีก็ค่ำ (ขึ้น โตอิม , สัมภาษณ์) การเล่นเพลงซำเจ้ามะโลม เป็นการร้องเพลงโต้ตอบกันระหว่างชายและหญิง โดยฝ่ายชายเป็นผู้เริ่มต้นร้องก่อน การร้องจะขึ้นต้นว่า “ซำเจ้ามะโลมเอ๋ย หน้าเหมือนช้างจะเข้ามาโลมเจ้าดอก.....” เนื้อหาของเพลงจะว่าโต้ตอบกัน โดยใช้ดอกไม้มาเป็นตัวเปรียบเทียบ ดังมีตัวอย่างการร้องดังนี้

พ่อเพลง	ซำเจ้ามะโลมเอ๋ย หน้าเหมือนช้างจะเข้ามาโลมใบตาล
ลูกคู่	เหมือนเอ๋ย เหมือนช้างจะเข้ามาโลมใบตาล
พ่อเพลง	ไปผูกสมักรพิที่รักพิที่ใคร พีกก็อยากจะได้แต่แม่คนนมนยาน
ลูกคู่	โอะละเหโอะละซา ซำเจ้าโลม มาโลมเอ๋ย โลมเอ๋ยโลมซำ ขอเกี่ยว เกี่ยวเข้ามาเป็นเมียของซำหมดเอ๋ย
แม่เพลง	ซำเจ้ามะโลมเอ๋ย หน้าเหมือนช้างจะเข้ามาโลมใบไม้
ลูกคู่	เหมือนเอ๋ย เหมือนช้างจะเข้ามาโลมใบไม้
แม่เพลง	อินมสองเต้าเป็นเมียเขาแล้ว อินมสองแถวจะเอาไหม

ลูกคู่ ซ้ำเข้ามาะโลมเอยโลมข้า ซ้ำเจ้าโลม เจ้าโลมเอย โลมเอย โลมเจ้า

หน้าเสียบเป็นเมียเขาค่า เขาใช้ให้มาโลมเอย

- การเล่นเพลงระบำบ้านไร่ เป็นเพลงที่ร้องเล่นกันทั่วไปในงานเทศกาล-สงกรานต์ มักจะร้องเล่นในช่วงเย็นของเทศกาลสงกรานต์ หลังจากทำงานเสร็จแล้ว จะมีการนัดกันว่าจะไปเล่นที่บ้านของใคร การเล่นเพลงจะร้องเล่นกันไปจนถึงมืดถึง 3 - 4 ทุ่ม ถึงจะแยกย้ายกันกลับบ้าน เป็นลักษณะของเพลงที่ร้องโต้ตอบกันระหว่างหญิง กับ ชาย เนื้อหาของเพลงจะเป็นไปในเรื่องของการเกี้ยวพาราสี มีลักษณะของการร้องที่มีการใช้คำร้องที่ขึ้นต้นว่า “ระบำที่ไหนเล่าเอย ระบำที่ชาวบ้านไร่” ทุกครั้งที่แต่ละฝ่ายร้อง

- การเล่นรำวงเขาทอง เป็นการเล่นรำวงที่เรียกว่า “รำซืบทหรือรำประกอบบท” โดยมีโทนหรือรำมะนา ฉิ่ง ฉาบ กรับ เป็นต้น เป็นเครื่องดนตรีประกอบเพลงรำ ทำท่างในการรำเป็นลีลาการรำของชาวบ้านโดยแท้ ลีลาไม่เหมือนกับการรำวงมาตรฐาน หรือการรำวงทั่วไป ซึ่งผู้ร้องจะทำท่างรำประกอบไปด้วยตามลักษณะของเนื้อเพลง เช่น รักเธอ เมื่อร้องว่ารักเธอก็จะแสดงท่างว่า รัก ตามเนื้อร้องไปด้วย (ประเทือง เหมือนเดย, สัมภาษณ์)

- การเล่นเข้าผี จะเล่นกันในช่วงตรุษสงกรานต์เท่านั้น เพราะเชื่อกันว่าในหน้าตรุษสงกรานต์นั้นเป็นเวลาที่เขาปล่อยให้ผีเข้าป่า หรือไปเที่ยวนอกวัดได้ และจะไม่ให้เข้ามาในวัดขณะที่ยังไม่สิ้นแสงตะวัน ซึ่งเวลานั้นชาวบ้านจะเล่นเข้าผีชนิดต่าง ๆ ได้ โดยจะร้องเพลงเชิญผีที่ต้องการให้มาเข้าคนทรง ผีที่ถูกเชิญเท่านั้นจึงจะเข้ามาได้ผีอื่น ๆ ที่ไม่ได้เชิญก็จะวนเวียนอยู่นอกวัดหรือที่อื่น ๆ คนที่ถูกเลือกให้มาเป็นผู้เข้าทรงนั้นจะต้องเลือกคนที่ใจอ่อน เช่น คนเกิดวันจันทร์ วันศุกร์ เป็นต้น

ผีที่นิยมเชิญมาเข้าคนทรงมีหลายชนิด ดังนี้ ผีเจ้าเซ็น ผีนางกะลา ผีนางครกนางสาว ผีนางซ้าง ผีนางไซ ผีนางดั่ง ผีนางปลา ผีนางปู้งกี ผีนางมดแดง ผีนางสุ่ม ผีนางหนู ผีสิงลม ผีอีจู้ (วิเชียร เกษประทุม 2528 : 96-97) การเล่นเข้าผีผู้ที่ถูกผีต่างเข้า จะขับไล่ผู้คนที่อยู่ใกล้ ๆ ซึ่งจะมีพี่เลี้ยงคอยดึงรั้งคนทรงด้วยเชือกไว้ข้างหลัง หรือบางทีก็ร้ายรำตามเพลงที่ผู้เล่นร้องกัน

ปัจจุบันการเล่นเพลงต่าง ๆ ในเทศกาลสงกรานต์ เช่นเพลงพืชมฐาน เพลงซ้ำเข้ามาะโลม และเพลงรำวงเขาทอง ได้มีการเล่นกันอยู่เฉพาะวันที่ 15 เมษายนเท่านั้นในงาน “ฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้าน ตำบลเขาทอง” ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นหลัก มีการจัดตั้งขบวนเดินแห่รอบตลาดเขาทองโดยเริ่มต้นจากสถานีรถไฟ ซึ่งเป็นปากทางเข้าหมู่บ้านมีขบวนต่าง ๆ เช่นขบวนนางนพมาศ ขบวนกลองยาวนักเรียน ขบวนพ่อเพลง - แม่เพลง

ที่เป็นชาวบ้านเขาทอง ขบวนการนักเรียนที่แต่งกายเป็นชุดไทยประยุกต์ ชุดชวาวนาและขบวนการที่แสดงถึงการเล่นของเด็กในสมัยก่อนเช่น การเดินขาหย่าง เป็นการเดินบนไม้ไผ่ที่สูงโดยใช้เท้าวางบนที่วางเท้าของไม้ไผ่ซึ่งมีระดับสูงจากพื้นดินใช้มือจับไม้ไผ่ที่ยาวสูงขึ้นไปจากพื้นแล้วเดินทรงตัวอยู่ได้ตามขบวนการที่แห่ไปในหมู่บ้าน มีขบวนการเด็ก ๆ ที่ไว้จุกแต่งกายแบบเด็กในสมัยก่อน ใส่เสื้อคอกลม นุ่งผ้าโจงกระเบน เป็นต้น

การจัดงาน“ฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้าน ตำบลเขาทอง”มีจุดประสงค์ที่จะอนุรักษ์ และฟื้นฟู ประเพณี การละเล่นพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของตำบลเขาทองไว้ ซึ่งนับวันจะหาได้ยาก เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เห็นความสำคัญและสืบสานสิ่งมีค่าที่แสดงให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาทอง (วันเพ็ญ วัตถุประสงค์, สัมภาษณ์)

ค. ประเพณีงานบุญเดือน 3 เป็นการจัดงานประจำปีของหมู่บ้านโดยจัดให้มีการขึ้นทุก ๆ ปี ของเดือน 3 การจัดงานจะมีการปิดทอง ไหว้พระ และมีมหรสพในตอนกลางคืน ซึ่งการจัดงานจะมีขึ้นที่วัดทุกวัดในตำบลเขาทอง โดยจัดให้แต่ละวัดมีการจัดงานไม่พร้อมกัน วัดในตำบลเขาทองมีทั้งหมด 4 วัดแต่ละวัดจัดงานก่อนหลังตามลำดับดังนี้คือ

1. วัดเหนือ จะมีงานเป็นวันแรก 1 วัน จัดขึ้นในวันขึ้น 7 ค่ำ เดือน 3 มีการสวดมนต์เย็น ไหว้พระ และปิดทองพระพุทธรูป ในวิหาร มีมหรสพในตอนกลางคืน 1 คืน เช่น ลิเก ภาพยนตร์ 1 คืน ในตอนเช้าจะมีการทำบุญเช้าโดยนิมนต์พระจากวัดเขาทองมาสวด

2. วัดใต้ จะมีงานเป็นวันที่ 2 จัดขึ้นในวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 มีการสวดมนต์เย็น คนทั่วไปในหมู่บ้านจะมาไหว้พระ และปิดทองพระพุทธรูปในวิหาร มีมหรสพในตอนกลางคืน 1 คืน เช่น ลิเก ภาพยนตร์ ในตอนเช้าจะมีการทำบุญเช้าโดยนิมนต์พระจากวัดเขาทองมาสวด แล้วหยุดไป 1 วันก็จะไปเริ่มที่วัดเขาทองพุทธารามเป็นวันที่ 3

3. วัดโตเขาทองพุทธาราม จะมีงานเป็นวันที่ 3 โดยจัดขึ้นในวันขึ้น 11 ค่ำ ถึง 12 ค่ำ เดือน 3 มีการสวดมนต์เย็น คนทั่วไปในหมู่บ้านจะมาไหว้พระและปิดทองพระพุทธรูปในวิหาร มีมหรสพในตอนกลางคืน 1 คืน เช่น ลิเก และมีภาพยนตร์ 2 คืน ในตอนเช้าจะมีการทำบุญเช้าโดยนิมนต์พระจากวัดเขาทองมาสวด

4. วัดเขาทอง หรือวัดใหญ่ มีงานเป็นวันที่ 4 จัดขึ้นในวันขึ้น 14 ค่ำ ถึง 16 ค่ำ เดือน 3 เป็นเวลา 2 วัน 2 คืน คือ มีการสวดมนต์เย็น 2 วันเริ่มตั้งแต่ตอนเย็นของวันขึ้น 14 ค่ำ กับ 15 ค่ำ และทำบุญในตอนเช้าของวันขึ้น 15 ค่ำ กับ 16 ค่ำ เป็นเวลา 2 วัน คนทั่วไปในหมู่บ้านจะมาไหว้พระ และปิดทองพระพุทธรูปหลวงพ่อดิม และพระครูวรรณศีลคุณ รวมทั้งมีรอยพระพุทธรูปจำลอง ให้ชาวบ้านทั่วไปได้ปิดทอง และกราบไหว้ การจัดงานในสมัยก่อนมี

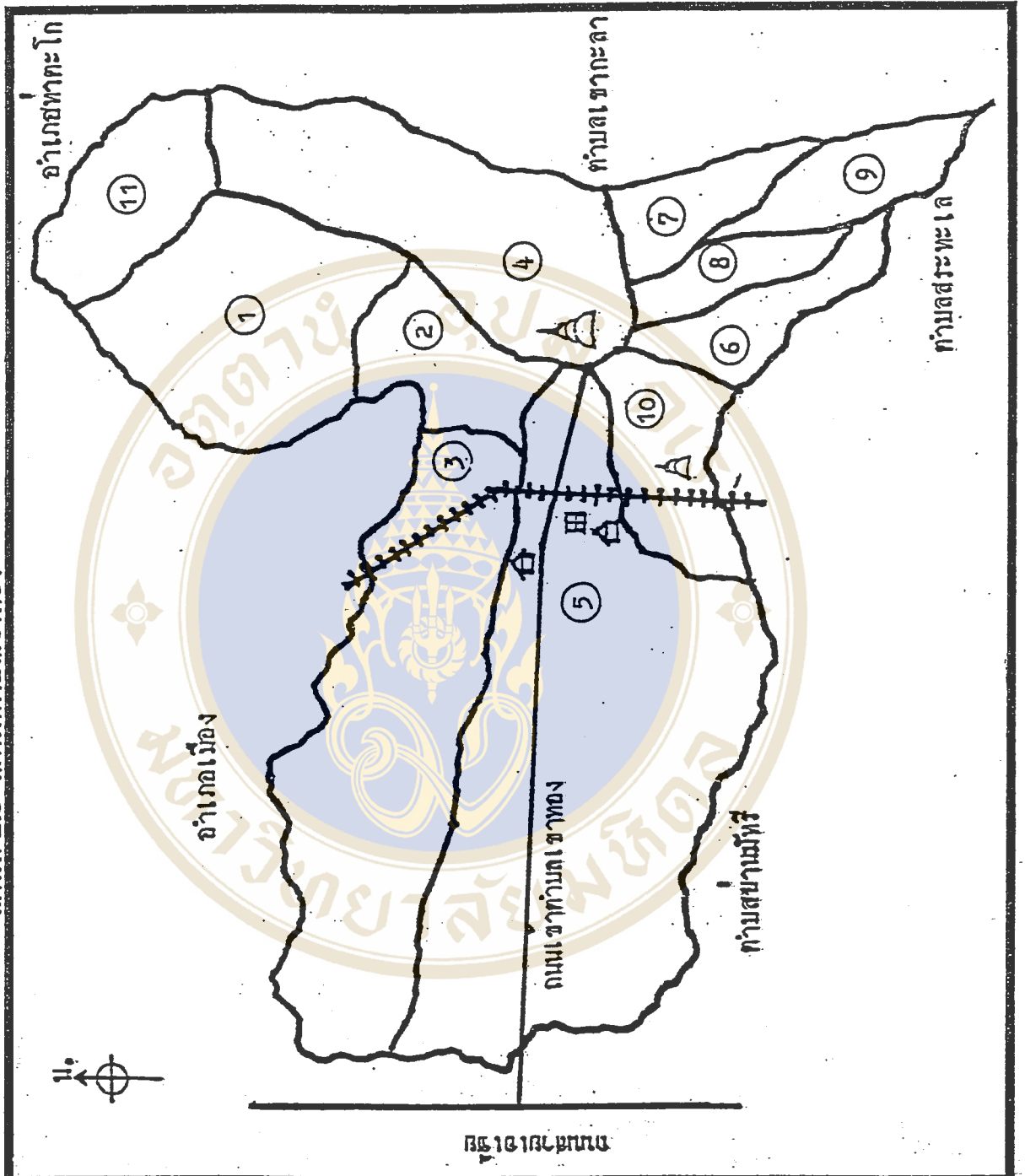
การแสดงมหรสพต่าง ๆ 2 คีน เช่น ลิเก การเล่นเพลงน้อย ลำตัดที่จัดจ้างมาจากที่อื่น ๆ เช่น เพลงน้อยของแม่แดงไทย - พ่อจีน หรือเพลงของนางก้านทอง แต่ปัจจุบันไม่มีแล้วมีการฉายภาพยนตร์กลางแปลง ที่ยังหลงเหลืออยู่ก็ คือ ลิเก มีการขายของ มีเครื่องเล่นต่าง ๆ เช่นชิงช้า-สวรรค์ ม้าหมุน เป้ายิงปืน (ขึ้น โต๊ะม, สัมภาษณ์)

ง. ประเพณีทำบุญหน้าศาล ประมาณต้นเดือนกุมภาพันธ์ มีการทำบุญหน้าศาลซึ่งเป็นศาลประจำหมู่บ้าน เกือบทุกครัวเรือนจะเผาข้าวหลามไปทำบุญเลี้ยงพระหน้าศาล เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษของตน ศาลเจ้าแห่งนี้เป็นศาลเจ้า และเป็นแหล่งที่รวมตุ๊กตาปู่ย่า ตา ยาย

จ. ประเพณีงานศพ ประเพณีงานศพของชาวเขาทอง เมื่อบ้านใดมีการตาย ผู้ที่รู้ข่าวจะต้องรีบไปช่วยเหลือ โดยไม่ต้องให้มาบอกกล่าวให้วุ่น ชาวบ้านจะไม่นิยมนำศพไปไว้ที่วัดแม้ผู้ตายจะตายมาจากที่อื่นก็ตาม การตั้งศพสวดพระอภิธรรมจะสวดกี่คืนแล้วแต่ฐานะของผู้ตาย ถ้ายากจนก็จะสวดเพียงสามคืน ถ้าเป็นผู้ที่มีฐานะดีหน่อยก็จะทำการสวดไปถึงเจ็ดคืน

สำหรับการฌาปนกิจศพ ถ้าผู้ตายเป็นที่นับถือของคนในหมู่บ้าน หรือมีฐานะดี จะนิยมนำศพนอกเมรุและจะจัดตกแต่งที่เผาศพให้สวยงามตามที่ชาวบ้านเรียกว่า “แทงหยวก” โดยใช้ต้นกล้วยมาสลักกลดกลายเป็นลายนกหรือน่องสิงห์ แล้วแต่ความถนัดของหัวหน้าผู้แทงหยวก การแทงหยวกจะทำให้เสร็จในคืนก่อนเผาศพ รุ่งเช้าจึงนำไปประกอบเสร็จในเวลาที่จะนำศพไปวัดตอนบ่าย ถ้าเป็นคนธรรมดาทั่วไปก็จะเผาในเมรุ เมื่อเผาศพผ่านไปแล้วก็จะมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย โดยการทำบุญ 7 วัน และ 100 วัน โดยเจ้าภาพจะต้องบอกงานแก่ชาวบ้านทั่ว ๆ ไปซึ่งประเพณีนี้ได้ทำติดต่อกันมาหลายชั่วอายุคนแล้ว

แผนที่ 2.3 แผนที่ตำบลเขาทอง

- 1. หมู่ที่ 1 บ้านใหม่้อย
- 2. หมู่ที่ 2 บ้านเหนือ
- 3. หมู่ที่ 3 บ้านเหนือกลาง
- 4. หมู่ที่ 4 บ้านใหม่
- 5. หมู่ที่ 5 บ้านเขาทอง
- 6. หมู่ที่ 6 บ้านสระบัวน้อย
- 7. หมู่ที่ 7 บ้านชุมดินแดง
- 8. หมู่ที่ 8 บ้านหัวสระบัว
- 9. หมู่ที่ 9 บ้านนอก
- 10. หมู่ที่ 10 บ้านป่าบัวทอง
- 11. หมู่ที่ 11 บ้านออกสวรรค์

เครื่องหมายแผนที่

- ทางรถไฟ +++++
- โรงเรียน
- ทางหลวง ———
- อนามัย
- หมู่ที่
- วัด

บทที่ 3

เพลงปฏิพากย์ ของชาวตำบลเขาทอง

3.1 เพลงปฏิพากย์

3.1.1 ความหมายของเพลงปฏิพากย์

เพลงปฏิพากย์ เป็นคำ ที่ผสมกันระหว่าง เพลง กับ ปฏิพากย์ ซึ่งทั้งสองคำมีความหมายตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ดังนี้

เพลง หมายถึง สำเนียงขับร้อง ทำนองดนตรี
ปฏิพากย์ หมายถึง การกล่าวตอบ การพูดโต้ตอบ
ดังนั้นถ้าจำกัดความหมายของคำว่า เพลงปฏิพากย์ จะมีความหมายว่า

“ สำเนียงการขับร้องโต้ตอบกัน ”

กลอนเพลงปฏิพากย์ ในความหมายของคำชัย ทองหล่อ (2513 : 588) กล่าวว่า
“ เป็นกลอนเพลงที่ใช้ว่าแก้กันเป็นทำนอง ตีฝีปากโต้คารมบ้าง เกี้ยวพาราสี เสียงสัดย้อธิษฐานบ้าง โดยมากเป็นกลอนสั้น ๆ นับว่าเป็นสมบัติของคนไทยโดยแท้ เพราะแพร่หลายในหมู่คนไทยทั่วไป แม้ผู้ไม่ได้รับการศึกษาก็สามารถทำได้และว่าเป็นกลอนสดด้วย กลอนเพลงปฏิพากย์ ได้แก่ เพลงน้อย เพลงเรือ เพลงปรบไก่ เพลงชาวไร่หรือระบำชาวไร่ เพลงชาวนา เพลงแห่นาค เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพืษฐาน เพลงพวงมาลัย เพลงโคราช เพลงอีแซว เพลงเถิง เพลงลำตัด เพลงขอทาน ”

จากการศึกษาของ สุมาลย์ เรืองเดช (2518 : 75) กล่าวถึงลำดับการเล่นเพลงปฏิพากย์ว่า เพลงปฏิพากย์เหล่านี้ถ้าเล่นไปตามลำดับตั้งแต่ต้นก็จะเริ่มต้นจาก บทไหว้ครู บทแต่งตัว ว่าประ หรือทักทาย ผู้รัก รักหาพาหนี่ ชิงชู้ ตีหมากรุกหรือตีหมากรุก ซึ่งในแต่ละบทมีลักษณะของเนื้อร้องดังต่อไปนี้

บทไหว้ครู อาจไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือผู้มีพระคุณ ดังตัวอย่าง
ลูกจะยกกำนนขึ้นไว้บนกระบาล ไหว้ครูบาอาจารย์ผู้เป็นใหญ่
ไหว้ครูจึงครุณาบครุกรับครุกลอง ไหว้ทั้งครูร้องกันละมากมาย

บทแต่งตัว มีทั้งบทแต่งตัวชาย และแต่งตัวหญิงซึ่งจะพรรณนาวิธีแต่งตัวอย่าง ประณีตตั้งแต่ศรีษะจรดเท้า ดังตัวอย่าง

หีบผ้าเก่าเข้าไปไว้หีบผ้าใหม่ออกนุ่ง หีบเข็มขัดรัดพุงไปด้วยทันใจ

เรามาจัดแจงแต่งตัวหัวหัดหน้า
เราเป็นชายโสดต้องนุ่งกางเกงขาสั้น

ตบแต่งกายกันให้ทันสมัย
ใส่เสื้อเบาะคอบานสวมรองเท้าผ้าใบ

บทว่าประ หรือทักทาย คือ การร้องโต้ตอบกันในใจความปฏิสันถาร ยกขอมเมฆ
ออกตัวว่าเห็นแก่การกุศล การสมาคม ประเพณี หรือร้องถามทุกข์สุข ดังตัวอย่างบทร้องเพลงเรือ

ช. พอเหลือบขม้ายเห็นสายสมร อยู่ในกลางสาครน้ำเขียว

ไม่มีผู้ใดมารายมากล้า เจ้าลอยอยู่แต่ลำพังผู้เดียว

ไอ้แม่ภูราน้องจงผินหน้ามาเหลียว อย่างว่าพี่เกี่ยวเลยเออ

หรือตัวอย่างเพลงฉ่อย ที่เอนก นาวิกมูล (2521 : 342-343) ได้กล่าวถึงเนื้อเพลงที่ฝ่ายชายร้องถึง
ฝ่ายหญิงว่า

พี่มาส่งสำเนียงเรียกหาเจ้า แม่พวกสาว ๆ แม่ไปทางไหน

เรียกเท่าไหร่เอ็งไม่ขานรับ หรือเอ็งนอนหลับนอนหลาย

กลัวว่าผิวหล่อนจะรู้กลัวว่าซู้หล่อนจะดำ โหม้เหม้อออกมาหาชาย

หรือเอาหลังลงฝุ่นหัวหนุนคันทนา หรือแม่คุณ ไปว่าอยู่กับใคร

บทผูกรัก คือ บทที่ชายเกี่ยวหญิง โดยถ้อยคำอันอ่อนหวาน เพื่อให้ฝ่ายหญิง
ยินยอมสนองตอบความรัก ก่อนที่ฝ่ายชายจะร้องบทผูกรัก ฝ่ายชายจะร้องให้เนื้อความเกี่ยวเนื่อง
มาจากบทชมโฉมก่อน บทผูกรักนี้จะร้องกันนาน โดยฝ่ายชายจะร้องเกี่ยวพาราสิ ฝ่ายหญิงก็จะ
ตอบบายเบี่ยงไปต่าง ๆ นานา ดังตัวอย่าง

ช. หนอดทิงหน่อง เรามาเป็นดองกันเหยย

ญ. ดองกันไม่ได้ บ้านมันไกลกันเหยย

ช. น้องรักชาย บ้านไม่ไกลกันเหยย

ช. ออย่ามาพุดมาก น้องไม่รักแล้วเหยย

บทสู่ขอ เป็นบทร้องบทหนึ่งที่คุณเล่นอาจเล่นถ้าไม่มีการเล่นบทรักหาพาหณี
บทสู่ขอ เป็นบทที่มีฝ่ายชายไปสู่ขอฝ่ายหญิงตามประเพณีไทย ดังตัวอย่างกลอนเพลงฉ่อย ที่พ่อ
เพลงร้องบอกฝ่ายหญิง ดังนี้

เราเป็นเจ้าแก้ว เราก็ต้องไปแห่ข้างแม่ยาย

เราจะเข้าตามตรอกออกตามประตู ให้พ่อ แม่ เอ็งเขารู้ทั้งคู่หลักผู้ใหญ่

ที่จะเตรียมทั้งขนมตั้งขนมกวย ที่ก็จัดแจงใส่ถ้วยออกไป

เตรียมขนมดัม ไปเช่นผี
 ฟ้าจืดทองหมื่นชั้นหมาก

ให้น้องสักสี่ห้าใบ
 โดเท่าสากเจ๊กให้

(เอนก นาวิกมูล 2521 : 336)

บทลักหาพาหนี จะเป็นบทร้องต่อจากบทผูกรัก เมื่อหญิงตกลงปลงใจรักด้วยก็จะบอกให้ชายไปสู่ขอตามประเพณี ถ้าจะร้องไปทางสู่ขอก็จะร้องแบบที่ว่ามีเต้าแก่มาสู่ขอ หรืออาจร้องเพลงลักพา ชายก็จะร้องเป็นใจความว่า คนเป็นคนยากจน ถ้าหญิงรักจริงแล้วก็ให้หอบผ้าตามไปแล้วจึงจะมาขอสมานโทษภายหลัง ซึ่งกว่าหญิงจะตอบรับจะมีบทร้องโต้ตอบกันมากมาย ซึ่งทั้งผู้ฟังและนักฟังเพลงชอบร้องเพลงลักพามากกว่าสู่ขอ เพราะมีบทร้องแก้กันมากมาย ตั้งแต่ฮ้วนวนให้ตกลงปลงใจหนีไปด้วยกัน นัดให้ชายไปรับ หญิงว่าไว้อาลัยบ้านเรือน พ่อแม่ บทขมกขมไม้เมื่อหญิงไปในป่า บทถามปัญหาต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

ญ. รักน้องอย่าท้อ	ให้มาขออย่าไรเหย่ย
ช. พอพูดถึงขอ	พี่ก็ท้อใจเหย่ย
ญ. มาขอไว้บ้าง	จะได้มีหนทางอย่างไรเหย่ย
ช. ขอมันซ้ำ	เรามาพากันไปเหย่ย

หรือจากตัวอย่างเพลงฉ่อยที่ เอนก นาวิกมูล (2521 : 336) ได้บันทึกไว้ดังนี้

พี่จะไปสู่ขอพี่ก็ท้อก็แท้	ทั้งพ่อทั้งแม่พี่ก็ตาย
รักกันให้ไปด้วยกัน	ให้ไปกะฉันไม่เป็นไร
ที่เขารักกันหนาพากันหนี	เขามั่งเขามีกี่ถมไป
ถึงขึ้นหอลงโรง	ถ้ากุศลไม่ส่งมันก็ฉิบหาย (เอ๋ ชา)

บทชิงชู้ จะเป็นการเล่นระหว่างสองฝ่าย คือ ฝ่ายชายสอง หญิงหนึ่ง หญิงซึ่งเป็นฝ่ายมีสามีแล้ว ชายชู้และสามี มีการว่าแก้กันทั้งสามฝ่าย มีการต่อว่าระหว่างสามีและชายชู้ จนเกิดฟ้องร้องกันถึงโรงศาล มีตุลาการตัดสิน เอนก นาวิกมูล (2521 : 125-126) ได้บันทึกไว้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ซึ่งเป็นบทชิงชู้ ของเพลงฉ่อยเป็นบทกลอนที่ฝ่ายชายซึ่งเป็นสามี ขอให้เมียกลับไปอยู่ด้วย ส่วนวนคำเมีย และการร้องโต้ตอบกันระหว่างสามีและชายชู้

บทร้องอันเมียให้กลับ

ให้กลับเคหังไปเสียขังเคหา	ผัวไม่บ่นไม่ว่าอย่างไร
พี่จะใส่ตะกร้าไธที่ตาห่าง ๆ	พี่จะเอาไปล้างเสียไธที่น้ำใส
ให้หมดเมื่อกลมคาวที่เอ็งเอากันไว้	ผัวไม่ว่าอะไรเมียเอย

บทร้องคำเมีย

เอ็งทิ้งว้าวทิ้งควายของเอ็งเต็มคอก   มาทำสีนวลลอยดอกไปได้
ถ้าขโมยมันจะลัก มันจะควักมันจะจ้วง   โทษเอ็งจะกลางแม่จะไปเอาจะใคร...

บทร้องคำชายชู้

ไอ้ขโมยหน้าเหี้ยม   มึงลักเมียกูได้
ลักเมียเสียมิตรกูไม่คิดเสียดาย   ชาติไอ้คนหัวควายทุยเอย

บทร้องชู้คำตอบ

ลักว้าวลักควายเจ้านายยังโปรด   ลัก "สี" มีโทษไปไม่รู้จักเท่าไร
ถ้ามึงไปฟ้องกูก็ต้องติดตรวน   ไม่ต้องลอยนวลอยู่ได้
ทุด ! ไอ้หน้ากระดองมึงจะไปฟ้องก็ไป
จะไปฟ้องเอาเงินค่า "สี" รีมึงไม่มียางอาย ไอ้คนจัญไรคนเอย (ลูกกูรับ)

ตีหมากคั่ว ตรงกันข้ามกับชิงชู้ คือ มีฝ่ายหญิงสอง ชายหนึ่ง เมื่อชายและหญิงผูก
รักกันแล้วก็มีฝ่ายหญิงซึ่งเป็นภรรยาของชาย มาต่อว่าหึงหวง ชายจะไม่มึนบ่ร้องมากนัก หญิง
ทั้งสองฝ่ายจะว่ากันอย่างถึงพริกถึงขิง เช่นตัวอย่าง เพลงฉ่อย เป็นกลอนที่กล่าวถึงเมียน้อยทะเลาะ
กับเมียหลวง

แหมพิศโฉมประโลมพิศ   แม่เมียน้อยน่ารักเสียนี้กระไร
เนื้อก็เหลือไม่ต้องเปลืองขมื่น   สวยไปตั้งแต่ดินตลอดใหญ่
อะไร ๆ แม่คนนี่ดูดีไปทุกสิ่ง   เสียแต่เป็นหญิงตูดไว (เอ่ ชา)
เขาว่าเมียเขาไม่ดี   เขาอยู่เอก็เปลี่ยวกาย
เมียเขามีจริง   แล้วเขาก็ทิ้งกันไป
กินแล้วก็นอนร้องละครไปวันยังค่ำ   งานการนะทำไปเสียเมื่อไหร่
ดีแต่ปะแป้งแต่งตัว   เอาแม่คั่วไปนินทาซุกหัวกระได
คั่วเขาเลยขายส่งไปเสียที่โรงตรอก   ไม่รู้เมียหลวงลอยดอกมาเมื่อไร (เอ่ ชา)
(เอนก นาวิกมูล 2521 : 337)

การเล่นเพลงชิงชู้ และตีหมากคั่วนี้ การเล่นเพลงปฏิพากย์ส่วนมากจะเล่นแต่
บทลักหาพานี่ บทชิงชู้และตีหมากคั่วจะเล่นในโอกาสที่เจาะจงเป็นพิเศษ ซึ่งผู้เล่นจะต้องเป็นผู้ที่
มีความชำนาญมาก เพราะใช้ระยะเวลาในการเล่นยืดยาวจึงเล่นเฉพาะงานที่หาไปเป็นพิเศษเท่านั้น

ในตอนจบของการเล่นเพลงปฏิพากย์ อาจจะเป็นการอวยพรให้ผู้เล่นทั้งสองฝ่ายให้
สวัสดิมีชัย อวยพรให้ผู้คู่ฟังก็ได้ดังตัวอย่างบทให้พร

ตัวของฉันจะให้พร	ให้คุณสวามีชัช
ขอให้แพ้กับพระชนมมาร	โพลภัยอย่าพานต้องกาย
ให้พ่อรำรวยถูกหวยรัฐบาล	ถูกเป็นล้าน ๆ นะพี่ชาย
ขอให้ได้เลื่อนเงินเดือนได้ขึ้น	ปีละหมื่นสองหมื่นพอใจ

3.1.2 ประเภทของเพลงปฏิพากย์

เพลงปฏิพากย์สามารถแบ่งตามประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. แบ่งตามฤดูกาล เช่น

ก. ฤดูที่มีน้ำมาก หรือ หน้าน้ำ ซึ่งเป็นเทศกาลของการทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และออกพรรษา จะเล่นเพลงเรือ เพลงหน้าผาก

ข. ฤดูเกี่ยวข้าว นวดข้าว จะเล่นเพลงเกี่ยวข้าว เพลงต้นกำรำเคียว เพลงร้อยซัง เพลงพานฟาง เพลงสงค่อลำพวน เพลงเตะข้าว เพลงซักระดาน

ค. ฤดูร้อน หรือเทศกาลสงกรานต์ จะเล่นเพลงพิชฐาน เพลงพวงมาลัย เพลงเข้าเจ้าหงษ์ เพลงเข้าเจ้ามะโลม เพลงระบำชาวบ้านไร่ เพลงเหย่ย เพลงฮินเลเล เพลงคล้องช้าง

ง. เพลงที่เล่นได้ทุกฤดูกาล เป็นเพลงที่ร้องเล่นในงานรื่นเริง ทั่วไป ได้แก่ เพลงฉ่อย เพลงเทพทอง เพลงปรบไก่ เพลงอีแซว เพลงระบำบ้านนา เพลงโคราช เพลงระบำบ้านไร่

2. แบ่งตามลักษณะของเนื้อเพลง

เพลงปฏิพากย์มีลักษณะของเนื้อเพลง แบ่งออกเป็น 2 แบบคือ

ก. เพลงปฏิพากย์สั้น หรือเพลงที่มีการร้องเพลงสั้น ๆ มีความยาวไม่เกิน 6 วรรคไม่ผูกเป็นเรื่องราว และไม่มีแบบแผน เช่น ไม่มีบทไหว้ครู บทชิงชู้ ตีหมากผั่ว หรือลักหาพานี้ เป็นต้น ผู้ร้องสามารถร้องได้ง่ายกว่าการร้องเพลงปฏิพากย์แบบยาว ซึ่งมีความละเอียดในการใช้ความคิดผูกเรื่อง แล้วร้องเพลงให้เข้ากับเรื่องราวที่ผูกเรื่องไว้ เพลงที่มีลักษณะเป็นเพลงปฏิพากย์สั้น เช่น เพลงพิชฐาน เพลงเข้าเจ้ามะโลม เพลงร้อยซัง เพลงสงฟาง เพลงสงค่อลำพวน เพลงเตะข้าว เพลงซักระดาน เพลงคล้องช้าง เพลงเข้าเจ้าหงษ์ เพลงระบำ เพลงเหย่ย เพลงฮินเลเล เพลงแห่นาค เป็นต้น

ข. เพลงปฏิพากย์ยาว เป็นเพลงที่มีความยาวของการร้องมากกว่า 6 วรรคในการได้ตอบแต่ละครั้ง มีการเล่นเป็นขั้นตอน ผู้ร้องใช้ความสามารถ รวมทั้งความชำนาญสูงเนื่องจากต้องตามแบบแผนที่มีการผูกเรื่องไว้ และใช้เวลาในการเล่นมาก เพลงที่มีลักษณะเป็นเพลง

ปฏิพากย์ยาว ได้แก่ เพลงฉ่อย เพลงเรือ เพลงอีแซว เพลงแอ่วเกล้าซอ เพลงปรบไก่ เพลงเทพทอง เพลงระบำบ้านนา เพลงหน้าใบ เพลงเกี่ยวข้าวยาว เพลงพวงมาลัยยาว (สุกัญญา สุจฉายา 2525 : 24)

3.2 เพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง

เพลงปฏิพากย์ ของชาวเขาทอง เป็นเพลงพื้นบ้านที่มีการร้องเล่น หรือว่ากันเล่นในหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ มีทั้งเพลงที่มุ่งเน้นทางด้านความสนุกสนาน และเพลงที่ร้องกันเพื่อแสดงความเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพลงปฏิพากย์ที่พบในตำบลเขาทอง สามารถแบ่งแยกได้ตามโอกาสของการเล่น ดังหัวข้อต่อไปนี้

3.2.1 เพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นในเทศกาลสงกรานต์

ตำบลเขาทอง มีเพลงปฏิพากย์ที่ใช้เล่นในเทศกาลสงกรานต์ ทั้งหมด 3 เพลง คือ เพลงพิชฐาน เพลงข้าเจ้ามะโลม และเพลงระบำบ้านไร่ เป็นเพลงที่เคยทิ้งช่วงการเล่นมาบ้าง แต่ได้กลับมาเล่นกันใหม่อีกครั้งและเป็นเพลงที่ยังเล่นกันอยู่ในปัจจุบันของทุก ๆ วันที่ 15 เมษายน ของทุกปี ในงาน “ฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้าน ตำบลเขาทอง” ซึ่งนำมาเล่นในวัดหลังจากขบวนแห่ของงานแห่มาถึงวัดเขาทอง จะมีการเล่นเพลงทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น จุดเริ่มต้นของงานประเพณีนี้เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2511 ที่ทางโรงเรียนเขาทอง จัดให้มีการรวมตัวกันระหว่างครูในโรงเรียน ทำการฝึกร้องเพลงพื้นบ้านของชาวเขาทองแล้วแต่งกายแบบสมัยก่อน คือนุ่งโจงกระเบน และออกแสดงการเล่นเพลงพื้นบ้านในวัด ช่วงเทศกาลสงกรานต์ทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ร้องเล่นได้เข้ามาร่วมเล่นเพลงด้วย ทางโรงเรียนจึงร่วมมือกับชาวบ้านที่จะ ฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมของบ้านเขาทองขึ้นมา ดังนั้นการเล่นเพลงต่าง ๆ ของชาวเขาทองจึงได้เริ่มมีการร้องเล่นกันอีกครั้งในช่วงเทศกาลสงกรานต์

ในเรื่องของการแต่งกาย การร้องหรือเนื้อหาของเพลงที่มีใจความในเชิงเกี่ยวพาราสิ ยังคงรักษารูปแบบการเล่นอย่างของเดิมที่เคยเล่นกันมาแต่อดีต มีเพียงผู้เล่นในอดีตเท่านั้นที่แตกต่างจากปัจจุบัน คือ ผู้ที่ร้องเล่นในอดีตส่วนใหญ่ร้องได้ตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป แต่ในปัจจุบันผู้ที่เล่นได้มีอายุประมาณ 45 ปีขึ้นไป และเป็นการเล่นเพื่อการเผยแพร่ หรือเพื่อการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้าน ด้วยการไปแสดงการเล่นเพลงตามงานต่าง ๆ ที่ได้รับเชิญจากหน่วยงานราชการ และเอกชน ลักษณะของเพลงเป็นเพลงปฏิพากย์สั้นที่มีเนื้อความในการร้องไม่ยาวนาน เป็นการร้องโต้ตอบกัน โดยไม่มีการผูกเรื่องราว ผู้เล่นสามารถจำความในการร้องได้ง่าย

เพลงปฏิพากย์ของชาวเขาทอง ที่เล่นกันในเทศกาลสงกรานต์มีรายละเอียดที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของเพลงพื้นบ้านดังนี้

- เพลงพิชฐาน

เป็นเพลงปฏิพากย์ที่มีการเล่นกัน เฉพาะเทศกาลสงกรานต์ เท่านั้น ซึ่งความหมายของคำว่า “พิชฐาน” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 599) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “พิชฐาน ก. มุ่งหมาย ขอร้องต่อสิ่งที่ตนถือว่าศักดิ์สิทธิ์ (เลื่อนมาจาก อธิษฐาน)” ดังนั้นชื่อของเพลงก็สามารถบ่งบอกให้ทราบได้ว่าจะน่าจะเป็นเพลงที่ร้อง เพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์มอบสิ่งที่ดีตนเองขอให้ได้ดังใจนึก

เพลงพิชฐานเป็นเพลงที่ร้องกันเล่นในวันสงกรานต์ เกิดจากธรรมเนียมการเก็บดอกไม้ไปบูชาพระในเทศกาลขึ้นปีใหม่ของไทย (ประเทือง คล้ายสุบรรณ 2522: 124) การเล่นเพลงพิชฐานในอดีตนั้น เสถียรโกเศศ และนาคประทีป (2508 : 269-274) ได้เล่าถึงการเล่นเพลงพิชฐานไว้ว่า “เมื่อถึงวันสงกรานต์ หนุ่มสาวจะพากันไปเก็บดอกไม้ในป่า เมื่อเก็บดอกไม้ได้แล้วก็พากันนำดอกไม้ไปวัด ที่บริเวณโบสถ์หรือเจดีย์ แล้วแยกกันเป็น 2 พวก หญิงพวกหนึ่ง ชายพวกหนึ่ง ต่างฝ่ายต่างนั่งของ ๆ พนมมือถือดอกไม้กล่าวอธิษฐาน ซึ่งต่างฝ่ายจะมีผู้เป็นต้นบทกล่าวนำ ชายเป็นฝ่ายเริ่มก่อนขึ้นต้นว่า “พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานแต่ดอก...” ตรงนี้ไม่จำเป็นต้องออกชื่อดอกไม้ที่อยู่ในมือ จะออกชื่อดอกไม้อะไรที่นึกขึ้นก็ได้ ขอให้เป็นที่คุ้นเคยกับชื่อของหญิงที่เจาะจงไว้ ซึ่งอยู่ในหมู่ฝ่ายโน้นต่างว่าในที่นี้ สมมติว่า เป็นดอกอ้อ ก็จะเป็นกลอนว่าดังนี้ “พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานดอกอ้อ เกิดชาติใดแสนใด ขอให้ได้คนชื่อละออ” ต่อไปพวกลูกคู่ฝ่ายคนที่ร้องรับว่า “พิชฐานวานไหว้ ขอให้ได้ดังพิชฐานเอ๋ย” หรือถ้าจะไม่เจาะจงออกชื่อ ก็กล่าวเป็นอื่นก็ได้เช่น “พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานแต่ดอกแก้ว เกิดชาติใดแสนใดขอให้ได้แม่คนห่มแพร” แล้วรับพร้อม ๆ กันว่า “พิชฐานลง ขอให้ตรงดังพิชฐานเอ๋ย” ฝ่ายหญิงจะร้องตอบเป็นข้อความอย่างเดียวกัน จะต่างกันแต่ชื่อดอกไม้ และเป็นคำปฏิเสธเสมอ เช่น “พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานแต่ดอกรัก เกิดชาติใดแสนใด อย่าให้ได้กับคนชื่อภัทร” แล้วลูกคู่ฝ่ายหญิงก็รับมีข้อความแบบเดียวกับลูกคู่ฝ่ายชาย”

การเล่นเพลงพิชฐาน ต้องอาศัยปฏิภาณไหวพริบ หากชื่อดอกไม้มาสัมผัสกับคำที่ต้องการได้ทันกัน บทร้องมักใช้คำละเมียดละไม แม้เสียดสีกันบ้างก็ไม่หยาบ เห็นจะกระดากพระพุทธรูป (กรมศิลปากร 2506 : 817)

เพลงพิชฐาน ของตำบลเขาทอง จะเล่นกันในวันสงกรานต์ หลังจากที่ทำบุญเสร็จแล้วในตอนเช้า ในช่วงบ่ายชาวบ้านจะมารวมกันที่วัด ซึ่งเป็นสถานที่ทำกิจกรรมการเล่นเพลงของชาวบ้าน ได้เป็นอย่างดี เพราะมีบริเวณกว้างขวาง รวมทั้งวันสงกรานต์นั้นถือได้ว่าเป็น

วันดีวันขึ้นปีใหม่ของไทย คนไทยส่วนใหญ่มักจะทำในสิ่งดี ๆ ในวันนี้ดังนั้นการที่ชาวบ้านรวมตัวกันมาว่า เพลงพิชฐาน ก็เป็นการเอาโชคเอาชัยให้กับตัวเองและทำสืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้เล่น เป็นชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านนั้น ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา และทำไร่ มีทั้งหญิงและชาย ในสมัยก่อนคนที่มาร้องเพลงพิชฐานเล่นนั้น อายุประมาณ 15 ขึ้นไป แต่ในสมัยปัจจุบันผู้ที่เล่นเพลงมีอายุประมาณ 45 ปีขึ้นไป ตำบลเขาทองเป็นหมู่บ้านแห่งเดียวในจังหวัด นครสวรรค์ ที่ยังมีการเล่นเพลงพิชฐานอยู่ในปัจจุบัน

ผู้ชม เป็นชาวบ้านที่เข้าไปทำบุญที่วัดในวันสงกรานต์ หลังจากทำบุญในตอนเช้าเสร็จแล้ว

สถานที่เล่น เล่นหน้ามณฑป ซึ่งมีพระประธานอยู่ด้านใน การเล่นแบ่งผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่ายคือ ฝ่ายหญิง และฝ่ายชาย นั่งพับเพียบเป็นแถวต่างฝ่ายต่างก็ร้อง สิ่งที่จะต้องมีเมื่อจะมาว่าเพลงพิชฐาน คือ ดอกไม้ซึ่งพอจะหาได้ โดยไม่จำกัดว่าเป็นดอกไม้อะไร

โอกาสในการเล่น เพลงพิชฐานของตำบลเขาทองมีเล่นกันในวันสงกรานต์หลังจากทำบุญเสร็จแล้วในตอนเช้า

การเล่นเพลง จะแบ่งกลุ่มผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหญิง และฝ่ายชาย ประมาณฝ่ายละ 4-5 คนขึ้นไปไม่จำกัดผู้เล่น ในสมัยก่อนผู้ที่เล่นอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปในสมัยปัจจุบันผู้ที่เล่นมีอายุตั้งแต่ 45 - 80 ปี ทั้ง 2 ฝ่ายจะเตรียมดอกไม้รูปเทียนมัดเป็นกำ นำไปไหว้พระพุทธรูป เริ่มต้นโดยฝ่ายชายจะนำสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยพร้อม ๆ กันทั้งหญิงและชาย แล้วจึงเริ่มว่าเพลง โดยฝ่ายชาย เป็นผู้ว่าเพลงก่อนแล้วจะร้องรับด้วยลูกคู่ทั้งหญิงและชาย เมื่อลูกคู่ร้องรับเสร็จ ฝ่ายหญิงก็จะเป็นผู้ต่อ สลับกันไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเห็นว่าสมควรแก่เวลา เนื้อหาของเพลงเป็นการนำเอาชื่อดอกไม้ มาว่าเป็นเพลงเพื่อเปรียบให้ได้ดังสิ่งที่ตนหวังไว้ ซึ่งมีความคล้องจองในคำร้อง ให้สัมผัสกับคำที่อธิบาย เช่น

ผู้ขับร้อง นางพุล กุ๋จ่าบุญ
นายเกิด จันทรียัม

พ่อเพลง พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ย คุณ

ลูกคู่ มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยคุณ

พ่อเพลง ทำบุญด้วยสิ่งใดหนอทำอย่างไรจะได้ร่วมหอกับแม่คุณ

ลูกคู่ พิชฐานวานไหว้ขอให้ได้ดังพิชฐาน ฐานเอ๋ย

พิชฐานวานลงขอให้ตรงดังพิชฐาน ฐานเอ๋ย พ่อเอ๋ยหีบพาน ขอให้
พานพบเอ๋ย

แม่เพลง พิชฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยผักตบ
 (ลูกคู่) มือหนึ่งถือพาน พานเอ๋ยดอกผักตบ
 แม่เพลง ไอ้ที่ตีขอให้ลูกได้ แต่ว่าไอ้ที่เงี้ยวใจ ขออย่าให้ลูกพบ
 (ลูกคู่) พิชฐานวานไหว้ขอให้ได้ดังพิชฐาน ฐานเอย
 พิชฐานวานโห่หวัง ขอให้ตรงดังพิชฐาน ฐานเอย
 พิชฐานเอยพิมาน ขอให้พานพบเอย

เมื่อสิ้นสุดการร้องเพลงพิชฐานแล้วก็จะแยกย้ายกันไปเล่นสงกรานต์ หรือการเล่นจับข้อมือสาว ซึ่งในสมัยปัจจุบันไม่มีการเล่นกันแล้ว เนื่องจากเมื่อก่อนผู้มีที่จะเล่นจะเป็นหนุ่มสาวในหมู่บ้านผู้ชายใดที่พอใจจะพูดคุยกับสาวใด ก็จะเข้าไปจับข้อมือ แล้วชวนกันไปนั่งคุยโดยที่ฝ่ายชายไม่ทำกริยาหยาบคาย แต่ในปัจจุบันเลิกกันไปเนื่องจาก ผู้ชายที่จะมาจับข้อมือสาวไปนั่งคุยทำตัวไม่สุภาพ เช่นแต่ก่อน ทำให้การเล่นที่กล่าวมานี้หายไปจากการละเล่นอย่างหนึ่งของหมู่บ้าน (วันเพ็ญ วัตตุม, สัมภาษณ์)

การแต่งกาย ผู้เล่นนุ่งโจงกระเบน ทั้งหญิง และชาย ผู้หญิงมีผ้าสไบพาดบ่าทับเสื้อที่สวมใส่อีกที ชาวบ้านเรียกว่า “เสื้อบ้าน้อย 5 ตะเจ็บ” มีลักษณะคล้ายเสื้อชั้นในแต่มีขนาดของขอบหรือตัวเสื้อใหญ่ มีบ่าเสื้อสั้นเล็ก เป็นเสื้อไม่มีแขน ผู้หญิงบางคนจะนำดอกไม้มาทัดไว้ที่หู ส่วนผู้ชายจะนุ่งโจงกระเบนและใช้ผ้าขาวม้าพาดเอวทับโจงกระเบนอีกที การแต่งกายจะไม่จำกัดว่าเป็นสีอะไรแต่จะเป็นสีที่เหมาะสมกับเทศกาล เพราะเป็นการเล่นเพลงที่ต้องร้องกันหน้าพระพุทธรูป เพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลให้ในสิ่งที่ขอไว้ ปัจจุบันการแต่งกายยังคงแต่งกายตามแบบเดิมที่เคยเล่นกันในอดีต เพื่อให้ผู้ที่ชมได้เห็นภาพเดิมที่เคยมีการร้องเล่นกันในสมัยก่อน

- เพลงข้าเจ้ามะโลม

เพลงข้าเจ้ามะโลม เป็นเพลงหนึ่งที่มีการร้องเล่นกันในเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งมีการร้องกันโดยเริ่มร้องด้วยการขึ้นต้นว่า “ข้าเจ้ามะโลมเอย” ซึ่งจะเริ่มต้นร้องด้วยคำนี้ทั้งหญิงและชาย ทุกครั้งที่มีการเริ่มร้อง เนื้อหาของเพลงเป็นการร้องเกี่ยวพาราสิที่ชายปรารถนาจะได้หญิงมาเป็นคู่ ส่วนฝ่ายหญิง จะร้องปฏิเสธฝ่ายชาย เนื้อร้องได้มีการนำชื่อดอกไม้ ใบไม้ ดอกไม้ มาเปรียบ และมีความคล้องจองในการสัมผัสคำให้เกิดความสนุกสนานที่สะท้อนให้เห็นความเป็นนักกลอนของชาวบ้านรวมทั้งเป็นการประลองความคิดไหวพริบในการโต้ตอบออกมาด้วยคำ

หรือสำนวนที่ได้มีการขัดเกลารวดเร็ว แสดงให้เห็นถึงความฉลาดของผู้ร้อง มีเนื้อร้องดัง
ตัวอย่างต่อไปนี้

ผู้ขับร้อง นางวันเพ็ญ วัดตุม

นายคำ คงหอม

พ่อเพลง ช้ำเจ้ามะโลมเอย หน้าเสมือนข้างจะเข้ามาโลมใบตาล
ลูกคู่ เสมือนเอย เหมือนข้างจะเข้ามาโลมใบตาล
พ่อเพลง ไปผูกสมักรพิที่รักพิที่ใคร พี้ก็อยากจะได้แต่แม่คนนมหาน
ลูกคู่ โอละเห่โอละชา ช้ำเจ้าโลม มาโลมเอย โลมเอยโลมข้า
ขอเกี่ยว เกี่ยวเข้ามาเป็นเมียของข้าหมดเอย
แม่เพลง ช้ำเจ้ามะโลมเอย หน้าเสมือนข้างจะเข้ามาโลมใบไม้
ลูกคู่ เสมือนเอย เหมือนข้างจะเข้ามาโลมใบไม้
แม่เพลง อีนมสองเต้าเป็นเมียเขาแล้ว อีนมสองแฉะจะเอาไหม
ลูกคู่ ช้ำเจ้ามะโลมเอยโลมข้า ช้ำเจ้าโลม เจ้าโลมเอย
โลมเอย โลมเจ้า
หน้าเสียเป็นเมียเขาค่า เขาใช้ให้มาโลมเอย

ผู้เล่า ในอดีตเป็นชาวบ้านที่อยู่ในละแวกนั้น ที่ส่วนใหญ่จะสามารถร้อง
เพลงพื้นบ้านอื่น ๆ ได้ด้วย เช่น เพลงระบำบ้านไร่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เป็นต้น
ซึ่งเป็นผู้ที่มีใจรัก ไม่ว่าจะมืงานร้องเล่นที่ไหนก็จะร่วมร้องเล่นเสมอ มีอายุประมาณ 15 ปี
เป็นต้นไป แต่ในปัจจุบันคู่ของผู้ที่ร้องเล่นเพลงบางคู่เสียชีวิตไปแล้ว จึงทำให้มีพ่อเพลง แม่เพลง
น้อยลง ทำให้ขาดคู่ที่จะร่วมร้องรับกัน คนรุ่นใหม่ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปไม่มีการฝึกร้องกัน
เล่นนอกจากเรียนรู้ในชั้นเรียนที่มีการเสริมเนื้อหาเข้าไปเท่านั้น ในปัจจุบันมีสื่อที่น่าสนใจมากมาย
เช่น โทรทัศน์ วิทยุ เครื่องเล่นวี ดี โอ เป็นต้น จึงทำให้ผู้ที่มีเวลาว่างหันไปสนใจในสิ่งต่าง ๆ ที่
กล่าวมาข้างต้นแทน ชาวบ้านที่สามารถร้องเล่นได้ในปัจจุบันมีอาชีพ ทำนา ค้าขาย รวมถึงเป็น
ข้าราชการบำนาญ แต่เป็นคนส่วนน้อยของหมู่บ้านที่ยังมีการรวมกลุ่มเล่นกันอยู่

ผู้ชม เพลงช้ำเจ้ามะโลม เป็นเพลงพื้นบ้านที่มีการร้องเล่นในงาน
เทศกาลสงกรานต์ ดังนั้นผู้คนที่จะชมก็จะเป็นชาวบ้านที่มาเที่ยวในงานซึ่งจะเล่นกันหลังจากทำ
บุญตอนเช้าเสร็จแล้ว ก็จะชักชวนกันมาเล่นกัน โดยจะเล่นกันตอนบ่าย ๆ โดยใช้ลานวัดเป็นสถาน
ที่เล่นเพลง ซึ่งนับว่าเป็นสถานที่ที่รวมคนจำนวนมาก ให้มาร่วมกิจกรรมที่สนุกสนานนี้ได้ ผู้ชม

จะเป็นเพื่อน หรือญาติมิตรทั่วไปที่อยู่ในระยะหมู่บ้าน ผู้ชมบางคนมีส่วนร่วมในการเล่นเพลง ด้วยการปรบมือ เป็นลูกคู่ให้กับพ่อเพลงและแม่เพลง

สถานที่เล่น จะเล่นกันในลานวัด

โอกาสในการเล่น ในอดีตมีการเล่นในช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ คือ มีการเล่นก่อนสงกรานต์ ซึ่งถือว่าเป็นช่วง ตรุษ แล้วเล่นต่ออีกในช่วงสงกรานต์ แต่ในปัจจุบันการเล่นเพลงช้าเจ้ามะโลม มีเล่นกันเฉพาะ วันที่ 15 เมษายน ของทุกปีเท่านั้น เนื่องจากเป็นวันที่ชาวบ้านตำบลเขาทอง จัดให้เป็นวันฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้านของชาวเขาทอง

การเล่นเพลง หญิง ชาย จะชวนกันมาเล่นเพลงในช่วงเทศกาลสงกรานต์ หลังจากทำบุญเสร็จแล้ว จะชวนกันมาเล่นในตอนเย็น โดยนัดเล่นกันที่ลานวัด จะแบ่งกลุ่มออกเป็นฝ่ายหญิงและ ฝ่ายชาย การร้องจะเริ่มด้วยฝ่ายชาย โดยมีคำขึ้นต้นว่า “ช้าเจ้ามะโลมเอ๋ย” และใช้ชื่อดอกไม้ หรือชื่อใบไม้เป็นคำร้องเปรียบเทียบ และเป็นคำที่มีสัมผัสกับข้อความที่จะร้องได้ตอบ

ตัวอย่างการว่าเพลงช้าเจ้ามะโลม

ผู้ขับร้อง นางละมัย แสนสุข

นายคำ คงหอม

แม่เพลง

ช้าเจ้ามะโลมเอ๋ย หน้าเหมือนช้างจะเข้ามาโลมสะไบนางแยม

ลูกคู่ เสมือนเอ๋ย เหมือนช้างจะเข้ามาโลมสะไบนางแยม

แม่เพลง

แกลงโลมเสียให้ตายมันก็ไม่ได้เข้ามาลูบจูบแก้ม

ลูกคู่ ช้าเจ้ามะโลมเอ๋ย โลมช้า ช้าเจ้าโลม เจ้าโลมเอ๋ย โลมเอ๋ย โลมเจ้า
หน้าเสียเป็นเมียเขาค่า เขาใช้ให้มาโลมเอ๋ย

พ่อเพลง

ช้าเจ้ามะโลมเอ๋ย หน้าเหมือนช้างจะเข้ามาโลมเจ้าไบสะลอด

ลูกคู่ เสมือนเอ๋ย เหมือนช้างจะเข้ามาโลมเจ้าไบสะลอด

พ่อเพลง

ฉันมานี้กรัก ฉันอยากจะได้ใกล้ ฉันอยากจะได้เข้ากนกนออกอด

ลูกคู่ โอละเห้โอละชา ช้าเจ้าโลม มาโลมเอ๋ย โลมเอ๋ยโลมช้า
ขอเกี่ยว เกี่ยวเข้ามาเขาใช้ให้มาโลมเอ๋ย

การแต่งกาย มีการแต่งกายเหมือนเพลงพิชฐาน

- เพลงระบำบ้านไร่

เพลงรำบ้านไร่ มักจะร้องเล่นในช่วงเย็นของเทศกาลสงกรานต์ หลังจากทำงานเสร็จแล้ว จะมีการนัดกันว่าจะไปเล่นที่บ้านของใคร การเล่นเพลงจะร้องเล่นกันไปจนถึงมืดถึง 3 - 4 ทุ่ม ถึงจะแยกย้ายกันกลับบ้าน

มีลักษณะของการร้องที่มีการใช้คำร้องที่ขึ้นต้นว่า “ระบำที่ไหนเล่าเอ๋ย ระบำที่ชาวบ้านไร่” ทุกครั้ง เป็นลักษณะของเพลงที่ร้องโต้ตอบกันระหว่างหญิง กับ ชาย เนื้อหาของเพลงจะเป็นไปในเรื่องของการเกี่ยวพาราตี

ผู้เล่น ชาวบ้านในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ ทำนา

ผู้ชม ชาวบ้านในหมู่บ้าน

สถานที่เล่น ลานบ้าน หรือลานวัด

โอกาสในการเล่น เล่นในงานรื่นเริงทั่วไป หรือเล่นผ่อนคลายหลังจากเสร็จงานในตอนเย็น

การเล่นเพลง ฝ่ายชายเป็นผู้เริ่มร้องก่อน แล้วร้องรับด้วยฝ่ายหญิง สลับกันไป ทั้ง 2 ฝ่าย จะขึ้นต้นด้วยคำว่า “ระบำที่ไหนเล่าเอ๋ย ระบำที่ชาวบ้านไร่” ก่อนทุกครั้งที่จะร้องโต้ตอบกัน มีลักษณะของการร้องดังตัวอย่าง

ผู้ขับร้อง นางศรีนวล จันทรยิ้ม

นายสาย ไล้ทองคำ

พ่อเพลง ระบำที่ไหนเล่าเอ๋ย ระบำที่ชาวบ้านไร่

ลูกคู่ (ข) เบ็กขา (ข,ญ) ระบำที่ไหนเล่าเอ๋ย ระบำชาวบ้านไร่

พ่อเพลง วันนี้วันดี พญาศรี พญาวัน ก็มาเจอกันทั้งหญิงชาย จึง

ประสงค์ที่ตรงน้องสาวสนใจก็เอาไม่ว่าของอะไร น้องรักน้อง

แก้วไขขอยโคลงกลอน ไม่มีสิทธิ์จะได้ดอยไป

ลูกคู่ (ข ญ) ชื่นใจของน้องนี้เอ๋ย อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจ

เอ๋ยชาวบ้านไร่

แม่เพลง ระบำที่ไหนเล่าเอ๋ย ระบำที่ชาวบ้านไร่

ลูกคู่ (ข) เบ็กขา (ข,ญ) ระบำที่ไหนเล่าเอ๋ย ระบำชาวบ้านไร่

แม่เพลง ได้ยินเสียงชายเขามาชวนจะไปตอบสำนวนคำชาย

ลูกคู่ (ข ญ) ชื่นใจของน้องนี้เอ๋ย อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจ

เอ๋ยชาวบ้านไร่

แม่เพลง จะไปตอบสำนวนคำชายจะเป็นใครหนอพองามจะเรียกหาห้องไปทำ
อะไร ออกไปดูแต่ไม่รู้แน่ ว่าสีคำดอกแกลุกใคร
ลูกคู่ (ช ญ) ชั้นใจของน้องนี้เอ๋ย อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๋ย
ชาวบ้านไร่

การแต่งกาย การเล่นมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสนุกสนาน ผ่อนคลายจากการ
ทำงานหนักมา ดังนั้นชุดที่แต่งจึงเป็นเสื้อผ้าที่เป็นชุดอยู่กับบ้าน ชายใส่เสื้อ นุ่งกางเกง ฝ่ายหญิง
สวมเสื้อ และนุ่งผ้าโจงกระเบน

3.2.2 เพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นในงานรื่นเริงทั่วไป

เพลงปฏิพากย์ของชาวเขาทองที่ร้องเล่นในงานรื่นเริงทั่วไป มีเพียงเพลงเดียว
คือ เพลงฉ่อย เป็นเพลงที่ยังมีการร้องเล่นในปัจจุบัน มีรายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบของเพลง
พื้นบ้านดังนี้

- เพลงฉ่อย

เพลงฉ่อย มีผู้ศึกษาไว้และเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “เพลงวง” ซึ่งในที่นี้
มนตรี ตราโมท (2497 : 61) ได้กล่าวถึงเพลงฉ่อยไว้ว่า “เป็นเพราะนักเพลงเห็นว่าเพลงปรบไก่
และเพลงโคราช ไม่ค่อยทันตาทันใจ หรือว่ากันได้รับความมากอย่างเพลงเรือ จึงดัดแปลงเกิดเป็น
เพลงฉ่อยโดยใช้กลอนเพลงอย่างเพลงโคราช เป็นบทไหว้ครู และเกริ่นตอนว่าแก้กันใช้กลอนหัว
เดียว อย่างกลอนเพลงเรือ ใช้ตบมือประกอบ จังหวะอย่างปรบไก่ วิธีเล่นบางครั้ง ยืนล้อมวงมี
พ่อเพลงกับแม่เพลงอยู่หัวแถว ลูกคู่ยืนถัดมาเรียกว่า คอสอง คอสาม ตามลำดับขณะร้องจะขยับ
เท้าเดินช้า ๆ หมุนวงไปรอบ ๆ และจากลักษณะการเดินเช่นนี้เอง บางครั้งจึงมีผู้เรียกเพลงฉ่อย ว่า
เพลงวง”

นอกจากนี้ กำชัย ทองหล่อ (2513: 589) ได้กล่าวถึงเพลงฉ่อย ว่า
“เป็นเพลงสำหรับว่าแก้กันระหว่าง ชาย - หญิง บางทีก็เรียกว่า เพลงวง เพราะเวลาเล่นต้องยืน
ล้อมวงกันเล่นพ่อเพลง แม่เพลงอยู่หัวแถว ลูกคู่ที่ยืนถัดมาเรียกว่า คอสอง คอสาม ฯลฯ ตาม
ลำดับ เวลาเล่นขยับเท้าเดินช้า ๆ หมุนไปรอบ ๆ”

การเล่นเพลงฉ่อยนั้นได้รับความนิยมกันมากในหมู่ชาวบ้าน เพราะเล่นได้
ถึงอกถึงใจดี เริ่มด้วยบทไหว้ครู หรือบทเกริ่น ต่อไปที่ว่าแก้กันเรียกว่า “ประ” ใช้ถ้อยคำที่เป็น
สองغامเป็นพื้น ถ้าพิจารณาเฉพาะคำจะเห็นเป็นคำขยาบ นอกจากจะว่าแก้กันแล้วยังแยกแยะเป็น

หลายอย่าง ผูกเรื่องสมมุติขึ้นมีตอนสู่ขอ ลักหาพาหนี่ ชิงชู้ ไปตามลำดับ เช่นเดียวกับเพลง ปฏิภาณอื่น ๆ (สุภาษิต เรื่องเลข 2518 : 128)

เพลงน้อยของชาวบ้านเขาทอง ในสมัยที่ร้องเล่นกันในอดีต มีครูเพลงอยู่หลายคน เช่นครูตุม ครูตอง ครูอ่อน มีการไปร้องเล่นตามที่มีคนหา บางทีก็ไปว่ากับพ่อเพลงแม่เพลงที่ตำบลอื่น เช่นที่จังหวัดอุทัย คนที่มีชื่อเสียงคือ นายชิน และแม่แดงไทย แม่เพลงที่อยู่ตำบลหนองเบน จังหวัดนครสวรรค์ ถึงกับว่าเพลงแล้วเกิดชอบใจกันกับพ่อเพลง ตกลงเป็นัวเมียกันจริง ๆ เลย (คำ คงหอม , สัมภาษณ์)

เพลงน้อยนิยมใช้กลอนหัวเดียว เป็นคำล่งท้ายของกลอน คือ คำสุดท้ายจะลงด้วยสระเดียว ถ้าเป็นสระไอ ก็ต้องลงเสียงไอ หมด ถ้าเป็นสระอา ก็ต้องลงเสียงอา จนหมดเหมือนกัน จนกว่าจะเปลี่ยนร้องกลอนใหม่ ส่วนใหญ่จะเป็นกลอนโล กลอนลา กลอนลี ซึ่งกลอนโลนิยมมาก เพราะหาคำมาสัมผัสได้ง่าย

การร้องเพลงน้อย มีเอกลักษณ์ของเพลง ด้วยการร้องรับของลูกคู่ ด้วยคำร้องที่ว่า “เอ้อชา เอ้อชา ซา น้าชา หนอยแม่” ลูกคู่ใช้การปรบมือแทนเครื่องดนตรี มีการร้องแทรกขัดจังหวะด้วยคำต่าง ๆ เช่น เออน่า หนอยแม่ บางครั้งมีการร้องแทรกด้วยคำว่า เป็กชา

ลักษณะเพลงน้อย ของชาวบ้านเขาทอง เป็นเพลงที่เล่นคล้ายเพลงทรงเครื่อง คือมีการเล่นเป็นเรื่องแบบลิเก โดยเริ่มเล่นจากบทไหว้ครู มีบทร้องส่งรำโดยใช้วงปี่พาทย์บรรเลงรับอย่างลิเก มีการร้องบทต่าง ๆ เช่นบทเกริ่น บทประะ บทผูกกรัก บทลักหาพาหนี่ และบทชิงชู้ นอกจากบทต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วจะมีการเล่นต่อเป็นเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องสังข์ทอง ขุนช้าง-ขุนแผน ลักษณะวงษ์ การเล่นในแต่ละครั้งจะเล่นเฉพาะตอนที่สำคัญ หรือเล่นทุกตอน ก็ได้แล้วแต่เจ้าภาพที่หามาเล่น การว่าเพลงบางบทก็ไม่ได้เล่น เช่นบทชิงชู้ หรือบทตีหมาพวกัว ส่วนใหญ่จะเล่นเป็นบทประะ เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ว่าได้ตอบกันไปมา เช่น บทประะที่ว่ากันใน กระฐูชาวไร่ ชาวนา สอง่ามกลาย ๆ เป็นต้น

การเล่นเพลงน้อยมีลักษณะการเล่นที่ต้องใช้ปฏิพานไหวพริบ ต้องมีการฝึกฝน ด้นกลอนอยู่เสมอ จนว่าเพลงได้แตกฉาน ชาวบ้านเขาทองที่ร้องเพลงน้อย เล่าว่า “ไม่ค่อยได้ว่า เพลงปัญญาจะทึบ ถ้าวากันบ่อย ๆ ปัญญามันแตกดี” (บาญเย็น ชลพิทักษ์ , สัมภาษณ์) ดังนั้นจะเห็นว่าเพลงน้อยเป็นเพลงที่ต้องการฝึกฝนฝึกปาก ฝึกฝนความคิดอยู่เสมอ ซึ่งจะทำให้การว่าเพลงมีรสชาติถูกใจผู้ฟัง

ผู้เล่น เป็นชาวบ้านที่มีใจรัก บางคนก็เห็นเขาเล่นกันแล้ว ก็ฝึกเล่นบ้าง เช่น นายคำคองหอม ชาวบ้านตำบลเขาทอง ที่ยังมีชีวิตอยู่และเคยเป็นลูกศิษย์ครูเพลงน้อย เล่าให้ฟังว่า “สมัยหนุ่ม ๆ อายุประมาณ 15 ปี ไปดูเขาเล่นเพลงน้อย เพลงระบำบ้านไร่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลง

เต้ากำรำเคียว ก็หัดร้องเล่นเป็นลูกคู่ก่อน พอครูอ่อนเห็นว่าร้องได้บ้างก็เลยชวนมาให้ร้องเพลง
น้อย พอได้เริ่มร้องกับคณะครูอ่อน ก็มีโอกาสร้องมาเรื่อย ๆ (คำ กงหอม , สัมภาษณ์)

ปัจจุบันชาวบ้านเขาทองที่ยังเล่นเพลงน้อยเป็นอาชีพมีอยู่กลุ่มเดียว คือ นายไผ่
และนางกาหลง นกทอง เป็นสามี - ภรรยา ที่ยังเล่นอยู่ถ้ามีคนไปหาให้เล่นก็จะรวบรวมชาวบ้านที่
เคยเล่นด้วยกันมานัดหมาย เพื่อฝึกซ้อมก่อนเล่น 1- 2 วัน การเล่นเพลงน้อยในปัจจุบันนายไผ่เล่า
ว่า “ มีคนเขาหาไปเล่นที่อื่นก็มี ครั้งสุดท้ายเป็นงานทำบุญ 100 วัน ไปเล่นให้กับคนรู้จักกันเพราะ
ฉันไปอยู่ทำไร่ที่พิจิตร เวลาเล่นก็จะมาชวนชาวบ้านที่เขาทองไปเล่นกัน เดียวนี้ไม่ค่อยมีการเล่น
บ่อยเหมือนแต่ก่อน เพราะต่างคนก็แก่กันมาก ไปไม่ไหว คนรุ่นลูก ๆ ไม่มีใครมาฝึกก็มีที่เป็นก็
เป็นคนรุ่นเก่า ๆ ทั้งนั้น ”

ผู้ชม เป็นผู้ชมทั่วไปที่มีบ้านเรือนอยู่ในละแวกหมู่บ้าน หรือหมู่บ้าน
ใกล้เคียง

สถานที่ เป็นลานบ้าน หรือเป็นเวทีที่จัดทำขึ้นตามงานที่มีการจัดหา
ไปเล่น

โอกาสในการแสดง แสดงในงานมงคลต่าง ๆ ยกเว้นงานแต่งงาน เพราะ
การเล่นเพลงใช้คำที่หยาบ ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่ถือว่าในวันแต่งงานจะต้องพูดแต่คำดี ดังนั้นการ
เล่นเพลงน้อยในงานแต่งงานจึงไม่เป็นที่นิยม เพลงน้อยส่วนใหญ่เล่นในงานต่าง ๆ เช่นงานบวช
นาค, งานโกนจุก, งานขึ้นบ้านใหม่, งานวัด, ทำบุญ 100 วัน, งานประจำปีของชาวเขาทอง
หรืองานบุญ เดือน 3 ของชาวเขาทอง เป็นต้น

การเล่นเพลง การเล่นเพลงน้อยเมื่อจะไปเล่นที่ไหนก็จะเตรียมตัวกัน
ก่อนเล่นโดยตกลงกันว่าเพลงน้อยเรื่องอะไร ซึ่งเรื่องที่นิยมร้องผูกเรื่องเป็นเพลงน้อย ได้แก่
เรื่องขุนช้างขุนแผน การเล่นเพลงน้อย มีการเล่นกันบนเวที และ เล่นกันตามที่กว้าง ๆ บริเวณ
ลานบ้าน ซึ่งจะนำเอาสื่อมาปูเพื่อให้พ่อเพลง แม่เพลง นั่งร้องบทไหว้ครู ก่อนที่จะว่าบทพระ
โดยมีการขึ้นว่ากันและแสดงท่าทาง ไปกับการว่าเพลงด้วย การร้องเริ่มด้วยชายเป็นฝ่ายร้องก่อน
ด้วยบทไหว้ครู สิ่งที่เตรียมสำหรับไหว้ครูนั้นเจ้าของงานเป็นฝ่ายหาให้ไปเล่นจะเตรียมไว้ให้ ซึ่ง
ประกอบไปด้วย เหล้าขาว 1 ขวด , พานรองของไหว้ครู 1ใบ ใใส่ ดอกไม้ 3 สี 3 ดอก, หมาก พลุ
3 คำ, , รูป 7 ดอก เทียน 1 เล่ม และ เงินค่าไหว้ครู 12 บาท พ่อเพลงจะรับพานไหว้จากเจ้า
ของงาน ไปวางไว้ที่โต๊ะซึ่งวางไว้ด้านหน้าวง จดรูปแล้ววางพานไว้บนพาน ส่วนหลักก็เปิดขวด
แล้วรินใส่แก้ววางไว้บนโต๊ะ ไม่มีการเคลื่อนย้ายไปไหน จนกว่าจะเลิกว่าเพลงในงานนั้น การ
ลาครูนั้นพ่อเพลงหรือแม่เพลง ที่เป็นเจ้าของคณะจะเป็นผู้กล่าวลาของที่ไหว้ แล้วถึงจะสามารถนำ
มาใช้ได้ เช่น เหล้า บุหรี่ เมื่อมีการลาครูแล้วจึงจะนำมาดื่มและสูบได้ มีคำร้องในการลาครูดังนี้

ไวนอ ทิงนอย ละนอย ละนอย ละนอย หนอย ฉาดชา

- แม่เพลง จะทิงนอย ละนอย ละนอย ละนอย หนอย ฉาด ชา
 ลูกคู่ (ข,ญ) เอ้ ชา เอ ชา เอ้ ชา ชา ฉ่า ชา
- แม่เพลง จะไหว้กู่กุสนโร ขอให้ลูกมีโชคมีชัย
 มาสอนลูกเล่นเป็นนักเลง ก็ลูกจะไหว้ ครูเพลงนั้นเป็นครูใหญ่
 ที่ท่านมาบอกบทลูกได้จดได้จำ ช่วยทั้งครูระบำที่ลูกได้หัดไว้ให้
 มาแนะลูกคอ ต่อปัญญา เมื่อลูกจะร้องจะว่าก็ให้ปัญญาว่าองไว
 ลูกคู่ (ข,ญ) เอ้ ชา เอ ชา เอ้ ชา ชา ฉ่า ชา
- แม่เพลง เมื่อเป็นลูกศิษย์ออกมาคิดครู ขออย่าให้น้องมาสู้เราได้
 จะเป็นลูกศิษย์ครูเดียว ขอให้เป็นกลมเป็นเกลียวกันไป
 ลูกคู่ (ข,ญ) เอ้ ชา เอ ชา เอ้ ชา ชา ฉ่า ชา
- แม่เพลง ขอให้เป็นตารางขึ้นมากางกัน ละหนอยเกิดครูบรยาย
 ขอให้เป็นกลม เป็นเกลียวกันไป
 ขอให้ชอบใจคนดู ชอบหูคนฟังผู้ที่ยืนผู้ที่นั่งหมดทั้งข้างนอกข้างใน
 ให้ท่านผู้ฟังท่านชอบหู ให้ท่านผู้ดูท่านชอบใจ
 ลูกคู่ (ข,ญ) เอ้ ชา เอ ชา เอ้ ชา ชา ฉ่า ชา
- แม่เพลง ลูกจะว่ากลอนไหนขออย่าให้ลูกติด ให้หลุดเลยเหมือนดั่งริดดาไม้
- แม่เพลง (2) เอ็ง เอ้อ เออ เอ้อ เออ เอ้อ เอี้ย ขอให้เป็นม่านแก้วคอยกันเทศออย
 ลูกคู่(ญ) ขอให้เป็นม่านแก้วคอยกันเทศ ให้คุ้มได้ทั้งเภททั้งภัยออย
 เอี้ย เอ็ง เออ เอ้อ เอย ฉา ฉาด ชา

เมื่อร้องบทไหว้ครูเสร็จเรียบร้องแล้วจะร้องต่อด้วยบทส่งรำ โดยมีวงปี่พาทย์
 รับส่ง ผู้ร้องจะทำท่ารำไปด้วย มีจังหวะและทำนองการร้องแบบเพลงไทยเดิม ในอัตราจังหวะ
 2 ชั้น ส่วนลูกคู่จะปรบมือเป็นจังหวะแล้วค่อย ๆ ลูกขึ้นจากพื้นเพื่อว่าเพลงในบทประต่อไป
 ตัวอย่างบทส่งรำของฝ่ายหญิง ผู้ขับร้อง นางกาหลง นกทอง

- แม่เพลง ลูกขึ้นเถิด เอย เอ้อ เออ เอ็ง เอย
 แม่วันทองเสียงเรไรเราร้อง เอ้อ เออ เอ็ง เอย ร้องระงม
 ลูกคู่ เอ้าขี้ ขี้ ขี้ เอ้า ขาว ขาว ขาว เออ โยน โยน โยน

- แม่เพลง วันทองน้องจะลุกขึ้นเร็วพัน
 ลูกคู่ เจ้าวันทองน้องจงลุกขึ้นเร็วไว เอ้อ เออ เอ็ง เอย ขึ้นเร็วไว
 โยน โยน โยน ขาว ขาว ขาว
- แม่เพลง เออ เอ้อ เอ็ง เอย คราที่นั่นฉินโฉม เอ้อ เอ้อ เออ เอย
 พ่อพลายแก้วมาเลื่อนยศ เอ้อ เออ เอย เอ เอย จากแวว
 เอ้อ เออ เอ้อ เออ เอ้ย เป็นขุนแผน เอ้อ เอ็ง เอ้ย ละพ่อชื่นใจเอยของน้องนี้เอย
 (ปีพาทย์บรรเลงรับ)
- แม่เพลง เอ้ย เอ้อ เอ็ง เอย มาตีทัพ เอ้อ เอ็ง เอ เอ้อ เออ เอ็ง เอ้อ เอ้อ เออ
 มาบ้าน มาแสนสำราญ เอ็ง เออ เอ้ย เอย
 ปรีเปรมดี เอ้อ เออ เอ็ง เอย เอ็ง เออ เอ็ง เอ้ย
 เกษมสันต์ เอ้ย เอ้อ เอ็ง เอย พ่อชื่นใจเอยของน้องนี้เอย
 (ปีพาทย์บรรเลงรับ)
- แม่เพลง เอ้ย เอ้อ เอ็ง เอย มาตีทัพแล้วทูลลา
 เอ้อ เออ เอ็ง เอย เอ็ง เอ้อ เอ็ง เอ้อ เอย กลับมาบ้าน แสนสำราญ
 เอ็ง เออ เออ เอ้อ เอ้อ เอ็ง เอย ปรีเปรมดี
 เอ้ย เอ้อ เอ็ง เอย พ่อชื่นใจเอยของน้องนี้เอย
 (ปีพาทย์บรรเลงรับ)

เมื่อร้องบทส่งรำแล้วจะเริ่มเข้าบทเกริ่น โดยที่ฝ่ายชายจะเป็นผู้ร้อง ซึ่งมีการว่า

ดั่งตัวอย่าง

บทเกริ่นชาย

ผู้ขับร้อง นายไฟ นกทอง

พ่อเพลง

บอกว่าจมส่งลงกา
 อีกทั้งไม้เส้นสายกระแสน
 วันนี้พลัดบ้านพลัดช่อง
 ก็ให้แม่คุณเกริ่นเพลงลงมา
 เราก็ได้มาร้องเพลงเกริ่น

อีกทั้งปีพาทย์รับราชการ
 ก็ไม่ให้ของเก่าเสื่อมสูญ
 มาเจอนวลน้องช่วยกันแก้กูล
 พวกเราอย่าช้าแล้วรำไร
 มีในคืนวันนี้เราไม่ช้ากันทีไวไว

ลูกคู่ เอ ชา ชัด ช้ำ ชา ละฉัดชา หน้อยแม่

พ่อเพลง

ลูกกระจองจอกแอดิดแม่ตามมา โหนหน้าเหนียวบ่าวางไหล์
บ้างเอาลูกมากอดคอกเอากระคอกหลัง ไปดูเพลงกันหรือยังละคุณยาย
ลูกคู่ เอชา ชัด ช้ำ ชา ละฉัด ชา หน้อยแม่

ตัวอย่างบทเกริ่นหญิง

ผู้ขับร้อง นางละมัย แสนสุข

แม่เพลง

เอ้อ เออ เอ้ย

ได้ยินเสียงชายเค้ามารายเกริ่น มาให้พ่อพำพังเพลิน (หนอยแม่)

ได้ยินเสียงเพลงมันให้เสียวทรวงแสบสัน ว่าเสียงซู้ช่างหวานวังเวง

เออ เอ้อ เอ้อ เอ้ย ไว้ชา

ลูกคู่ (ช.) ทิงนอ ละนอ ละนอ ละนอ ละนอ หนอย ฉาดชา

การว่าเพลงเมื่อจบด้วยบทเกริ่น แล้วจะมีการว่า บทประ ในกระทู้ต่าง ๆ เช่น
กระทู้ชานา ก็จะได้กันเกี่ยวกับชานา กระทู้ชาวไร่ กระทู้ สองง่ามกลาย ๆ ในกระทู้ต่าง ๆ ก็
จะมีเนื้อความเกี่ยวกับชื่อของกระทู้นั้น ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กระทู้ชาวไร่

ผู้ขับร้อง

นายสอน

จันทร์ลอย

นางกาหลง

นกทอง

พ่อเพลง

ไม่ได้ปลุกอะไรฝ่ายตัวของฉันเพิ่งเริ่มการทำกิน เพิ่งจะออกหัวคิดปลุกผักไว้ขาย
น้องมีเม็ดบ้าง ไหมเม็ดในพันธุ์ผัก มาประสบพบพักต์ได้มาซัก 1 ตะพาย
ไม่ว่า แดงโม แดงไทย มีอมไปตามสินค้า ขึ้นลานแดงหลายยังไม่นี้ก็ชอบใจ
ไปเที่ยวผ่าห้วมันมานมนานเหน็ดเหนื่อย ผ่าเล่นทิ้งเรือยพบพันธุ์ดีเสียเมื่อไหร่
ช่วยแบ่งขายให้พี่ชกนิด แถมให้พี่ชกหน้อย อย่าให้พี่ต้องคอยเม็ดนานไป
ลูกคู่ (ช) เอ ชา เอี ช้ำ ชา ฉ่า ชา หนอยแม่

แม่เพลง

กว่าแดงของฉัน มันเป็นพันธุ์แดงโม

ลูกไม่ค่อยจะโตและไม่ค่อยจะใหญ่

ฉันก็มีแดงฉันอยู่ 1 เม็ด

แต่สุดท้ายก็จะได้คอกให้

มีเมื่อดอยู่ไม่มากใส่ปากแกไม่หมด   เม็ดแดงทำไข่มดแดงจะซื้อไปทำไม

ลูกคู่ (ช)   เอ๋ ซา เอ๋ ซ้ำ ซา ฉ่า ซา หนอยแม่

กระซู่ชาวนา

ผู้ขับร้อง นายสอน   จันทรลอย

นางบานเย็น   ชลพิทักษ์

พ่อเพลง

ว่าเสียงแจ้ว ๆ มาแล้วที่ต้นหว้า	มาแล้วทิวาแลอยู่ไ่ว ไว
นี่มานัดสัญญากันว่าจะมาแต่เช้า	แต่ไหนมากันตอนสาย
หรือน้องรักไปไร่ ไถลไปนา	หรือไปหาบสินค้าไปคอนขาย
คูหลังไหล่แม่เนียนฝุ่น	หัวแม่หนูนั่นนา
พี่เรียกแม่คุณทำไมไม่งาน	ถามจริง ๆ เอะนอนคาอยู่แต่ใคร

ลูกคู่ (ช)   เอ๋ ซา เอ๋ ซ้ำ ซา ฉ่า ซา หนอยแม่

แม่เพลง

ถามจริง จริงนอนคาอยู่แต่ใคร อยู่แต่ใคร	
ก็กอก กอก แกก น้องก็แหวกป่า	ก็ทอกทศนาออกไป
(ช. ร้องสอด หนอยแม่ โย้ย โย้ย)	
เห็นแต่หัวอยู่ดำ ๆ	ก็ใครนะน้องก็จำไม่ได้
ก็เห็นหัวคนที่โผล่หรือหัวตอ	ก็เลยตั้งสั้น 2 ยอดตีน เข้าไป

ลูกคู่ (ช)   เอ๋ ซา เอ๋ ซ้ำ ซา ฉ่า ซา หนอยแม่

พ่อเพลง

2 สนติน ขอเข้าไป	
ไม่ได้เจอกันตั้งหลายปี	พี่ไม่ได้ทราบข่าวดี หรือข่าวร้าย
น้องบ้านอยู่ไหนทำอะไรหรือทำนา	หรือเป็นแม่ค้าหาบคอนไปขาย
รีเป็นนักแสดงที่เล่นเพลงระบำ	หากินทางรำหรือทางไร่

ลูกคู่ (ช)   เอ๋ ซา เอ๋ ซ้ำ ซา ฉ่า ซา หนอยแม่

แม่เพลง

เอ๊ย...ฉันเป็นราษฎรเป็นกรรมกรชาวนา	ไม่ใช่แม่ค้าที่หาของไปขาย
ฉันดูหมดงานฉันก็หันกลับมา	ตั้งหน้าทำนาทำไร่
ทำอะไรทำนาเสียจนหน้าแห้ง	กว่าจะได้ใบแดงไปเสียดคนละใบ

ลูกคู่ (ช)   เอ๋ ซา เอ๋ ซ้ำ ซา ฉ่า ซา หนอยแม่

กระทู้ สองง่าม กลาย ๆ

ผู้ขับร้อง นางละมัย แสนสุข
นายคำ คงหอม

พ่อเพลง

พี่มาประสงค์ที่ตรงน้องสาว   น้องไม่รู้ที่จะเล่าความไป
พี่อยากแก้้มมาดม   พี่อยากนมมาจับ
อยากเอาห้องน้องมาทับ   ไม่ให้มันเคลื่อนมันย้าย
น้องรักน้องจะให้พี่ชายโคลงกลอน   พี่มีของดีที่จะดอกเอาไปข้างใน
ลูกคู่ (ข)   เอ่ ชา เอ้ ช้ำ ชา ฉ่า ชา หนอยแม่

พ่อเพลง

แม้งามเฉลยชายเขยเข้ามาซิด   น้องอย่าบวนหน้าบิด แม่เนื้อเหลือทองใบ
แม่มขาวเหมือนดั่งแป้ง   แม่มแดงเหมือนดั่งปูน
ช่วยเหลือเจือจุน   เกิดแม่ชื่นใจ
ถ้าได้น้องนอนทำได้นอนตัยนึ่ง ๆ   ถ้าไม่หลุดปากปลิงพี่ก็ไม่ไป
ถ้าไม่ได้จับนมเนื้อได้ดูดหัวนมนึ่ง   ถ้าหลุดจากปากปลิงพี่ก็จวนใจ
ลูกคู่ (ข)   เอ่ ชา เอ้ ช้ำ ชา ฉ่า ชา หนอยแม่

แม่เพลง

แกมว่าฉันเจ็บ   ฉันยังไม่ได้เก็บไปแก้
จะมาว่าฉันแพ้ะไม่ได้   ช่า ฉ่า ช้ำ ทองคำ เอ้ย ไว้ก่อนอย่าเพิ่งทำใจร้อนเกินไป
มาถึงแกจะมาเอา   เอาของน้องได้เปล่า ๆ ไป เมื่อไหร่
มันไม่ใช่หมูหันไอ้ที่เจ๊กห้าม   มาถึงจะได้คาบเอาไป
ลูกคู่ (ข)   เอ่ ชา เอ้ ช้ำ ชา ฉ่า ชา หนอยแม่

เมื่อมีการว่าบทประ เป็นกระทู้ต่าง ๆ ไปแล้ว บางครั้งจะมีการเลือกบทต่าง ๆ มาเล่นเช่น บทผูกรัก บทลักหาพาหนี บทชิงชู้ บทตีหมาควัว นอกจากนี้มีการนำเรื่องราวในวรรณคดีมาร้องเล่นเป็นเพลงฉ่อย เช่น เรื่องนางสังข์ทอง ลักษณะงษ์ ขุนช้างขุนแผน แต่ในปัจจุบันไม่ค่อยได้เล่นเข้าเรื่อง เพราะผู้ที่เคยเล่นเข้าเรื่องได้นั้นมีจำนวนน้อย และต้องเป็นผู้ที่ใช้ความสามารถและจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้มาก ทำให้คนรุ่นใหม่ที่ร้องเพลงฉ่อยได้หันไปว่าเพลงในบทประเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นเนื้อเพลงที่เป็นการเข้าเรื่องจึงมีไม่มากนัก เพราะผู้ที่สามารถว่าเพลงเข้าเรื่องได้นั้นมีน้อย

เพลงน้อยของชาวเขาทองที่กล่าวถึง บทผูกรัก บทรักหาพาหนี บทชิงชู้ และการร้องเข้าเรื่อง มีตัวอย่างการร้องใน บทต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

บทผูกรัก		ผู้ขับร้อง นายสอน จันทร์ลอย
นายสอน	พี่มาหลงรักนาง มันดั่งกวางรักน้อง ไอ้ที่รักพร้าวเขามาแต่งกับจาว ลูกคู่ (ช)	พี่มาหลงรักน้องเหมือนดั่งเพลารักคุม พี่เห็นหน้าแม่เพลงแล้วรักเอา รักเอา พี่เห็นหน้าเพลงรักเอา รักเอา
บทรักหาพาหนี		ผู้ขับร้อง นางพุด ภูจำรูญ นายธรรม หมีมทอง
นายธรรม	รักกันหนาพากันหนี ไปกับพี่จะให้ดีกว่าเพื่อน การสู่ขอฉันก็ท้อแท้ ถ้ารักกันหนาพากันหนี ลูกคู่ เอ่ ซา เอ้ ซ้ำ ซา ซา น่ำ ซา หนอยแม่	ไปกับพี่เกิดแม่พวงมาลัย หาไหนไม่มีเหมือนแม่พวงมาลัย หาแต่แม่ไม่ได้ ไปกับพี่เกิดแม่ชื่นใจ จะคว่ำมือหงายมือนั้นไม่ได้ อยู่กับแม่กับพ่อไม่เป็นไร จะไม่ให้เสียทีมาที่ไป
นางพุด	พี่รักน้องจริงหรือ ถ้าพี่รักจริงให้มาขอ ให้พี่เข้าตามกรอกออกตามหน้าท่า ลูกคู่ เอ่ ซา เอ้ ซ้ำ ซา ซา น่ำ ซา หนอยแม่	
นายธรรม	พี่รักน้องเสียแล้ว รักทั้งเนตรทั้งนม หญิงอื่นจะเปิดนมล่อ ลูกคู่ เอ่ ซา เอ้ ซ้ำ ซา ซา น่ำ ซา หนอยแม่	หน่อแนวสนม ทั้งนอกทั้งใน พี่ไม่อยากจากแม่พุดไป
นางพุด	ถ้าพี่รักจริงให้มาขอ พ่อ แม่ แก้วเลี้ยงมายาก พ่อ แม่ แก้วเลี้ยงเสียน้ำนมมา ลูกคู่ เอ่ ซา เอ้ ซ้ำ ซา ซา น่ำ ซา หนอยแม่	อยู่กับแม่กับพ่อน้ำชาย แก้วอยากจะกินขันหมากให้ได้ แก้วอยากจะกินขนมดัมลูกใหญ่

บทชิงชู

ผู้ขับร้อง นายคำ คงหอม

เนื้อความเป็นตอนที่สามี่กลับมาจากป่าหาอาหาร แต่เมื่อกลับมาถึงบ้านพบว่าเมียพาชูเข้าบ้าน เป็นกลอนที่ร้องคำเมียบและชายชู

มาผินหน้าเข้าครัว มามุดหัวเข้ามาเห็น	หูถึงอกเดิน ถ้าเจอตัวมึงตาย
มึงทำตาถูกแหกมึงพาแขกมากินข้าว	ชาติอิหยังผ่าเหล่า อิหยัง 500 ละลาย
ถ้ามึงเป็นกาหัวใจมึงเป็นกา	น้อยใจมึงมาฆ่ากินแต่เปิดแต่ไก่
ทั้งไก่อยู่ไก่แก่ โครตแม่มึงกิน	ชคน้ำกินเนื้อกินไม่เหลือชักคำ
ไก่อยู่ใหญ่ขันยามสำหรับเอาไว้ขันยาม	มึงเอามาต้มยาไอ้อยู่ใหญ่
ยกกระทะเข้าไปทุ้มเสียวที่มุมฝา	มันเป็นใจให้เข่นฆ่ากินไก่
ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ชา ล่า ชา	

ตัวอย่างการเล่นเข้าเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน “พลายแก้วตีทัพกลับเมือง”

ผู้ขับร้อง นางพุด ภูจำรูญ

นายธรรม หมี่ทอง

นายธรรม	จะกล่าวถึงพลายแก้วแววสุวรรณ ตั้งแต่ไปขัดสะทพยัง ไม่ได้กลับเสียวที ตั้งแต่ได้ลาวทองละองดา เดี้ยวนี้ราชันพันวษา ไบหนึ่งให้ล่อง ตกมาไบสามตามท้องตรา	เป็นยศทหารอยู่ในเมืองไทย กลับยังกรุงศรีอยุธยาใหญ่ จะขึ้นไปไหว้มารดาเสียดจนได้ ได้มีราชสาส์นตรามา 3 ไบ ตกมาไบสองให้พลายไป ไม่ไปจะตัดเศเสียบไม้
นางพุด	กล่าวถึงพี่สายทองผ่องโสภ วันนี้ตื่นสายคิดเวลา เคยหุงข้าวใส่บาตรไปให้พ่อพลาย ทั้งน้ำท่าหรือก็แห้งโอง จวยक्रमิงานสวยคนไม่ช้า แต่พอมายังยังตื่นท่า ถามว่าเรือใครเล่าท่าน คือกดีใจเหมือนดังได้แก้ว หมายใจจะไปบอกกลับนางพิม แม่พิมพ์เอ๋ยไม่ต้องทุกข์ต้องร้อน	หลับสนิทนทรอยู่ห้องใน ลิมเนตรขึ้นทางขวาทางซ้าย มิได้ขาดวันม่าย พี่สายทองเค้าโคงก็จใจ หวังจะไปตีทำเอ้ยทันใด แลเห็นเรือกัญญาของใคร มาจอดขวางสะพานเราไว้ พ่อพลายแก้วกลับแล้วดีใจ แล้วก็เดินกระห่มอยู่ในใจ นอนร้องละครเล่นตามสบาย

ลักษณะของเพลงเดินกำรำเคียว เป็นเพลงปฏิพักษ์สั้นที่มีการร้องไม่ยาวนานต่อการร้องโต้ตอบกันในแต่ละครั้ง ส่วนเพลงเกี่ยวข้าว และเพลงโขลกแป้งเป็นเพลงที่มีลักษณะเป็นเพลงปฏิพักษ์ยาวซึ่งมีเนื้อร้องโต้ตอบยาว และผู้เล่นจะต้องใช้ความสามารถในการร้องมาก บทที่ร้องส่วนใหญ่เป็นการร้องบทประ ทักทาย บทผูกรัก แต่ไม่มีการไหว้ครู และไม่เคร่งครัดตามรูปแบบการเล่น รวมทั้งไม่มีการร้องเข้าเรื่อง เหมือนอย่างเพลงฉ่อย

เพลงปฏิพักษ์ที่ร้องเมื่อทำงานร่วมกัน มีรายละเอียดที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของเพลงพื้นบ้านดังนี้

- เพลงเดินกำรำเคียว

เพลงเดินกำรำเคียว เป็นเพลงที่มีร้องเล่นกันในกลุ่มของชาวบ้านที่มีอาชีพทำนา มีเล่นกันในสมัยรัชกาลที่ 5 กำเนิดเป็นครั้งแรกที่บ้านสระทะเล ตำบลสระทะเล อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ โดยหลวงศรีบุรีรักษ์ เป็นผู้ประดิษฐ์เนื้อร้อง เล่นกันแพร่หลายในบ้านสระทะเล และตำบลใกล้เคียง เช่น ตำบลม่วงหัก (วิเชียร เกษประทุม 2528 : 119)

ผู้เล่น เป็นชาวบ้านที่มีอาชีพทำนา เป็นชาวบ้านที่มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลเขาทอง ผู้เล่นเป็นหญิงและชาย ที่ออกจากบ้านไปท้องทุ่งนาเพื่อเกี่ยวข้าว แล้วใช้เวลาพักหลังจากการเกี่ยวข้าวในแต่ละวันเล่นเพลงกัน โดยจะแบ่งเวลาพักในแต่ละวันออกเป็น 3 ช่วง คือ เวลาเช้าประมาณ 3 โมงเช้า, เวลากลางวัน และ เวลาบ่าย ประมาณ บ่าย 2 หรือบ่าย 3 โมงเย็น จะเล่นเพลงที่ลานในนาข้าว หรือได้ร่มไม้กลางทุ่งนา เพื่อผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย ที่ได้ทำงานในนาข้าวมาทั้งวัน

ในปัจจุบันผู้ที่เล่นเพลงเป็นผู้ที่เคยเล่นเพลงมาก่อน แล้วนำมาเผยแพร่ให้กับชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านนั้นเกี่ยวกับการร้องรวมทั้งการแสดงท่าทางประกอบการเล่นเพลง การเล่นเพลงเดินกำรำเคียวของชาวบ้านเขาทองในปัจจุบัน มีความเป็นมาจากการรวมกลุ่มชาวบ้านซึ่งมีนางวันเพ็ญ วัดชุม ข้าราชการบำนาญ อดีตผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนเขาทอง เป็นผู้คิดริเริ่มการอนุรักษ์การเล่นพื้นบ้านในจังหวัดนครสวรรค์ ได้รวมกลุ่มชาวบ้านที่ตำบลเขาทอง ไปศึกษาการเล่นเพลงเดินกำรำเคียวที่ ตำบลสระทะเล จังหวัดนครสวรรค์ สถานที่ ที่เป็นต้นกำเนิดการเล่นเพลงเดินกำรำเคียว โดยมีนายเจริญ ทองขาว และนายฉลุย ทองขาว ชาวบ้านตำบลสระทะเล เป็นผู้ถ่ายทอดการเล่นเพลงที่เคยเล่นกันในอดีตและต่อมาได้เข้ามาร่วมกับกลุ่มชาวบ้านเขาทอง เพื่อแสดงการเล่นพื้นบ้านของจังหวัดนครสวรรค์ ให้กับประชาชนทั่วไปชมในงานวันสำคัญต่าง ๆ นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มชาวบ้านที่เล่นเพลง เพื่อการอนุรักษ์เพลงพื้นบ้านในจังหวัดนครสวรรค์ ให้คงอยู่สืบไป ปัจจุบันเพลงเดินกำรำเคียว ของอำเภอพยุหะคีรี มีกลุ่มชาวบ้าน

ในตำบลเขาทอง ประมาณ 22 คนและชาวบ้านที่อยู่ ใน ตำบลสระทะเล อีกประมาณ 2-3 คน เท่านั้นที่ยังสามารถร้องเพลงเดินกำรำเคียว และแสดงการละเล่นเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ ได้

ผู้ชม ในอดีต ผู้ชมเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่ในท้องถิ่นใกล้เคียง ๆ กับที่ว่าเพลงกันมีทั้งหญิง และชายที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว จนถึงวัยกลางคน ผู้ที่ชมบางคนจะมีส่วนร่วมในการเล่นด้วยการปรบมือเป็นลูกคู่ ถือว่าได้ผ่อนคลายความตึงเครียดไปด้วย ผู้ชมที่เป็นฝ่ายหญิงและชายส่วนใหญ่จะเข้าข้างฝ่ายเดียวกับตน คือ ผู้หญิงเข้าข้างแม่เพลงด้วยกัน ส่วนผู้ชายก็เข้าข้างฝ่ายพ่อเพลง ในปัจจุบันผู้ชมเป็นชาวบ้านทั่ว ๆ ไปทั้งที่อยู่ในหมู่บ้าน และประชาชนทั่วไป แทนผู้ชมที่เคยชมขณะที่ตนเองกำลังเกี่ยวข้าวอยู่ในท้องนา หรือในขณะที่ตนเองกำลังพักผ่อนหลังจากเกี่ยวข้าวในลานนาข้าว เนื่องจากไม่มีการเล่นเพลงในลานนาข้าวเหมือนดังแต่ก่อน เพราะการเก็บเกี่ยวใช้เครื่องจักรกล และคนเพียงเล็กน้อย รวมทั้งไม่มีผู้ที่สนใจร้องเล่นกันเหมือนดังแต่ก่อน มีเพียงผู้ที่เคยร้องเล่นเท่านั้นที่ยังร้องเล่นอยู่ แต่ก็ไม่ได้ร้องอยู่ในท้องทุ่งนาดังเช่นแต่ก่อน

สถานที่เล่น ในอดีตชาวบ้านจะพากันเล่น เพลงเดินกำรำเคียว ที่ลานนาข้าวหรือลานนาข้าวที่อยู่ในนา เพื่อผ่อนคลายความเหนื่อยล้า ก็จะมาเล่นเพลงโต้ตอบกัน บ้างก็เริ่มจากการร้องไปขณะที่เกี่ยวข้าว แล้วก็ว่ารับกันไปเรื่อย ๆ ผู้ที่เกี่ยวข้องข้าวในที่นั้นจะร่วมกันร้องเพลง เป็นทั้งผู้ร้อง, ผู้ฟัง และลูกคู่ไปด้วยกันเลย (ละมัย แสนสุข, สัมภาษณ์)

โอกาสในการแสดง ในอดีตจะเล่นเมื่อถึงเวลาพักในช่วงเวลา เช้า กลางวัน และ ตอนบ่าย มีเคียวเป็นเครื่องมือประกอบการเล่น แต่ในปัจจุบันโอกาสของการเล่นเปลี่ยนไปเป็นการเล่นเพื่อการแสดง ซึ่งไม่ได้ลงไปเล่นเพลงในช่วงพักการเกี่ยวข้าว เหมือนดังแต่ก่อน มีเพียงการเล่นตามงานที่ได้รับเชิญให้ไปแสดง ที่มุ่งเพื่อการอนุรักษ์เป็นหลัก เหตุผลหนึ่งทีโอกาสของการเล่นเพลงเปลี่ยนไปนั้นมีสาเหตุมาจาก ในปัจจุบันการทำนามีการใช้เครื่องทุ่นแรงจากเครื่องจักรกล มากกว่าแรงที่มาจากคน ซึ่งช่วยในด้านเวลาของการเก็บเกี่ยวให้ได้เร็วขึ้น ดังนั้นการเล่นเพลงในนาข้าวที่เคยมีการรวมกลุ่มพ่อเพลงแม่เพลงได้มาก ก็มีการรวมกลุ่มน้อยลงตามไปด้วยจนไม่เห็นว่าเป็นปัจจุบันจะมีการเล่นเพลงเดินกำรำเคียว ในลานนาข้าวเลย คงเหลือแต่การจำลองภาพเหตุการณ์ไว้โดยแสดงไว้ ในระบบของเทคโนโลยี เช่น วีดิทัศน์ โดยสมมุติสถานที่ที่ลานบ้านเป็นสถานที่ถ่ายทำแทนการเล่นในสมัยก่อน หรือใช้สถานที่อื่น ตามแต่จะสมมุติ

การเล่นเพลง จะเล่นกันหลังจากเล่นเพลงเกี่ยวข้าวแล้ว ผู้เล่นฝ่ายหญิงและชายจะยืนอยู่คนละฟากเป็นรูปครึ่งวงกลม แต่ละคนถือเคียวซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้เกี่ยวข้าว เครื่องแต่งกายของทั้ง 2 ฝ่ายอยู่ในชุดที่ลงเกี่ยวข้าว คือผู้ชายใส่เสื้อม่อฮ่อม นุ่งกางเกงขาสั้น สวมงอบมือถือเคียว ส่วนผู้หญิง ใส่เสื้อแขนยาว นุ่งโจงกระเบน สวมงอบ มือถือเคียว การร้องเพลงไม่มีการร้องด้วยบทไหว้ครู จะเริ่มจากฝ่ายชายเป็นผู้ร้องก่อน โดยมีพ่อเพลงจะเป็นผู้ทีออกไปกลางวง

รำตามจังหวะปรบมือของลูกคู่ แล้วร้องเชิญฝ่ายหญิง หลังจากลูกคู่ร้องรับฝ่ายชายแล้ว แม่เพลงฝ่ายหญิงเมื่อได้ยินการร้องเชิญก็จะร้องรับฝ่ายชาย พร้อมกับรำประกอบการร้องคู่กับฝ่ายชายไปที่กลางวง โดยฝ่ายชายและฝ่ายหญิงจะร้องรับและรำคู่กันไป ผู้ที่ยืนอยู่รอบวงจะเป็นลูกคู่ร้องรับปรบมือเดินไปตามจังหวะเพลงแล้วจะเปลี่ยนคู่ใหม่ไปเรื่อย ๆ

บทเพลงที่ร้องมีหลายบทเช่น เพลงมา, เพลงเดิน, เพลงไป, เพลงรำ, เพลงบิน, เพลงร้อน, เพลงแฉะ, เพลงย่อง อย่างนี้เป็นต้น ใครร้องเพลงอะไรก็ทำตามเพลงนั้น เป็นการเล่นที่ไม่มีดนตรีประกอบ มีเพียงลูกคู่ปรบมือและร้องรับเท่านั้น ต่อมากรมศิลปากรนำไปประยุกต์ ดัดแปลงทำรำเนื้อร้องเสียใหม่ใช้ระนาดเป็นดนตรีประกอบในตอนต้นและตอนจบ (วิเชียร เกษประทุม 2528 : 119)

ตัวอย่างเพลงเดินกำรำเดี่ยวของชาวเขาทอง ผู้ขับร้อง นางละมุล ยศสมบัติ
นายประสาน ทับทิมศรี

เพลงเดิน

พ่อเพลง	เดินกันเถิดเอ๋ย เอ๊ยลา แม่เดิน	เดินหรือเดิน แม่เดิน
	ที่ลุ่มกระไรคุ้มบ่อ	ส่วนน้องก็อย่าท้อตื่นเดิน
	จะพานวลน้องไปท้องพะเนิน	ชมเล่นให้เพลินใจเอ๋ย
ลูกคู่ (ข,ญ)	เอ้อเอี้ยวเอ๋ย	
	จะพานวลน้องไปท้องพะเนิน	ชมเล่นให้เพลินใจเอ๋ย
ลูกคู่ (ข)	เอาละวะ โหย โหย โหย โหย	วักตาละล่า
แม่เพลง	เดินกันเถิดเอ๋ย เอ๊ยละพ่อเดิน	เดินหรือเดิน เดินหรือเดิน
	หนทางก็เนินเป็นเนินระเถิน	ต่างคนต่างเดินไปเอ๋ย
ลูกคู่ (ข,ญ)	เอ้อเอี้ยวเอ๋ย	
	หนทางก็เนินเป็นเนินระเถิน	ต่างคนต่างเดินไปเอ๋ย
ลูกคู่ (ข)	เอาละวะ โหย โหย โหย โหย	วักตาละล่า

การแต่งกาย ในสมัยก่อนการเล่นเพลงเดินกำรำเดี่ยว จะเล่นในช่วงหน้าเกี่ยวข้าว ในช่วงที่พักผ่อนขณะที่ตนเองเกี่ยวข้าว ดังนั้นผู้ที่ว่าเพลงจึงสวมชุดสำหรับเกี่ยวข้าว โดยใส่เสื้อแขนยาว ทั้งหญิงและชาย ฝ่ายหญิงนุ่งผ้าโจงกระเบน ส่วนฝ่ายชายนุ่งกางเกงขาก๊วยหรือกางเกงขายาว ใส่อบทั้งสองฝ่าย ในมือถือเกี่ยวเกี่ยวข้าวไม่ใส่เครื่องประดับ สวมรองเท้าที่ทำจากหนังควาย แต่ในปัจจุบันการแต่งกายแตกต่างออกไปเนื่องจากเป็นการแสดงให้ชม

ดังนั้นการแต่งกายก็จะมีเครื่องเตรียมเครื่องประดับที่ทำจากเงินเป็นสร้อยคอ กำไลข้อมือ กำไลข้อเท้า มีการแต่งหน้าทำผม สวมเสื้อผ้าที่เป็นผ้าหม้อฮ่อม ทั้งหญิงชาย ฝ่ายหญิงนุ่งโจงกระเบน ฝ่ายชายนุ่งกางเกงขาก๊วย

- เพลงเกี่ยวข้าว

การเล่นเพลงเกี่ยวข้าวของชาวบ้านเขาทอง จะมีการร้องเล่นกันในท้องทุ่งนาที่ข้าวออกรวงจนพร้อมที่จะเกี่ยว ประมาณเดือน 11 หรือ เดือนอ้าย แต่เดิมผู้คนที่เกี่ยวข้าวก็จะร้องเล่นไปด้วยบ้างก็ร้องบ้างก็เป็นผู้ฟัง การว่าเพลงจะว่าเกี่ยวกันระหว่างหญิงกับชาย โดยฝ่ายชายจะเริ่มว่าเพลงเพื่อชวนให้ฝ่ายหญิงร้องโต้ตอบ พร้อมกับมีลูกคู่ของแต่ละฝ่ายช่วยร้องรับไปมา ทั้งสองฝ่ายจะมีเกี่ยวเกี่ยวข้าว เป็นเครื่องมือประกอบการว่าเพลง ด้วยการทำท่าทางประกอบในท่าทางต่าง ๆ เป็นจังหวะเข้ากับการร้อง

ผู้เล่น เป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมีอาชีพทำนา เดิมทีการเล่นเพลงเกี่ยวข้าวเกิดจากชาวบ้านที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้าวเป็นหลัก มุ่งเพื่อความสนุกสนาน ผ่อนคลายความตรึงเครียดที่ต้องก้มหน้าก้มตาเกี่ยวข้าว ให้ทันกับตะวัน ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยลดความเหนื่อยล้าให้น้อยลง ผู้ที่ว่าเพลงได้ส่วนใหญ่จะมีใจรัก ต่อการร้องและมักจะชอบร้องเล่นหรือเป็นลูกคู่มาก่อน มีการหัดว่าเพลงอยู่บ่อย ๆ แล้วเกิดความกล้าที่จะว่าเพลงต่อ จนได้เป็นแม่เพลงซึ่งก็เกิดจากการได้ร้องโต้ตอบกันบ่อย ๆ นั่นเอง แต่ผู้เล่นมีจำนวนน้อยลงเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุและหาคนรุ่นใหม่ที่มาสืบทอดได้น้อย

ผู้ชม แต่เดิมผู้ชมเป็นผู้ที่อยู่ในนาข้าวขณะที่มีการเกี่ยวข้าวกันจริง ๆ ซึ่งเป็นชาวบ้านที่ลงแขกเกี่ยวข้าวให้กับเจ้าของนา ถือได้ว่าเป็นคนเกี่ยวข้าวทั้งสิ้น บ้างก็เป็นผู้ร้อง บ้างก็เป็นผู้ชม แต่ก็ชมไปเกี่ยวไปหรือบางทีก็พักวางเคียวแล้วมานั่งดูเขาเล่นเพลงกันในเวลาพัก หรือเลิกจากการเกี่ยวข้าวแล้วในวันนั้น ซึ่งเป็นเวลาเย็นก่อนค่ำเมื่อเล่นเสร็จแล้วก็จะแยกย้ายกันกลับบ้าน ในปัจจุบันผู้ชมเป็นผู้ที่ไม่ได้อยู่ในสภาพที่เป็นชาวนาที่กำลังเกี่ยวข้าว แต่เป็นชาวบ้านทั่ว ๆ ไปที่ไปชมการเล่นเพลงที่ไม่ต่างจากการดูหนัง ดูละคร เพราะได้นำมาเป็นการแสดงให้ชมกันในงาน ต่าง ๆ

สถานที่เล่น แต่เดิมการเล่นเพลงเกี่ยวข้าวจะเล่นกันในนาข้าวจริง เพราะการเล่นเพลงเกิดจากการเกี่ยวข้าว ที่ต้องใช้นาข้าวเป็นสถานที่เล่น แต่ในปัจจุบันการเล่นเพลงได้เข้ามาเป็นการแสดงที่จำลองเอาลานบ้าน, ลานวัด หรือสถานที่ต่าง ๆ มาสมมติว่าเป็นท้องนา หรือนาข้าว แล้วแสดงการละเล่นในนาข้าวที่เป็นเพลงเกี่ยวข้าวกันจริง ๆ มาให้ชม

โอกาสในการเล่น การเล่นเพลงเกี่ยวข้าวเดิมที่จะเล่นกันในช่วงที่มีการเกี่ยวข้าว ช่วยให้สนุกสนานไปกับการทำงาน ปัจจุบันได้นำมาเป็นการแสดงเพื่อเผยแพร่หรืออนุรักษ์ การละเล่นเพลงพื้นบ้าน ตามงานต่าง ๆ ที่ได้รับเชิญจากหน่วยงานของราชการ และเอกชน ในปัจจุบันการว่าเพลงเกี่ยวข้าว นำมาเป็นการแสดงซึ่งต่างจากในสมัยก่อน ที่มีการเล่นเพื่อความสนุกสนาน และเล่นกันในนาข้าวจริง ไม่มีการว่าเพลงในช่วงพักเหมือนในอดีต เนื่องจากมีกิจกรรมอื่น ๆ เข้ามาแทน เช่น การฟังวิทยุ ซึ่งได้รับความเพลิดเพลินได้ไม่แพ้การว่าเพลง ทำให้ความนิยมและการสืบทอดน้อยลง จนต้องกลายเป็นการแสดงให้ชมมากกว่าการร้องเล่นที่มาจากเหตุการณืจริง ซึ่งหมายถึงการจำลองการเล่นเพลงมาจากท้องทุ่งนา มาเล่นบนเวที สมมติเป็นสถานที่เกี่ยวข้าวแล้วร้องเพลงที่ร้องโต้ตอบกันขณะที่เกี่ยวข้าวจริง ๆ มาให้ชม เพื่อบอกให้รู้ถึงความเป็นไปของการเล่นเพลงเกี่ยวข้าว

การเล่นเพลง การเล่นเพลงในสมัยก่อนไม่มีพิธีรีตรอง ไม่มีพิธีไหว้ครูเริ่มจากฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงก็ได้ ถ้านึกอยากร้องก็จะร้องกันมาโดยเริ่มประโยคที่ว่า “เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย” การว่าเพลงจะมีเนื้อหาของการเล่นเกี่ยวพาราฮี ดังตัวอย่าง

ผู้ขับร้อง นางละมัย แสนสุข
นายดำ คงหอม

พ่อเพลง. เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย เห็นหน้าเจ้าแล้วแม่ชู้ให้ชื่นใจ (ลูกคู่ ช. ฮา ไข่)
นี่แหละเป็นบุญวาสนา บุญกุศลนำมา (ฮา ไข่) เอ๊ยชื่นใจ
ประสบพบพาน มั่นหน้าจัจจริงหนอ ลูกแม่คุณมันจะหล่อ (ฮา ไข่) เขียวนี้กระไร
ช่วยนัดช่วยหนานาน ๆ เรามาเจอกัน ผู้สมัครเรารักมัน (ฮา ไข่) โช้ใหม่
จะมีนัยเข้าไปถามเลขตอบ เจ้าตัวพี่ยังเข้าเป็นข้อ (ฮา ไข่) สงสัย
แม่คุณทูลหัวน้องมีผิวแล้วหรือยัง น้องจงบอกให้พี่บ้างจะเป็นไร
โอ้แม่คุณแม่ขา โอ้ไม่น่าเป็นไร แม่คนสวยเหมือน นายเพลงเออ
ลูกคู่ (ช) โหยย เอ้า โหยย โหยย

แม่เพลง. เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย เห็นหน้าเจ้าพ่อชู้ให้ชื่นใจ (ฮา ไข่)
พี่มาถึงอย่ามองหน้ายักษ์ ลังไปว่าจะมาหา (ฮา ไข่) เอ๊ยอะไร
ว่าน้องก็มายังไม่ทันถึงปี ก็ลูกผัวยังไม่มี (ฮา ไข่) เอ๊ยยังน่าทำ
น้องเป็นมาอย่าอย่าเพิ่งหมาย ไม่ได้หมอนมารวมมุ้ง (ฮา ไข่) เอ๊ย ได้ไหม
ให้พี่ถอยหลังคืนนะ เอะพ่อชื่นใจ พ่อคนสวยเหมือนนายเพลงเออ

ลูกคู่ (ข,ญ) โย้ย โย้ย เจ้าเอ้ยเพลงเอ้ย
จะถอยหลังคีนนะพ่อชื่นใจ (ซ้ำ) พ่อคนสวยเหมือนนายเพลงเอย

ลูกคู่ (ช) โหยย เอ้า โหยย โหยย

จะสังเกตเห็นว่า การร้องของฝ่ายชายที่เป็นลูกคู่มีการร้องรับหลายแบบ คือ มีทั้ง “ฮาไฮ้” และ “โหยย เอ้า โหยย โหยย” ปัจจุบันการเล่นเพลงเกี่ยวข้าวเป็นการแสดงอย่างหนึ่งนำมาแสดงในงานโดยฝ่ายชายเป็นผู้เริ่มร้องในมือถือเคียว แล้วทำท่าทางรำรำออกมาเกี่ยวพร้อมกับว่าเพลง ให้ฝ่ายหญิงร้องโต้ตอบในเรื่องราวต่าง ๆ เช่นเรื่องความรัก การขอความรัก การเยินยอฝ่ายหญิง

การแต่งกาย แต่งกายเหมือนเพลงเดินกำรำเคียว

- เพลงโกลกแป้ง

เป็นเพลงที่มีความเป็นมาของเพลง คือ ในช่วงที่มีงาน เช่น มีการทำบุญ ไกนจุก บวชนาค แต่งงาน ชาวบ้านก็จะมาช่วยงานซึ่งจะมีการทำกับข้าว ทำขนมจีน จะมีการโกลกแป้ง เตรียมไว้ทำเส้นขนมจีน ขณะที่มีการโกลกแป้งนั้นก็มีการว่าเพลง โต้ตอบกันขึ้นระหว่าง หญิง และชาย จึงเรียกเพลงที่ร้องเล่นกันขณะโกลกแป้งนี้ ว่า “เพลงโกลกแป้ง”

ผู้เล่น คือชาวบ้านที่ไปช่วยงาน

ผู้ชม ชาวบ้านที่อยู่ในงานที่ช่วยกันจัดเตรียมอาหาร หรือผู้ที่ช่วยงานอื่นๆ

สถานที่ เล่นเพลง เป็นลานใต้ถุนบ้าน หรือ ที่ ๆ ใช้เป็นที่โกลกแป้งทำ

ขนมจีน

โอกาสในการเล่น เล่นในขณะที่มีการโกลกแป้งทำขนมจีน ในโอกาสที่มีการจัดงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานไกนจุก งานบวชนาค งานแต่งงาน

การเล่นเพลง จะร้องเล่นกันขณะที่โกลกแป้งเอาแป้งไปทำเส้นขนมจีน โดยมีเสียงของการโกลกแป้งลงบน ครกไม้ ที่เรียกว่า “ครกกระเดื่อง” ให้เกิดเป็นเสียงจังหวะ ประกอบการว่าเพลง โต้ตอบกันไปพร้อม ๆ กับการโกลกแป้ง เนื้อเพลงมีข้อความการว่าเพลงยาวเกิน 1 บท มีเนื้อหาส่วนใหญ่เพื่อการเกี่ยวพาราฮี โดยบทกลอนส่วนใหญ่เป็นบทประ ไม่การร้องเข้าเรื่องอย่างเพลงฉ่อยเกิดความสนุกสนานขณะทำงานไปพร้อม ๆ กัน มีลักษณะของเนื้อร้อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.3 รูปแบบทางดนตรีของเพลงปฏิพากย์ ตำบลเขาทอง

การศึกษารูปแบบเพลงปฏิพากย์ จำเป็นต้องศึกษาองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับโครงสร้างของเพลง ซึ่งจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปไม่ได้ ดังนั้นองค์ประกอบที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ ทำนอง (Melody), กลุ่มเสียง (Mode), จังหวะ (Rhythm), พื้นผิว (Texture) และรูปแบบ (Form) องค์ประกอบทั้ง 5 นี้ ทำให้ผู้ประพันธ์แต่งเพลงขึ้นได้ และนักดนตรีสามารถถ่ายทอดบทเพลงเป็นเสียงดนตรีที่ผู้ฟังรับรู้ได้ว่าเป็นดนตรี

เพลงปฏิพากย์ เป็นเพลงพื้นบ้าน ชนิดหนึ่งที่มีลักษณะของเพลงตามองค์ประกอบของดนตรี ซึ่งสามารถ ศึกษาตามแนวขององค์ประกอบดนตรีได้ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ทำนอง (Melody)

ทำนอง คือ การจัดเรียงของเสียงที่มีความแตกต่างของระดับเสียง และความยาวของเสียงตามแนวนอน โดยทั่วไปดนตรีประกอบด้วยทำนองซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ง่ายต่อการจดจำมากที่สุด ทำนองมีหลากหลายลักษณะแตกต่างกันออกไป ทำนองคล้ายกับภาษาพูด คือ เป็นภาษาดนตรีที่ประกอบเป็นประโยค เพื่อเสนอเป็นความคิดของผู้พูด ดังนั้นการจะเข้าใจดนตรีจึงต้องจำว่าทำนองเป็นอย่างไร

การสร้างทำนองในทางหลักทฤษฎีดนตรีสากล ต้องเข้าใจในเรื่องของขั้นคู่ (Interval) ซึ่งเป็นการวัดความแตกต่างระหว่างเสียงสองเสียง โดยนับระยะห่างของเสียง เรียงตามลำดับขั้นของโน้ตในบันไดเสียงนั้น ๆ เช่น จากโน้ตตัว C นับขึ้นไปถึง E เรียกว่า ขั้นคู่ 3 หรือจากโน้ตตัว C นับขึ้นไปถึง G เรียกว่าขั้นคู่ 5 นอกจากนี้ยังมีชื่อเรียกขั้นคู่ต่าง ๆ ที่บอกให้ทราบถึงคุณภาพของเสียงว่าเป็นอย่างไร หรือรู้สึกอย่างไรได้ 5 ชนิด คือ

1. ขั้นคู่เมเจอร์ (Major) ให้ความรู้สึกแข็งขัน สดชื่น ร่าเริง
2. ขั้นคู่ไมเนอร์ (Minor) ให้ความรู้สึกอ่อนโยน เศร้าขม
3. ขั้นคู่เพอร์เฟ็คท์ (Perfect) ให้ความแจ่มใส แข็งแรง และกลมกลืน
4. ขั้นคู่เอ็กเมนเต็ด (Augmented) ให้ความรู้สึกขัดขืน และกระด้าง
5. ขั้นคู่ดิมินิชด์ (Diminished) ให้ความรู้สึกกระด้าง ไม่กลมกลืน

กลุ่มเสียง (Mode)

กลุ่มเสียง หมายถึง กลุ่มเสียงของคนตรีแต่ละชนิด ที่บ่งบอกถึงสำเนียงของคุณลักษณะของคนตรีชนิดนั้น ๆ กลุ่มเสียงเปรียบเสมือนสำเนียงภาษาพูดของแต่ละชาติ ดังนั้น สำเนียงคนตรีแต่ละชนิด ก็ต้องมีกลุ่มเสียงสำเนียงคนตรีในตัวของมันเอง

จังหวะ (Rhythm)

จังหวะ คือ ช่วงเวลาที่ดำเนินอยู่ในขณะที่บรรเลงดนตรี จะสิ้นสุดก็ต่อเมื่อจบบทเพลงนั้น ๆ แล้ว จังหวะมีหน้าที่ควบคุมการเคลื่อนที่ของทำนองเพลงและแนวเสียงประสานต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กัน การเดินของจังหวะเป็นไปอย่างสม่ำเสมอเหมือนกับการเดินของนาฬิกา

จังหวะ ประกอบไปด้วย การเน้น และความยาว

การเน้น (Accent) คือ จังหวะที่หนักกว่าจังหวะข้างเคียง

ความยาว (Duration) คือ ความสั้นยาวของจังหวะ

พื้นผิว (Texture)

พื้นผิว (Texture) หมายถึง ลักษณะความสัมพันธ์ของทำนองและเสียง มีอยู่หลายรูปแบบ คือ

1. พื้นผิวทำนองเดี่ยว หรือพื้นผิวแบบโมโนโฟนิก (Monophonic Texture) เป็นลักษณะของแนวทำนองเดี่ยว ไม่มีเสียงประสาน
2. พื้นผิวหลายทำนอง หรือพื้นผิวแบบโฮโมโฟนิก (Homophonic Texture) เป็นลักษณะของคนตรีที่มีการประสานเสียงโดยใช้คอร์ด คือ เสียงที่เพิ่มเข้ามาเป็นเสียงที่ช่วยให้ทำนองไพเราะขึ้น ไม่มีความสำคัญน้อยกว่าแนวทำนอง
3. พื้นผิวหลายทำนอง หรือพื้นผิวแบบโพลีโฟนิก (Polyphonic Texture) เป็นลักษณะของคนตรีที่มีแนวทำนองตั้งแต่สองแนวขึ้นไปมาเล่นร่วมกัน

รูปแบบ (Form)

รูปแบบของเพลงมักมีรูปแบบตามความคิดของผู้ประพันธ์ มีทั้งเพลงที่มีรูปแบบเป็นอิสระ และไม่อิสระแตกต่างกันออกไป โดยปกติหลักในการวางรูปแบบของคนตรี ประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐานของรูปแบบดังนี้

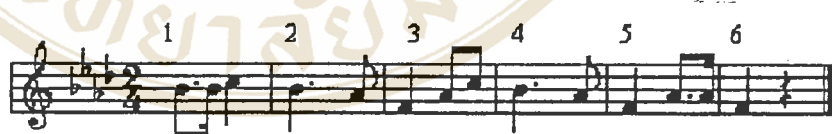
1. แนวทำนอง (Theme) ถ้าผู้ฟังสามารถจดจำแนวทำนองหลัก (Main Theme) ซึ่งเป็นท่วงทำนองที่หนักแน่น มีความเด่นชัดในรูปแบบของทำนองและจังหวะได้แล้ว จะทำให้ผู้ฟังเห็นรูปแบบของเพลงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และช่วยให้มีอารมณ์สในการฟังเพิ่มมากขึ้น
2. เอกภาพ (Unity) สิ่งที่ทำให้เอกภาพของเพลงนั้นเด่นชัดขึ้น คือ การปรากฏของแนวทำนองหลักในแต่ละช่วงของบทเพลง ซึ่งอาจสลับด้วยแนวทำนองอื่น ๆ ด้วย
3. ความหลากหลาย (Variety) ในทางดนตรี หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปของแนวคิดหลักในบทเพลง ซึ่งเป็นความหลากหลายของแนวทำนองหลัก การที่แนวทำนองหลักย้อนกลับมาหลาย ๆ ครั้งในบทเพลงโดยมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ หรือรายละเอียดปลีกย่อยไปบ้าง จะทำให้เกิดความหลากหลาย มีผลให้การฟังดนตรีไม่น่าเบื่อ
4. ความแตกต่าง (Contrast) ในบทเพลงสามารถสร้างความแตกต่างได้จากแนวทำนอง บันไดเสียง และความเร็วของจังหวะ
5. ความยาว เป็นความยาวของโครงสร้างเพลงทั้งหมดที่เกี่ยวกับเรื่องของจังหวะและทำนองเป็นหลัก

3.3.1 รูปแบบทางดนตรีของเพลงพิชฐาน

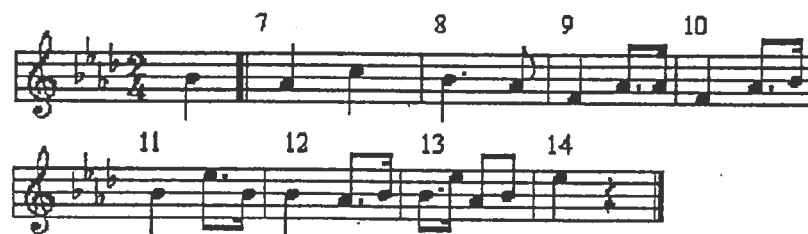
ทำนอง (Melody)

รูปแบบของทำนองเพลงพิชฐาน มีทั้งหมด 3 รูปแบบทำนอง

ทำนองที่ 1.

ทำนองที่ 2.

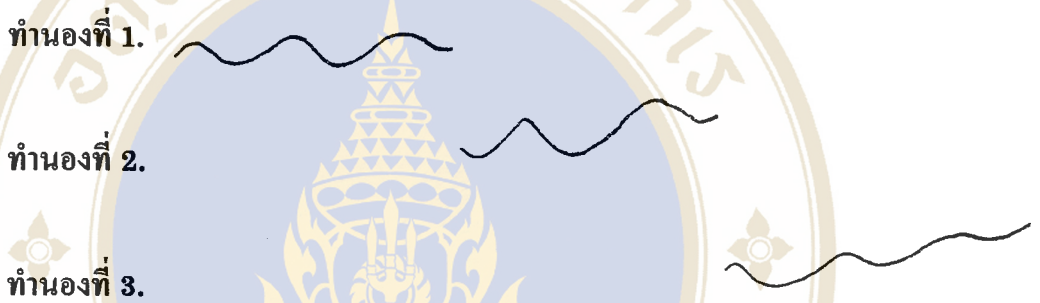
ทำนองที่ 3.

รูปแบบการเคลื่อนของทำนองเพลงพิชฐาน เป็นบทเพลงที่มีทำนองค่อนข้างต่อเนื่อง โดย
ละทิ้งการกระโดดของขั้นคู่เสียงไม่มากนัก การเคลื่อนของทำนองมักใช้ขั้นคู่ 2, 3, 4 และ 5
ดังเช่นตัวอย่าง

แสดงรูปแบบของการเคลื่อนของทำนองเพลงพิชฐานในรูปแบบของลายเส้น

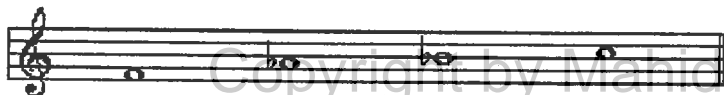
ช่วงเสียงของทำนอง (Range of Melody)

กลุ่มเสียง (Mode)

จากการศึกษารูปแบบของกลุ่มเสียงเพลงพิชฐาน สามารถศึกษากลุ่มเสียงในแต่ละท่อน
ทำนอง ดังนี้

ท่อนที่ 1

ท่อนที่ 2

ท่อนที่ 3

กลุ่มเสียงท่อนที่ 1 มีทั้งหมด 4 เสียง คือ F - Ab - Bb - C โดยมีโน้ตตัว F เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง

กลุ่มเสียงท่อนที่ 2 มีทั้งหมด 5 เสียง คือ F - Ab - Bb - C - Eb โดยมีโน้ตตัว F เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง

กลุ่มเสียงท่อนที่ 3 มีทั้งหมด 4 เสียง คือ F - Ab - Bb - C โดยมีโน้ตตัว F เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง

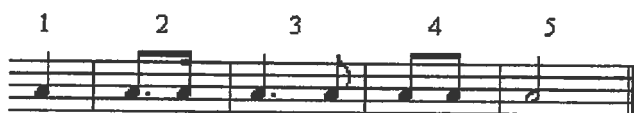
เพลงพื้นฐานทั้ง 3 ท่อน จะใช้กลุ่มเสียงที่เป็นเสียงเดียวกันทั้งหมด ทั้งนี้ ได้แก่ F - Ab - C - Eb โดยไม่มีการย้ายหลักเสียง

จังหวะ (Rhythm)

จังหวะของเพลงพื้นฐานเป็นจังหวะที่คงที่ และเป็นบทเพลงที่อยู่ในประเภท 2 จังหวะ ซึ่งใช้เครื่องหมายกำหนดจังหวะแบบ 2/4

ลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต (Unit of Sound)

เพลงพื้นฐาน มีลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต ดังนี้

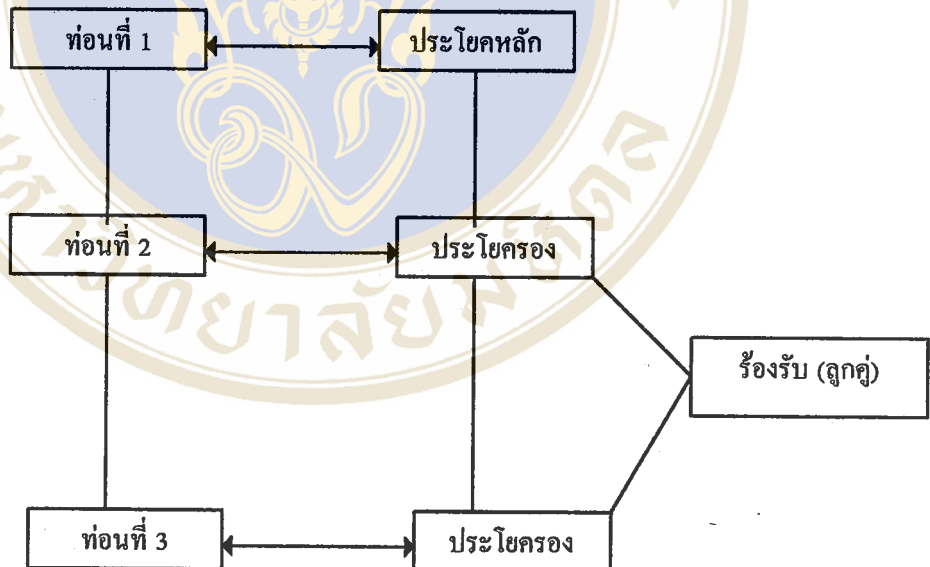

พื้นผิว (Texture)

เพลงพิชฐาน มีลักษณะรูปแบบเป็นพื้นผิวเดี่ยว (Monophonic Texture) และสลับในส่วนของการร้องรับ (ลูกคู่) ที่เป็นพื้นผิวเดี่ยวเช่นกัน ซึ่งพื้นผิวดังกล่าวจะดำเนินต่อกันไปเป็นช่วง ๆ ดังเช่นตัวอย่าง

รูปแบบ (Form)

เพลงพิชฐานมีรูปแบบเป็นเพลงท่อนเดี่ยว (Mono Form) โดยการร้องสลับต่อกันไประหว่างประโยคหลักกับประโยครอง ตลอดทั้งบทเพลง ดังเช่นตัวอย่าง

เพลงพืษฐาน

73

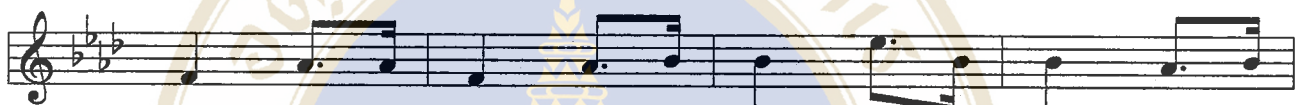
ผู้ขับร้อง นางพุด ภูจำรูญ
ต้นภาษาณวันที่ 15 กันยายน 2537

พื ษ ฐาน เอย มือ หนึ่ง ถือ พาน พาน

ดอก เอย ตะ ขาบ มือ หนึ่ง ถือ พาน พาน

จอก เอย ตะ ขาบ ให้ ดี ดี ขอ ให้ ได้ ไร่ ที่

ร้าย ขอ อย่า ได้ พบ พื ษ ฐาน วาน ไร่ ขอ ให้

ได้ ดัง พื ษ ฐาน วาน เอย พื ษ ฐาน วาง ลง

ขอ ให้ ตรง ดัง พื ษ ฐาน ฐาน เอย พ่อ เอย หีบ

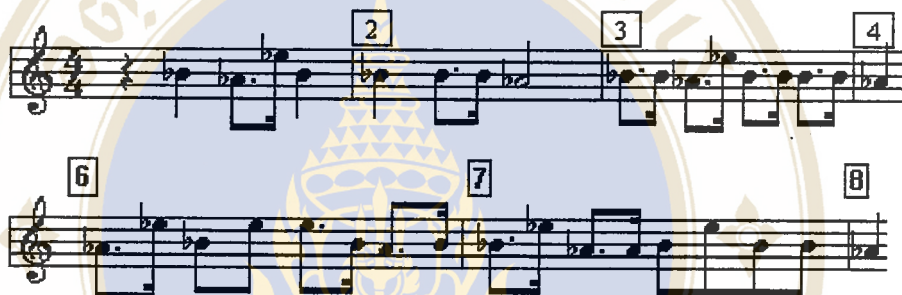
พาน ขอ ให้ พาน พบ เอย

3.3.2 รูปแบบทางดนตรีของเพลงข้าเจ้ามะโลม

ทำนอง (Melody)

รูปแบบของทำนองเพลงข้าเจ้ามะโลม จะมีรูปแบบของทำนอง 2 ส่วนหลัก คือส่วนที่เป็นทำนองหลัก (Main Theme) กับส่วนที่เป็นทำนองรอง (Subordinate theme) ในส่วนนี้เป็นส่วนของการร้องรับลูกคู่ ความหมายของทำนองเพลงโดยรวมจะมีการร้องของทำนองหลัก และมีลูกคู่คอยสอดแทรก ซึ่งการศึกษาเพลงข้าเจ้ามะโลมจะมีรูปแบบของทำนอง 2 รูปแบบทำนอง ดังนี้

ทำนองที่ 1

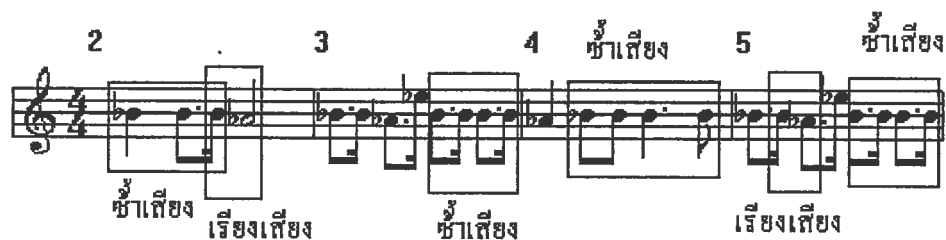

ทำนองที่ 2

รูปแบบของการเคลื่อนของทำนองเพลงข้าเจ้ามะโลม จะมีการเคลื่อนของเสียงที่ซ้ำเสียง มีทั้งเคลื่อนแบบเรียงเสียง และมีการกระโดดของเสียงในขั้นคู่ 3,4,5 และ 6 เป็นต้น

ตัวอย่าง การเคลื่อนของเสียงที่ซ้ำเสียง และที่มีการเรียงลำดับของเสียง

ตัวอย่างของการกะโดดของเสียงในขั้นคู่ 3, 4, 5,

แสดงรูปแบบของการเคลื่อนของทำนองเพลงซ้ำข้ามะโลมในรูปแบบของลายเส้น

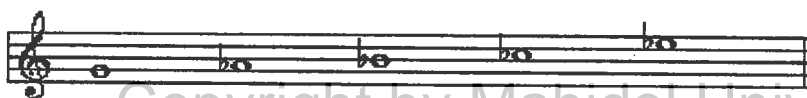

ช่วงเสียงของทำนอง (Range of Melody)

กลุ่มเสียง (Mode)

จากการศึกษารูปแบบของกลุ่มเสียงเพลงซ้ำข้ามะโลม พบว่ากลุ่มเสียงของเพลงมี ดังนี้

กลุ่มเสียงของบทเพลงข้าเจ้ามะโลม มีทั้งหมด 5 เสียง คือ G - Ab - Bb - C - Eb โดยมีโน้ตตัว Bb เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง พบเสียง Bb ในจังหวะหลัก (Strong Beat) ของบทเพลง และจบด้วยโน้ตตัว Bb ในห้องสุดท้ายของบทเพลง

จังหวะ (Rhythm)

จังหวะของเพลงข้าเจ้ามะโลม มีจังหวะที่คงที่ เป็นบทเพลงประเภท 4 จังหวะ อยู่ในเครื่องหมายกำหนดจังหวะแบบ 4/4 หมายถึงมีอัตราจังหวะห้องละ 4 จังหวะคาบ

ลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต (Unit of Sound)

เพลงข้าเจ้ามะโลม มีลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต ดังนี้

พื้นผิว (Texture)

เพลงข้าเจ้ามะโลม มีลักษณะรูปแบบพื้นผิวเดี่ยว (Monophonic Texture) ซึ่งมีแนวทำนองหลักและมีส่วนของท่อนร้องรับ (ลูกคู่) ที่มีลักษณะร้องซ้ำเสียงพร้อมกัน (Unison) ดังเช่นตัวอย่าง

ทำนองที่ 1.

ทำนองที่ 2.

รูปแบบ (Form)

เป็นรูปแบบของเพลงท่อนเดี่ยว โดยมีการร้องสลับแนวของการร้องลือสลับ

เพลงข้าเจ้ามะโลม

ถอดเทปจากบันทึกเพลงการละเล่นของชาวตำบลเขาทอง

เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2524

ณ. ศูนย์สังคีต ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาสะพานผ่านฟ้า

ข้า เจ้า มะ โลม เอย หน้าเหมือน ช้าง จะ เข้า มาโลม เข้าไป สะ ลอด หน้าเส มือน ดั่ง -

ช้าง จะ เข้า มาโลม เข้าไป สะ ลอด จ มุก ของ ที่ ถูกรักสอง มือ ไปเนบเอาไว้ ที่ นม ชะ โอ โอ ละ เท โอ ละ

ชา ข้า เจ้า โลม เอย โลมเอ้ย โลม เอ้ย โลม ข้า ขอ เกี่ยว เกี่ยวเข้า มาเป็นเมียของข้า หมด

เลข

3.3.3 รูปแบบทางดนตรีของเพลงระบำบ้านไร่

ทำนอง (Melody)

รูปแบบของทำนองเพลงระบำบ้านไร่ มีทั้งหมด 2 รูปแบบทำนอง
ทำนองที่ 1

Musical notation for Melody 1, measures 1-20. The notation is in treble clef, 2/4 time, and D major. The melody consists of 20 measures, with notes numbered 1 through 20. The notes are: 1 (D4), 2 (E4), 3 (F#4), 4 (G4), 5 (A4), 6 (B4), 7 (C5), 8 (B4), 9 (A4), 10 (G4), 11 (F#4), 12 (E4), 13 (D4), 14 (C4), 15 (B3), 16 (A3), 17 (G3), 18 (F#3), 19 (E3), 20 (D3).

ทำนองที่ 2

Musical notation for Melody 2, measures 21-26. The notation is in treble clef, 2/4 time, and D major. The melody consists of 6 measures, with notes numbered 21 through 26. The notes are: 21 (D4), 22 (E4), 23 (F#4), 24 (G4), 25 (A4), 26 (B4).

รูปแบบการเคลื่อนของทำนองเพลงระบำบ้านไร่ ส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนของเสียงที่ เรียงลำดับเสียง และมีการกระโดดของขั้นคู่ 2,3,4,5,6 ดังเช่นตัวอย่าง

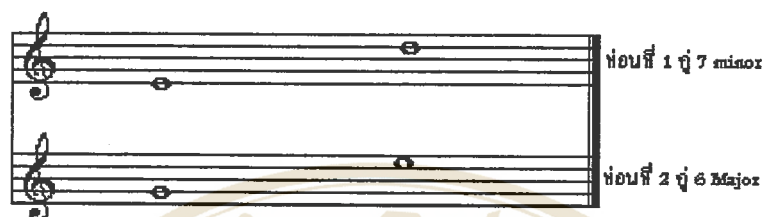
Musical notation showing intervals between notes. The notes are D4, E4, F#4, G4, A4, B4. The intervals are labeled: 3Maj (D4-E4), 2Maj (E4-F#4), 3Maj (F#4-G4), 5Per (G4-A4), 6Maj (A4-B4), 4Per (B4-D5).

แสดงรูปแบบของการเคลื่อนของทำนองเพลงระบำบ้านไร่ในรูปแบบของลายเส้น

ท่อนที่ 1

ท่อนที่ 2

ช่วงเสียงของทำนอง (Range of Melody)

กลุ่มเสียง (Mode)

จากการศึกษารูปแบบกลุ่มเสียงเพลงระบำบ้านไร่ สามารถศึกษากลุ่มเสียงแต่ละท่อนของทำนอง ได้ดังนี้

ท่อนที่ 1

ท่อนที่ 2

กลุ่มเสียงท่อนที่ 1 มีทั้งหมด 5 เสียง คือเสียง E - G - A - B - D โดยมีโน้ตตัว E เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง แต่จากการศึกษา พบว่าโน้ตตัว G เป็นโน้ตที่พบมากในท่อนนี้ สรุปได้ว่าโน้ตดังกล่าวเป็นเสียงหลัก

กลุ่มเสียงท่อนที่ 2 มีทั้งหมด 5 เสียง คือเสียง G - A - B - C - D โดยมีโน้ตตัว G เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง และเป็นเสียงหลัก เพราะพบเสียงดังกล่าวในจังหวะหลัก

กลุ่มเสียงของเพลงระบำบ้านไร่ จัดอยู่ในกลุ่มเสียง 5 เสียง ประเภทเพนตาโทนิก (Pentatonic Mode) ในกลุ่ม G Pentatonic Mode ซึ่งมีเสียง G - A - B - D - E

จังหวะ (Rhythm)

จังหวะของเพลงระบำบ้านไร่ เป็นจังหวะที่คงที่ และเป็นบทเพลงที่อยู่ในประเภท 2 จังหวะ โดยใช้เครื่องหมายกำหนดจังหวะแบบ 2/4

ลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต (Unit of Sound)

เพลงระบำบ้านไร่ มีลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต ดังนี้

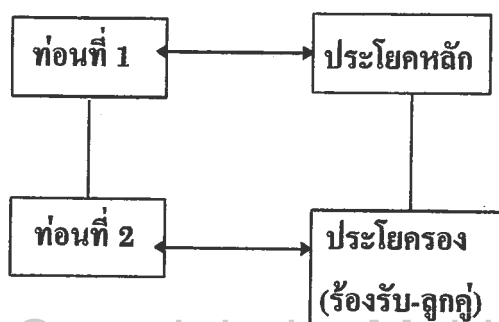
พื้นผิว (Texture)

เพลงระบำบ้านไร่ มีลักษณะรูปแบบพื้นผิวเดี่ยว (Monophonic Texture) และสลับในการร้องรับ (ลูกคู่) ที่เป็นพื้นผิวเดี่ยวเช่นกัน ที่ดำเนินต่อเนื่องกันไปเป็นช่วง ๆ ดังเช่นตัวอย่าง

รูปแบบ (Form)

เพลงระบำบ้านไร่ มีรูปแบบ 2 ส่วน คือ ท่อนที่ 1 และท่อนที่ 2 ซึ่งเป็นลักษณะของเพลงท่อนเดียวที่มีการร้องรับต่อกันไป ระหว่างประโยคหลักและประโยครอง ตลอดทั้งบทเพลง ดังเช่นตัวอย่าง

เพลงระบำบ้านไร่

81

ผู้ขับร้อง นายคำ คงหอม
สัมภาษณ์วันที่ 15 กันยายน 2533

ระ บำ ที่ ไหน เอย ระ บำ ที่ ชาว บ้าน
ไร่
วัน นี้ วัน ดี พระ ยา ศรีพระ ยา วัน ได้ มา เจอ กัน ทั้งหญิง
ชาย จึง มาประ สบ ที่ ตรงห้อง สาว สุข ใจ ก็ เอาไม่ ว่า ของ อะ
ไร นื่อง รัก นื่อง แก้วไป ข ชาย โคลง กลอน ไม่ มี สิทธิ์ที่ จะ ได้ ลอย
ไป ขึ้น ใจ จริง หอน นะ เอย อะ ไร ก็ ไม่ เหมือน
เลข มา ขึ้น ใจ เอย ชาว บ้าน ไร่

3.3.4 รูปแบบทางดนตรีของเพลงน้อย

เพลงน้อย เป็นเพลงที่มีรูปแบบของการร้อง เป็นเพลงปฏิบัติยาว มีรูปแบบที่ต้องร้องตามขั้นตอน คือ ต้องเริ่มจากบทไหว้ครู ต่อด้วย บทแต่งตัว บทเกริ่น ว่าประ หรือทักทาย ผู้รัก รักหาพาหนี ชิงชู้ หรือดีหมากผัว เรียงไปตามลำดับ แต่ในบางครั้งผู้เล่นอาจไม่เล่นในบางบทเนื่องจากต้องใช้เวลาเล่นนานกว่าจะจบ ก็จะเลือกเฉพาะบทที่สนุกสนาน และไม่ยาวเกินไปมาเล่น เช่น บทผู้รัก รักหาพาหนี ส่วน บทชิงชู้ หรือดีหมากผัว อาจเล่นหรือไม่เล่นก็ได้

เพลงน้อยของชาวเขาทอง มีการร้องที่แตกต่างจากที่อื่น ๆ ในปัจจุบัน คือ มีการร้องบทส่งรำ ก่อนที่จะเข้าบท แต่งตัว บทเกริ่น และบทอื่น ๆ ซึ่งลักษณะการว่าเพลงน้อยในแต่ละบท มีลักษณะทำนองการร้องเหมือนกัน แต่จะแตกต่างตรงเนื้อหาของเพลง ยกเว้นบทส่งรำ ที่แตกต่างไป ดังนั้น การศึกษาลักษณะ และรูปแบบเพลงน้อยของชาวเขาทองจึงยกตัวอย่างเฉพาะบทไหว้ครู และบทส่งรำเท่านั้น

รูปแบบของบทไหว้ครู

ทำนอง (Melody)

รูปแบบของทำนองเพลงไหว้ครู มีทั้งหมด 7 รูปแบบลีลาทำนองย่อยกับ 2 ทำนองที่เป็นสร้อย

ลีลาทำนองย่อยท่อนที่ 1 ท่อนเกริ่น

ลีลาทำนองย่อยตอนที่ 2 ท่อน กรีน

Musical notation for the second section, 'ท่อน กรีน'. It consists of three staves. The first staff is a short melodic phrase. The second and third staves are longer, with the second staff featuring a long, sweeping melodic line that spans across both staves.

ลีลาทำนองย่อยตอนที่ 3 ท่อน กรีน

Musical notation for the third section, 'ท่อน กรีน'. It consists of two staves. The first staff contains a complex, fast-paced melodic line with many sixteenth notes. The second staff continues this melodic line with a similar rhythmic pattern.

ลีลาทำนองย่อยตอนที่ 4

Musical notation for the fourth section. It consists of a single staff with a melodic line that is more rhythmic and includes some rests.

ลีลาทำนองย่อยตอนที่ 5

Musical notation for the fifth section. It consists of a single staff with a melodic line that is similar in style to the fourth section, featuring a steady rhythm and some rests.

ลีลาทำนองย่อยตอนที่ 6

ลีลาทำนองย่อยตอนที่ 7

ทำนองสร้อยที่ 1

ทำนองสร้อยที่ 2

รูปแบบของการเคลื่อนของทำนองเพลงไหว้ครู ส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนของเสียงที่เรียงลำดับ ที่ค่อนข้างละทิ้งการกระโดดของเสียง

แสดงรูปแบบของการเคลื่อนของทำนองเพลงไหว้ครูในรูปแบบของลายเส้น

ลีลาทำนองย่อยตอนที่ 1

ลีลาทำนองย่อยตอนที่ 2

ลีลาทำนองย่อยตอนที่ 3

ลีลาทำนองย่อยตอนที่ 4

ลีลาทำนองย่อยตอนที่ 5

ลีลาทำนองย่อยตอนที่ 6

ลีลาทำนองย่อท่อนที่ 7

สร้อยท่อนที่ 1

สร้อยท่อนที่ 2

ช่วงเสียงของทำนอง (Range of Melody)

ท่อนที่ 1. กุ' 5 Perfect.

ท่อนที่ 2. กุ' 3 Major.

ท่อนที่ 3. กุ' 5 Perfect.

ท่อนที่ 4. กุ' 7 Major.

ท่อนที่ 5. กุ' 5 Perfect.

ท่อนที่ 6. กุ' 3 Major.

ท่อนที่ 7. กุ' 6 minor.

สร้อยท่อนที่ 1. กุ' 6 Major.

สร้อยท่อนที่ 2. กุ' 6 Major.

กลุ่มเสียง (Mode)

การศึกษารูปแบบของกลุ่มเสียงบทไหว้ครูเพลงน้อย โดยศึกษากลุ่มเสียงในแต่ละท่อนของท่านองดังนี้

ท่อนที่ 1.

ท่อนที่ 2.

ท่อนที่ 3.

ท่อนที่ 4.

ท่อนที่ 5.

ท่อนที่ 6.

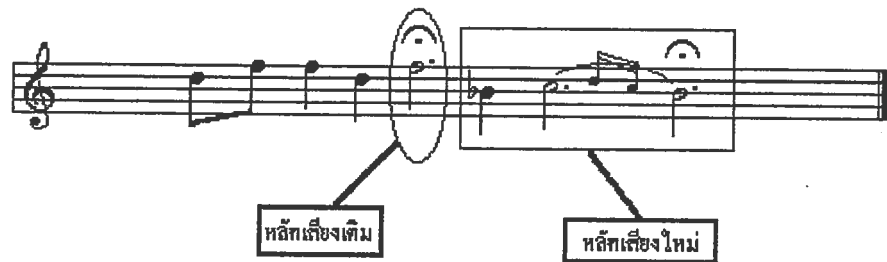
ท่อนที่ 7.

ท่อนที่ 1.

ท่อนที่ 2.

กลุ่มเสียงท่อนที่ 1 มีเสียงทั้งหมด 4 เสียง คือ C-D-E-G โดยมีโน้ตตัว C เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง

กลุ่มเสียงท่อนที่ 2 มีเสียงทั้งหมด 5 เสียง คือ F-A-Bb-C-D ซึ่งเป็นกลุ่มโน้ต 5 เสียง โดยมีโน้ตตัว F เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง และในตอนท้ายของท่อน 2 จะมีการย้ายหลักเสียงจาก F ไปเป็นหลักเสียง Bb ดังตัวอย่าง

กลุ่มเสียงท่อน 3 มีเสียงทั้งหมด 4 เสียง คือ C-D-E-G โดยมีโน้ตตัว C เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง

กลุ่มเสียงท่อน 4 มีเสียงทั้งหมด 6 เสียง คือ F-G-A-Bb-C-D โดยมีโน้ตตัว F เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง และในตอนท้ายของท่อน 4 มีการเปลี่ยนหลักเสียง จากหลักเสียง F เป็นหลักเสียง Bb โดยมีลักษณะเหมือนกับท่อน 2 ดังเช่นตัวอย่าง

กลุ่มเสียงท่อน 5 มีเสียงทั้งหมด 4 เสียง คือ Bb-C-D-F โดยมีโน้ตตัว Bb เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง

กลุ่มเสียงท่อน 6 มีเสียงทั้งหมด 3 เสียง คือ Bb-C-D โดยมีโน้ตตัว Bb เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง

กลุ่มเสียงท่อน 7 มีเสียงทั้งหมด 4 เสียง คือ C-D-E-G โดยมีโน้ตตัว C เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง

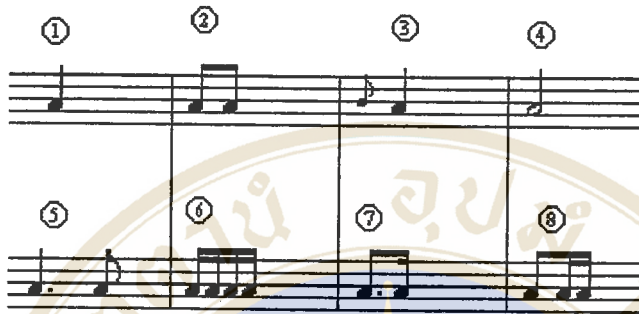
กลุ่มเสียงสร้อยท่อน 1 และ ท่อน 2 มีเสียงทั้งหมด 5 เสียง คือ F-G-A-Bb-D โดยมีโน้ตตัว F เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง

จังหวะ (Rhythm)

จังหวะของเพลงไหว้ครู เป็นจังหวะอิสระ โดยเป็นการร้องแบบใช้ความรู้สึกของผู้ร้อง และในเพลงไหว้ครูจะมีจังหวะที่คงที่ (Tempo) จะอยู่ในลักษณะของการร้องรับ

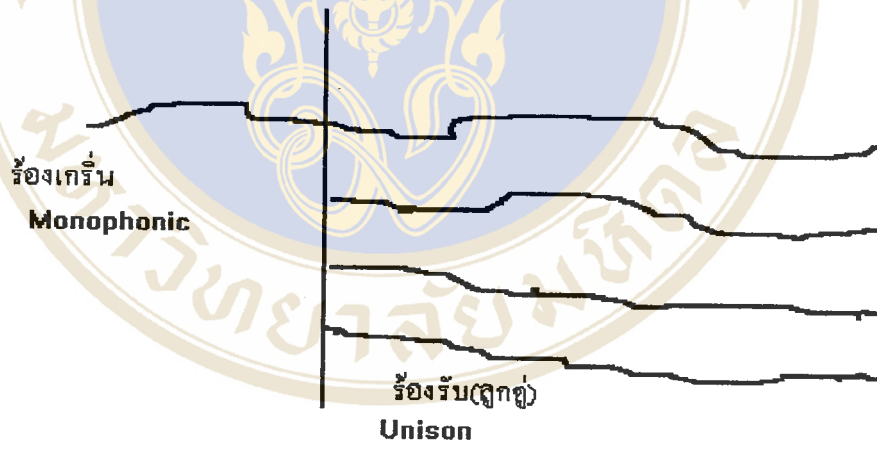
ลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต (Unit of Sound)

เพลงน้อย ลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต ดังนี้

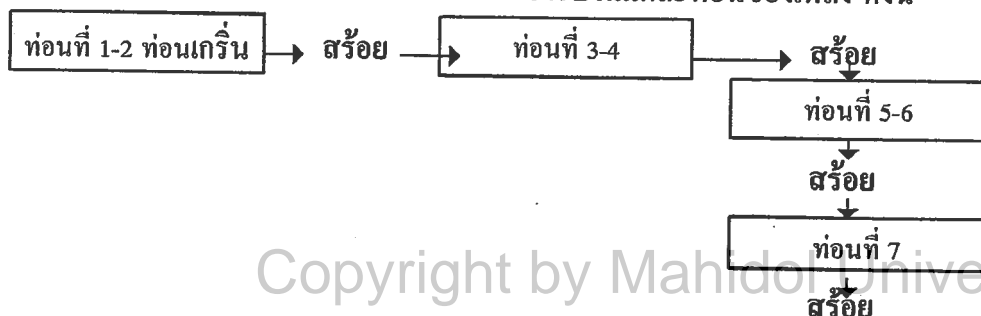
พื้นผิว (Texture)

เพลงไหว้ครู มีลักษณะเป็นรูปแบบพื้นผิวเดี่ยว (Monophonic Texture) และจะมีการร้องสลับในส่วนของการร้องรับ (ลูกคู่) ที่มีลักษณะร้องซ้ำเสียงพร้อมกัน (Unison) ดังเช่นตัวอย่าง

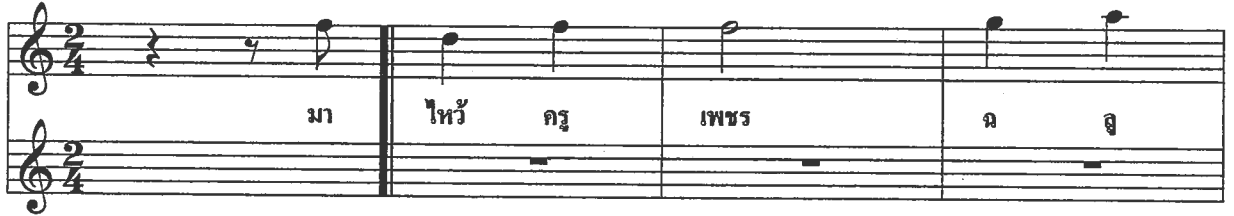
รูปแบบ (Form)

เพลงไหว้ครู มีรูปแบบ 3 ส่วน คือ ท่อนเกริ่น (ท่อน 1 และ 2) ท่อนจังหวะคงที่ (ท่อน 3, 4, 5, 6, 7) และท่อนที่เป็นสร้อยเพลงซึ่งเป็นท่อนที่ใช้ร้องรับในแต่ละท่อนของเพลง ดังนี้

ตอนที่ 2

มา ไหว้ ครู เพชร ด จู

กรรธ ไหว้ ครู เพชร ด จู กรรธ

ขอ ให้ มา ช่วย ชัด สรร บท กลอน

ทิง นอย น้อย น้อย นี หน้อย

ไหว้ พระ ภูมิ เจ้า ที่

นอย ฉ่า ชา ไหว้ คุณ ผี เจ้า ของ ทาง มา ลูก จะ ว่า ไร่ ว่าง

รูปแบบของบทสร้อยเพลงน้อย

ทำนอง (Melody)

รูปแบบของบทสร้อยเพลงน้อย มีรูปแบบของทำนองทั้งหมด 2 รูปแบบทำนอง คือทำนองหลัก และทำนองรอง (ลูกคู่) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

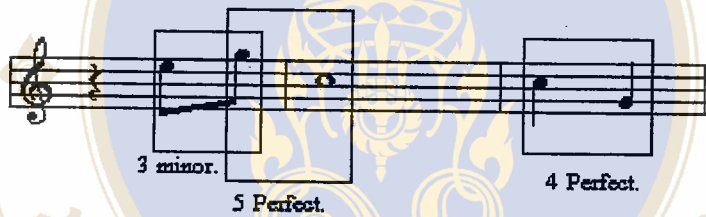
ทำนองที่ 1

The musical score for Melody 1 is presented in 12 staves. It begins with a treble clef and a 3/4 time signature. The melody consists of a series of notes and rests, with some notes beamed together. The score concludes with a double bar line and a final note.

ทำนองที่ 2

รูปแบบของการเคลื่อนขงทำนองบทส่งรำเพลงน้อย ส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนขงเสียงที่ เรียงเสียง และมีการกระโดดขงขึ้นคู่ 3 , 4 , 5 ดังเช่นตัวอย่าง

แสดงรูปแบบการเคลื่อนขงทำนองเพลงบทส่งรำเพลงน้อย

ทำนองที่ 1

ทำนองที่ 2

ช่วงเสียงขงทำนอง (Range of Melody)

กลุ่มเสียง (Mode)

การศึกษารูปแบบขงกลุ่มเสียงขงบทส่งรำเพลงน้อย สามารถศึกษาขงกลุ่มเสียงในท่อนขง ทำนอง ได้ดังนี้

กลุ่มเสียงของบทส่งรำเพลงฉ่อย จัดอยู่ในกลุ่มเสียง 5 เสียง ที่เป็นกลุ่มเสียงเพนตาโทนิค ซึ่งประกอบด้วยเสียง C - D - E - G - A โดยมีโน้ตตัว C เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง

จังหวะ (Rhythm)

จังหวะของบทส่งรำเพลงฉ่อย เป็นรูปแบบจังหวะที่คงที่ และเป็นบทเพลงที่อยู่ในประเภท 2 จังหวะ โดยใช้เครื่องหมายกำหนดจังหวะแบบ 2/4

ลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต (Unit of Sound)

บทส่งรำเพลงฉ่อย มีลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต ดังนี้

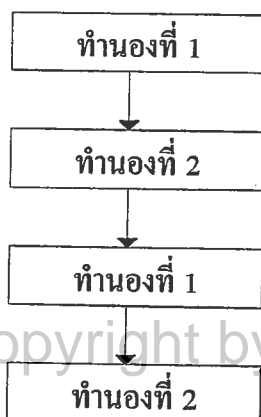
พื้นผิว (Texture)

บทส่งรำเพลงฉ่อยมีลักษณะรูปแบบพื้นผิวทำนองเดียว (Monophonic Texture) ดังเช่น ตัวอย่าง

รูปแบบ (Form)

บทส่งรำเพลงฉ่อยมีลักษณะรูปแบบคีตลักษณ์ที่เป็นเพลงท่อนเดียว โดยการร้องต่อกันไป แต่ส่วนสำคัญของเพลงมี 2 ส่วนคือ ส่วนของทำนองหลัก และส่วนทำนองรอง (ลูกคู่) ดังเช่น ตัวอย่าง

บทสงรำเพลงนอย

ผู้ขับร้อง นางกาหลง นกทอง

สัมภาษณ์วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2539

มา เกิด เอช

แม่ วัน ทอง เสียง เร

ไร เรา ร้อง เออ ร้อง ระ ฆ

โชน โชน โชน ชาว ชาว ชาว

เอช

ครา ที่ นั้น ลิน โฉม

นอย -

หอ พลาช แก้ว

เพลงสง่า หน้าที่ 2

เลื้อน ขศ เออ - - - -

จาก แว เออ - - - -

ขุน แพน เออ เป็น

พอ ชัน ใจ เออ

นอง นี้ เออ นอย - - - -

3.3.5 รูปแบบทางดนตรีของเพลงต้นกำรำเคียว

ทำนอง (Melody)

รูปแบบของทำนองเพลงต้นกำรำเคียว จะมีอยู่ 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่เป็นทำนองหลัก (Main Theme) กับส่วนที่เป็นทำนองรอง (ลูกคู่) (Subordinate theme) ความหมายของทำนองเพลงโดยรวมในบทเพลงนี้ จะมีการร้องเป็นหลัก และมีลูกคู่คอยสอดแทรก ดังนั้นการศึกษาทำนองเพลงต้นกำรำเคียวจะมีรูปแบบของทำนอง 2 รูปแบบ ดังนี้

ทำนองที่ 1.

Musical notation for Melody 1, measures 1-27. The notation is in treble clef with a 2/4 time signature. It consists of three staves of music. The notes are numbered 1 through 27. The melody starts with a quarter rest, followed by a series of eighth and quarter notes, ending with a double bar line.

ทำนองที่ 2.

Musical notation for Melody 2, measures 3-25. The notation is in treble clef with a 2/4 time signature. It consists of four staves of music. The notes are numbered 3 through 25. The melody starts with a quarter rest, followed by a series of eighth and quarter notes, ending with a double bar line.

รูปแบบของการเคลื่อนของทำนองเพลงต้นกำรำเคียว ส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนของเสียงที่เรียงลำดับเสียง ค่อนข้างละทิ้งการกระโดดของเสียง และมีการกระโดดของทำนองบ้างในขั้นคู่ 3 และ 4

ตัวอย่าง การเคลื่อนของเสียงที่มีการเรียงลำดับเสียงโดยไม่มีการกระโดดของเสียง

ทำนองหลัก

ทำนองรอง

ตัวอย่าง การกระโดดของเสียงในชั้นคู่ 3 และ 4

ทำนองหลัก

ทำนองรอง

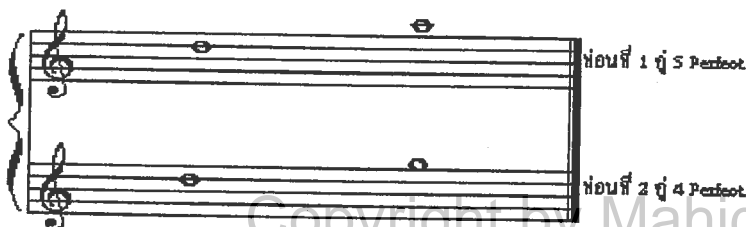

แสดงรูปแบบของการเคลื่อนของทำนองเพลงต้นกำเนิดในรูปของลายเส้น

ทำนองที่ 1.

ทำนองที่ 2.

ช่วงเสียงของทำนอง (Range of Melody)

จากรูปแบบของทำนองในห้องที่ 12-16 ของทำนองหลักจะมีลักษณะเหมือนกับห้องที่ 18-22 ลักษณะดังกล่าวเป็นรูปแบบของการซ้ำทำนอง หรือการล้อเลียนทำนอง ดังตัวอย่าง

กลุ่มเสียง (Mode)

การศึกษารูปแบบของกลุ่มเสียงเพลงเดินกำรำเคียว พบว่ากลุ่มเสียงในแต่ละท่อนของทำนองมีดังนี้

กลุ่มเสียงท่อนที่ 1

กลุ่มเสียงท่อนที่ 2

กลุ่มเสียงท่อนที่ 1 มีทั้งหมด 5 เสียง คือ D - E - F - G - A โดยมีโน้ตตัว D เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง และพบเสียง D ในจังหวะหลัก (Strong Beat) ของบทเพลง เช่น ในห้องที่ 1 - 2 - 11 - 13 - 15 - 16 - 27 และจบด้วยโน้ต D ในห้องสุดท้าย

กลุ่มเสียงในท่อนที่ 2 มีทั้งหมด 3 เสียง ได้แก่ D - F - G โดยมีโน้ตตัวแรกของกลุ่มคือโน้ตตัว D แต่จะพบโน้ต G ในจังหวะหลัก (Strong Beat) หลายครั้งของบทเพลง เช่น ในห้องที่ 3 - 4 - 5 - 6 - 8 - 10 - 12 - 18 - 23 - 24 และจบด้วยโน้ต G ในห้องสุดท้ายของบทเพลง ในท่อนที่ 2 โน้ตที่เป็นเสียงหลัก คือโน้ต G

จังหวะ (Rhythm)

จังหวะของเพลงเดินกำรำเคียว ซึ่งจะมีจังหวะที่คงที่ (Beat) เป็นบทเพลง 2 จังหวะ อยู่ในเครื่องหมายกำหนดจังหวะแบบ 2/4 หมายถึง มีอัตราจังหวะห้องละ 2 จังหวะคาบ

ลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต (Unit of Sound)

เพลงเดินกำรำเคียวมีลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต ดังนี้

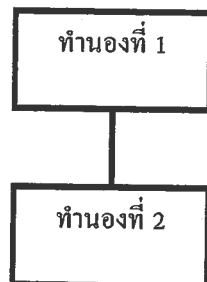
พื้นผิว (Texture)

เพลงเดินกำรำเคียว มีลักษณะรูปแบบพื้นผิวเดี่ยว (Monophonic Texture) ซึ่งเป็นลักษณะทำนองสลับในส่วนของการร้องรับ (ลูกคู่) สอดแทรกภายในทำนองหลัก (Ostinato) ดังเช่นตัวอย่าง

รูปแบบ (Form)

เพลงเดินกำรำเคียวมีรูปแบบเป็นรูปแบบของเพลงท่อนเดี่ยว โดยการร้องสลับแนวในรูปแบบของการร้องสลับสลับตลอดทั้งบทเพลง

เพลงต้นกำรำเคียว

101

ผู้ขับร้อง นายคำ คงหอม

สัมภาษณวันที่ 15 กันยายน 2537

ทำนองที่ 1
ทำนองที่ 2

ดอง กัน เด็ด นาง เอย เอย มา แม่ ดอง ก็ จี ดอง
ชา ช่า ชา ช่า
ดอง แม่ ดอง
ชา ช่า ช่า ชา เอ ชา ช่า ช่า ช่า
ดอง ก็ จี ดอง แม่ ดอง ค่อย ข
ชา เอ ชา ช่า ช่า
ขับ จับ ช้อง ดอง ให้ ถูก นาง เอย
เออ
เอย วง เอย ค่อย ข ขับ จับ ช้อง ดอง ให้
ถูก นาง เอย เอา ละ วา โหย โหย โหย โหย โหย
โหย
ดอง กัน เด็ด นาง เอย
โหย วก ตา ละ ลา

3.3.6 รูปแบบทางดนตรีของเพลงเกี่ยวข้าว

ทำนอง (Melody)

รูปแบบของทำนองเพลงเกี่ยวข้าวจะมีอยู่ 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่เป็นทำนองหลัก และส่วนที่เป็นทำนองรอง (ลูกคู่) ความหมายของทำนองเพลงโดยรวมจะมีการร้องเป็นหลักและลูกคู่คอยสอดแทรก ดังนั้นจากการศึกษาทำนองเพลงเกี่ยวข้าวจะมีรูปแบบของทำนอง 2 รูปแบบ ดังนี้

ทำนองที่ 1

ทำนองที่ 2

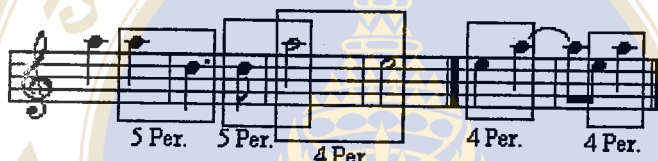

รูปแบบของการเคลื่อนขงทำนองเพลงเกี่ยวข้าว ส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนขงเสียงที่เรียงลำดับ ก่อนข้งละทึ่งการกระโดคขงเสียง แต่ก็มีการกระโดคขงทำนองในข้้นคู่ 3, 4, 5, 6, 8 ดังเช่นตัวอย่าง

การกระโดคขงเสียงในทำนองหลัก

การกระโดคขงเสียงในทำนองรอง

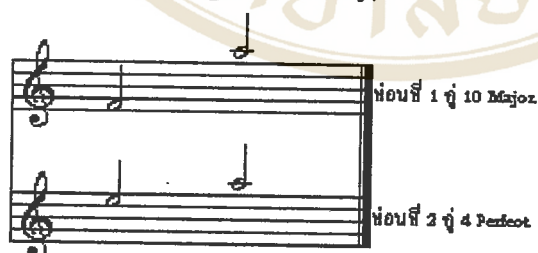

แสดงรูปแบบของการเคลื่อนขงทำนองเพลงเกี่ยวข้าวในรูปแบบขงลายเส้น

ทำนองที่ 1

ทำนองที่ 2

ข้งเสียงขงทำนอง (Range of Melody)

กลุ่มเสียง (Mode)

จากการศึกษาแบบขงกลุ่มเสียงเพลงเกี่ยวข้าว สามารถศึกษาขงกลุ่มเสียงในแต่ละท่อนขงทำนอง ดังนี้

ท่อนที่ 1

ท่อนที่ 2

กลุ่มเสียงของเพลงทั้งท่อนที่ 1 และท่อนที่ 2 จะมีกลุ่มเสียงที่เป็นกลุ่มเสียงเดียวกันซึ่งมีทั้งหมด 5 เสียง คือ F - G - A - D - E ซึ่งมีโน้ตตัว F เป็นตัวแรกของกลุ่มเสียง

จังหวะ (Rhythm)

จังหวะของเพลงเกี่ยวข้าว เป็นรูปแบบจังหวะคงที่ และเป็นบทเพลงที่อยู่ในประเภท 2 จังหวะ โดยใช้เครื่องหมายกำหนดจังหวะแบบ 2/4

ลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต (Unit of Sound)

เพลงเกี่ยวข้าว มีลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต ดังนี้

พื้นผิว (Texture)

เพลงเกี่ยวข้าวจะมีลักษณะเป็นรูปแบบพื้นผิวเดี่ยว (Monophonic Texture) และมีการร้องสอดแทรกเป็นช่วง ๆ (Ostinato) ดังนี้

รูปแบบ (Form)

เพลงเกี่ยวข้าวมีรูปแบบหรือคีตลักษณ์เป็นเพลงท่อนเดี่ยว (Mono Form) ซึ่งเป็นการร้องรับต่อกันไประหว่างประโยคหลักกับประโยครอง ดังเช่นตัวอย่าง

เพลงเกี่ยวข้าว

ผู้ขับร้อง นายคำ คงหอม
สัมภาษณ์วันที่ 15 กันยายน 2537

The musical score is written in Thai notation on a grand staff with two treble clefs. It consists of two main sections, 'ทำนองที่ 1' and 'ทำนองที่ 2'. The lyrics are written below the notes. The score includes various musical notations such as notes, rests, and slurs. A large watermark of Mahidol University is visible in the background.

ทำนองที่ 1

ทำนองที่ 2

ใจ ที่ จะ มา ประ
สบ ก็ ทรง นื่อง สาว ที่ ดู ใจ ที่ จะ มา
เอา มา เอา ลือ นื่อง จะ ละ หน้า
เธอ ก็ ไม่ เสนอ หน้า ทำ ก็ ไม่ ให้ เื่อง ก็
มา ที่ ไป
ฮา ไ้

ทำนองที่ 1

ทำนองที่ 2 (ลูกคู่)

เฮ้อ เฮ้อ เจ้า เฮ้อ เื่อง
เฮ้อ มา จะ เื่อง หลัง คั้น นะ ท่อ รัน ใจ
ให้ มา เื่อง หลัง คั้น นะ ท่อ รัน ใจ
คน ชาย เป็น นาย เื่อง

เฮ้อ ไ้ เฮ้อ ไ้ เฮ้อ ไ้

3.3.7 รูปแบบทางดนตรีของเพลงโกลกแป้ง

ทำนอง (Melody)

รูปแบบของทำนองเพลงโกลกแป้ง มีรูปแบบทำนองทั้งหมด 2 รูปแบบทำนอง ดังนี้

ทำนองที่ 1

The musical score for Melody 1 is presented in a system of ten staves. The first five staves contain the main melodic line, starting with a treble clef and a 2/4 time signature. The melody consists of eighth and quarter notes, with some rests. The sixth staff continues the melody with similar rhythmic patterns. The seventh and eighth staves show a continuation of the melodic line, ending with a double bar line. The ninth and tenth staves are mostly empty, indicating a continuation or a specific ending for this section.

ทำนองที่ 2

รูปแบบของการเคลื่อนของทำนองเพลง โลกแบ่ง ส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนของเสียงที่ เรียงลำดับเสียง และมีการกระโดดของขั้นคู่ 3 , 4 , 5

การกระโดดของเสียงในทำนองหลัก

4 Perfect.   5 Perfect.   3 Major.

การกระโดดของเสียงในทำนองรอง

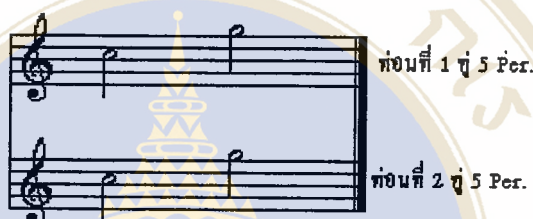
3 minor   5 Perfect.   4 Perfect.

แสดงรูปแบบการเคลื่อนของทำนองเพลง โลกเป็งในรูปแบบของลายเส้น

ท่อนที่ 1

ท่อนที่ 2

ช่วงเสียงของทำนอง (Range of Melody)

กลุ่มเสียง (Mode)

การศึกษารูปแบบของกลุ่มเสียงเพลง โลกเป็ง สามารถศึกษากลุ่มเสียงในแต่ละท่อนของทำนองได้ดังนี้

ท่อนที่ 1

ท่อนที่ 2

กลุ่มเสียงของเพลง โลกเป็งทั้งท่อนที่ 1 และท่อนที่ 2 จะอยู่ในกลุ่มเสียงเดียวกัน โดยมีทั้งหมด 4 เสียง คือ C - D - E - G โดยมีตัวโน้ตตัว C เป็นตัวแรกของกลุ่ม

จังหวะ (Rhythm)

จังหวะของเพลง โลกเป็ง เป็นรูปแบบจังหวะที่คงที่ และเป็นบทเพลงที่อยู่ในประเภท 2 จังหวะ โดยใช้เครื่องหมายกำหนดจังหวะแบบ 2/4

ลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต (Unit of Sound)

เพลง โขลกแป็ง มีลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต ดังนี้

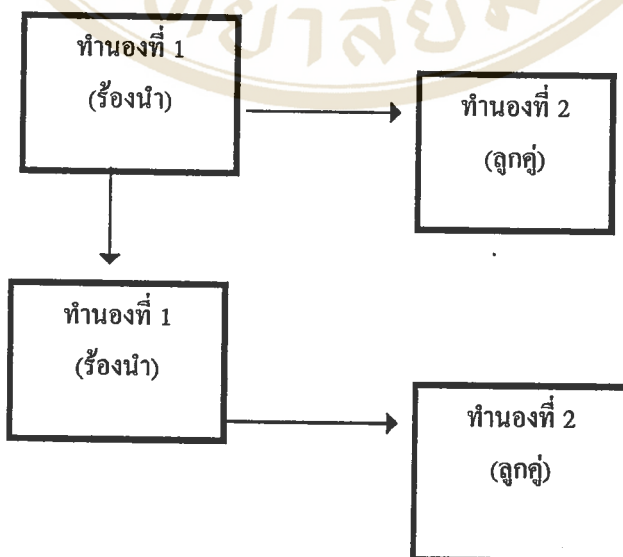
พื้นผิว (Texture)

เพลง โขลกแป็งมีลักษณะรูปแบบพื้นผิวเดี่ยว และมีการร้องสลับของลูกคู่เป็นช่วง ๆ ที่มีลักษณะการร้องซ้ำเสียงพร้อมกัน (Unison) ดังเช่นตัวอย่าง

รูปแบบ (Form)

เพลง โขลกแป็งมีรูปแบบหรือคีตลักษณ์ 2 ส่วน คือท่อนที่ 1 และท่อนที่ 2 เป็นเพลงที่มีลักษณะเพลงท่อนเดียว ซึ่งมีการร้องรับต่อกันไประหว่างประโยคหลักและประโยครอง ดังเช่นตัวอย่าง

เพลงโหลกเป็ง

110

ผู้ขับร้อง นายคำ คงหอม
สัมภาษณวันที่ 15 กันยายน 2537

เออ เออ เอ้อ เอ้ย นะ พอ คิว เอ้ย

ไปล้ พี่ จะ มา ผ่าก
โย้ย เอ้า โย้ย โย้ย

รัก น้อง เข้า ไว้ เป็น ผัว แม่ สาว น้อย ู้

ตัว - น้อง ไม่ ค้าน ลูก ผัว น้อง ไม่

อยาก - - จะ มี จะ อยู่ ไป อย่าง นี้

จะ อยู่ เป็น สาว ให้ หน้า

เอ้า เขี่ยะ เขี่ยะ

เพลงโกลกเป็อง หน้าที่ 2.

ขาว เป็น ตาล เตะ มี ผัว น้อง พา เตะ
 เจีย
 อ้า เขี่ยะ เขี่ยะ อ้า แม่้น มี ผัว เหมือน พา
 ตัว ขึ้น ส วรคี่ จะ มี มัน ให้ ทุก ขึ้น กระ
 เอ้ย
 ได เอย
 มี มัน ให้ ทุก ขึ้น กระ
 ได เอย อ้า แม่้น มี ผัว มัน พา
 ตัว ขึ้น ส วรคี่ อ้า แม่้น มี ผัว เหมือน พา

เพลงโลกเป็ง หน้าที่ 3.

ตัว ขึ้น ส วรรค์ จะ มี มัน ให้ ทุก ขึ้น กระ

ไต่ เอย โย้ย เอ้า โย้ย โย้ย

3.4 ลักษณะเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง

3.4.1 ลักษณะองค์ประกอบของเพลงพื้นบ้าน

เพลงปฏิพากย์ของชาวเขาทอง ทั้งหมด 7 เพลงมีลักษณะโดยรวมทำให้เห็นลักษณะขององค์ประกอบเพลงพื้นบ้านดังนี้

1. เป็นเพลงที่มีความเรียบง่ายในถ้อยคำที่ใช้คำไทยแท้เข้าใจความได้ง่าย ผู้ร้องจะนึกคำร้องได้ตอบออกมาทันทีทันใด ดังนั้นการใช้คำจึงเป็นคำที่ง่าย ๆ เข้าใจได้หรือเรียกได้ว่าเป็นร้อยกรองชาวบ้าน ที่ไม่มีการประดิษฐ์ประคองถ้อยคำให้งดงามอย่างบทกลอนอื่น ๆ
2. มีความเรียบง่ายในการร้อง และเล่น การเล่นเพลงส่วนใหญ่ผู้เล่นจะไม่มีเตรียมอุปกรณ์ให้มากมาย ใช้เพียงการปรบมือ เพลงปฏิพากย์ส่วนใหญ่ใช้การปรบมือ เป็นเสียงประกอบจังหวะการร้องแทนเสียงดนตรี ส่วนเพลงที่มีการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มาเล่นประกอบการร้องในขณะทำงาน เช่น เพลงเดินตำราเคียว มีการใช้เคียวเกี่ยวข้าวมาประกอบการร้องรำ นอกจากนี้มีการร้องรับของลูกคู่ รวมทั้งการร้องกระทุ้ง และสอดเพลงของลูกคู่ ที่เพิ่มความสุขสนานให้กับผู้เล่นได้มาก

ในด้านการเล่นไม่มีการสร้างเวที หรือสร้างฉากที่สวยงาม เช่น การเล่นเพลงเกี่ยวข้าวซึ่งเล่นที่ลานในนาข้าว การเล่นเพลงซำเข้ามะโลมเล่นในลานวัด หรือเพลงระบำบ้านไร่เล่นกันตามลานบ้าน เพลงน้อยเล่นกันตามลานบ้านแต่บางครั้งมีการเล่นบนเวที ซึ่งจะเป็นการหาไปเล่น คือ มีการให้ค่าตอบแทนเป็นการเล่นเป็นอาชีพ เล่นเพื่อให้คนทั่วไปชมดังนั้นจึงมีการสร้างเป็นเวทีที่ยกพื้นสูง ทำให้ผู้ชมมองเห็นการเล่นได้ทั่วถึง

3. เน้นในเรื่องความสนุกสนาน โดยใช้คำสองแง่สองง่าม มีการใช้คำหยาบหรือมีความหมายในทางหยาบ ที่สื่อความหมายไปในเรื่องเพศ โดยใช้คำสัญลักษณ์ในเชิงเปรียบเทียบ เช่น

เพลงเกี่ยวข้าว

ผู้ขับร้อง นางพุด ภู่อำรุญ
นายดำ คงหอม

แม่เพลง

เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย ไอ้พ่อคิวเอ๊ยไปล่ (ฮาโฮ)

แล้วแกจะมาเข้ากัน ทองคำเอ๊ย ตามเกี่ยว (ฮาโฮ) เอ๊ยดูตาซำยก็จะไม่เหลียว

คอไก่จากางก็เที่ยวมาร้องตะโกน ไม่ได้เดินตามกัน(ฮาโฮ) ถอยไป

ให้ร่างกายไม่ได้ประกบ ที่สองลิ้มกำกับ มันไม่ได้กินหอยกาบ (ฮาโฮ)

ให้เธอได้มาเกี่ยวดอง มาประกบหายกาบละพ่อหนุ่ม 2 กำ (ฮาโฮ)

บ้านของแกมีกำม ไปขอเค้ากอดเคี้ยวไก่

ไอ้พ่อทองงามขำ พี่อย่ารำไร ให้พี่กลับคืนไปเกิดเอย

ลูกคู่ (ช,ญ) เอ๊ย เอ๊ย เจ้า เอ๊ย เพลงเอ๊ย

ไอ้แม่ทองงามขำแม่อย่ารำไร (ซ้ำ)

คนสวยเหมือนนายเพลงเอ๊ย

ลูกคู่ (ช) โหยย เอ้า โหยย โหยย

พ่อเพลง

เอ่อ เออ เอ็ง เอ๊ย

เหตุใดอย่างไรเสียเล่านี้เอง มีใครเกี่ยวดวง(ฮาไอ) เอาไหม ไม่

กลัวน้องโกรธ พี่บอกรัก น้องไม่รับด้วยเหตุอะไร(ฮาไอ)

น้องไม่ยินยอมพี่ก็จะปล้ำ เล่นกันให้พลิกคว่ำ (ฮาไอ) พลิกหงาย

ไอ้แม่ทองบุญหนักให้รับรักเข้าไว้ แม่คนสวยเหมือนใจบุญเอย

ในเรื่องของความทุกข์จะมีการกล่าวถึงน้อยกว่าการร้องเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง ถึงแม้จะมีการกล่าวในเรื่องความทุกข์อยู่บ้างแต่ก็ยังแฝงคำที่ให้ความรู้สึกสนุกสนานเข้าไปด้วย เช่น ในบทซึ่งผู้ของเพลงน้อยในเรื่องมีความว่า สามีออกจากบ้านเพื่อไปหาปลา เมื่อกลับมาถึงบ้าน เห็นบ้านกรุงรัง มองเห็นที่นอนที่เคยนอนก็สกปรก เนื่องจากเมียพาชายชู้เข้ามาอยู่ด้วย ผู้ร้องก็จะหาคำกลอนมาร้องเสริมความในตอนส่งให้เนื้อเรื่องไม่ตึงเครียดจนเกินไปได้ ดังตัวอย่างกลอนเพลงน้อย ดังนี้

พ่อเพลง

เมื่อผุดออกจากครัวให้โมโหตัวสั้น

รีบเข้าไปในเรือนมิได้เชื่อนได้แซ

เครื่องมือหลายหม้อมีอยู่หลายอย่าง

เขาละมั่งเขียหมุเหล็กคู่เหล็กคิม

คิมหักค้ำหมอกแค้นอกแค้นแขน

ขวาน โยนมีดขวามีดง้าวห้วงอน

เข้าไปในเรือนมิได้เชื่อนได้แซ

ฟูกเกาะปลอกหมอนมาหนุนนอนแทนเสื่อ

ลอมมันสูบนุหรีที่โคนขา

ไอ้ที่เหลือที่วางไว้บนเบาะ

สเคอะเออะไปนอนบนฟูก

ไอ้หนุ่มขยาจะจับขัด

ผู้ขับร้อง นายดำ คงหอม

แทบจะกลืนอยู่ไม่ไหว

ลอมลูกกุญแจมันหักกระจาย

เก็บพวงไว้ในรางมันยังลื้อทำลาย

ค้ำจอบเหล็กคิมสนับเล่มใน

ทั้งนามทั้งแหลมซ่อมแทงไปหลาย

มีคปลายอนซื้อมาจากบางตาหวาย

จะได้ลูกกุญแจที่มันหักกระจาย

ช่างเปอะช่างเปื้อนทั้งหมากน้ำลาย

ทั้งกันสั้นกันยาวที่มันวางเข้าไว้

ไอ้ที่มวนพอเหมาะเอาไว้รับใหม่

จะมีอาเภทคงไปนอนหยอกกันจนหนุนขยา

อีน้ำลาดจับถุนี่มันเปื้อนน้ำลาย

มันเปื้อนเกาะก้างคูหน้าเกลียด
 ทำจะขอบให้มดกินกันเป็นหมู่
 นึกขึ้นแต่มดให้โมโหเมีย
 เราก็อชกมันก็เสียว
 ลูกคู่ (ช) เอชา เอชา เอชา ชา ฉ่า ชา

คุมค้ำมดเคียดขึ้นมาตอมใต้
 ขาดหม้อลายหรุไปหลายใบ
 ทำเบอะของพีเสียวแล้วก็หม่นไหม้
 เลขควักกระดอมาเยี้ยวลดให้

4. มีรูปแบบคล้ายคลึงกันในเรื่องเนื้อหา หรือถ้อยคำ ทำให้พ่อเพลงหรือแม่เพลง นากลอนเพลงไปร้องเป็นเพลงอื่นได้โดยเปลี่ยนเพียงทำนองของเพลงเท่านั้น นอกจากนี้ในด้านการ ใช้ถ้อยคำส่วนใหญ่ใช้กลอนหัวเดียว คือ มีการลงท้ายในแต่ละบาทด้วยสระเดียวกันเสมอ ซึ่งส่วน ใหญ่ใช้สระโอ เนื่องจากช่วยให้หาคำร้องได้ตอบได้ง่าย คล่องจองและสามารถหาคำร้องได้ มาก ดังตัวอย่าง เช่น เพลงระบำบ้านไร่

ผู้ขับร้อง นางพุด กุ๋จำรุญ
 นายดำ คงหอม

พ่อเพลง	แจ้ว ๆ เสียงสำเนียงก็ผู้หญิง	แสนเนาะเพราะพริ้งเสียงก็หวานจับใจ
	เสียงแหบโหยหวานโอ้อ่าควรมืดคน	ไขก็ตกไป 2 ลอน ไม่รู้ว่าหายชะเมื่อไหร่
แม่เพลง	ลูกคู่ (ช ญ) ขึ้นใจของน้องนี้เอ๋ย	อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๋ยชาวบ้านไร่
	ได้อินแจ้ว ๆ ว่ามาแต่เสียง	ยังจำสำเนียงไม่ได้
	จะเป็นเสียงคนก็ไม่ชัด	หรือเป็นเสียงสัตว์อะไร
	ฉันจะโผล่ใกล้ๆ ไม่รู้ว่าร้ายหรือดี	โหงฮากกัศหูร้องตาย

ในเรื่องเนื้อหาเพลงปฏิพากษ์สามารถแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ เพลงปฏิพากษ์สั้น และเพลงปฏิพากษ์ยาว ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

เพลงปฏิพากษ์สั้นของชาวเขาทอง เป็นเพลงที่มีที่ร้องกันเล่นสั้น ๆ ผู้เล่นไม่ต้อง จดจำความมาก เนื้อความไม่ยาวมากจนเกินไปซึ่งมีบทร้องประมาณ 1 - 2 บาท ต่อการร้องได้ตอบ ในแต่ละครั้ง ไม่มีพิธีตรองในการร้อง หรือผูกเรื่องราว เมื่อจะเล่นก็จะตั้งวงและร้องได้ตอบกัน โดยไม่มีบทไหว้ครู เช่น เพลงพิชฐาน เพลงเดินกำรำเคียว เพลงรำบำบ้านไร่ เพลงข้าเจ้ามะโลม

เพลงปฏิพากษ์ยาวของชาวเขาทอง เป็นเพลงที่ผู้เล่นต้องใช้ความสามารถสูง สามารถร้องเพลงได้ตอบได้นาน ๆ ซึ่งการร้องเพื่อให้เล่นได้นาน ๆ นี้จะต้องเล่นเป็นเรื่องโดยมี การผูกเป็นเรื่องต่าง ๆ หรือเล่นเป็นบทต่าง ๆ หรือสร้างเป็นชุดขึ้น เช่น ชุดลักพาพานี

ชุดคู่ขอ ชุดชิงชู้ ชุดตีหมากผัว รวมทั้งจะมีการร้องบทไหว้ครูก่อนเล่นทุกครั้ง เช่น เพลงน้อย ส่วนเพลงเพลงเกี่ยวข้าว และเพลงโกลกแป้ง ไม่มีการไหว้ครู แต่มีลักษณะเป็นเพลงปฏิบัติยาว คือ มีการใช้เนื้อความในการร้องโต้ตอบนาน มีการร้องบทเกริ่น บทประ เป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่มีการร้องเข้าเรื่องอย่างเพลงน้อย

3.4.2 ลักษณะของรูปแบบทางดนตรี

จากการศึกษารูปแบบทางดนตรี ของเพลงปฏิบัติของชาวบ้าน ตำบลเขาทอง ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษารูปแบบทางดนตรี ซึ่งเป็นแนวการวิเคราะห์ทางด้านองค์ประกอบของดนตรีโดยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาองค์ประกอบดนตรีได้มีการพิจารณาองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ทั้งหมด 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ทำนอง (Melody) กลุ่มเสียง (Mode) จังหวะ (Rhythm) พื้นผิว (Texture) และรูปแบบ (Form) ในการวิเคราะห์เพลงปฏิบัติทางด้านองค์ประกอบดนตรีดังกล่าวได้ยึดหลักการวิเคราะห์ในรูปแบบของการใช้สัญลักษณ์แทนความสั้นยาวของเสียงและจังหวะที่เกิดขึ้น สัญลักษณ์ดังกล่าว คือ สัญลักษณ์ของตัวโน้ต (Duration) ซึ่งสามารถบันทึกเพลงปฏิบัติ โดยแปลงมาเป็นสัญลักษณ์ของตัวโน้ตได้อย่างละเอียด และค่อนข้างเป็นมาตรฐานสากลสามารถเข้าใจได้โดยทั่ว ๆ ไป

การวิเคราะห์เพลงปฏิบัติทางด้านองค์ประกอบดนตรี ได้ทำการวิเคราะห์เพลงปฏิบัติทั้งหมด 7 เพลง ซึ่งผลการศึกษาสามารถสรุปตารางรวมได้ดังนี้

3.1 ตารางแสดงลักษณะรูปแบบทางดนตรีเพลงป๊อปก๊องของชาวตำบลเขาทอง

ชื่อเพลง	ทำนอง	การกระโดดของเสียง	ช่วงเสียงของทำนอง	กลุ่มเสียง	จังหวะ	ลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต	พื้นผิว.	รูปแบบ
กินฐาน	3 ทำนอง	-2 Maj, 3 min. 4 per, 5 per. - เคลื่อนเรียงเสียง	ท่อนที่ 1 คู่ 5 per. ท่อนที่ 2 คู่ 7 min. ท่อนที่ 3 คู่ 5 per.	ท่อนที่ 1. F Ab Bb C. ท่อนที่ 2. F Ab Bb C Eb	2 / 4	J . . . . . J	- พื้นผิวเดี่ยว	- เพลงท่อนเดี่ยว
ข้าเข้ามาโดย	2 ทำนอง	- 3 min , 4-5 per. - มีการขยับเสียง	ขึ้นคู่ 6 min.	G Ab Bb C Eb Bb เป็นโน้ตตัวแรก	4 / 4	J . . . . . J	- พื้นผิวเดี่ยว	- เพลงท่อนเดี่ยว - มีการร้องสลับ
ระบำฟ้าหมี	2 ทำนอง	- 2-3 Maj , 4-5 per, 6 Maj - เคลื่อนเรียงเสียง	ท่อนที่ 1 คู่ 7 min. ท่อนที่ 2 คู่ 6 Maj.	ท่อนที่ 1. B G A B D ท่อนที่ 2. G A B D E G เป็นโน้ตตัวแรกจัดอยู่ใน G เพนตาโทนิค	2 / 4	J	- พื้นผิวเดี่ยว	- เพลงท่อนเดี่ยวที่มีการร้องรับต่อกัน ระหว่างประโยคหลัก และ ประโยครอง
เดินก้าวเดียว	2 ทำนอง	- 3min , 4per. - เคลื่อนเรียงเสียง	ท่อนที่ 1 คู่ 5 per. ท่อนที่ 2 คู่ 4 per.	ท่อนที่ 1. D E F G A D เป็นโน้ตตัวแรก ท่อนที่ 2. D F G G เป็นโน้ตตัวแรก	2 / 4	J . . . . . J	- พื้นผิวเดี่ยว	- เพลงท่อนเดี่ยว - มีการร้องสลับ

(ต่อ) 3.1 ตารางแสดงลักษณะรูปแบบทางดนตรีเพลงปฏิพักษ์ของชาวตำบลเขาทอง

ชื่อเพลง	ทำนอง	การกระโดดของเสียง	ช่วงเสียงของทำนอง	กลุ่มเสียง	จังหวะ	ลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต	พื้นผิว.	รูปแบบ
เกี่ยวข้าว	2 ทำนอง	- 3 min , 4-5 per. 6 Maj , 8 per. - เคลื่อนเรียงเสียง	ท่อนที่ 1 4 โฉ Maj. ท่อนที่ 2 4 per.	FG ADE F เป็นโน้ตตัวแรก	2 / 4		- พื้นผิวเดียว	- เพลงท่อนเดียว
โกลกแบ่ง	2 ทำนอง	- 3 Maj และ min, 4-5 per - เคลื่อนเรียงเสียง	ท่อนที่ 1-2 4 per.	CEDG C เป็นโน้ตตัวแรก	2 / 4		- พื้นผิวเดียว	- เพลงท่อนเดียวที่มีการร้องรับต่อกันระหว่างประโยคหลัก-รอง
คู่ยม	7 ทำนอง 2 ทำนอง สร้อย	- 3 Maj และ min, 4-5 per - เคลื่อนเรียงเสียง	ท่อนที่ 1, 3, 5, 4 per. ท่อนที่ 2 4 per. ท่อนที่ 4 4 โฉ 7 Maj. ท่อนที่ 6 4 โฉ 3 Maj. ท่อนที่ 7 4 โฉ 6 min. สร้อยที่ 1-2 4 per Maj	-ท่อน 1, 3, 7, C D E G -ท่อน 2 F G A Bb C D -ท่อน 5, Bb C D F -ท่อน 6, Bb C D -สร้อย F G Bb C D -ย้ายหลักเสียง C-F-G	- อีระ - 2 / 4		- พื้นผิวเดียว	- เป็นเพลงที่มีรูปแบบ 3 ท่อน คือ ท่อนเกริ่น ท่อนสร้อย ท่อนหลัก
มดส่งฟ้า เพลงท่อน	2 ทำนอง	- 3 min , 4-5 per. - เคลื่อนเรียงเสียง	ขึ้น 4 per.	CDEGA อยู่ใน C แทนตาโทค	2 / 4		- พื้นผิวเดียว	- เพลงท่อนเดียว

จากตาราง 3.1 แสดงผลลักษณะรูปแบบทางดนตรีเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง ได้ดังนี้

- ทำนองเพลง

เป็นบทเพลงที่มี 2 หรือ 3 ท่อนทำนองเพลง แต่จะมี 7 ทำนองเพลงในเพลงน้อยเพียงบทเพลงเดียว

- การกระโดดของเสียง

มีการกระโดดของเสียงในทำนองเพลงในขั้นคู่เสียงที่เป็นขั้นคู่ 2 เมเจอร์ 3 เมเจอร์ , ไมเนอร์ 4 - 5 เพอร์เฟค 6 เมเจอร์ และ 8 เพอร์เฟค เป็นต้น ซึ่งการกระโดดของเสียงที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นการกระโดดของเสียงที่สามารถออกเสียงหรือร้องจากเสียงหนึ่งมาก่อนข้างง่ายต่อการออกเสียง และการศึกษายังพบว่าบทเพลงส่วนจะมีการเคลื่อนของเสียงในทำนองเพลงที่มีการเรียงลำดับขั้นของเสียง

- ช่วงเสียงของทำนอง

ช่วงเสียงของทำนองเพลง อยู่ในช่วงระหว่างขั้นคู่ 3 เมเจอร์ 4-5 เพอร์เฟค 6 ไมเนอร์ , เมเจอร์ 7 ไมเนอร์ 8 เพอร์เฟค และ ขั้นคู่ 10 เมเจอร์ ซึ่งช่วงเสียงที่พบดังกล่าวเป็นช่วงเสียงที่มีความกว้างของช่วงเสียงที่ไม่กว้างมากนัก ในลักษณะดังกล่าวในการขับร้องบทเพลงปฏิพากย์จึงสามารถขับร้องได้ง่าย

- กลุ่มเสียง

กลุ่มเสียงของบทเพลงส่วนใหญ่มีการข้ามขั้นของเสียงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้จะยกตัวอย่างของกลุ่มเสียงที่มีการเรียงเสียงที่ละทีการข้ามขั้นของเสียงในบันไดเสียงเมเจอร์ ซึ่งมีเสียง 7 เสียงใน 1 ช่วงเสียง ในแต่ละขั้นจะมีระยะห่างเป็น 1 เสียงเต็ม (Tone) ยกเว้นขั้นที่ 3 - 4 และขั้น 7 - 1* จะมีระยะห่าง ครึ่งเสียง (Semitone) ดังนี้

C	D	E	F	G	A	B	C*
1	2	3	4	5	6	7	1*
			┌───┐ ครึ่งเสียง			┌───┐ ครึ่งเสียง	

บทเพลงปฏิพากย์ส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มเสียงที่มีการข้ามขั้นของเสียง ดังนี้

เพลงพื้นฐาน

Ab	Bb	C	Eb	F
1	2	3	5	6

พบโน้ต F เป็นโน้ตหลักของกลุ่มเสียง ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเสียง 5 เสียง (Pentatonic)

เพลงข้าเจ้ามะโลม

Ab	Bb	C	Eb	G
1	2	3	5	7

พบโน้ต Bb เป็นโน้ตหลักของกลุ่มเสียง

เพลงระบำบ้านไร่

G	A	B	D	E
1	2	3	5	6

พบโน้ต G เป็นโน้ตหลักของกลุ่มเสียง ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเสียง 5 เสียง (Pentatonic)

เพลงเดินกำรำเคียว

F	G	A	D	E
1	2	3	6	7

พบโน้ต D เป็นโน้ตหลักของกลุ่มเสียง

เพลงเกี่ยวข้าว

F	G	A	D	E
1	2	3	6	7

พบโน้ต F เป็นโน้ตหลักของกลุ่มเสียง

เพลงโขลกแป้ง

C	D	E	G
1	2	3	5

พบโน้ต C เป็นโน้ตหลักของกลุ่มเสียง

เพลงน้อย

มีการย้ายบันไดเสียงในบทเพลง 3 บันไดเสียง ซึ่งหมายถึงมีกลุ่มเสียงทั้งหมด 3 กลุ่มเสียง ดังนี้

กลุ่มเสียงที่ 1.

C	D	E	G
1	2	3	5

พบโน้ต C เป็นโน้ตหลักของกลุ่มเสียง

กลุ่มเสียงที่ 2.

F	G	A	B $\flat$	C	D
1	2	3	4	5	6

พบโน้ต F เป็นโน้ตหลักของกลุ่มเสียง

กลุ่มเสียงที่ 3.

B $\flat$	C	D
1	2	3

พบโน้ต B $\flat$ เป็นโน้ตหลักของกลุ่มเสียง

บทตั้งร่าเพลงน้อย

C	D	E	G	A
1	2	3	5	6

พบโน้ต C เป็นโน้ตตัวแรกของกลุ่มเสียง ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มเสียง 5 เสียง

(Pentatonic)

- จังหวะ

บทเพลงส่วนใหญ่อยู่ในเครื่องหมายกำหนดจังหวะแบบ 2 จังหวะเคาะซึ่งเป็นเครื่องหมายกำหนดจังหวะประเภท 2 / 4 และเครื่องหมายกำหนดจังหวะแบบ 4 จังหวะเคาะซึ่งเป็นเครื่องหมายกำหนดจังหวะประเภท 4 / 4 ทั้งนี้ยังพบว่ามีการใช้จังหวะประเภทอิสระในที่นี้หมายถึง การปฏิบัติตามอารมณ์ความรู้สึกอิสระโดยไม่มีการควบคุมของจังหวะที่คงที่ สำหรับในเพลงปฏิพาทย์ จังหวะลักษณะดังกล่าวจะเป็นลักษณะของการร้องเกริ่นในเพลงน้อย

- ลักษณะค่าความยาวของตัวโน้ต

มีจังหวะของทำนองที่เหมือนกันในหลาย ๆ บทเพลง ซึ่งสามารถสรุปจังหวะของเพลงปฏิพาทย์ทั้งหมดได้ดังนี้

- พื้นผิว

เพลงปฏิพาทย์มีลักษณะของพื้นผิวเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ พื้นผิวเดี่ยว (Monophonic Texture.) และพื้นผิวที่มีลักษณะสอดแทรกเป็นช่วง ๆ (Ostinato)

- รูปแบบ

เป็นบทเพลงท่อนเดียวเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในบทเพลงท่อนเดียนี้อีกมีการร้องล้อสลับหลาย ๆ เสียงพร้อมกันในรูปแบบซ้ำเสียง (Unison)

บทที่ 4

ภาพสะท้อนทางสังคม และวัฒนธรรมจากเพลงปฏิพากย์

ของชาวตำบลเขาทอง

สังคม ในความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2525 : 817) ได้ให้ความหมายว่า น. คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ตามระเบียบกฎเกณฑ์โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน

สังคมจะอยู่ได้เพราะมีวัฒนธรรมเป็นเครื่องคุ้มครอง เพราะฉะนั้นสังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่คู่กันไป ต่างกันตรงที่สังคมประกอบด้วยสิ่งอันเป็นวิถีชีวิตซึ่งเห็นไม่ได้

สังคมจะอยู่ได้หรือไม่ก็อยู่ที่วัฒนธรรม การที่เราจะศึกษาวัฒนธรรมแขนงใดในสังคมก็จำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องเข้าใจสภาพของสังคมนั้น ๆ ด้วยเช่นกันเพราะวัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของสังคม เช่นเดียวกับการศึกษาบทเพลงที่ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ในสังคมสร้างขึ้นมาในรูปของวัฒนธรรมอีกด้านหนึ่งที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดที่เกิดจากการสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับอารมณ์ โดยเฉพาะเพลงปฏิพากย์ซึ่งเป็นบทเพลงที่มีมาตั้งแต่เมื่อไหร่ นั้น ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่เข้าใจว่ามีมาควบคู่กับสังคมมนุษย์ต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานของเพลงมาจากการร้องเพลงเล่นกันในหมู่ชาวบ้านที่มีการร้องโต้ตอบกัน สืบทอดการร้องเพลงด้วยปากต่อปากหรือเรียกว่า “มุขปาฐะ” คือ เป็นการร้องเพลงโดยไม่มีการจดบันทึก ใช้การจดจำและร้องเล่นสืบทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ด้วยการจำเพลงที่ได้ฟังไปร้องเล่น โดยไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ต้องใช้ความคิดในขณะที่ร้องเพื่อที่จะหาคำมาโต้ตอบฝ่ายตรงข้าม

เพลงปฏิพากย์ เป็นวรรณกรรมชาวบ้านที่สามารถอธิบายถึงสภาพทางสังคมในอดีต และปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นกระจ่างให้กับเจ้าของวรรณกรรมนั้นได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการศึกษาให้รู้ถึงสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม จากเพลงปฏิพากย์จึงเป็นการสะท้อนภาพชีวิตของคนไทยได้ส่วนหนึ่ง

4.1 ภาพสะท้อนจากเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง

เนื้อหาของเพลงปฏิพากย์ มีความสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ซึ่งช่วยสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ ได้ โดยเฉพาะเพลงปฏิพากย์ที่ถือได้ว่าเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ คือ เป็นการเรียงร้อยถ้อยคำที่ชาวบ้านจดจำกันมา และนำมาถ่ายทอดโดยการบอกเล่าต่อ ๆ กันมา ที่มีเนื้อหาสาระสะท้อนความเป็นอยู่ของสังคม ซึ่งเปรียบเสมือนกระจกส่องให้เห็นสภาพของสังคมนั้น ๆ

เพลงปฏิพากย์ของชาวบ้านตำบลเขาทอง มีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนในสังคม ดังนี้

4.1.1 ภาพสะท้อนทางด้านความเชื่อ

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือ หรือยึดมั่นในสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีตัวตน หรือไม่มีตัวตน การยอมรับนับถือนี้อาจมีหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะพิสูจน์ ให้เห็นจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นก็ ได้ (ทิพย์สุดา นัยทรัพย์ 2535 : 85)

ความเชื่อในบางเรื่องเมื่อมีการปฏิบัติกัน ไปนาน ๆ จะกลายเป็นคตินิยม หรือแนวปฏิบัติของสังคมนั้นไป ในสังคมชนบทของไทยมีลักษณะเด่นชัดประการหนึ่งคือ การยึดมั่นในธรรมเนียมประเพณี และนับถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โชคกลางของคลัง ซึ่งเป็นเรื่องทางไสยศาสตร์ที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ให้เห็นจริงได้ ความเชื่อของคนไทยส่วนใหญ่เกิดจากความช่างคิดของคนไทยสมัยก่อน เมื่อคิดแล้วก็หาเหตุผล เมื่อเห็นอย่างไรก็เกิดความเชื่ออย่างนั้น ความเชื่อและการยึดมั่นของสังคมไทยมักจะมีลักษณะคงตัว เพราะเป็นระบบที่พยายามปลูกฝังให้คนในสังคมให้มีความคล้อยตามหรือเป็นพวกอนุรักษนิยม หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นระบบปิดกั้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มากกว่าความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคม แต่ความเชื่อบางอย่างก็ให้ประโยชน์

เจือ สตะเวทิน (2518 : 14) ได้กล่าวถึงความเชื่อของคนไทยไว้ว่า “ความเชื่อส่วนใหญ่ เกิดมาจากความกลัว มักเป็นความกลัวที่เกิดจากความไม่รู้ โดยยึดมั่นในอำนาจบางสิ่งบางอย่างที่ไม่มีตัวตน เช่น เทวดา เจ้าป่า ผีสาว ความเชื่อเรื่องผีสาว เทวดานั้น เป็นความเชื่อที่เก่าแก่ของไทยเกิดมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ ซึ่งผีของไทยมีหลายชนิดด้วยกัน และจากความกลัวนี่เองทำให้เกิดเป็นพิธีต่าง ๆ เช่น การบวงสรวงผีบ้านผีเรือน ผีเจ้าที่ ผีเจ้าทาง ฯลฯ หรือการเซ่นผีที่เชื่อว่าจะทำให้บุคคลนั้นไม่มีอันตราย ผีมีทั้งให้คุณและโทษ ผีที่ให้คุณเช่น ผีบ้าน ผีเรือน พระภูมิ เป็นผีที่คนไทยทั่วไปนับถือแบบเดียวกับเทวดา”

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีการนำเอาระบบความเชื่อมาผสมผสานกับการนับถือพุทธศาสนา ซึ่งเป็นระบบที่มีการยึดถือปฏิบัติควบคู่กันไปเป็นการอธิบายถึงมนุษย์ว่า มนุษย์มีความเชื่อต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจเกิดสิ่งยึดเหนี่ยว และทำให้คนในสังคมดำรงอยู่ร่วมกันได้

ระบบความเชื่อของคนไทยมีที่มาจากความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อจากศาสนาพุทธและอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ มีความเกี่ยวพันกันมาตั้งแต่มนุษย์มีความเชื่อ หรือนับถือธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอำนาจเหนืออำนาจมนุษย์ ในครั้งที่ชาวบ้านต้องอาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนด ผลผลิตจากการเกษตรกรรม ตัวอย่างเช่น การแห่หางแมว ที่เชื่อว่าจะทำให้ฝนตก มีน้ำสำหรับทำไร่ ทำนา หรือการเรียกขวัญ เป็นการรวมชุมชนเป็นการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการนับถือผี และเทวดา หรือเรียกว่า วิญญาณนิยม ส่วนความเชื่อที่มาจากศาสนาพุทธ ได้แก่ ความเชื่อในเรื่อง

กฎแห่งกรรม และการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

ความเชื่อ ที่พบในเนื้อเพลงปฏิพากย์ของชาวดำบลเขาทอง แสดงให้เห็นถึง
อิทธิพลของความเชื่อต่าง ๆ ดังนี้

อิทธิพลความเชื่อที่มาจากศาสนาพุทธ

องค์ประกอบหลักของศาสนาพุทธ คือ พระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ชาวไทยจะมีการบูชาพระรัตนตรัยทุกครั้ง ที่จะมีการเริ่มพิธีต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา หรือ พิธีต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับพิธีทางศาสนา ซึ่งยึดถือว่าเป็นที่พึ่งหรือเรียกว่าเป็นไตรสรณะ หมายความว่า เป็นหลักยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนต่อตนเอง และผู้อื่น เป็นหลักจูงใจให้ทำความดี และขยับยั้งในการทำความชั่ว เมื่อมีปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตหรือตกอยู่ในสภาพคับขัน ไตรสรณะก็จะ เป็นหลักให้ยึดในการตัดสินใจแก้ปัญหา สามารถรอดพ้นมรสุมของชีวิตได้รวมทั้งการระลึกถึง คุณพระรัตนตรัยอยู่เสมอ จะช่วยให้มีกำลังใจในการที่จะกระทำความดีและละเว้นความชั่ว จะช่วย บำรุงจิตใจให้โน้มหน้าไปในทางที่จะบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นและเป็นแสงสว่างนำทางให้บุคคล ประสบความสุขของชีวิต (แปลก สนธิรักษ์ 2520 : 12)

ความเชื่อในพุทธศาสนาในเรื่องของกรรมคนไทยส่วนใหญ่มี ความเชื่อในเรื่องนี้อยู่มาก ซึ่งเป็นการกระทำที่มีเจตนาด้วยความตั้งใจ ในทางพุทธศาสนาได้จำแนกกรรม ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ อกุศลกรรมและกุศลกรรม อกุศลกรรม คือ กรรมชั่วอันเกิดจากความคิดพยาบาทปองร้าย ผู้อื่น ส่วนกุศลกรรมเป็นกรรมดีที่เกิดจากความตั้งใจดี ความเชื่อในเรื่องกรรมส่งผลให้เกิดพิธีกรรม ต่าง ๆ เช่น การปลดปล่อยชีวิตสัตว์ หรือการสะเดาะเคราะห์ที่เชื่อว่าจะทำให้ตนเองพ้นจากโรคร้าย ต่าง ๆ หรือลดน้อยลงไป

จากความหมาย ต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานี้ มีปรากฏในการร้องเพลงปฏิพากย์ ในเพลงพิชฐาน โดยมีการว่าบทสวดมนต์ ก่อนที่จะมีการว่าเพลงพิชฐาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ชาวดำบลมีความเชื่อใน หลักคำสอนของศาสนาพุทธ เคารพบูชาศาสดาของพุทธศาสนา ดังคำร้องในเพลงพิชฐานดังนี้

เพลงพิชฐาน : ผู้ขับร้อง นางพุล ภู่อำรุง

บูชาพระรัตนตรัย

แม่เพลง ชกมือไหว้วอนจะมาขอพรหลวงพ่อประธาน

ลูกคู่ พิชฐานวานไหว้ขอให้ได้ดังพิชฐาน ฐานเอย

พิชฐานวานลงขอให้ตรงดังพิชฐาน ฐานเอย พ่อเอ๋ยหีบพาน ขอให้
พานพบเอย

อิทธิพลความเชื่อที่มาจากศาสนาพราหมณ์

เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการบูชาเทพเจ้า อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไสยศาสตร์ เวทมนต์คาถา เช่นพิธีการต่ออายุ การสร้างวัดอุโมงค์ต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการตั้งศาลพระภูมิ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธมีความเชื่อในพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ โดยที่พิธีกรรมต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องกันในทางศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์และการนับถือผีร่วมกัน

เทพเจ้าที่คนไทยส่วนใหญ่ที่มีการบูชามีชื่อเรียกต่าง ๆ เช่น พระอินทร์ พระพรหม พระนารายณ์ และพระอิศวร ซึ่งมีการกล่าวในบทไหว้ครูเพลงน้อย ดังนี้

บทไหว้ครูหญิง : ผู้ขับร้อง นางกาหลง นกทอง

แม่เพลง	ไหว้พระพุทธรูปคุณเสร็จสรรพ ที่เลี้ยงลูกมาก็ยาก <u>พระนเรศอยู่ซ้าย พระนารายณ์อยู่ขวา</u> ขอให้ปัญญาของลูกเหี้ยมโหด ขอเพลงลูกไหลมาแต่วันยังค่ำ ขอให้ปัญญาลูกทะลุไปร้ง ขอให้เสียงเพาะเสนาะดี ลูกจะเอ่ยกลอนใดขอให้ถูกใจคนดู ลูกได้เล่นงานนี้เห็นดีงานหน้า ขอให้ท่านผู้ฟังนั้นท่านขอบหู ลูกคู่(ข,ญ) เอ้ ซา เอ ซา เอ้ ซ้ำ ซา ฉาด ซา	จะไหว้บิดมารดา ทั้งร้อนนอนฝากอยู่ไฟ จงแนะนำปัญญาของลูกไว้ ถ้าเพลงลูกหมดก็ขอให้ลูกคิดได้ใหม่ ใครไม่รู้ก็ว่าน้ำบ่อทราย อุปมาเหมือนดั่งโพรงไม้พราย ขอให้เหมือนดั่งปีพระอภัย ขอให้ขอบหูอย่าเคื่องระคาย ขอบหูตมหา เงินทองตามให้ ขอให้ท่านผู้ดูนั้นขอบใจ
---------	--	---

ในเพลงปฏิพากย์นอกจากมีการกล่าวถึงพระพุทธรูป ซึ่งเป็นศาสนาของพระพุทธศาสนาแล้วยังได้กล่าวถึงเทพเจ้าทางศาสนาพราหมณ์ ดังตัวอย่าง จากบทไหว้ครูเพลงน้อย ซึ่งได้กล่าวถึงเทพเจ้าที่มีชื่อว่า “ครูเพชรอุดรราช”

บทไหว้ครูเพลงน้อย : ผู้ขับร้อง นางกาหลง นกทอง

แม่เพลง	เออ..... มือของลูก สิบนิ้วยกขึ้นวางหว่างคิ้ว ลูกมาใช้ต่างรูปเทียนทอง เส้นผมของลูกอยู่บนหัว ขอให้เป็นดอกบัวกำยกอง เออ เออ เอ้อ เออ ลูกคู่ (ข,ญ) เห็นเส้นผมบนหัว ขอให้เป็นดอกบัว เอ้ย กำยกอง เออ.....ไว้หนอ ทิงนอย ละน่อยนอย ฉาด ซา
---------	---

แม่เพลง   เอ๊ย.....จะยกก่อนนมัสการ ไปจนถึงชั้นเทวา สาวะ ทิงสาชุกอยู่ได้
 สิงขร จะไหว้ครูเพชรฉลุกรรธ ขอให้มาช่วยจัดสรรบทกลอน เอ็ง เอย เอิง เอย
 ลูกคู่ (ข,ญ)   มาไหว้ครูเพชรฉลุกรรธ มาไหว้ครูเพชรฉลุกรรธ
                           ขอให้มาช่วยจัดสรร เอ๊ย... บทกลอน เอย.....
                           เอ๊ย ไว้นอ ทิงนอย   นอ นอ ลอ นอ หน้อย ฉาด ชา

จากเนื้อหาของเพลงข้างต้น ได้กล่าวถึงครูทางศิลปะที่มีชื่อว่า “ครูเพชรฉลุกรรธ” เป็นผู้ที่
 พ่อเพลง แม่เพลง นำมากล่าวในบทไหว้ครู โดยระลึกถึงพระคุณ และขอให้ครูช่วยให้ร้องได้ไม่ติดขัด
 ซึ่งครูในที่นี้ เปรียบเสมือนเทพเจ้าทางศิลปะ เช่นเดียวกับครูซึ่งในงานศิลปะของไทย ผู้ที่เป็นศิลปิน
 หรือทำงานศิลปะด้านต่าง ๆ เช่นดนตรี แกะสลัก ปั้นรูป วาดรูป เป็นต้น จะมีความเคารพนับถือใน
 องค์พระพิฆเนศ เทพเจ้าทางศาสนาพราหมณ์ และเชื่อว่าเป็นเทพเจ้าทางศิลปะทุกๆ แขนง ศิลปิน
 จะบูชาและหวังว่าจะช่วยคลบบันดาลให้เป็นผู้มีความสามารถช่วยให้ความเจริญรุ่งเรืองในด้านศิลปะ
 ซึ่งสามารถดูได้จากพิธีการไหว้ครูดนตรีไทย หรือครูช่างศิลปะทั่วไปตามสถาบันการศึกษา หรือกลุ่มผู้
 ที่เป็นนักแสดงต่าง ๆ เป็นต้น

อิทธิพลความเชื่อดั้งเดิม

เป็นความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น มีมาก่อนที่ศาสนาจะเข้ามา เช่น การเคารพต่อเทวดา
 เจ้าป่า เจ้าเขา เป็นสิ่งที่ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือต่อกันมา ตั้งแต่ยังพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นหลักใน
 การดำรงชีวิต ดังนั้นการหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ที่จะมาพิสูจน์ หรือเป็นเหตุผลมาอธิบายกำเนิด
 ของสิ่งที่ไม่ต้องการ เช่น ฝนฟ้าไม่ตก หรือฝนแล้ง จนทำให้พืชผลเกิดการเสียหาย เป็นผลให้เกิดพิธี
 การแห่นางแมว เพื่อขอฝนจากเทวดาที่อยู่เบื้องฟ้าบันดาลให้ฝนตกลงมา โดยมีเรื่องเล่าถึงความเชื่อนี้ว่า
 แมวเป็นสัตว์ที่เกลียดฝน ถ้าแมวเห็นฝนจะตกหรือฝนตกแล้วมันจะร้องทันที จึงทำให้เชื่อว่านางแมวมี
 อำนาจลึกลับศักดิ์สิทธิ์ สามารถเรียกฝนให้ตกลงมาได้ นอกจากนี้ความเชื่อเกี่ยวกับการบูชาผีปู่ ผีย่า
 ตายาย ต่าง ๆ โดยเฉพาะความเชื่อของชาวดำบลเขาทอง ยังคงมีอยู่ในการไหว้ผีปู่ย่า และทำพิธีไหว้
 กันใน “งานปี” ในปัจจุบันชาวดำบลเขาทองยังคงสืบทอดประเพณีงานปี
 (ดูรายละเอียดในบทที่ 2)

เพลงปฏิพากย์ ของชาวบ้าน ตำบลเขาทอง มีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อดังกล่าวต่อไปนี้

- ความเชื่อในผีต่าง ๆ เช่นผีโขนม ผีเจ้าที่เจ้าทาง ผีปู่ย่า ตายาย

บทไหว้ครูเพลงฉ่อย : ผู้ขับร้อง นางกาหลง นกทอง

แม่เพลง

ช่วยพระภูมิเจ้าที่ จะไหว้คุณผี เจ้าของทาง เมื่อลูกจะว่าไ้ว่าง ขอให้ลูก

ถูกจังหวะ ลูกจะไปเล่นที่ไหนขอให้ลูกมีชัยชนะ เอ็ง เออ เอ็ง เออ.....

ลูกจู้ (ข,ญ) ถ้าไปเล่นเพลงที่ไหนขอให้ลูกมีชัยชนะ เออ...

ทิงนอย ละนอย ละนอย ละนอย หนอย ฉาด ชา

เพลงฉ่อย : ผู้ขับร้อง นายดำ คงหอม

แต่พอหายหนาวค้อยหวานอน

บุผ้าลงไปก่อนยังไม่เอนกาย

จัดการสวดมนต์กันผีตาโม่

ว่าจะมากัดหัวโตไอ้ที่เริ่มสาย

สารูปะขอให้ป้องกัน

ปอบปลาพูดพิศกลับมานั่งผิงไฟ

ข้อความข้างต้นเป็นลักษณะของการว่า เพลงฉ่อยที่ร้องเข้าเรื่องเกี่ยวกับผู้ชายออกไปหาปลาที่หนองน้ำต้องเดินทางค้างคืน ก่อนจะนอนเกิดความกลัวจึงสวดมนต์ เพื่อป้องกัน ผีตาโม่ เป็นชาวบ้านที่เสียชีวิตแล้ว ชื่อ โม่ ซึ่งเป็นบุคคลที่ตนรู้จักจะมาหลอกหลอน

- ความเชื่อที่เกี่ยวกับโชคลาง

ความเชื่อของคนไทยในเรื่องโชคลาง ต่าง ๆ เช่น ความเชื่อที่เกี่ยวกับวัน, เวลา, การแต่งกาย, ความฝัน และสี เป็นต้น โดยมีข้อห้ามหรือข้อทำนายความเชื่อต่าง ๆ เช่น จิ้งจกทัก สัตว์เลื้อยคลานเลียตัดหน้า เมื่อเห็นเหตุการณ์แบบนี้ ผู้ที่มีความเชื่อก็จะหยุดทำ, เปลี่ยนความตั้งใจ หรือเปลี่ยนทางเดิน เพราะถือว่าเกิดกลางไม่ดี ในเรื่องของการตัดผมก็มีความเชื่อว่าไม่ควรตัดผมในวันพุธ จากเนื้อหาของเพลงต่อไปนี้เป็นการกล่าวถึงความเชื่อที่เกี่ยวกับโชคลาง ดังนี้

ตำนานที่ 1

ส่งลูกเมียเสร็จมิได้ช้า

ไปยกหาบขึ้นบ่าลงจากเคหา

เขาวางูใหญ่เข้ามาขวางหน้า

เพลงฉ่อย : วิทยากร นายดำ คงหอม

ยกหาบขึ้นบ่าตั้งท่าจะไป

งูใหญ่ขวางหน้า นั้นเป็นโจน

ในตำราเขาห้ามมักจะเสียเมียงามได้ง่าย ๆ

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในโชคกลาง ที่เกี่ยวกับสัตว์ คือ งู มีความเชื่อว่าเป็นลางไม่ดีถ้าหากงูมาขวางหน้าจะทำให้เสียเมีย

สำนวนที่ 2	เพลงฉ่อย : วิทยากร นายดำ คงหอม
แต่พอออกจากต้นพญา	ถ้ากาบอกข่าวดีให้บอกมาใกล้ ๆ
แต่ถ้าบอกข่าวร้ายขอให้กาบินหนี	ถ้ากาบอกข่าวดีก็ให้เข้ามาใกล้ ๆ
แต่พอพูดหมดคำกาคาก็บินหนี	ท่าทางจะไม่ได้ขึ้นอยู่จะไม่ได้

ในสำนวนที่ 2 เป็นความเชื่อที่เกิดจากการตั้งจิตขอให้ นก เป็นตัวทำนายหรือเสี่ยงทายในเรื่องของ ข่าว ถ้าเป็นข่าวดีขอให้นกบินเข้ามาใกล้ แต่ถ้าเป็นข่าวร้ายขอให้นกบินหนี

4.1.2 ภาพสะท้อนทางด้านสภาพชีวิต และการทำมาหากิน

ตำบลเขาทอง เป็นตำบลหนึ่งที่มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบบนเนินเขาสูง ดังนั้นสภาพของการประกอบอาชีพจึงเป็นการเกษตรที่ต้องอาศัยน้ำจากธรรมชาติ ในการเกษตรการประกอบอาชีพหลักคือ การทำไร่ ทำนา สภาพความเป็นอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ตามสภาวะแวดล้อมที่พัฒนาไปตามลัทธิวัตถุนิยมที่เจริญไปด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ แม้กระนั้นสภาพชีวิตของชาวบ้านก็ไม่ได้หดหายไปเสียหมด ยังคงมีชีวิตที่คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของความเป็นสังคมชาวบ้านอยู่ เช่น ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านมีความสนิทสนมและรู้จักกันทั้งหมู่บ้าน สอบถามว่าลูกใครก็จะเป็นที่รู้จักกัน หรือในเรื่องของการปลูกบ้านเรือนก็ยังคงมีการปลูกบ้านที่ปลูกอยู่ในเขตบ้านของบิดาและมารดาหรือญาติพี่น้อง มีเขตรั้วบ้านกว้างและครอบคลุมบ้านอยู่หลายหลัง

จากข้อความข้างต้นนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่สามารรถชี้ให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่อย่างกว้าง ๆ ของชาวบ้านตำบลเขาทอง จากเนื้อหาของเพลงปฏิพากย์ของตำบลเขาทอง ได้สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่และการทำมาหากินได้ด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ด้านอาชีพ

ได้กล่าวในบทเพลงปฏิพากย์ถึงอาชีพต่าง ๆ ได้แก่ การทำไร่ การทำนา และค้าขาย โดยศึกษาจากข้อความของการว่าเพลง ดังนี้

	เพลงฉ่อย : ผู้ขับร้อง นายสอน	จันทร์ลอย
	นางบานเย็น	ชลพิทักษ์
นายสอน	ไม่ได้เจอกันตั้งหลายปี	พี่ไม่ได้ ทราบข่าวดีหรือข่าวร้าย
	น้องบ้านอยู่ไหนทำไร่ หรือทำนา	หรือเป็นแม่ค้าหาบของไปขาย
	หรือเป็นนักแสดงที่เล่นเพลงระบำ	หากินทางไร่หรือทางไร

พ่อคนสวยเหมือนนายเพลงเอย

หมายเหตุ ลูกคู่ 1 (ญ) ร้อง เข็ชะ เอ้า เข็ชะ เข็ชะ

การแต่งกายของหญิง ก่อนที่จะออกจากเรือน หรือบ้านจะแต่งตัวทาแป้ง “เพ็ชรให้มันพราว” หมายถึง ใส่เครื่องประดับที่มีเพ็ชร ประดับ และห่มด้วย ผ้าเงินจาว

สภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ

เป็นลักษณะของการเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นโดยขับร้องอยู่ในเพลงฉ่อยเพียงเพลงเดียว บรรยายความให้เห็นเรื่องราวต่าง ๆ เช่นการบรรยายสภาพไฟไหม้ปากน้ำโพ จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

มนุษย์สำนังอนิจจังอนัตตา
คำพรทานว่ากล่าวประสบสุข
ไม่มีเสบียงจะเลี้ยง จะเลี้ยงลูก
เหมม้นทุกข์ไปเสียทั่วตลอดกระทั้ง
มันกลับจะพัง ไปเป็นผงมัน ไม่ยั้งยืนงกัน
แก่ตายก่อนหนุ่ม หนุ่มตายก่อนแก่
คำพรทานกล่าวอ้างอนิจจังไม่เที่ยง
ตัวอย่างก็มีเช่นเศรษฐีปากน้ำโพ
ไฟไหม้เผาผลาญตึกรามบ้านช่อง
ผมจะเล่าประวัติกาลอันที่ตะโ

ไฟไหม้ครั้งนี้

เมื่อเวลาสามยามเกิดเพลิงลุกลาม
สาเหตุต้นไฟร้านได้ภักตดาการ
ตั้งอยู่ในชอกตรอกท่าแม่ล้แดง
ไฟมันติดน้ำมันหมูที่ติดอยู่ในกระทะ
เหมม้นลูกรุ่งโรจน์โชติธนาการ
ไฟไหม้ลามยามดึก ไปถึงตึกสามชั้น
โรงแรมสำราญที่ผู้คนอาศัย
ข้ามถนน โกสิยี่ห้างมุกชยี่ไหม้ลูกลามใหญ่
โรงหนังไทยไหม้ขับห้องเล็กห้องใหญ่

เพลงฉ่อย : ผู้ขับร้อง นายเต็ม เขียวทอง
อ้างอิงใน วิเชียร เกษประทุม 2528: 185
กุสลาธัมมา กุสลาธัมมา
ทุกข์ไหนทุกข์ข้าทุกข์เขาตั้งกองทุกข์
ไม่มีนาไม่มีไรไม่มีคราคมิใดไม่มีควายมีวัว
ร่างกาย ๆ กูเอยอย่าแก่เลยมันไม่ฟัง
ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่หนุ่มตายก่อนแก่
นี่มันเอาแน่กันไม่ใคร่จะได้
ถึงใครจะหลีกจะเลี้ยงมันไม่วายเคราะห์ร้าย
เกิดอัคคีใหญ่โตถึงกับผู้คนล้มตาย
รวมเกือบสองร้อยห้องพังพินาศเสียหาย
ตลาดปากน้ำโพจะประสบอัคคีภัย
วันที่ 24 เดือน เมษายน พ.ศ. 2483
คนกำลังหลับไหล
ร้านที่ขายอาหารของ ฝรั่งเศส จีน ไทย
เวลานั้นลมแรงล่องไปทางใต้
เลขเอาน้ำสาตคะไฟก็ดับไม่ได้
ไฟมันติดตลันเพราะติดน้ำมันเป็นเชื้อไฟ
โรงโฮเต็ลและกลางนั้น
ไฟไหม้บันไดแล้วลามขึ้นไปชั้นบน
ตรอกโอรันไหม้เรียบสเตโอริยมไหม้ราบ
ตั้งแต่สี่แยกโรงหนังกลาง

จนกระทั่งศึกชาวเขมโพนใหม่	เป็นถ่านเถ้าไม่รู้ว่าเป็นจีนและร้านไทย
สงสารเจ้าพ่อค้าไทย	ที่ไม่ได้ประกันไฟไหม้เผาผลาญ
ร้อนแค้นรันทกแทบไม่รอดเป็นกาย	นายห้างแบกกายที่ขายผ้า
หัวกระเป๋าทิ้งมากำลังจะเกิดไฟไหม้	ส่งกระเป๋ามาให้เขาเข้าใจว่าเป็นลูกจ้าง
ไม่ทันดูหน้าดูหลังกำลังเป็นลมตลាយ	ตื่นขึ้นมานั่งเหงาง่วง
นั่งอมงวงอมงา	เพราะว่ามันขาดสัญญาประกันไฟ
แม่สาวบ่าเรอที่อยู่ในตรอกโอรัน	วิ่งมาตัวสั้นไม่มีผ้าพันกาย
หลบหลีกหนีไฟวิ่งไปจากห้อง	กักขาคือพวกกลัวที่จะไฟไหม้

บทกลอนข้างต้นเป็นการเล่าเรื่องถึงเหตุการณ์ไฟไหม้ปากน้ำโพ หรือตลาดปากน้ำโพ ซึ่งเป็นที่ตั้งของตลาดใหญ่ ประจำจังหวัดนครสวรรค์ ในปัจจุบันเมื่อ วันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2483 มีการกล่าวถึง ภัตตาคาร , โรงแรม , ธนาคาร , ร้านขายผ้าของแบก , ดึก , สาวบ่าเรอ ในที่นี้หมายถึงหญิงบริการทางเพศ จากข้อความที่กล่าวว่า “แม่สาวบ่าเรอที่อยู่ในตรอกโอรันวิ่งมาตัวสั้นไม่มีผ้าพันกาย” เป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ในสมัย พ.ศ. 2483 ได้ว่าความเป็นอยู่ในสมัยนั้นมีความเจริญในด้านการค้าขายที่มี คนจีน แบก และคนไทยทำธุรกิจต่าง ๆ ในตลาดปากน้ำโพ

4.1.3 ภาพสะท้อนทางด้านค่านิยม

ค่านิยม ในความหมายทางสังคมวิทยา พอจะให้ความหมายได้ว่า เป็นสิ่งที่นิยมยึดถือประจำใจที่จะช่วยตัดสินใจในการเลือก ตราบใดที่มนุษย์ต้องเลือกตัดสินใจในการกระทำอยู่ มนุษย์ต้องอาศัยคุณค่าประจำตัวเป็นเครื่องกำหนดแม้แต่สิ่งที่เคยทำงานชินเป็นนิสัยมีคุณค่าที่ชอบให้ทำ เช่นนั้นกำหนดอยู่ มิฉะนั้นแล้วก็จะไม่ยินดีทำงานกลายเป็นนิสัย ฉะนั้นเมื่อเกิดเป็นคนแล้วจะเลือกทำอะไรก็ต้องอาศัยคุณค่าที่ตนยึดถือเป็นเครื่องกำหนดทั้งสิ้น

ค่านิยม เป็นสิ่งที่พอจะมองเห็นในสังคมไทย มีความเชื่อถือและยอมรับที่จะนำมายึดปฏิบัติ ซึ่งค่านิยมของคนไทย น่าจะหมายถึง ค่านิยมที่คนไทยส่วนใหญ่ มีความเชื่อถือ และปฏิบัติตาม ๆ กัน เป็นระยะเวลายาวนาน ได้ผ่านการตรวจสอบ ในทางปฏิบัติของคนทั้งชาติว่า เป็นของดีของงาม และยึดถือปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย จากการศึกษาเพลงปฏิพากย์ของชาวบ้านตำบลเขาทอง นำมาวิเคราะห์ พบว่าคนไทยมีค่านิยมในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

ค่านิยมในการต้อนรับแขก

ภานิตไทยที่ว่า “ธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ” การต้อนรับแขกในสมัยก่อนนอกจากจะเชื้อเชิญให้แขกขึ้นบ้านแล้วยังเตรียม น้ำ หมากรุก ไว้อต้อนรับด้วยดั่งคำกลอนของเพลงระบำบ้านไร่ ดังนี้

เพลงระบำบ้านไร่ : ผู้ขับร้อง นางละมัย แสนสุข

แม่เพลง

ไ้อักระทะเลดล่องสองใบ แขกมาเรือน้องไม่เบือนหน้าปาก

หาน้ำหาหมากไว้ให้หมากจิบพลูใบหาใส่เขียน ขอหมากจิบพลูเขียนใส่

ไป เหลียวไปแลมาไม่มียาชกกระหนอยก็เลยถอนผมปอยใส่ไป

ลูกคู่ (ช ญ) ชื่นใจของน้องนี้เอซอะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๋ย ชาวบ้านไร่

ค่านิยมของฝ่ายหญิงรักนวลสงวนตัว

หญิงไทยจะมีการระมัดระวังในการวางตัว และไม่ทำตัวเสื่อมเสียก่อนที่จะมีการแต่งงาน ต้องมีการจัดพิธีสู่ขอตามประเพณีให้เรียบร้อยก่อนอยู่กินกันฉันสามีภรรยา จากเพลงปฏิพากย์มีการกล่าวถึงหญิงที่ไม่ยินยอมฝ่ายชายตามคำเกี้ยว ถึงแม้จะเป็นหญิงที่ผ่านการแต่งงานมีสามีหรือเป็นหญิงหม้ายก็ตามก็ยังมี การสงวนท่าที ดังคำกลอนของเพลงปฏิพากย์ ต่อไปนี้

เพลงเกี้ยวข้าว : ผู้ขับร้อง นายดำ คงหอม

นางพุด ภู่อารุณ

พ่อเพลง

เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย เห็นหน้าเจ้าแม่ซู้ให้ชื่นใจ (ลูกคู่ ช. ฮา ใ้อั)

นี่แหละเป็นบุญวาสนา บุญกุศลนำมา (ฮา ใ้อั) เอ๊ยชื่นใจประสพ

พบพาน มันหน้าจัดจริงหนอ ลูกแม่คุณมันจะหล่อ (ฮา ใ้อั)

เชียวนี้กระไร ช่วยนัดช่วยหนานาน ๆ เรามาเจอกันผู้สมัครเรา

รักมัน(ฮา ใ้อั) ไซ้ใหม่ จะมีนัย เข้าไปถามเลขตอบเจ้าตัวพี่ยังเข้า

เป็นข้อ(ฮา ใ้อั)สงสัยแม่คุณทูลหัว น้องมีผิวแล้วหรือยัง น้องจง

บอกให้พี่บ้าง(ฮา ใ้อั)จะเป็นไร ไ้อัแม่คุณแม่ขา ไ้อัไม่น่าเป็นไร

แม่คนสวยเหมือนนายเพลงเออ

ลูกคู่ (ช,ญ) เอ๊ย เอ้อ เจ้า เอ๊ย เพลงเอ๊ย

ไ้อัแม่คุณแม่ขา ไ้อัแม่ยาใจ (ซ้า)

แม่คนสวยเหมือนนายเพลงเออ

	ลูกคู่ (ช)	โหยย เอ้า โหยย โหยย
แม่เพลง	เอ่อ เออ เอ็ง เอ๊ย	เห็นหน้าพ่อชู้ให้ชื่นใจ (ฮา ไซ้) ก็พี่มาถึง น้องขาตั้งใจจะมาหาอะไร(ฮา ไซ้) เอ๊ยอะไรว่าน้องก็เป็นม่าย ยังไม่ทันถึงปีก็ลูกคู่ยังไม่มี (ฮา ไซ้) เอ๊ยเคียงกาย น้องเป็นม่าย อย่าเพิ่งหมาย ไม่ได้นอนร่วมมุ้ง (ฮา ไซ้) เอ๊ย ใค้ง่าย ๆ ให้พี่ถอยหลังคืนนะ เอะพ่อชื่นใจพ่อคนสวยเหมือนนายเพลงเอย
	ลูกคู่ (ช,ญ)	เอ๊ย เอ้อ เจ้าเอ๊ยเพลงเอ๊ย จะถอยหลังคืนนะ พ่อชื่นใจให้พี่ถอยหลังคืนนะพ่อชื่นใจ พ่อคน สวยเหมือนนายเพลงเอย
	ลูกคู่ (ช)	โหยย เอ้า โหยย โหยย

4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง เพลงปฏิพากย์ ของชาวบ้านตำบลเขาทอง

4.2.1 เทคโนโลยี (Technology)

เทคโนโลยี (Technology) เป็นทั้งอุปกรณ์ (Equipments) และเทคนิค (Techniques) ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิต ทำให้มนุษย์มีความสามารถมากขึ้น สะดวกมากขึ้น ในความหมายของเทคโนโลยีที่กล่าวมาสามารถกำหนดถึงเทคโนโลยี ต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเพลงปฏิพากย์ของชาวบ้านตำบลเขาทอง ได้ดังต่อไปนี้

เทคโนโลยีทางการเกษตร

สังคมไทยในปัจจุบันมีสภาพความเป็นอยู่แตกต่าง จากเดิมมากมายซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการใช้เทคโนโลยี เป็นยุคของสังคมอุตสาหกรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตดั้งเดิมแบบชนบท ชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงจากสังคมเล็กมาเป็นสังคมใหญ่ในระยะเวลาอันสั้น

จากเดิมสังคมไทย มีลักษณะเป็นครอบครัวขยายเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ดังนั้นการทำมาหากินจึงอยู่เป็นหลักแหล่งไม่ต้องออกไปทำมาหากินให้ไกลกิจกรรมในชีวิตประจำวันจะมีเพียงการหาเช้ากินค่ำ ในขณะที่โลกเริ่มขยายความก้าวหน้าด้วยการศึกษา ระบบทุนนิยม ดังนั้นชีวิตของผู้คนจึงต้องดิ้นรนเพื่อการดำรงอยู่เพื่อปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง เช่น การนำเอาเครื่องจักรเข้ามาแทน การใช้แรงงานจากสัตว์ ซึ่งให้ผลผลิตมากกว่า ดังนั้นการใช้แรงงานของสัตว์ในการทำเกษตรก็ลดลง เช่น การนำเครื่องไถนาหรือภาษาชาวบ้านเรียกว่า “รถอีต๊อก” มาใช้แทนแรงงาน วัว และควาย ซึ่งใช้เวลาในการไถนารวดเร็วกว่าการใช้แรงงานสัตว์ รวมทั้งการ

ทำนาของชาวตำบลเขาทองต้องอาศัยน้ำจากธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่ในการเกษตรอยู่ในที่สูงและไม่มีแม่น้ำไหลผ่าน แต่ถึงแม้ว่าทางกรมชลประทานจะเข้ามาขุดคลองเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรก็ไม่เพียงพอเพราะฝนตกน้อยไม่เพียงพอที่จะกักเก็บน้ำไว้ใช้จึงเป็นผลให้ผู้ทำนาลดน้อยจากเดิม

นอกจากนี้ เหตุผลหนึ่งที่บอกถึงจำนวนผู้ทำนาลดน้อยลง คือ การเกี่ยวข้าวมีการนำเครื่องเกี่ยวข้าวที่เป็นเครื่องจักรเข้ามา แทนการใช้แรงงานคน ในบางทุ่งนาที่ไม่ได้ใช้เครื่องจักรมาช่วยในการเกี่ยวเกี่ยว ก็มีเกี่ยวเกี่ยวต่างไปจากเดิม คือ ในการเกี่ยวข้าวเดิมมีการลงแขก (การช่วยกันเกี่ยวข้าวโดยการสลับเปลี่ยนกันเป็นบ้าน ๆ) ในเรื่องของการลงแขกเกี่ยวข้าวของชาวบ้าน ตำบลเขาทองนี้ นางพะเยาว์ พันธุ์เขตกิจ (สัมภาษณ์) เล่าว่า “นาใครเกี่ยวก่อนก็จะไปช่วยกัน เมื่อถึงนาเราเขาก็มาช่วย เมื่อก่อนจะว่าจ้างกันเป็นแรง คนที่หาแรงไปใช้หนึ่งลงแขกจะให้ค่าจ้างเป็นคนต่อวัน แต่ปัจจุบันจะว่ากันเป็นไร่ ไร่ละประมาณ 300 บาท จะเกี่ยวก็คนก็ได้ถ้าใช้คนมากก็เสร็จเร็วค่าแรงก็ไปเฉลี่ยกัน”

จากข้อความข้างต้น บ่งชี้ให้เห็นว่าการเกี่ยวเกี่ยวได้มีข้อจำกัดในเรื่องเวลา เจ้าของนาต้องการให้การเกี่ยวเกี่ยวเสร็จเร็วขึ้น เพราะผู้ที่รับจ้างเกี่ยวจะไม่รอให้เสียเวลา ถ้าเกี่ยวเสร็จช้าก็ได้ค่าแรงช้าตามไปด้วย รวมทั้งค่าจ้างต่อคนนั้นสูงพอ ๆ กับการว่าจ้างทำงานอื่น ๆ ถ้าไม่จ้างในอัตราที่เท่ากับงานรับจ้าง อื่น ๆ ก็จะทำให้หาคนเกี่ยวไม่ได้ ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบันชี้ให้เห็นว่าการทำนาจะต้องใช้แรงงานคนน้อยลง อีกเหตุผลหนึ่ง คือ การออกไปประกอบอาชีพอื่น บ้างก็ขายพื้นที่ทำกินทางเกษตรให้กับผู้อื่น

ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ที่เคยมีขณะเกี่ยวเกี่ยวข้าวก็ขาดความสนใจ จากผู้คนรุ่นใหม่ที่มีการประกอบอาชีพอื่น โดยเฉพาะเพลงปฏิพากย์ ที่ใช้ในการเกี่ยวเกี่ยว เช่น เพลงเดินกำรำเคียว, เพลงเกี่ยวข้าว เมื่อผู้คนในการประกอบอาชีพในการทำนาลดลง การจะทำงานก็จำเป็นต้องเร่งรีบ ให้ทันเวลา เพราะขาดคน ซึ่งเป็นผลให้มีการนำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานคนที่หายไปพร้อม ๆ กับการนำเทคโนโลยีมาใช้ การคงอยู่ของเพลงที่เคยเล่นจะมีอยู่ในความทรงจำของคนรุ่น อายุ 60 ปีขึ้นไป ที่ในอดีตเคยร้องเล่นกันในนาข้าวแต่ได้ขาดตอนการเล่นไปนานหลายสิบปี

ทำให้การเล่นเพลงปฏิพากย์ในเทศกาลเกี่ยวเกี่ยว เช่น เพลงเดินกำรำเคียว และเพลงเกี่ยวข้าว มีการเปลี่ยนสถานภาพจาก เพลงที่เคยเล่นในท้องทุ่งนามาเป็นเพลงที่มีการแสดงมากกว่าการเล่นเพลงเหมือนในอดีต โดยมีการนำมาอนุรักษ์เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เห็นภาพ การเล่นเพลง เสมือนจะบอกให้รู้ว่าของสิ่งนี้ กำลังจะหายไปจากความเป็นอยู่ จากการเล่นที่ไม่ต้องมีการฝึกซ้อมไม่ต้องเตรียมตัว โดยมีจุดประสงค์เพื่อความสนุกสนาน เป็นเหตุผลแรก พร้อมทั้งจะเข้าร่วมสนุกในการร้องเพลงที่บ้านที่ตนอยากจะร้องขณะเกี่ยวเกี่ยว หรือในช่วงพักในการเกี่ยวเกี่ยว ซึ่งมีผู้ชมเป็นชาวนาที่มาเกี่ยวข้าวด้วยกันในท้องทุ่ง แต่ปัจจุบันต้องเปลี่ยนไป เริ่มจากจุดประสงค์ของการเล่น ที่เล่นเพื่อการอนุรักษ์ ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลให้มีการเปลี่ยนสถานที่เล่นจริงมาจำลองสถานที่บนเวทีเป็นทุ่งนา

มาเล่นบนเวที มีการเตรียมตัวในเรื่องต่าง ๆ เช่น การแต่งกายมีการกำหนดเวลาในการเล่น ผู้ชมเป็น
ผู้คนทั่วไปที่ไม่ได้อยู่ในขณะเกี่ยวข้าวในท้องทุ่งนาจริง ๆ

เทคโนโลยีทางด้านอุตสาหกรรม

ความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีต เครื่องมือเครื่องใช้ส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งที่ประดิษฐ์ คิดค้น
และนำสิ่งของจากธรรมชาติมาเป็นเครื่องมือ ประกอบการใช้งานต่าง ๆ ในเรื่องเครื่องมือเครื่องใช้ ที่
เกี่ยวกับสังคมเกษตรกรรมอย่างชาวไทยนั้น เมื่อได้ข้าวเปลือกจากการเก็บเกี่ยวมาแล้ว ก่อนที่จะนำมา
หุงจะต้องนำข้าวเปลือกนั้นมาตำด้วย ครก ที่เรียกว่า “ครกกระเดื่อง” เป็นเครื่องมือที่เกิดจากภูมิ
ปัญญาชาวบ้าน ซึ่งบ้านคนไทยในสมัยก่อนจะมีครกกระเดื่องกันทุกบ้าน เพื่อใช้ตำข้าว จนกระทั่งมี
การคิดค้นเครื่องสีข้าว มาแทนการตำด้วยครกกระเดื่อง สามารถให้ข้าวสารได้เป็นจำนวนมากกว่า
แต่ถึงกระนั้นก็ตามยังมีการใช้ ครกกระเดื่องตำข้าวเพื่อนำมาข้าวที่ตำแล้วมาทำเป็นแป้งขนมจีน
ในการตำข้าวที่จะนำมาเป็นแป้งขนมจีนนี้ ชาวบ้าน ตำบลเขาทอง เรียกว่า “โหลกแป้ง” จากการ
โหลกแป้งทำขนมจีนนี้เอง ทำให้เกิดเพลงปฏิพากย์ ที่ชื่อว่า เพลงโหลกแป้ง เป็นเพลงที่มีการร้อง
โต้ตอบกันระหว่างฝ่ายหญิง และฝ่ายชายในเชิงเกี่ยวพาราสิ โดยใช้เสียงของการโหลกแป้งเป็นจังหวะ
เข้ากับการร้องเพลงโต้ตอบกัน โดยปกติการเล่นเพลงโหลกแป้งจะเล่นกัน เมื่อมีการโหลกแป้งทำ
ขนมจีนในงานมงคลต่าง ๆ เช่น งานบวชนาค, งานโกนจุก, งานขึ้นบ้านใหม่ หรืองานแต่งงาน
ในวันที่เตรียมของก่อนวันงาน 1 วัน ซึ่งจะมีชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านมาช่วยกันเตรียมงานที่บ้าน
เจ้าภาพ อาหารหลักที่จะต้องมี คือ ขนมจีน ดังนั้นจึงมีการทำแป้งขนมจีน และจับเส้นกันเอง

แต่ปัจจุบันการมีงานมงคลต่าง ๆ ในหมู่บ้านชนบท หรือใน ตำบลเขาทอง ส่วนใหญ่ไม่ได้
ใช้แป้งขนมจีนที่มาจากโหลกด้วย ครกกระเดื่อง ได้เปลี่ยนมาซื้อเส้นขนมจีนที่ทำจากใช้แป้งที่ใช้
เครื่องจักรเป็นเครื่องมือแทนการโหลก จนกลายเป็นกิจการค้าที่มีการทำเส้นขนมจีนขายโดยไม่ต้อง
มาโหลกเองให้เสียเวลา

ดังนั้นการรวมตัวของชาวบ้าน เพื่อมาช่วยงานให้กับเจ้าของงานจึงเปลี่ยนไปไม่มีการ
โหลกแป้ง เพื่อทำขนมจีน การว่าเพลงโหลกแป้งที่เริ่มมาจากการโหลกแป้ง เพื่อทำขนมจีนก็หมดลง
เนื่องจากมีปัจจัยทางด้านเครื่องมือที่ทันสมัยมาแทนการ โหลกด้วยครกกระเดื่อง

เทคโนโลยีทางการสื่อสารความบันเทิง

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้มาจากการสื่อสารมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
ภาพยนตร์ รวมทั้งแห่งบันเทิงต่าง ๆ ที่เป็นทางเลือกใหม่ให้กับคนไทย ซึ่งเริ่มมีการขยายความเจริญ
เข้ามา ความสนใจของคนไทยในยุคก่อนเริ่มสนใจสิ่งบันเทิงต่าง ๆ เข้ามาแทนที่เพลงไทยเดิม หรือ

เพลงพื้นบ้าน โดยเริ่มเข้ามาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ มีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ในราว พ.ศ. 2447 หรือ 2448 สมัยนั้นเรียกมหรสพชนิดนี้ว่า หนังญี่ปุ่น ที่เรียกเช่นนี้ เพราะเหตุว่าภาพปรากฏอยู่บนจอผ้าขาวเหมือนอย่างหนังไทย และผู้นำเข้ามาฉายเก็บอัฐจากคนดูเป็นครั้งแรกในเมืองไทย เป็นชาวญี่ปุ่น โรงภาพยนตร์โรงแรกของชาวญี่ปุ่นตั้งอยู่บริเวณที่คนสมัยปัจจุบันเรียกว่า เวียงนครเกษม .....โรงภาพยนตร์ได้มีเพิ่มมากขึ้น ในที่สุดท้ายของรัชกาลที่ 5 คือ ปี พ.ศ. 2453 มีภาพยนตร์ใน กรุงเทพมหานคร เปิดฉายเป็นปกติดูที่โรง คือ โรงภาพยนตร์ญี่ปุ่นหลวง โรงภาพยนตร์ กรุงเทพมหานคร โรงภาพยนตร์พัฒนาการ และ โรงภาพยนตร์รัตนะ (ชัย เรื่องศิลป์ มปปพ: 305)

ในยุคปลายรัชกาลที่ 5 นอกจากการเล่นละครใน ละครนอก และละครดึกดำบรรพ์ แล้ว มีการเล่นละครแบบใหม่ ที่เรียกว่าละครร้อง มีการสร้างโรงละคร โรงหนังแบบตะวันตกโดยจัดเป็นรอบ เก็บเงินจากผู้ชม เช่น โรงละครปริดาลัย และ โรงภาพยนตร์ที่โรงสะพานเหล็ก ต่อมาพรานบูรณ หรือ จวงจันทร์ จันทรคณา เป็นผู้นำวงดนตรีสากล มาบรรเลงประกอบการเล่นละครร้อง เรื่อง โรสิตา และนำทำนองเพลงวอลซ์ลิ้มจิต ของกรมพระนครสวรรค์วรพินิต มาใส่เนื้อร้องและใน ปีพ.ศ. 2474 ได้มีการเผยแพร่บทเพลงออกอากาศทางสถานีวิทยุ 7 พี.เจ. ที่ศาลาแดง รวมทั้งมีการบันทึกเสียงโดยห้างด. เถิกชวน ทำให้เกิดการเผยแพร่สู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง

นอกจากนี้การขยายตัวทางวงการภาพยนตร์จากภาพยนตร์เงียบ ในปี พ.ศ. 2474 โดยมีสกุล วสุวัต แห่งศรีกรุงภาพยนตร์มาเปิดศักราชใหม่ของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ในเมืองไทย เป็นภาพยนตร์ที่ไม่มีเสียงหรือหนังเงียบมาเป็นหนังเสียงหรือหนังพูด และมีเพลงไทยสากล คือ เพลงที่ขับร้องด้วยเนื้อเพลงไทย ประพันธ์ทำนองโดยหลักไนต์สากลเพลงแรก คือ เพลงกล้วยไม้ ซึ่งเป็นเพลงประกอบภาพยนตร์ เรื่องปู้โสมเผ่าทรัพย์ เป็นเพลงไทยสากลเพลงแรกและได้มีการประพันธ์เพลงประกอบภาพยนตร์ขึ้นมาอีกมากมาย เช่น เพลงในฝัน เพลงบัวขาว เพลงเพลิน เพลงลมหวาน ฯลฯ

เพลงไทยสากลและเพลงสากลเริ่มเป็นที่รู้จักคนทั่วไปมากขึ้น มีการแพร่กระจายทางสถานีวิทยุ มีการนิยมฟังเพลง โดยบรรเลงด้วยวงดนตรีของ กรมโฆษณาการ หรือ กรมประชาสัมพันธ์ ในปัจจุบันซึ่งจัดตั้งขึ้น ในปี พ.ศ. 2482 เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ บรรเลงเพลงเพื่อส่งกระจายเสียงทางวิทยุ และออกไปบรรเลงตามงานต่าง ๆ ในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จอมพลแปลก พิบูลสงคราม มีนโยบายสนับสนุนความเป็นเอกลักษณ์ไทย จึงมีการจัดให้มีการเผยแพร่การรำวง โดยบังคับให้ข้าราชการฝึกซ้อมทุกวันพุธตอนบ่ายและสนับสนุนให้ประชาชนทั่วไปรำวงกันทุกโอกาส และเนื่องด้วยช่วงหลังสงครามโลก ทางรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องการรวมขวัญกำลังใจของชาวไทย จึงได้ให้กรมโฆษณาการ แต่งเพลงปลุกใจโดยใช้วงดนตรีสากลบรรเลง และเปิดออกอากาศให้ประชาชนทั่วไปได้รับฟัง เมื่อบ้านเมืองสงบสุข บทเพลงจึงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เพลงลูกกรุง เพลงลูกทุ่ง เพลงไทยสากล โดยส่งทางวิทยุกระจายเสียง

นอกจากสื่อความบันเทิงที่มีขึ้นทางวิทยุแล้ว สื่อต่อมาที่ทำให้คนไทยทั่วไปให้ความสนใจไม่น้อยไปกว่าการฟังวิทยุ คือ การชมรายการจากโทรทัศน์ ที่ประเทศไทยมีสถานีวิทยุแห่งแรก คือ สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทย ทีวีสี ช่อง 4 บางขุนพรหม ที่ได้ทำการเปิดสถานี เมื่อปี พ.ศ. 2498

รูปแบบของความบันเทิงต่าง ๆ เช่น รายการเพลง ภาพยนตร์ ละคร ข่าวสาร ได้ถูกสื่อสารด้วยเครื่องสื่อสารทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่มีความสามารถส่งสาระความบันเทิงไปสู่คนไทยทั่วประเทศโดยการขยายเครือข่ายสถานีวิทยุ - โทรทัศน์ ไปยังส่วนภูมิภาคทำให้การรับรู้เป็นไปได้อย่างรวดเร็วและทำให้ความนิยมในการเล่นเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงปี่พาทย์ ได้รับความสนใจน้อยลง การฟังเพลงน้อยที่เคยมีเล่น ในงานรื่นเริงต่าง ๆ หรือมีเจ้าของงานเคยหาไปเล่น ก็ถูกความบันเทิงแบบใหม่มาแทนที่ เช่น การเล่นดนตรีด้วยเครื่องดนตรีสากล การฉายภาพยนตร์ มากขึ้นหรือในขณะที่เกี่ยวข้องกับเดิมเคยเล่นเพลงเกี่ยวข้าว หรือ เดินกำรำเคียว ก็หันมาสนใจฟังวิทยุ ที่สามารถพกพาไปและฟังขณะทำงานได้ เป็นที่นิยมสำหรับคนไทยรุ่นใหม่จนเป็นวัฒนธรรมทางความบันเทิงแบบใหม่ที่เข้ามาในวิถีชีวิตคนไทยในปัจจุบันในยุคควิตูนิยม

อิทธิพลของความเจริญทางเทคโนโลยีการสื่อสารความบันเทิง มีอิทธิพลอย่างมากต่อการนำเอาวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใหม่จากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาค บทเพลงที่ได้กล่าวมาข้างต้นแพร่กระจายไปได้อย่างกว้างขวางถึงแม้ในท้องถิ่นที่เป็นชนบท นอกจากนี้จะได้รับรู้จากระบบเครื่องมือการสื่อสารที่ทันสมัยแล้วยังมีการรับรู้ความบันเทิงได้จากผู้คนในท้องถิ่นที่เข้าย้ายไปที่อื่น แล้วนำเอาอิทธิพลกลับไปท้องถิ่นของตนซึ่งจะเห็นว่าสื่อความบันเทิงต่าง ๆ สามารถแพร่กระจายไปสู่ชุมชนต่าง ๆ คนได้หลายทาง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงความคิด และค่านิยมในเรื่องของความบันเทิงต่างไปจากเดิม

เทคโนโลยีทางการคมนาคม

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการคมนาคม เริ่มมีการพัฒนาระบบการเดินทาง ทางรถยนต์ และรถไฟ ในสมัยรัชกาลที่ 5 การขยายความเจริญจากตัวเมืองไปยังรอบนอก ยังไม่ค่อยมีเท่าไร การเดินทางในสมัยต้นรัชกาลมี รถจักรยาน 2 ล้อ เป็นแบบล้อหน้าสูงล้อหลังต่ำ กลางรัชกาลนี้ชาวกรุงเทพฯ มีการเดินทางด้วยเรือกลไฟ รถไฟ รถรางม้า และรถรางรถไฟแล้ว ส่วนรถยนต์นั้นมิชชันนารีในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้ที่เป็นเจ้าของรถยนต์มีเพียงไม่กี่คน ส่วนการมีรถเมล์โดยสารนั้นก็เริ่มมีขึ้นในกรุงเทพมหานครในปลายสมัยนี้เช่นกัน

การสร้างถนนและการมีระบบการขนส่งที่ทันสมัย เป็นการนำความเจริญด้านต่าง ๆ มาสู่ประเทศเป็นการอำนวยความสะดวกในการติดต่อค้าขาย แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายมีอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2499 รัฐบาลได้จัดทำโครงการพัฒนา

ท้องถิ่นขึ้นเพื่อให้เป็นแนวทางพัฒนาชนบทของประเทศ และในปี พ.ศ. 2501 สมัยที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นำรัฐบาลมีความสนใจในการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศเป็นอย่างมากจึงได้ตราพระราชบัญญัติ “สภาพฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ” ขึ้นในปีพ.ศ. 2502 และได้มีการปรับปรุง “สภาพเศรษฐกิจแห่งชาติ” แล้วขยายเป็นสภาพฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติขึ้นแทน (สมรยา พลศรี 2537: 76)

หลังจากสภาพฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ได้ใช้เวลาในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจนานถึง 2 ปี ในที่สุดก็ได้ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรกขึ้นได้สำเร็จ จากความสำเร็จที่เริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ แผนที่ 1 (2504-2509) เป็นต้นมา มีผลให้มีการพัฒนาชนบทเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีนโยบายพัฒนาท้องถิ่นต่าง ๆ และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในชนบทด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในแผนงานพัฒนาโครงการ ข้อที่ 2.1 การสร้างถนนหรือทางหลวงไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ เริ่มมีการสร้างถนน ระบบการคมนาคม การติดต่อสื่อสารซึ่งมีผลต่อเนื่องในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ตามมาเมื่อมีการตัดถนนมากขึ้นความสะดวกในการเดินทางมีมาก จะทำให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกตามมาด้วย กิจกรรมในชนบทมีมากขึ้น ทำให้ลักษณะของการอยู่อาศัยเริ่มมีการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มหมู่บ้าน มีการประกอบอาชีพทางการค้าขายแทนการเกษตร

ความก้าวหน้าทางการคมนาคมส่งผลให้ความเจริญทางเทคโนโลยี ต่าง ๆ เข้าไปได้รวดเร็วขึ้น ดังนั้นจึงทำให้สิ่งอำนวยความสะดวก ต่าง ๆ เข้าไปในหมู่บ้านได้รวดเร็ว จากเดิมต้องเดินทางด้วยเกวียน ก็พัฒนามาเป็น รถ หรือรถไฟ ซึ่งปัจจุบันในตำบลเขาทอง มีการคมนาคมได้ 2 ทาง คือ ทางรถยนต์ กับ ทางรถไฟ ดังนั้นจึงเป็นการสะดวกที่จะเดินทางติดต่อกับภายนอกหมู่บ้าน และรับรู้ความเป็นไปในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว

ความเปลี่ยนแปลงของเพลงปฎิพากย์ ส่วนหนึ่งเกิดจากความเจริญทางการคมนาคม ที่นำพาความเจริญทางด้านความบันเทิง อื่น ๆ เข้ามายังหมู่บ้านเป็นสิ่งที่น่าสนใจเพิ่มขึ้นมาให้เลือกสรรมากขึ้นจากที่มีอยู่ เพียงการร้องรำทำเพลงกันอยู่ในหมู่บ้าน แต่มีการรับรู้จากสิ่งบันเทิงที่ถูกนำเข้ามาและเสาะแสวงหาด้วยตนเองจากการคมนาคมที่สะดวก ความสนใจของคนในหมู่บ้านที่จะสนใจในการเล่นแบบดั้งเดิมจึงลดน้อยลง หันไปให้ความสำคัญในสิ่งใหม่ที่เพิ่งรับรู้ คนรุ่นหลังขาดความสนใจที่จะมีการเล่นเพลงกันต่อจากคนในรุ่นก่อน ๆ เป็นเหตุให้การเล่นเพลงขาดช่วง ไม่มีการเล่นกันอีก จนกระทั่งมีการฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้านเข้ามาใหม่ จึงได้นำการเล่นเพลงปฎิพากย์มาเล่นใหม่ แต่มีความแตกต่างออกไปในเรื่องของ จุดประสงค์ที่เล่น เนื่องจากการเล่นเพลงแต่ก่อน เล่นกันเพื่อความสนุกสนาน เป็นการพักผ่อนหย่อนใจหลังจากเสร็จภาระกิจในการทำงาน หรือเล่นในขณะทำงาน แต่ในปัจจุบันเป็นความบันเทิงเพื่อการอนุรักษ์ ให้คงอยู่คู่กับสังคมเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าในศิลปะวัฒนธรรมไทย

4.2.2 การศึกษา

การศึกษามีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาสภาพชีวิตของคนไทย และเปลี่ยนแนวในการประกอบอาชีพมากขึ้น รวมทั้งเป็นสิ่งที่ทำให้สภาพความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปด้วยไป การศึกษามีส่วนทำให้การประกอบอาชีพ ที่เป็นอาชีพหลักทางการเกษตรกรรมของคนไทยทั้งประเทศ มีการพัฒนาไปสู่อาชีพต่าง ๆ ที่ทำประโยชน์ให้กับชาติบ้านเมือง จนเป็นประเทศที่กำลังเข้าสู่ประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้อาชีพมีหลากหลายขึ้น โดยมีพื้นฐานการศึกษามาจากระบบการศึกษาของไทย

การศึกษาของไทยในสมัยก่อน เริ่มมีการศึกษาครั้งแรกที่ วัด โดยมีพระเป็นผู้ให้ความรู้ ฝากตัวเป็นลูกศิษย์กับพระสงฆ์ มีสถานที่เรียนได้แก่ หอสมุดมนต์ หอฉัน หรือระเบียบกฤติ เข้าสู่สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นการศึกษาระบบโรงเรียน โดยมีคณะบาทหลวงโรมันคาทอลิกชาวฝรั่งเศสเข้ามาเผยแผ่ศาสนาและตั้งโรงเรียนสามเณรขึ้นที่ กรุงเทพฯอยุธยา และส่งเด็กไทยไปศึกษาวิชาต่าง ๆ ในประเทศฝรั่งเศส แต่พอสิ้นรัชกาลก็เกิดการจลาจลต่อต้านชาวต่างประเทศขึ้น ระบบโรงเรียน และนักเรียนนอกรุ่นแรกก็เป็นอันสูญไป (กระทรวงศึกษาธิการ 2525 : 27)

การศึกษาของไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 การศึกษาได้มีพระราชบัญญัติการประถมศึกษาขึ้น ในปีพ.ศ. 2464 โดยให้เด็กตั้งแต่อายุ 7-14 ปีบริบูรณ์ ต้องเรียนในโรงเรียนประถม แต่ค่านิยมของผู้ที่เรียนนิยมเป็นเสมียน การเรียนจึงเรียนไปครั้ง ๆ กลาง ๆ การศึกษาในระบบโรงเรียนนี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้ที่ได้เล่าเรียนสามารถเลื่อนฐานะทางสังคม และมีช่องทางในการประกอบอาชีพกว้างขวางขึ้น แต่แม้กระนั้นการศึกษาก็ยังขยายไปสู่ส่วนภูมิภาคได้ไม่มากนักและหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบกกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน เมื่อปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา มีการกำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2475 โดยกำหนดให้มีการศึกษาในสายสามัญ คือ มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา 4 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 4 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 4 ปี และมีการศึกษาในสายวิสามัญศึกษาหรือการศึกษาวชิชาอาชีพ

นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดการเปลี่ยนแปลง การศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาชาติ ปี พ.ศ. 2494 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยได้รับผลกระทบกระเทือนจากสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีการขยายการศึกษา โดยการจัดตั้งโรงเรียนประชาบาลขึ้นครบทุกตำบล ตำบลละ 1 โรงเรียน เป็นอย่างน้อย ต่อมาแผนพัฒนาการศึกษาชาติ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ได้เปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาของชาติ ในระดับประถมศึกษา เป็น 7 ชั้น จนถึงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ซึ่งเป็นแผนการศึกษาในปัจจุบัน กำหนดให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ กำหนดให้เด็กที่มีอายุตั้งแต่ 6-8 ปี แล้วแต่

ท้องถิ่น เข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาโดยรัฐจัดให้เปล่า คือ ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียนและได้ปรับปรุงในเรื่องการศึกษาภาคบังคับใหม่ อีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2521 มีสาระสำคัญ คือ

ในมาตราที่ 6 ได้กล่าวว่า เด็กทุกคนที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8 ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจนกว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่ 15 ..... และกำหนดไว้ในมาตราที่ 11 ว่า เด็กที่อยู่ห่างจากโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนให้เปล่า 3,000 เมตร หรือไม่สามารถจะไปถึงโรงเรียนได้ด้วยเหตุหนึ่งซึ่งไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ ให้ยกเว้นได้และกำหนดในมาตราที่ 5 ว่า ถ้าในตำบลใดยังไม่พร้อมที่จะจัดการศึกษาภาคบังคับถึงชั้นประถมปีที่ 6 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของกระทรวงศึกษาธิการได้ หรือตามหลักสูตรอื่นที่รัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่า ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดผ่อนผันเป็นปี ๆ ไปและถือว่าเด็กที่จบชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 ในตำบลนั้นพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ (กระทรวงศึกษา 2525 : 145)

จากระบบการศึกษาที่ได้มีการขยายการศึกษามาตลอด ควบคู่กับการพัฒนาชาติ ให้มีความเจริญก้าวหน้า มีผลให้คนในสังคมมีอาชีพหลากหลาย และมีการประกอบอาชีพอื่น ๆ เข้ามา ทำให้ผู้ที่เล่นเพลงปฎิภาควัยซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไร่ ชาวนา มีจำนวนผู้ลดลง เนื่องจากระบบการศึกษาสามารถให้แนวทางในการประกอบอาชีพ ได้มากกว่าอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในหมู่บ้าน แต่เมื่อการศึกษาได้ขยายโอกาสให้ได้ศึกษา ตามนโยบายการศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2521 โดยให้เด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8 เข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาได้โดยรัฐจัดให้เปล่า คือไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน คนรุ่นหลังที่เคยเรียนเฉพาะภาคบังคับของแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 ในชั้นประถมสามัญ 4 ปี (ป.1-4) เพียงแค่ 4 ปีก็ขยายเวลาในการศึกษามากขึ้น เป็นผลให้ผู้ที่ได้รับการศึกษามุ่งในอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การเกษตร ดังนั้นจึงทำให้การเล่นเพลงที่เป็นชาวานาผู้ที่เคยร้องเล่นลดน้อยลงไปรวมทั้งชาวบ้านในหมู่บ้านมีอาชีพหลากหลาย ไม่เพียงแต่การทำไร่ ทำนา ที่เคยเป็นอาชีพส่วนใหญ่ของคนในหมู่บ้าน

ดังนั้นการรวมตัวเพื่อเล่นเพลงจึงน้อยลง นอกจากนี้การประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้านมีอาชีพหลากหลาย มีการอพยพการทำมาหากินจากถิ่นเดิมไปอยู่ที่อื่น และมีผู้คนจากที่อื่นย้ายเข้ามา จึงทำให้การเล่นเพลงในเทศกาลเก็บเกี่ยว หรือในเทศกาลตรุษสงกรานต์ลดน้อยลง การเล่นเพลงปฎิภาควัยของชาวตำบลเขาทองได้มีการขาดตอนไปช่วงหนึ่ง จนกระทั่งได้มีการนำมาฟื้นฟูขึ้นมาใหม่

ในช่วงปี พ.ศ. 2511 ได้การฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้านขึ้นมาใหม่ จึงทำให้เพลงพื้นบ้านต่าง ๆ ที่เคยมีการเล่นกันในตำบลเขาทอง ได้มีการละเล่นขึ้นใหม่อีกครั้ง ในครั้งนี้ได้รวมเอาเพลงปฎิภาควัยเข้าไว้ด้วย โดยมีจุดประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ ผู้ที่เล่นส่วนใหญ่เป็นคนที่มีอายุประมาณ

45 ปี ขึ้นไปแสดงให้เห็นว่า คนรุ่นหลังขาดช่วงในการสืบทอดเพราะ จากการศึกษาพ่อเพลงแม่เพลงที่เล่นเพลงได้นั้นเริ่มมีการร้องเล่นกันตั้งแต่ยังหนุ่ม-สาว คือ มีอายุประมาณ 15 -16 ปี น่าจะเป็นเหตุผลหนึ่งจากการที่คนรุ่นหลังมีกิจกรรมในทางบันเทิง มากกว่าในอดีต การเล่นเพลงในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ลดลงสืบเนื่องมาจาก คนรุ่นหลังมีค่านิยมที่เปลี่ยนไป ในเรื่องการละเล่นเดิม ๆ โดยมีกิจกรรมอื่น ๆ แทน เช่น การเล่นเพลงช้าเข้ามาละโลม จากเดิมเล่นกันในตอนเย็นในช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ แต่ปัจจุบันมีสิ่งบันเทิงอื่น ๆ ที่ให้ความสนุกสนานได้เช่นกัน เช่น การชมภาพยนตร์ การเที่ยวพักผ่อน ณ สถานที่ต่าง ๆ ซึ่งทุกวันนี้ผู้คนมีเวลาในการพักผ่อนจากการทำงานเพียงช่วงวันหยุด เสาร์ - อาทิตย์ หรือไม่ได้หยุดเลยเนื่องจากค้าขาย ดังนั้นการละเล่นเพลงในอดีตจึงไม่เป็นสิ่งบันเทิงเหมือนดังแต่ก่อน หรือมีสิ่งบันเทิงใหม่มาแทนที่ เช่น ในการชมมหรสพในอดีตที่เคยชมการเล่นเพลงน้อยก็เปลี่ยนมาชมภาพยนตร์หรือการสดดนตรี ซึ่งให้ความบันเทิงได้แตกต่างกันและมองเห็นว่าซึ่งสิ่งบันเทิงสมัยใหม่นี้สร้างความเข้าใจให้คนในยุคปัจจุบันได้มากกว่า

4.2.3 องค์ประกอบของเพลงพื้นบ้าน

องค์ประกอบของเพลงพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทองแตกต่างไปจากเดิม องค์ประกอบในที่นี้ได้แก่

1. ผู้เล่น คือ พ่อเพลง แม่เพลง ที่เป็นผู้ถ่ายทอดและเล่นอยู่ในปัจจุบัน เป็นผู้ที่มีอายุมากอยู่ในวัยชราแทบทั้งสิ้น มีเสียงร้องได้ดุดสนั่นเครือเนื่องจากเป็นผู้ที่มีอายุ ทำให้บรรยากาศของการเล่นเพลงไม่เป็นที่สนุกสนานและเข้าใจเหมือนดังแต่ก่อนที่พ่อเพลงและแม่เพลงส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยกลางคน สามารถทำงานได้อย่างกระฉับกระเฉงและสื่อความหมายการเล่นเพลงได้ถึงใจผู้ชมที่อยู่ในขณะนั้นได้มาก นอกจากนี้พ่อเพลงและแม่เพลงในปัจจุบันที่ได้รับการสืบทอดต่อจากคนรุ่นเก่าจะเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีเวลาไม่มากนักต่อการว่าเพลงจนแตกฉาน ดังนั้นการเล่นเพลงปฏิพากย์ที่มีลักษณะเป็นเพลงปฏิพากย์ยาว ซึ่งมีเนื้อความการร้องมากและใช้เวลาจึงไม่ค่อยได้มีการนำมาเล่นแต่จะเล่นเพลงปฏิพากย์สั้นเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้การนำเพลงปฏิพากย์ไปเผยแพร่ให้กับนักเรียนที่อยู่โรงเรียนในท้องถิ่นยังไม่เป็นผลสำเร็จเนื่องจาก มีการละเล่นอย่างอื่น ที่ให้ความสนุกเข้าใจได้มากกว่า เช่น การรำไท่น หรือรำกลองยาว ที่ผู้เล่นไม่ต้องร้องเพียงแต่แสดงท่าทางประกอบเทปเพลงที่บันทึกไว้ซึ่งต่างจากเพลงปฏิพากย์ที่ต้องว่าเพลงกันสด ๆ จึงมองเห็นได้ว่าการละเล่นเพลงปฏิพากย์มีความยากกว่าการละเล่นเพลงอื่น ๆ

2. ผู้ชม ในปัจจุบันไม่ได้เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการเล่นเพลงดังเช่นแต่ก่อน เช่น เพลงที่เล่นเมื่อทำงานร่วมกัน ผู้ชมจะไม่แยกออกจากผู้เล่น เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีกิจกรรมทำงานร่วมกันเมื่อมีการละเล่นเข้ามาร่วมด้วย ผู้ที่ชมก็สามารถออกมาร้องได้ตอบไปด้วย แต่ในปัจจุบัน

ผู้ชมได้แบ่งแยกอย่างเห็นได้ชัดจากผู้เล่น เนื่องจากผู้เล่นและผู้ชมไม่มีกิจกรรมร่วมกัน อันเนื่องมาจากมีการละเล่นอย่างอื่นเข้ามาทดแทน เช่น การฟังวิทยุ หรือ ชมภาพยนตร์จากโทรทัศน์ ฯลฯ จึงทำให้การละเล่นเดิม ๆ หายไป จนกระทั่งจัดขึ้นมาใหม่ในรูปแบบของการแสดง จัดเวทีประกอบการละเล่น สำหรับผู้เล่นและผู้ชม

3. สถานที่เล่น เพลงปฏิพากย์ที่เคยเล่นในอดีตเล่นกันในสถานที่ตามลักษณะของเพลง เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว จะร้องเล่นในท้องทุ่งนา เพลงโกลกแป๊ะ ร้องเล่นกันที่ได้ดูบ้านหรือลานบ้านที่มีการโกลกแป๊ะทำขนมจีน หรือแม้แต่เพลงที่เล่นในเทศกาลสงกรานต์ เช่น เพลงพืชมธุรา และเพลงเข้าเฝ้ามะโลม ก็จำเพาะว่าจะต้องเล่นในวัด ได้ถูกจำกัดด้วยสถานที่ของการเล่นที่ไม่มีการนำไปเล่นในที่อื่น ๆ ได้ จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การเล่นเพลงมีการเล่นน้อยลงซึ่งในที่นี้มีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น ๆ ที่นำความเจริญทางเทคโนโลยีเข้ามาผนวกด้วยแล้ว จึงทำให้การเล่นเพลงลดน้อยลง จนกระทั่งไม่มีการนำมาเล่นดังเช่นแต่ก่อน แต่ได้นำมาเล่นหรือแสดงอีกครั้งเพื่อการอนุรักษ์

4. โอกาสในการเล่นเพลง เป็นปัจจัยหนึ่งที่ยากต่อการเล่นเพลงให้มีการเล่นน้อยลงเนื่องจากเพลงปฏิพากย์ส่วนใหญ่เป็นเพลงที่ต้องรอโอกาสที่จะเล่น ยกตัวอย่างจากเพลงปฏิพากย์ที่เล่นขณะทำงานร่วมกัน เช่น เพลงเดินกำรำเคียว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงโกลกแป๊ะ ในปัจจุบันไม่ได้นำมาเล่นตามโอกาสเดิม ๆ อย่างในอดีต หรือเพลงปฏิพากย์ที่เล่นกันใน เทศกาลสงกรานต์ ซึ่งมีโอกาสในการเล่น ไม่บ่อยนัก จึงทำให้การละเล่นเพลงปฏิพากย์มีเล่นกันน้อยลงและทำให้เพลงปฏิพากย์ส่วนใหญ่เลือนหายไปจากโอกาสในการเล่นเดิม ๆ ไป

4.3 บทบาทเพลงปฏิพากย์ ของชาวดำบลเขาทอง

เพลงปฏิพากย์ของชาวดำบลเขาทอง เป็นส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นจากความคิดของคนในสังคมที่มีความหมายและความสำคัญต่อคนในสังคมนั้น ๆ ที่เปรียบเสมือนเป็นอาหารทางใจ ที่ให้ความบันเทิงกับชีวิต มีพ่อเพลง และแม่เพลง เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการสืบทอดและสร้างสรรค์ บทเพลง เป็นผู้ที่มิปฏิพานไหวพริบและความสามารถเฉพาะตัว มีสถานภาพเป็นผู้ประพันธ์บทเพลงพื้นบ้านที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์เนื้อร้องที่เกิดจากการได้ร้องโต้ตอบ กับ อีกฝ่ายตามโอกาสของการเล่นของเพลง เช่น เพลงเดินกำรำเคียว และเพลงเกี่ยวข้าวที่เล่นในโอกาสที่ผู้เล่นพักจากการเกี่ยวข้าว ถ้ามีการร้องเล่นกันทุกครั้งที่มีกิจกรรมการเกี่ยวเกี่ยวนี้บ่อย ๆ ก็จะทำให้ผู้เล่นได้ใช้ความคิดได้ฝึกฝนการโต้ตอบโต้ดีขึ้น การสร้างเพลงก็จะมีการใช้คำและข้อความมากขึ้นไปด้วย มีผลทำให้เนื้อเพลงมีความหลากหลาย ผู้ฟังจะเกิดความสุขไปด้วยกับการฟังข้อความใหม่ ๆ ได้ตอบกันอย่างไม่มีใครขอมใคร

ถ้าการเล่นเพลง มีการดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง โดยที่ผู้เป็นพ่อเพลง และแม่เพลง มีความสนุกที่จะเล่นตามโอกาสของการเล่นเพลงนั้น ๆ ก็จะทำให้บทเพลงเป็นสิ่งบันเทิงที่คนในสังคม ยังคงให้ความสนใจ แต่ถ้าหากมีแต่ผู้เล่นเพียงฝ่ายเดียวโดยขาดผู้ชมที่เคยให้ความสนใจ และไม่มี ความสนุกในการรับฟังแล้วก็ทำให้การเล่นเพลงลดจำนวนครั้งการเล่นน้อยลงเพราะ ผู้ที่เล่นจะสนุก สนานและเล่นได้รสชาตินั้นไปด้วยนั้น การมีส่วนร่วมของผู้ชมที่อยู่รอบข้างที่ส่งเสียงชอบใจ ประทับมือ หรือใช้เสียงร้องแสดงความสนใจ ในการร้องโต้กัน ได้อย่างถึงพริกถึงขิง มีผลอย่างมากที่จะทำให้ ผู้เล่นมีแรงคลใจให้คิด และสรรหาคำร้องโต้ตอบซึ่งกันและกันได้อย่างสนุกสนาน

เพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง มีบทบาทแตกต่างไปจากเดิมเนื่องจากสภาพเหตุ การณ์ในปัจจุบันมีการรวมกลุ่มเพื่อการเล่นเพลงที่มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

บทบาทการรวมกลุ่มเล่นเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทองในปัจจุบัน

จากการศึกษาเพลงปฏิพากย์ ของชาวบ้านตำบลเขาทอง มีพ่อเพลง และแม่เพลง ที่ สามารถร้องได้โดยมีฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดอยู่ประมาณ 5 คน เป็นหญิง 2 คน ชาย 3 คน ส่วนคนอื่น ๆ เป็นพ่อเพลง และ แม่เพลงรุ่นใหม่ที่ได้รับการฝึกฝนขึ้นมาใหม่เพื่อเล่นเพลงในจุดประสงค์ที่ต่างไป จากเดิม คือ เพื่อการอนุรักษ์ เป็นการแสดงที่มีการเตรียมตัวก่อนเล่น ซึ่งต่างจากเดิมที่ผู้เล่นสามารถว่า เพลงโต้ตอบกัน ได้โดยไม่ต้องเตรียมตัวเหมือนในปัจจุบัน

ชาวบ้านตำบลเขาทอง ได้เริ่มมีการรวมตัวกัน เพื่อนำเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ ที่เป็นเพลงที่ เคยเล่นกันในอดีตมาร้องเล่นกันใหม่ในงาน “ฟื้นฟูประเพณีพื้นบ้าน ตำบลเขาทอง” ในวันที่ 15 เมษายน ของทุกปี โดยเริ่มมีมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2511 และมีการเล่นในงานต่าง ๆ ที่ทางหน่วยงาน ในท้องถิ่นขอมา เช่น งานอนุรักษ์ทรคไทย แสดงที่อยุธยา , งานมหกรรมสี่ภาค เป็นการแสดง มหกรรมพื้นบ้านที่จังหวัดอุบลราชธานี , งานวันผู้สูงอายุที่วัดโพธิ์ จังหวัดนครสวรรค์ ฯลฯ (วันเพ็ญ วัดดุม, สัมภาษณ์)

การรวมตัวของชาวบ้านเพื่อการเล่นเพลงพื้นบ้านนี้ผู้ที่ริเริ่มการรวมกลุ่มของชาวบ้าน นี้คือ นางวันเพ็ญ วัดดุม ชาวบ้านตำบลเขาทอง ขณะนี้เป็นข้าราชการบำนาญ เคยรับราชการเป็น ครูและได้เกษียณอายุราชการแล้ว ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นเป็นกรรมการสภาวัฒนธรรมของจังหวัด นครสวรรค์ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มชาวบ้านเพื่อรวมตัวกันเล่นเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ ที่บางเพลงไม่มี การเล่นกันแล้วในปัจจุบัน ซึ่งความเป็นมาในการรวมกลุ่มนี้เริ่มมาจาก การเชิญชวนครูที่โรงเรียน บ้านเขาทอง แต่งชุดไทยสมัยก่อนและร่วมกันแสดงการเล่นเพลงพื้นบ้าน มีการเล่นเพลงรำโทน ในวันสงกรานต์ พ.ศ. 2511 โดยมีการเล่นเพลงกันที่วัดเขาทอง ทำให้พ่อเพลงและแม่เพลงที่ยังมี ชีวิตอยู่ออกมาร่วมร้องเล่นกันอย่างสนุกสนาน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่มชาวบ้านตำบล

เขาทองให้มาร้องเพลงพื้นบ้านกันใหม่ เพลงที่ร้องส่วนใหญ่เป็นเพลงปฏิพากย์ที่มีวิธีการถ่ายสืบทอดบทเพลง โดยหาผู้สืบทอดด้วยการเชิญชวนคนในหมู่บ้านที่มีใจรักและมีเวลาว่าง กลุ่มของชาวบ้านที่รวมตัวกันนี้ ทุกคนเป็นผู้ที่เคยเห็นการเล่นเพลงตั้งแต่ยังเป็นหนุ่มเป็นสาวมาแล้วทั้งสิ้น จึงไม่ยากที่จะมาหัดร้องเล่นกันเพื่อจดจำแล้วไปแสดงให้ชมตามหน่วยงานต่าง ๆ ขอมมาให้ไปเผยแพร่ชาวบ้านที่รวมตัวนี้ส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ ทำนา ผู้ที่มาเป็นคนรับช่วงการเล่นเพลงปฏิพากย์นี้ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ก็มีพอเริ่มมีการรวมตัวจนมีจำนวนพอประมาณก็ต้องไปทำงานที่อื่น ทำให้ขาดคนที่จะมาเล่นแทน เป็นปัญหาที่ต้องหาคนมาให้ครบคู่เพราะเป็นการเล่นโต้ตอบกันระหว่างหญิงชาย ถ้าฝ่ายใดขาดหายไปก็จะทำให้การเล่นเพลงขาด การรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อเล่นเพลงนี้มีอยู่ประมาณ 10 -12 คู่ เวลาที่ใช้ฝึกซ้อมจะใช้ช่วงเวลาเย็นหลังจากเสร็จงานแล้วนัดหมายมาบ้านนายเกิด จันทร์ยิ้ม เป็นส่วนใหญ่ ก่อนที่จะไปแสดงก็จะนัดหมายซ้อม ก่อน 1-2 วัน จะมีสมาชิกในกลุ่มเป็นคนบอกให้ชาวบ้านในกลุ่มรู้ล่วงหน้า ใครติดขัดอะไรก็ให้บอกเพื่อจะได้จัดหาคนได้พอดี คือ มีครบคู่ มีหญิงชายเท่า ๆ กัน การว่าเพลงเป็นการจดจำเนื้อความจากพ่อเพลง และแม่เพลงที่เคยเล่นในอดีตร้องให้ฟังแล้วจำเอาไปว่าบ้างก็คิดเอง แต่ส่วนใหญ่เมื่อไปแสดงที่ไหนก็จะจดจำกลอนที่เคยร้องไปว่าเสมอ

การแสดงการเล่นเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทองในปัจจุบัน ได้นำเพลงปฏิพากย์มาบันทึกลงเทปคาสเซต แล้วนำไปเปิดเพื่อให้เสียงร้องออกมาชัดเจน ผู้ที่เป็นพ่อเพลงและแม่เพลงก็เพียงแค่แสดงท่าทางและร้องเพลงให้เหมือนกับเสียงร้องที่บันทึกไว้ แต่ก็เป็นการบันทึกเฉพาะเพลงปฏิพากย์สั้นเท่านั้น เช่น เพลงเดินกำรำเคียว , เพลงระบำบ้านไร่, เพลงซำจ้ำมะโลม ส่วนเพลงที่มีลักษณะเป็นเพลงปฏิพากย์ยาวยังคงร้องโต้ตอบกันสด ๆ แต่ก็มีมีการนำมาแสดงน้อยครั้งกว่าเพลงปฏิพากย์สั้น เช่น เพลงฉ่อย, เพลงโกลกเป็ง และเพลงเกี่ยวข้าว

การแสดงแต่ละครั้งจะถูกกำหนดด้วยเวลาในการเล่น เพื่อให้เหมาะสมกับการจัดรายการแสดงอื่น ๆ ดังนั้นการเล่นเพลงในปัจจุบันจึงเป็นการเล่นเพลงที่นำเอาของเก่ามาเล่าใหม่ โดยมีพ่อเพลง แม่เพลง ที่เป็นคนรุ่นใหม่เป็นผู้ถ่ายทอดออกมาให้ชม ก่อนการเล่นในแต่ละครั้งไม่มีการไหว้ครู มีเพียงเพลงฉ่อยเท่านั้นที่มีการไหว้ครูก่อนทุกครั้งในการเล่น เป็นที่น่าสังเกตว่าทำไมถึงมีการไหว้ครูเฉพาะเพลงฉ่อยเท่านั้น เหตุผลหนึ่งน่าจะเป็นข้อชี้แจงได้คือ การเล่นเพลงฉ่อยนั้นเป็นการเล่นเพลงที่มีพัฒนาการมาจาก เพลงปฏิพากย์ที่เล่นกันในกลุ่มการทำงาน เพลงปฏิพากย์ที่เล่นกันในกลุ่มทำงานนี้ร้องเล่นกันทั่วไปไม่พิธีตรองเพราะร้องเล่นกันในช่วงที่ทำงาน เป็นการเล่นเพื่อให้ตัวเองคือ ผู้เล่นสนุกสนาน แต่เพลงฉ่อยเล่นเพื่อแสดงให้ผู้ชมได้รับความสนุกสนานมากกว่า จึงต้องหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาเป็นเครื่องสร้างความมั่นใจเพื่อให้การแสดงนั้นออกมาดี ดังนั้นจึงแสดงออกมาด้วยการไหว้ครู โดยมีการเตรียมของไหว้ครูใส่ไว้ในพาน ถึงแม้ว่าเพลงปฏิพากย์อื่น ๆ ที่ไม่เคยมีการไหว้ครู

มาก่อนเลย เมื่อมีการนำมาถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังและเมื่อถึงเวลาที่จะต้องนำบทเพลงที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่อเพลง และแม่เพลง มาแสดงก็มีการยกมือไหว้ก่อนขึ้นแสดง

ดังนั้นพอที่จะให้เหตุผลได้ว่า เมื่อเพลงปฏิพากย์ถูกเปลี่ยนจากเพลงที่เคยเล่นเพื่อความสนุกสนาน มาเป็นการแสดง จะมีผลให้ผู้เล่นหรือผู้ที่แสดงหาสิ่งยึดมั่นให้เกิดความมั่นใจมากกว่าการเล่นในอดีต โดยการเคารพในผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ ด้วยการมีการเตรียมสิ่งของสำหรับไหว้ครู หรือการยกมือขึ้นจรดหน้าผาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูต่อผู้ที่ให้วิชาความรู้และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในลักษณะนิสัยของคนไทย

จากข้อความข้างต้นที่ได้อธิบายถึงบทบาทของพ่อเพลง และแม่เพลง รวมทั้งบทบาทของการรวมกลุ่มของพ่อเพลง และแม่เพลง พอสรุปได้ว่า

- เพลงปฏิพากย์ในปัจจุบันได้เปลี่ยนสถานภาพจากเพลงที่เล่นเพื่อให้ผู้เล่นเกิดความสุขสนุกสนานเป็นหลัก มาเป็นเพลงเพื่อการแสดงโดยมุ่งให้ผู้ชมเกิดความสุขสนุกสนาน
- เพลงปฏิพากย์เปลี่ยนสถานภาพจากเพลงที่เล่นเพื่อความบันเทิง มาเป็นเพลงที่นำมาแสดงเพื่อการอนุรักษ์ มีผลให้บทบาทจากเดิมที่เคยที่เป็นเพลงที่เล่นในขณะทำงาน หรือเล่นเฉพาะเทศกาลสงกรานต์ เปลี่ยนมามีบทบาทหน้าที่รับใช้สังคมในการนำมาเล่นในงานต่าง ๆ ที่ไม่จำเพาะเจาะจงเพียงโอกาสเดิมที่เคยเล่นเท่านั้น แต่สามารถนำมาเล่นในโอกาสอื่น ๆ ที่มีจุดประสงค์เพื่อการอนุรักษ์เผยแพร่เป็นหลัก
- เพลงปฏิพากย์ที่เล่นในงานรื่นเริงทั่วไปนั้นมียุทธศาสตร์ที่น้อยลงจากเดิม เนื่องจากคนรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ให้ความสนใจในความบันเทิงรูปแบบใหม่ ๆ เช่น การชมภาพยนตร์ การฟังเพลงสมัยใหม่ที่เป็นเพลงไทยสากล เพลงลูกทุ่ง เพลงสากล เป็นต้น

ปัญหาในการรวมกลุ่มเล่นเพลง

จากการรวมกลุ่มของชาวบ้านตำบลเขาทอง เพื่อเล่นเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ ที่ส่วนใหญ่เป็นเพลงปฏิพากย์นี้ มีปัญหาที่เกิดขึ้นในการรวมกลุ่มการเล่นเพลงปฏิพากย์ ดังนี้

1. พ่อเพลง และแม่เพลง ที่เป็นผู้ถ่ายทอดบทเพลงมีน้อย และมีอายุมาก สุขภาพไม่แข็งแรง ทำให้การกำหนดผู้เล่นในการแสดงในบางครั้งไม่แน่นอน
2. พ่อเพลง แม่เพลง ที่เป็นผู้รับการถ่ายทอด มีกิจกรรมการเล่นเฉพาะงานที่เป็นการแสดง ทำให้การสร้างสรรค์เพลงน้อย มีเพียงการจำกลอนเพลงเดิมมาร้องเท่านั้นและเพลงที่ร้องได้ส่วนใหญ่เป็นเพลงปฏิพากย์สั้น จึงทำให้เพลงปฏิพากย์ยาวมีการนำไปว่าน้อยลง
3. ผู้สืบทอดการเล่นเพลงมีจำนวนน้อยลงจากเดิม หลังจากมีการรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อเล่นเพลงพื้นบ้านจนถึงปัจจุบันมีจำนวนน้อยลง เนื่องจากผู้ที่มีการรอบรู้บางคนเกิดความหึงหวง

ที่จะให้ภรรยา หรือสามีของตนไปเล่น เนื่องจากการเล่นเพลงเป็นการเล่นที่แสดงให้เห็นการเกี่ยว พาราสิ ซึ่งบางครั้งต้องเดินทางไปแสดงต่างจังหวัด หลายวัน จึงทำให้อีกฝ่ายไม่พอใจ จึงต้องเลิก เล่นไป รวมทั้งการเล่นเพลงในปัจจุบันเมื่อมีการ ไปแสดงที่ไหนจะมีค่าใช้จ่ายเป็นค่าอาหาร และค่า เดินทาง ในแต่ละครั้งไม่เท่ากันบางครั้งไม่ได้ค่าตอบแทนซึ่งต้องใช้เวลาในการแสดงหลายวันในกรณี ที่เดินทางไปเล่นต่างจังหวัด ทำให้ไม่เป็นที่สนใจต่อผู้เล่นเพลงรุ่นใหม่บางคน จึงเป็นผลให้หยุด เล่นเพลงในบางโอกาสที่มีการเดินทางไปแสดงต่างจังหวัด

4. คนรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจในการเล่นเพลงปฎิพากย์ แต่ไปให้ความสนใจในสิ่ง บันเทิงแบบใหม่ เช่น การชมภาพยนตร์ การฟังเพลง จึงทำให้ผู้ที่จะมาเป็นผู้รับการสืบทอดน้อยลง

ปัจจัยที่ทำให้บทบาทของการเล่นเพลงคงอยู่ได้ในปัจจุบัน

1. มีพ่อเพลง และแม่เพลง ที่ให้ความสำคัญและมีวิญญูญของศิลปินพื้นบ้านและ สามารถถ่ายทอดความสนุกสนาน ผ่านไปยังผู้ฟังได้
2. มีผู้นำกลุ่มชาวบ้านที่เป็นพ่อเพลงและแม่เพลง เป็นผู้ประสานงานเมื่อมีกิจกรรม การละเล่นเพลงปฎิพากย์ในโอกาสต่าง ๆ และมีการรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อการละเล่นเพลงปฎิพากย์
3. มีกิจกรรมการละเล่นอยู่เสมอในเทศกาลสำคัญของท้องถิ่น โดยเฉพาะ “งานวันพื้นฟูประเพณีพื้นบ้านตำบลเขาทอง ในช่วงเทศกาลสงกรานต์” และงานวันสำคัญต่าง ๆ ที่มี หน่วยงานของท้องถิ่นให้การสนับสนุนทุก ๆ ด้าน
5. หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้ความสำคัญโดยการ ส่งเสริมการละเล่นเพลงปฎิพากย์ ในงานวันสำคัญของหมู่บ้านและท้องถิ่น

4.4 แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของเพลงปฎิพากย์ ของชาวตำบลเขาทอง

จากการศึกษาพบว่า การสืบทอดการเล่นเพลงมีจำนวนผู้เล่นน้อยลง และส่วนใหญ่ เป็นผู้ที่มิอายุที่ต่างจากการเล่นในสมัยก่อน ที่มีผู้เล่นอยู่ในวัยหนุ่มสาว การเล่นเพลงไม่มีการร้องเล่น เหมือนสมัยก่อนและบางเพลงได้เลิกเล่นไปแล้ว ดังนั้นเนื้อเพลงมีเพียงของเก่าที่เคยร้องเล่นกัน เพราะ ไม่มีการร้องโต้ตอบกันเป็นประจำดังแต่ก่อน ทำให้การเล่นเพลงในปัจจุบันเปลี่ยนไป คือ การเล่นเพลงปฎิพากย์ในปัจจุบันมีการเล่นกันเพื่อการอนุรักษ์ มีการนำมาเผยแพร่เพื่อคงให้เป็น ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นศิลปะของชาติ โดยทางศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดได้มุ่งเห็นความ สำคัญในการที่จะรักษาไว้ไม่ให้สูญหาย หรือเป็นเพียงการชลอการสูญหายให้ช้ากว่าเวลาอันควร

การสนับสนุนจากหน่วยงานที่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่สามารถทำให้การเล่นเพลงมีการเล่นมากขึ้น หรือกลับมามีบทบาทเหมือนเดิม แต่เป็นการสนับสนุนเพื่อปลูกจิตสำนึกให้คนไทยในสังคมนั้น ๆ ได้รู้สึกหวงแหนและเห็นในคุณค่าของศิลปะพื้นบ้านที่เป็นที่มาของการให้ความบันเทิงของคนในรุ่นก่อน ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง ก็คงจะเป็นสมบัติทางศิลปะของชาติในอนาคต ที่ไม่ต่างจากโบราณวัตถุ ที่ค้นพบว่ามีคุณค่าเมื่อเสื่อมสลายมานานนับปีซึ่งมันเป็นไปตามวิวัฒนาการ หรือตามวัฏจักรการเปลี่ยนแปลง

ปัจจัยที่ทำให้การเล่นเพลงมีบทบาทในชีวิตน้อยลงนี้ ส่วนหนึ่งมาจากขาดพ่อเพลงแม่เพลง ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์บทเพลง ส่วนใหญ่คนรุ่นหลังเห็นคุณค่าของเพลงน้อยลงจากเดิมเพลงปฏิพากย์เคยเป็นเครื่องให้ความสนุกสนานได้มาก แต่เมื่อมีสิ่งบันเทิงรูปแบบใหม่มาให้เลือกก็ไม่จำเป็นต้องเล่นหรือร้องในสิ่งเดิม ๆ เหมือนกับการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการแต่งกายในอดีตและปัจจุบันที่ชาย และหญิงเคยนุ่งโจงกระเบน เปลี่ยนมาสวมกระโปง กางเกง แทน ก็เนื่องมาจากมีค่านิยมในการสวมใส่เสื้อผ้าเปลี่ยนไป เช่นเดียวกับการเล่นเพลงปฏิพากย์ ที่ผู้สร้างสรรค์เห็นคุณค่าน้อยลงบวกกับผู้รับไม่มีการตอบสนองว่านิยมชมชอบ ก็จะถูกความบันเทิงรูปแบบใหม่เข้ามาแทนที่และในที่สุดก็เป็นเพียงของเล่นที่ในอดีตเคยร้องเล่นกันอย่างสนุกสนานกว่ากิจกรรมใด ๆ ทำให้คนรุ่นใหม่มองข้ามความบันเทิงแบบเก่าไป ส่วนคนรุ่นเก่าที่เคยฟังเคยร้องเล่นกันมามีความรู้สึกเสียดายที่นับวันจะสูญไปตามอายุไขของพ่อเพลง และแม่เพลงที่ยังมีชีวิตอยู่

จะเห็นได้ว่าแนวโน้มของการเล่นเพลงนั้นลดน้อยลง จากปัจจัยหลัก ๆ 2 ประการคือ ผู้เล่นกับผู้ฟัง ที่มีจำนวนน้อยลงไปด้วยค่านิยมทางวัตถุนิยม เป็นตัวนำความคิดค่านิยม ต่าง ๆ ของคนในสังคมให้เปลี่ยนไปตามความเจริญที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว

ดังนั้นเพลงปฏิพากย์ของชาวบ้าน ตำบลเขาทองในปัจจุบันและในอนาคต จึงน่าจะกล่าวได้ว่า เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จะคงอยู่คู่กับสังคม ในบทบาทที่เป็นวิญญูญของความเป็นศิลปะพื้นบ้านของชาวบ้านในอดีต ที่ไม่ได้เป็นศิลปะที่เกิดขึ้นจากคนในสังคมปัจจุบันเป็นเพียงการจำลองให้เห็นลักษณะการร้อง การเล่นในอดีตที่บรรพบุรุษได้ริเริ่มให้เป็นความบันเทิงไว้กับรุ่นลูกหลานได้รับรู้ และเป็นแม่แบบให้กับความบันเทิงแบบใหม่ที่ปรับปรุงไปใช้ได้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น การนำรูปแบบของการร้องไปใส่ดนตรีให้ออกมาเป็นเพลงลูกทุ่งที่มีเนื้อหาใจความสะท้อนความเป็นคนไทยได้อย่างชัดเจน เช่นเดียวกับ เพลงปฏิพากย์

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

เพลงปฏิพากย์ ของชาวบ้านตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัย ในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตภาคกลาง ตอนบน การศึกษาในครั้งนี้มีเพลงปฏิพากย์ ทั้งหมด 7 เพลง แบ่งออกเป็นประเภท ได้ 3 ประเภท คือ

1. เพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นในเทศกาลสงกรานต์ มีทั้งหมด 3 เพลง ได้แก่ เพลงพิชฐาน , เพลงข้าเจ้ามะโลม และเพลงระบำบ้านไร่
2. เพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นในงานรื่นเริงทั่วไป มี 1 เพลง ได้แก่ เพลงฉ่อย
3. เพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นเมื่อทำงานร่วมกัน มีทั้งหมด 3 เพลง ได้แก่ เพลงเดินกำรำเคียว, เพลงเกี่ยวข้าว และเพลงโกลกแป้ง

ลักษณะของเพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นในเทศกาลสงกรานต์ , เพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นเมื่อทำงานร่วมกัน เป็นเพลงที่ไม่มีเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการร้องมีเพียงการปรบมือ ประกอบเท่านั้น ส่วนเพลงปฏิพากย์ที่ร้องเล่นในงานรื่นเริงทั่วไป คือ เพลงฉ่อย มีการนำวงปี่พาทย์ มาบรรเลงรับส่งบทร้องด้วย แต่ในปัจจุบันไม่เคร่งครัดมากจึงมีเล่นหรือไม่มีก็ได้ การร้องจะแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายหญิง และฝ่ายชายร้องโต้ตอบกันมี 2 ลักษณะ คือเป็นเพลงปฏิพากย์สั้น และเพลงปฏิพากย์ยาว

เพลงปฏิพากย์สั้น เป็นเพลงที่มีความยาวของการร้องแต่ละฝ่าย ไม่เกิน 6 วรรค ต่อการร้องโต้ตอบในแต่ละครั้ง ลักษณะการร้องมีการเริ่มต้นร้องด้วยฝ่ายชายก่อนเสมอ ไม่มีการผูกเป็นเรื่องราว ซึ่งประกอบด้วยกันทั้งหมด 4 เพลง คือ เพลงพิชฐาน, เพลงข้าเจ้ามะโลม, เพลงระบำบ้านไร่ และเพลงเดินกำรำเคียว ไม่มีการร้องบทไหว้ครู และไม่มีการเข้าเรื่องบรรยายความ เหมือนดังเพลงปฏิพากย์ยาว เช่น ไม่มีบทผูกรัก, บทชิงชู, บทลักหาพานี้และบทตีหมากั่ว ส่วนใหญ่ร้องโต้ตอบกันในเชิงเกี่ยวพาราตี

เพลงที่เป็นเพลงปฏิพากย์ยาว มี 3 เพลง คือ เพลงโกลกแป้ง, เพลงเกี่ยวข้าว และ เพลงฉ่อย เป็นเพลงที่มีความยาวในการร้องเกิน 6 วรรคต่อการร้องโต้ตอบในแต่ละครั้ง ฝ่ายชายเป็นผู้เริ่มต้นร้องก่อน เพลงปฏิพากย์ยาวที่มีการร้องผูกเป็นเรื่องราว มีเพียงเพลงฉ่อยเท่านั้นและเป็นเพลงเดียวที่เริ่มร้องด้วยบทไหว้ครูก่อนทุกครั้งที่มีการเล่น แล้วตามด้วยการร้องบทเกริ่น บทแต่งตัว บทประ ในกระซู่ต่าง ๆ บทผูกรัก ส่วนการเล่นในบทลักหาพานี้ และบทชิงชู จะเล่นในกรณีที่มีการเล่นเข้าเรื่อง คือมีการเล่นในเรื่องต่าง ๆ เช่นเล่นในเรื่อง

ขุนช้างขุนแผน ตอน “พลายแก้วตีทัพกลับเมือง แล้วนำนางลาวทองกลับมาด้วย” เพลงน้อยเป็น เพลงที่มีการว่าจ้างให้ไปเล่นในงานรื่นเริงต่าง ๆ โดยมีคำตอบแทนเพียงเพลงเดียว ในจำนวนเพลง ปฏิภาณย์ที่ทำการศึกษาทั้งหมด เพลงน้อยมีการเล่นคล้าย เพลงทรงเครื่อง คือ มีการร้องบทส่งรำ ซึ่งมีทำนองต่างไปจากการร้องทำนองเพลงน้อย การร้องจะต้องรวมทั้งมีการเล่นเป็นเรื่องราว โดย นำเรื่องราวในวรรณคดี เช่น เรื่องสังข์ทอง, ขุนช้างขุนแผน และลักษณวงษ์ มาเล่นคล้ายกับการ เล่นลิเกแต่มีทำนองการร้องอย่างเพลงน้อย ต่างกันตรงที่การแต่งกายเท่านั้น ซึ่งเพลงทรงเครื่อง จะแต่งด้วยเครื่องทรงที่เป็นตัวละครคล้ายตัวละครที่เล่นลิเก มีเครื่องทรง เครื่องประดับมากมาย ส่วนการแต่งกายเล่นเพลงน้อยจะแต่งกายเพียงนุ่งโจงกระเบน ชายสวมเสื้อลายดอก หรือเสื้อพื้น ส่วนฝ่ายหญิงสวมเสื้อคอกลม เป็นผ้าลูกไม้ หรือผ้าพื้นสวยงาม ไม่มีเครื่องประดับแบบลิเก

ลักษณะของการเล่นเพลงปฏิภาณย์ของชาวตำบลเขาทอง มีจังหวะในการร้องที่ไม่ เร็วนัก มีเนื้อหาของเพลงเป็นการร้องแก้กันในเรื่องต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นการเกี่ยวพาราตี การ ใช้คำในการร้องมีลักษณะที่ใช้คำสองแง่สองง่าม มีการใช้คำแทนสัญลักษณ์ทางเพศ เพื่อร้อง ได้กันให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจน คือ ไม่สามารถโต้ตอบได้การแพ้ชนะของแต่ละฝ่ายนั้น ผู้ที่ร้องจะรู้ กันเองจากการร้องได้กัน ถ้าใครไม่สามารถหาคำมาเรียงร้อยโต้ตอบได้หรือร้องโต้ตอบได้ไม่ ฉะฉานเท่าอีกฝ่ายหนึ่ง ก็จะเป็นฝ่ายแพ้ไป การร้องใช้กลอนประเภทกลอนหัวเดียว คือมีคำที่ลง ท้ายเป็น กลอนไล กลอนลี หรือกลอนลา ซึ่งเป็นเสียงที่สามารถหาคำร้องโต้ตอบได้ง่าย และมีลักษณะของการร้องซ้ำในคำขึ้นต้นของเพลง , การร้องรับของลูกคู่ หรือการร้องสอดในบางช่วง ของลูกคู่ ซึ่งมีอยู่ในเพลงเพลงปฏิภาณย์ ที่ศึกษาดังต่อไปนี้

- เพลงพิชฐาน มีการร้องซ้ำ เช่น “ พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ย”
- เพลง ซ้ำเจ้ามะโลมเอ๋ย มีการร้องซ้ำ เช่น “ข้างเจ้ามะโลมเอ๋ย หน้าเสมือนข้างจะ เข้ามาโลมเจ้าดอก”
- เพลงน้อย มีการร้องซ้ำ เช่น “เอ้ ขา เอ ขา เอ้ ขา ซา ฉ่า ซา”, “ทิงนอ ละนอ ละนอ ละนอ ซ้ำ ฉาดซา” และร้องสอดเพลงว่า “ หนอยแม่ ”, “โยย โยย โยยโย้ย วัคเปกซา”
- เพลงเดินกำรำเคียว มีการร้องซ้ำ เช่น “เอ้อเอ้อยวงเอย” และ “เอาละวะ โหยย โหยย โหยย โหยย วัคตาละล่า”
- เพลงเกี่ยวข้าว มีการร้องซ้ำ เช่น “เอ้อ เออ เอ็ง เอ้ย เห็นหน้าพ่อชู้ให้ชื่นใจ” , และ “โหยย เอ้า โหยย โหยย” ลูกคู่ร้องสอดเพลงว่า “ฮา ไซ้”
- เพลงระบำบ้านไร่ มีการร้องซ้ำ เช่น “ระบำที่ไหนเล่าเอ๋ย ระบำที่ชาวบ้านไร่”
- เพลงโขลกแป้ง มีการร้องซ้ำ เช่น “เอ้อ เออ เอ็ง เอ้ย ไร่พ่อควมเอ๋ยไปโล”

และ ลูกคู่ร้องสอดเพลงว่า “เขียะ เอ้า เขียะ เขียะ”

การร้องซ้ำ ๆ มีผลดีในการร้องเพื่อให้ผู้เล่นมีเวลาที่จะคิดหาคำร้องได้ตอบ ซึ่งเพลงปฏิพากย์ เป็นเพลงที่ผู้ร้องต้องใช้ปฏิพานไหวพริบเพื่อร้องได้ตอบอีกฝ่ายอย่างฉับพลัน โดยไม่มีการเตรียมตัวมาก่อน นอกจากนี้เพลงปฏิพากย์ยังเป็นเพลงที่ต้องมีลูกคู่ ร้องรับ และร้องสอดเพลงเพื่อให้เพลงมีความน่าฟัง เป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนุกสนาน รวมทั้งช่วยให้พ่อเพลง และแม่เพลงมีเวลาพักหายใจ และมีเวลาคิดว่าเพลงต่อไป

จากการศึกษาเพลงปฏิพากย์ ของชาวบ้านเขาทอง พบว่ามีความแตกต่างในเรื่องการเล่นเพลงปฏิพากย์ ในอดีตกับปัจจุบันดังนี้

1. จุดประสงค์ในการเล่น ในอดีตเป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานบันเทิง แต่ปัจจุบัน เล่นเพื่ออนุรักษ์ ไว้เป็นศิลปะพื้นบ้านแขนงหนึ่งของชาติ
2. ผู้เล่นในอดีตมีอายุ ระหว่าง 15 ปี เป็นต้นไป แต่ปัจจุบันผู้ที่เล่น มีอายุประมาณ 45 ปีขึ้นไป
3. สถานที่เล่น ของเพลงปฏิพากย์ บางเพลง คือ เพลงปฏิพากย์ที่เล่นในเทศกาล เก็บเกี่ยวและขณะทำงาน เปลี่ยนจากการเล่นในสถานที่จริง มาเป็นเวทีการแสดงแทนการร้องเล่นกันเหมือนก่อน และเป็นเพลงที่ไม่มีการเล่นกันในมาช้านานแล้ว
4. ปัจจุบันการเล่นเพลงปฏิพากย์บางเพลงในอดีต ไม่มีการเล่นในชีวิตความเป็นอยู่จริงในปัจจุบัน เป็นเพียงการนำมาแสดงให้ชมเพื่อการอนุรักษ์ คือ เพลงเดินกำรำเคียว, เพลงเกี่ยวข้าว, เพลงโซลกลแป้ง, เพลงซำเจ้ามะโลม, เพลงระบำบ้านไร่ และ เพลงพืชมูล เพลงที่ยังมีการเล่นเหมือนดังแต่ก่อนมีเพียงเพลงน้อยเท่านั้นแต่ก็ไม่เป็นที่นิยมของคนทั่วไป ไม่มีการว่าจ้างให้ไปเล่นมากนัก เช่นเมื่อก่อน

จากการศึกษาพบว่าเนื้อเพลงปฏิพากย์ของชาวบ้านตำบลเขาทอง สะท้อนให้เห็นสภาพทางสังคม และวัฒนธรรมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ ภาพสะท้อนทางด้านความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อที่ได้รับจากศาสนาพุทธ , ศาสนาพราหมณ์ และความเชื่อดั้งเดิม ภาพสะท้อนทางด้านสภาพความเป็นอยู่ และการทำมาหากิน ได้แก่ อาชีพ , การแต่งกาย และสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ภาพสะท้อนทางด้านค่านิยม ได้แก่ ค่านิยมในการต้อนรับแขก , การรักษาวลสงวนตัวของฝ่ายหญิง

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเพลงปฏิพากย์ของชาวบ้านตำบลเขาทอง ได้แก่ ความเจริญทางด้าน เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ได้แก่ เทคโนโลยีทางการเกษตร, เทคโนโลยีทางด้านอุตสาหกรรม, เทคโนโลยีทางการสื่อสารความบันเทิง, เทคโนโลยีทางการคมนาคม รวมทั้ง การศึกษา และองค์ประกอบของเพลงพื้นบ้าน ซึ่งมีผลทำให้เพลงปฏิพากย์ลดบทบาทลงจากสังคม และทำให้บทบาทของเพลงปฏิพากย์เปลี่ยน ไปจากเดิมที่เคยเล่นเพื่อความสนุกสนาน เปลี่ยน

แปลงมาเป็นการแสดง เพื่อการอนุรักษ์ ที่มีการแบ่งแยกให้เห็นได้ชัดเจน ระหว่างผู้เล่นและผู้ฟัง ซึ่งต่างไปจากเดิมที่ผู้ชม และผู้เล่น ถือว่าเป็นคนกลุ่มเดียวกันมีกิจกรรมร่วมกัน เช่นเพลงเต้นกำรำเคียว และเพลงเกี่ยวข้าวทุกคนมีส่วนร่วมในการร้องเพลง ผู้ที่ร้องไม่ค่อยได้ก็ร้องรับ หรือ ปรบมือขึ้นเป็นลูกคู่ไปด้วย

บทบาทของเพลงในปัจจุบันเปลี่ยนจาก สิ่งบันเทิงที่สร้างสรรค์จากศิลปินพื้นบ้านที่มีเจตนาให้เป็นสิ่งบันเทิงให้กับชีวิต มาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่นำบทเพลงที่เคยสร้างสรรค์ขึ้นในอดีตมาเป็นการแสดงให้ชมเพื่อการอนุรักษ์มากกว่าการเล่นเพื่อความสนุกสนาน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันการเล่นเพลงยังมีพ่อเพลง แม่เพลง ที่เคยร้องเล่นในอดีตเป็นผู้ร้องเล่นอยู่ เนื้อร้องก็เป็นเพียงเนื้อความเดิมที่ได้เคยร้องเล่นกันในอดีต คงเหลือไว้แต่สิ่งที่พอจำได้เนื่องจากอยู่ในวัยชรา กันแทบทั้งสิ้นนอกจากนี้การเล่นในปัจจุบัน มีเล่นเฉพาะโอกาสที่ได้รับเชิญไปแสดง ดังนั้นการสร้างสรรค์เพลงแทบจะไม่มี มีเพียงการจดจำของเก่ามาว่ากันใหม่เท่านั้น และนับวันผู้ที่เป็นพ่อเพลง และแม่เพลง จะเหลือน้อยลง ผู้สืบทอดก็มีจำนวนน้อยลงเช่นกัน จึงทำให้มองเห็นแนวโน้มของเพลงปฏิพากย์ของชาวบ้านตำบลเขาทอง ในอนาคตว่าจะเป็นเพียงวัฒนธรรมเพลงพื้นบ้านที่บอกวิถีชีวิตเกี่ยวกับการละเล่นและสันตนาการของชาวบ้านตำบลเขาทอง

5.2 ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

ข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์

1. ทางหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม และเกี่ยวข้องในระบบการศึกษา ควรให้การสนับสนุน โดยส่งเสริมให้การเล่นเพลงปฏิพากย์ มีอยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง คือ มีเนื้อหาการเรียนรู้อยู่ในทุกระดับการเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนสามารถร้องเพลงปฏิพากย์โดยประยุกต์เนื้อหาให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบันได้
2. กิจกรรมการละเล่นเพลงปฏิพากย์ควรได้รับการสนับสนุนให้มาก จากหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่เป็นส่วนท้องถิ่น และส่วนกลาง
3. ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านที่มีความสามารถในการร้องเพลงปฏิพากย์ พัฒนาการเล่นด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น เป็นวิทยากรให้กับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่ หรือมีการจัดการแข่งขันประชันการว่าเพลงปฏิพากย์
4. จากการศึกษาพบว่าปัญหาของการสูญสลายนั้น เกิดจากการขาดการสืบทอด ดังนั้นควรมีหน่วยงานเพื่อการเผยแพร่ และมุ่งศึกษาวิจัยให้เป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลของการศึกษาวิจัยมาเป็นแนวทางการอนุรักษ์ที่ถูกต้องต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไป

1. ควรจะมีการศึกษาถึงสถานภาพ และบทบาทของเพลงปฏิพากย์ ของชาวบ้านเขาทอง หลังจากได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐบาลเพื่อการอนุรักษ์
2. การศึกษาเพลงปฏิพากย์ ของชาวบ้านตำบลเขาทอง ในปัจจุบันพบว่าสภาพของการคงอยู่ นับวันจะหายไปจากชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งเป็นผลมาจากความเจริญทางวัตถุ ดังนั้นการศึกษาเพื่อให้เพลงปฏิพากย์ เป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต ของคนไทย น่าจะมีการศึกษาถึง กระบวนการอนุรักษ์เพลงปฏิพากย์ของชาวบ้านเขาทอง เพื่อเป็นแนวทางที่ดีแก่เพลงปฏิพากย์ อื่น ๆ ที่ยังไม่มีแนวทางในการอนุรักษ์

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กาญจนา อินทรสุวานนท์. การร้องเพลงประกอบการแสดง. ในหนังสือที่ระลึกงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ครั้งที่ 15, หน้า 67-76, กรุงเทพมหานคร: เม็ดทรายการพิมพ์, 2534.
- กำชัย ทองหล่อ. หลักภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. พระนคร: รวมสาส์น, 2513.
- คณาจารย์ภาควิชาสังคมศาสตร์ และมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- จารุณี กองพลพรหม. การศึกษาเพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้าน, ในเพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์. หน้า 156-175, กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2527.
- จุไรรัตน์ จันทร์ธำรง และบุพา คลังสุวรรณ. ประวัติทฤษฎีทางมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรมโดยสังเขป, พิมพ์โรเนียวครั้งที่ 4. มปท, 2531.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ชัย เรื่องศิลป์. ประวัติศาสตร์ไทย สมัย พ.ศ. 2352 - 2453 ด้านสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์, ม.ป.พ.
- เชิดชาย เหล่าห้ำ. สังคมวิทยาชนบท. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แพร่พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, 2519.
- ฉรงค์ เสียงประชา, มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, 2538.
- ฉรุททษ์ สุทธิจิตต์. สังคตินิยม ความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- ถาวร สุกงกช และคนอื่นๆ. เพลงโคราช : การศึกษาในเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์. ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา วิทยาลัยครูนครราชสีมา, พิมพ์ครั้งที่ 2. นครราชสีมา: โรงพิมพ์ศรีอักษร, 2526.

ดำรงราชานุภาพ , สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา ชูมนุมพระนิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน
จำกัดบรรณกิจ เทรคดิง, 2534.

ทิพย์สุดา นัยทรัพย์, ภาษากับวัฒนธรรม. ตำราเอกสารวิชาการฉบับที่ 58
ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู
2535, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2535.

ประชาสัมพันธ์, กรม. 50 ปี กรมประชาสัมพันธ์. ม.ป.ท. , 2521.

----- . สุนทรภรณ์ครึ่งศตวรรษ. กรุงเทพฯ: เพื่อนชีวิต, 2532

ประดิษฐ์ อินทนิล. ดนตรีไทยและนาฏศิลป์. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยะสาสน์, ม.ป.ป.

ประเทือง คล้ายสุบรรณ. ร้อยกรองชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร: สุทธิสารการพิมพ์ , 2522.

----- , ผู้ช่วยศาสตราจารย์. วัฒนธรรมพื้นบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 1: สุทธิสารการพิมพ์ ,
กรุงเทพมหานคร, 2531.

ประเทือง เหมือนเตย . “การวิเคราะห์สังคม และวัฒนธรรม ชาวบ้านตำบลเขาทอง
อำเภอพยุหะคีรี.” ม.ป.ท. , 2538 . (พิมพ์ดีด)

ปราณี วงศ์ยะรา. ครกกระเดื่องและวัฒนธรรมตำข้าว. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด , 2538.

ปราณี วงษ์เทศ. พื้นบ้านพื้นเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 1 , กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เจ้าพระยา ,
2525.

----- . แนวการศึกษาการละเล่นทางมานุษยวิทยา ความสัมพันธ์ของพิธีกรรมกับ
การละเล่น. ในเพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้าน จังหวัดสุรินทร์. หน้า 144- 155,
กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์ , 2527.

พูนพิศ อมาตยกุล, ดนตรีวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สยามสมัย, 2529.

พัทยา สายหู. กลไกของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2529.

มนตรี ตราโมท. การละเล่นของไทย. พระนคร: โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์, 2497.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอักษร
เจริญทัศน์จำกัด, 2538.

วันเพ็ญ วัตตุม. “ สงกรานต์ที่ตำบลเขาทอง. ” ชาวกรุง. 17 ((เมษายน 2511): 94-99.

วาสนา กุลประสูตร. “ ชีวิตและการเดินทางในบทเพลงของชาวเมือง. ” อนุสาร อ.ส.ท.
24 (กุมภาพันธ์ 2527): 20-31.

- วิจิตรวาทการ, หลวง. ศาสนาสากล. พิมพ์ครั้งที่ 3. เล่มที่ 1. พระนคร: สำนักงานลูก
ส.ธรรมภักดี, 2510.
- วิชาภรณ์ แสงมณี และประเสริฐ ลีวานนท์. ประเพณีและกฎหมาย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพ
มหานคร: สำนักพิมพ์เดือนสยาม, 2525.
- วิเชียร เกษประทุม. เพลงพื้นบ้านจากพยูหะคีรี. นครสวรรค์: ภาควิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2528.
- วิเชียร อชิโนบุญวัฒน์. ภูมินามจังหวัดนครสวรรค์. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครสวรรค์: สวรรค์วิถี
การพิมพ์, 2537.
- ศิลปากร, กรม. ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่มจบ. กรุงเทพมหานคร :
คลังวิทยา, 2506.
- _____ . กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์. ศิลปวัฒนธรรมไทย. เล่มที่ 3 , ขนบธรรมเนียม
ประเพณีและวัฒนธรรมกรุงรัตนโกสินทร์ , กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
พินเนส, 2525.
- ศิริพร รุ่งตะวัน ณ ถลาง. ในท้องถิ่นมีนิทานและการละเล่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพ:
สำนักพิมพ์มติชน, 2539.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. 200 ปี ของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, 2526.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์, วิทยาลัยครูสุรินทร์. การสัมมนาพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้าน
จังหวัดสุรินทร์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2527.
- สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร. ประเพณีไทยโบราณ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จรัส
สนิทวงศ์, 2515.
- สมถวิล วิเศษสมบัติ. วรรณคดีและการละคร. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอักษร
บัณฑิต, 2525.
- สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์. "เอกสารบรรยายสรุปจังหวัดนครสวรรค์." ม.ปท., 2539.
(อัดสำเนา)
- สุกรี เจริญสุข. แนววิเคราะห์เพลงพื้นบ้านกับเพลงลูกทุ่ง. ในคवलเพลงกลางทุ่ง. หน้า 75-94.
กรุงเทพมหานคร: ไพศาลศิลป์การพิมพ์, 2532.
- สุกัญญา ภัทรราชย์ และคนอื่น ๆ. วรรณคดีท้องถิ่นพินิจ. ชุดไทยศึกษา. เล่มที่ 4.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

- สุกัญญา สุจฉายา. เพลงปฏิพากย์ : บทเพลงแห่งปฏิภาณของชาวบ้านไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ , 2525.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. กรุงเทพมหานคร: มติชน , 2532.
- สุมามาลย์ เรื่องเดช. เพลงพื้นบ้าน. เอกสารเผยแพร่ความรู้ระดับที่ 4 . ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้านแห่งชาติ , 2525.
- สุมามาลย์ เรื่องเดช. เพลงพื้นบ้านจากพนมทวน. เอกสารการนิเทศก์การศึกษา ฉบับที่ 171. หน่วยงานนิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู . พิมพ์ครั้งที่ 1: มปท , 2518.
- สุมาลี นิมนานภาพ , รองศาสตราจารย์ . ดนตรีวิถึกษณ์ (ภาคดนตรีไทย). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประชาชนจำกัด , 2529.
- เสาวภา ไพทยวัฒน์ . พื้นฐานวัฒนธรรมไทย : แนวทางอนุรักษ์และการพัฒนา. ตำราเอกสารวิชาการฉบับที่ 87 ภาคพัฒนาตำรา และเอกสารวิชาการ หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ 2538 . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2539.
- เสถียรโกเศศ . เทศกาลสงกรานต์. กรุงเทพมหานคร: องค์การคำคุณุสภา , 2525.
- เสถียรโกเศศและนาคะประทีป. ลัทธิธรรมเนียมและประเพณีไทย. กรุงเทพฯ: บรรณาการ, 2508.
- อมร กล้าเจริญ. ศูนย์เรียนนาฏศิลป์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอ . เอส . พรินติ้ง, 2531.
- อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมนุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2533.
- อนุমানราชชน , พระยา . การศึกษาเรื่องประเพณีไทย และชีวิตชาวไทยสมัยก่อน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญธรรม , 2515.
- อรุณินทร์ วิริยะบุรณะ. ประเพณีไทยฉบับพระราชดรุ ๑. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประจักษ์การพิมพ์ , 2506.
- เอนก นาวิกมูล . เพลงนอกศตวรรษ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การเวก , 2521.
- _____ . สารานุกรมเพลงพื้นบ้านภาคกลาง. หนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพนางทองอยู่ รักษาพล, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ , 2528.

- Wharram Barbara. **Elementary Rudiments of Music** . Canada :
The Frederick Harris Music Co. Limited , 1969.
- Grove Dick. **Basic Harmony & Theory Applied to Improvisation on
All Instruments**. California : Dick Grove Music Pulications, 1975.
- E . Hall Donald. **Music Acoustics : An Introduction** . Belmont , California :
Wadsworth Publishing Company, 1980.
- Zuckermandl Victory. **The Sense of Music**. New Jersey: Princeton
University Press, 1971.

โสตทัศนวัสดุ

- “การแสดงพื้นบ้านนครสวรรค์” ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาสะพานผ่านฟ้า
2524 (แถบบันทึกเสียง) 2 ม้วน 2 ชั่วโมง
- “เพลงพื้นบ้านเขาทอง” ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ 2537 (เทป วี ดี ทีทัศน์)
1 ม้วน สี เสียง 1 ชั่วโมง
- “งานสืบสานเอกลักษณ์ไทย พื้นบ้านเขาทอง” ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ 2538
(เทป วี ดี ทีทัศน์) 1 ม้วน สี เสียง 1 ชั่วโมง
- “ประเพณีสงกรานต์ตำบลเขาทอง” โรงเรียนเขาทอง 2538 (เทป วี ดี ทีทัศน์) 1 ม้วน สี เสียง
1 ชั่วโมง

สัมภาษณ์

- ชิน โตอิม , ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ตำบลเขาทอง. สัมภาษณ์. 7 มกราคม 2539.
- คำ คงหอม , พ่อเพลง. สัมภาษณ์. 18 เมษายน 2539.
- บานเย็น ชลพิทักษ์ , แม่เพลง. สัมภาษณ์. 10 มกราคม 2540.
- ประเทือง เหมือนเดย , ผู้อำนวยการโรงเรียนเขาทอง. สัมภาษณ์. 5 มกราคม 2540.
- เพชรวิ พันธุ์เขตกิจ , แม่เพลง. สัมภาษณ์. 24 กุมภาพันธ์ 2540.
- วันเพ็ญ วัตตุม , กรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์. สัมภาษณ์. 15 เมษายน 2538.
- ละมัย แสนสุข , แม่เพลง. สัมภาษณ์. 15 กันยายน 2537.
- สาย ไส้ทองคำ , พ่อเพลง. สัมภาษณ์. 15 กันยายน 2537

รายชื่อพ่อเพลง แม่เพลงที่ให้อำนาจ

รายชื่อพ่อเพลงตำบลดงเคือง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

1. นายดำ คงหอม เกิด พ.ศ. 2455
บ้านเลขที่ 120 หมู่ 3 ตำบลดงเคือง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลาน เพลงน้อย
2. นายธรรม หมีทอง เกิด พ.ศ. 2468
บ้านเลขที่ 235 หมู่ 5 ตำบลดงเคือง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลาน เพลงน้อย
3. นายสาย ไล่ทองคำ เกิด พ.ศ. 2468
บ้านเลขที่ 74 หมู่ 2 ตำบลดงเคือง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลาน เพลงน้อย
4. นายไผ่ นกทอง เกิด พ.ศ. 2487
บ้านเลขที่ 13 หมู่ 8 ตำบลดงเคือง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงน้อย เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว
เพลงระบำบ้านไร่ เพลงโลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม
เพลงพืชมูลาน
5. นายเกิด จันทร์ยิ้ม เกิด พ.ศ. 2474
บ้านเลขที่ 60 หมู่ 2 ตำบลดงเคือง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลาน
6. นายเทียน จันทร์เชียว เกิด พ.ศ. 2478
บ้านเลขที่ 40 หมู่ 1 ตำบลดงเคือง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลาน

7. นายประสาน ทับทิมศรี เกิด พ.ศ. 2471
บ้านเลขที่ 14 หมู่ 1 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโกลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลฐาน
8. นายสอน จันทร์ลอย เกิด พ.ศ. 2476
บ้านเลขที่ 10 หมู่ 8 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโกลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลฐาน เพลงฉ่อย
9. นายสายบัว กลั่นสุข เกิด พ.ศ. 2469
บ้านเลขที่ 136/1 หมู่ 4 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโกลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลฐาน
10. นายจีน ไล่ทองคำ เกิด พ.ศ. 2475
บ้านเลขที่ 194 หมู่ 5 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโกลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลฐาน
11. นายละมุล คงหอม เกิด พ.ศ. 2475
บ้านเลขที่ 5 หมู่ 1 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโกลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม
- รายชื่อแม่เพลงตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์
12. นางละมัย แสนสุข เกิด พ.ศ. 2465
บ้านเลขที่ 66 หมู่ 2 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโกลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลฐาน
13. นางพูล ภู่อำรุง เกิด พ.ศ. 2463
บ้านเลขที่ 50 หมู่ 2 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโกลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลฐาน

14. นางวันเพ็ญ วัดตุม เกิด พ.ศ. 2474
บ้านเลขที่ 135 หมู่ 2 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลฐาน
15. นางกาหลง นกทอง เกิด พ.ศ. 2485
บ้านเลขที่ 13 หมู่ 8 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงพื้นบ้านที่สามารถร้องได้ เพลงฉ่อย เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว
เพลงระบำบ้านไร่ เพลงโลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม
เพลงพืชมูลฐาน
16. นางไปต์ ไล้ทองคำ เกิด พ.ศ. 2480
บ้านเลขที่ 17 หมู่ 10 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลฐาน
เพลงโลกแป้ง
17. นางศรีนวล ยอดนิล เกิด พ.ศ. 2482
บ้านเลขที่ 78 หมู่ 2 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลฐาน
18. นางถนอม จันทร์ยิ้ม เกิด พ.ศ. 2475
บ้านเลขที่ 60 หมู่ 2 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลฐาน
19. นางเพียวี พันธุ์เขตการ เกิด พ.ศ. 2496
บ้านเลขที่ 108 หมู่ 2 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโลกแป้ง เพลงซำเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลฐาน

20. นางละมุด ยศสมบัติ เกิด พ.ศ. 2492
บ้านเลขที่ 54 หมู่ 2 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เพลงระบำบ้านไร่
เพลงโกลกแป้ง เพลงข้าเจ้ามะโลม เพลงพืชมูลฐาน
21. นางบานเย็น ชลพิทักษ์ เกิด พ.ศ. 2485
บ้านเลขที่ 12 หมู่ 8 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงน้อย
22. นางจำเริญ ทองชื่น เกิด พ.ศ. 2482
บ้านเลขที่ 46 หมู่ 2 ตำบลเขาทอง อ.พยุหะคีรี จ.นครสวรรค์
เพลงปฏิพากย์ที่สามารถร้องได้ เพลงน้อย

ภาคผนวก ก.

แบบสัมภาษณ์

ก. แบบสัมภาษณ์ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ พ่อเพลง แม่เพลง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อ ..... เพศ ชาย หญิง

สถานภาพ โสด สมรส หย่า มีบุตรจำนวน ..... คน

เกิดปีพ.ศ. .... ปัจจุบันอายุ ..... ปี

อยู่บ้านเลขที่.....

อาชีพปัจจุบัน..... อาชีพเดิม.....

เพลงพื้นบ้านที่สามารถร้องได้

เพลงเกี่ยวข้าว

เพลงเดินกำรำเคียว

เพลงพืชมูลฐาน

เพลงช้าเจ้ามะโลม

เพลงโกลกแป้ง

เพลงระบำบ้านไร่

เพลงช้อย

เพลงพวงมาลัย

เพลงลำตัด

อื่นๆ.....

เริ่มฝึกหัดเพลงใดก่อน.....

ใครเป็นผู้สอนให้ร้อง.....

กว่าจะร้องได้ใช้เวลานานเท่าไร.....

มีวิธีการฝึกหัดอย่างไร.....

ในครอบครัวมีใครร้องเพลงพื้นบ้านได้บ้าง

คนในครอบครัวที่ร้องเป็นฝึกหัดมาจากใคร.....

เนื้อเพลงที่ร้องได้เป็นเพลง เก่าที่มีอยู่เดิม เพลงที่ตนเองแต่งขึ้น เพลงใหม่คนอื่นแต่ง

ถ้ามีการแต่งเนื้อเพลงหรือทำนองเพลงใหม่มีวิธีการแต่งอย่างไร.....

ในการร้องเพลงเคยเป็น พ่อเพลง แม่เพลง ลูกคู่ อื่น ๆ.....

ผู้ที่เป็นพ่อเพลงมีสิทธิพิเศษคือ.....

ผู้ที่เป็นแม่เพลงมีสิทธิพิเศษคือ.....

ผู้ที่เป็นลูกคู่มีสิทธิพิเศษคือ.....

เคยได้รับคำตอบแทนจากการร้องเพลง ไม่เคย เคย

ถ้าเคยเป็นสิ่งใด.....

การเล่นเพลงพื้นบ้านมีข้อห้ามอะไรบ้าง.....

ท่านมีความรู้สึกอย่างไรกับตัวท่านเองที่สามารถร้องเพลงพื้นบ้านได้.....

ท่านเคยได้รับรางวัลหรือการยกย่องจากใครเมื่อไหร่.....

เพลงพื้นบ้านของท่านเคยหายไปจากชีวิตประจำวันมาก่อน แล้วนำมาฟื้นฟูกันใหม่

ไม่เคย เคย

จุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูเพลงพื้นบ้านเริ่มจาก.....

ครั้งล่าสุดได้รับการกระตุ้นจากอะไรจึงทำให้เกิดการฟื้นฟูเพลงพื้นบ้านขึ้นมาอีกครั้ง.....

ท่านเคยไปร้องเพลงพื้นบ้านที่ใดบ้าง.....

ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรบ้างเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านที่ท่านร้องได้ในปัจจุบัน

มีแนวทางในการอนุรักษ์ได้อย่างไรบ้าง.....

ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีท้องถิ่น

ประเพณีพื้นบ้านในรอบ 1 ปี (สัมภาษณ์ ขั้นตอน รูปแบบของพิธีการนั้น ๆ)

เดือนอ้าย หรือ เดือนธันวาคม

.....

เดือนยี่ หรือ เดือนมกราคม

.....

เดือน 3 หรือ เดือนกุมภาพันธ์

.....

เดือน 4 หรือ เดือนมีนาคม

.....

เดือน 5 หรือ เดือนเมษายน

.....

เดือน 6 หรือ เดือนพฤษภาคม

.....

เดือน 7 หรือ เดือนมิถุนายน

.....

เดือน 8 หรือ เดือนกรกฎาคม

.....

เดือน 9 หรือ เดือนสิงหาคม

.....

เดือน 10 หรือ เดือนกันยายน

.....

เดือน 11 หรือ เดือนตุลาคม

.....

เดือน 12 (เดือนพฤศจิกายน)

.....

ข. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวเพลงปฎิพากย์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อเพลง.....ชื่อผู้ร้อง.....

โอกาสในการเล่น.....

จุดประสงค์ของการเล่น.....

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบ.....

เครื่องแต่งกายขณะเล่น.....

.....

.....

.....

.....

มีการเตรียมตัวอย่างไรก่อนเล่นเพลง.....

.....

.....

.....

ความเชื่อหรือข้อห้ามในการเล่นเพลง.....

.....

.....

มีพิธีกรรมก่อนเล่นอย่างไร.....

.....

.....

.....

.....

ลักษณะของการรวมวง.....

.....

.....

.....

ใครเป็นผู้เริ่มว่าเพลงก่อน พ่อเพลง แม่เพลง ลูกคู่.

ใครเป็นผู้ร้องเป็นคนสุดท้าย พ่อเพลง แม่เพลง ลูกคู่.

ใช้เวลาในการเล่นนานเท่าไร.....

มีการนัดซ้อมก่อนเล่น ไม่มี มี .....ถ้ามีมีวิธีการนัดซ้อมอย่างไรที่ไหน.....

.....

มีการถ่ายทอดให้กับใครบ้าง.....

.....

ปัจจุบันมีการนำเพลงไปร้องที่ใดบ้าง.....

.....

.....

ความแตกต่างของเพลงในอดีตและปัจจุบัน.....

.....

.....

ภาคผนวก ข.

เนื้อเพลงปฏิพากย์ของชาวตำบลเขาทอง

เพลงพืษฐาน

ผู้ขับร้อง นางละม้าย แสนสุข นายคำ คงหอม
นางพุด ภู่อำรุง นายสาย ไล่ทองคำ
นางวันเพ็ญ รัตตุม นายธรรม หมีทอง

14 กันยายน พ.ศ. 2537

พ่อเพลง พืษฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ย คุณ
ลูกคู่ มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยคุณ

พ่อเพลง ทำบุญด้วยสิ่งใดหนอทำอะไรจะได้ร่วมหอกับแม่คุณ
ลูกคู่ พืษฐานวานไหว้ขอให้ได้ดังพืษฐาน ฐานเอ๋ย
พืษฐานวานลงขอให้ตรงดังพืษฐาน ฐานเอ๋ย พ่อเอ๋ยหีบพาน ขอให้
พานพบเอ๋ย

แม่เพลง พืษฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ย ชิงขัน
ลูกคู่ มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยชิงขัน

แม่เพลง ยกมือไหว้วงวอนจะมาขอพรหลวงพ่อประธาน
ลูกคู่ พืษฐานวานไหว้ขอให้ได้ดังพืษฐาน ฐานเอ๋ย
พืษฐานวานลงขอให้ตรงดังพืษฐาน ฐานเอ๋ย พ่อเอ๋ยหีบพาน ขอให้
พานพบเอ๋ย

พ่อเพลง พืษฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยพิกุล
ลูกคู่ มือหนึ่งถือพาน พานดอกเอ๋ยพิกุล

พ่อเพลง ถึงพืษฐานขออย่าได้จนขอให้มีคนคำจุน
ลูกคู่ พืษฐานวานไหว้ขอให้ได้ดังพืษฐาน ฐานเอ๋ย
พืษฐานวานลงขอให้ตรงดังพืษฐาน ฐานเอ๋ย พ่อเอ๋ยหีบพาน ขอให้
พานพบเอ๋ย

- แม่เพลง   พิชฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกไม้
 ลูกคู่   มือหนึ่งถือพาน พานดอกไม้
- แม่เพลง   พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ ขอให้มาช่วยคำจูนลูกได้
 ลูกคู่   พิชฐานวานไหว้ขอให้ได้ดังพิชฐาน ฐานเอย
             พิชฐานวานลงขอให้ตรงดังพิชฐาน ฐานเอย พ่อเอ๋ยหีบพาน ขอให้
             พานพบเอย
- แม่เพลง   พิชฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกไม้
 ลูกคู่   มือหนึ่งถือพาน พานดอกไม้
- แม่เพลง   ให้จอมมารดาที่เลี้ยงลูกมาโตใหญ่ ขอให้มาตกลงร่มเกล้า ลูกจะเข้าชิงชัย
 ลูกคู่   พิชฐานวานไหว้ขอให้ได้ดังพิชฐาน ฐานเอย
             พิชฐานวานลงขอให้ตรงดังพิชฐาน ฐานเอย พ่อเอ๋ยหีบพาน ขอให้
             พานพบเอย
- พ่อเพลง   พิชฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกไม้เอ๋ยฟังพวย
 ลูกคู่   มือหนึ่งถือพาน พานดอกไม้ฟังพวย
- พ่อเพลง   ทำบุญด้วยสิ่งใดหนอจึงจะได้ร่วมหอกับคนสวย
 ลูกคู่   พิชฐานวานไหว้ขอให้ได้ดังพิชฐาน ฐานเอย
             พิชฐานวานลงขอให้ตรงดังพิชฐาน ฐานเอย พ่อเอ๋ยหีบพาน ขอให้
             พานพบเอย
- พ่อเพลง   พิชฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกไม้เอ๋ยยับเยียว
 ลูกคู่   มือหนึ่งถือพาน พานดอกไม้เอ๋ยยับเยียว
- พ่อเพลง   ทำบุญด้วยสิ่งใดหนอจะได้ร่วมหอกับคนใจเดียว
 ลูกคู่   พิชฐานวานไหว้ขอให้ได้ดังพิชฐาน ฐานเอย
             พิชฐานวานลงขอให้ตรงดังพิชฐาน ฐานเอย พ่อเอ๋ยหีบพาน ขอให้
             พานพบเอย
- แม่เพลง   พิชฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกไม้ตะขบ
 ลูกคู่   มือหนึ่งถือพาน พานดอกไม้ตะขบ
- แม่เพลง   ไอ้ที่ดีขอให้ลูกได้ ไอ้ที่ร้าย ๆ ขออย่าให้ลูกพบ
 ลูกคู่   พิชฐานวานไหว้ขอให้ได้ดังพิชฐาน ฐานเอย

พฤษฐานวานลงขอให้ตรงดั่งพฤษฐาน ฐานเอย พ่อเอี้ยหขิบพาน ขอให้
พานพบเอย

แม่เพลง พฤษฐานเอย มือหนึ่งถือพาน พานดอกผักตบ

ลูกคู่ มือหนึ่งถือพาน พานดอกผักตบ

แม่เพลง ไอ้ที่ดีขอให้ลูกได้ แต่ว่าไอ้ที่เข็ญใจ ขออย่าได้พบ

ลูกคู่ พฤษฐานวานไหว้ขอให้ได้ดั่งพฤษฐาน ฐานเอย

พฤษฐานวานลงขอให้ตรงดั่งพฤษฐาน ฐานเอย พ่อเอี้ยหขิบพาน ขอให้
พานพบเอย

เพลงข้าเจ้ามะโลม

ถอดเทปมาจากแถบบันทึกเสียง ในการบันทึกการแสดงเพลงพื้นบ้านนครสวรรค์

รายการที่ 127 บันทึกเมื่อ 25 ธันวาคม พ.ศ 2524

ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาสะพานผ่านฟ้า

พ่อเพลง ข้าเจ้ามะโลมเอย หน้าเสมือนข้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบพะอม

ลูกคู่ (ข,ญ) เสมือนเอย เหมือนข้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบชะอม

พ่อเพลง ขอให้จุมูกของพี่ถูกแก้ม สองมือไปแนมเอาไว้ที่ นม

ลูกคู่ โอละเหโอละชา ข้าเจ้าโลม มาโลมเอย โลมเอยโลมข้า
ขอเกี่ยว เกี่ยวเข้ามา เป็นเมียของข้าหมดเอย

แม่เพลง ข้าเจ้ามะโลมเอย หน้าเสมือนข้างจะเข้ามาโลมสะไบนางแย้ม

ลูกคู่ เสมือนเอย เหมือนข้างจะเข้ามาโลมสะไบนางแย้ม

แม่เพลง แกจะโลมเสียให้ตาย มันก็ไม่ได้เข้ามาจูบจูบแก้ม

ลูกคู่ ข้าเจ้ามะโลมเอยโลมข้า ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเอ้ย โลมเอ้ย โลมเจ้า
หน้าเสียเป็นเมียเขาค่า เขาใช้ให้มาโลมเอย

พ่อเพลง ข้าเจ้ามะโลมเอย หน้าเสมือนข้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบสะลอด

ลูกคู่ เสมือนเอย เหมือนข้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบสะลอด

พ่อเพลง ฉันมานี้กรัก ฉันอยากจะใกล้ ฉันอยากจะได้เข้ากนกนออก

ลูกคู่ โอละเหโอละชา ข้าเจ้าโลม มาโลมเอย โลมเอยโลมข้า
ขอเกี่ยว เกี่ยวเข้ามา เขาใช้ให้มาโลมเอย

- แม่เพลง   ซ้ำเจ้ามะโลมเอย   หน้าเสมือนข้างจะเข้ามาโลมใบสะลอด
 ลูกคู่   เสมือนเอย   เหมือนข้างจะเข้ามาโลมใบสะลอด
- แม่เพลง   ถึงจะได้ไปก็เคนเขาเขี่ย   ถึงจะได้เมียก็เคนเขาถอด
 ลูกคู่   ซ้ำเจ้ามะโลมเอยโลมข้า   ซ้ำเจ้าโลม   เจ้าโลมเอ้ย   โลมเอ้ย   โลมเจ้า
 หน้าเสียบเป็นเมียเขาค่า   เขาใช้ให้มาโลมเอย
- พ่อเพลง   ซ้ำเจ้ามะโลมเอย   หน้าเสมือนข้างจะเข้ามาโลมใบตาล
 ลูกคู่   เสมือนเอย   เหมือนข้างจะเข้ามาโลมใบตาล
- พ่อเพลง   ไปผูกสมัครพี่ที่รักพี่ที่ใคร   พี่ก็อยากจะได้แต่แม่คนนมนยาน
 ลูกคู่   โอละเหโอละซา   ซ้ำเจ้าโลม   มาโลมเอย   โลมเอยโลมข้า
 ขอเกี่ยว   เกี่ยวเข้ามา   เป็นเมียของข้าหมดเอย
- แม่เพลง   ซ้ำเจ้ามะโลมเอย   หน้าเสมือนข้างจะเข้ามาโลมใบไม้
 ลูกคู่   เสมือนเอย   เหมือนข้างจะเข้ามาโลมใบไม้
- แม่เพลง   อินมสองเต้าเป็นเมียเขาแล้ว   อินมสองแถจะเอาไหม
 ลูกคู่   ซ้ำเจ้ามะโลมเอยโลมข้า   ซ้ำเจ้าโลม   เจ้าโลมเอ้ย   โลมเอ้ย   โลมเจ้า
 หน้าเสียบเป็นเมียเขาค่า   เขาใช้ให้มาโลมเอย
- พ่อเพลง   ซ้ำเจ้ามะโลมเอย   หน้าเสมือนข้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบสะลอด
 ลูกคู่   เสมือนเอย   เหมือนข้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบสะลอด
- พ่อเพลง   มาเจอแม่คุณพี่ที่รักพี่ที่ใคร   พี่ก็อยากจะได้เข้าไปนอนกอด
 ลูกคู่   โอละเหโอละซา   ซ้ำเจ้าโลม   มาโลมเอย   โลมเอยโลมข้า
 ขอเกี่ยว   เกี่ยวเข้ามา   เขาใช้ให้มาโลมเอย
- แม่เพลง   ซ้ำเจ้ามะโลมเอย   หน้าเสมือนข้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบสะลอด
 ลูกคู่   เสมือนเอย   เหมือนข้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบสะลอด
- แม่เพลง   ถึงจะได้ใครก็เคนเขาเขี่ย   ถึงจะได้เมียก็เคนเขาถอด
 ลูกคู่   ซ้ำเจ้ามะโลมเอยโลมข้า   ซ้ำเจ้าโลม   เจ้าโลมเอ้ย   โลมเอ้ย   โลมเจ้า
 หน้าเสียบเป็นเมียเขาค่า   เขาใช้ให้มาโลมเอย
- พ่อเพลง   ซ้ำเจ้ามะโลมเอย   หน้าเสมือนข้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบแจง
 ลูกคู่   เสมือนเอย   เหมือนข้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบแจง
- พ่อเพลง   ผูกมิตรพี่ที่รักพี่ที่ใคร   พี่ก็อยากจะได้แต่แม่ปากแดง ๆ
 ลูกคู่   โอละเหโอละซา   ซ้ำเจ้าโลม   มาโลมเอย   โลมเอยโลมข้า

	ขอฮัวเป็นผัวเขาค่า	ข้าเจ้า โลมเอย
แม่เพลง	ข้าเจ้ามะ โลมเอย	หน้าเสมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบไม้
	ลูกคู่ เสมือนเอย	เหมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบไม้
แม่เพลง	ให้คืนบีด บิดเอาหัวฟัดแล้วนี้	จะขอเสียดชะทิกี่ไม่ให้
	ลูกคู่ ข้าเจ้ามะ โลมเอย โลมข้า	ข้าเจ้า โลม เจ้า โลมเอ้ย โลมเอ้ย โลมเจ้า
	ทำหน้าที่แห่งเป็นเมียเขาค่า	เขาใช้ให้มา โลมเอย
พ่อเพลง	ข้าเจ้ามะ โลมเอย	หน้าเสมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบไม้
	ลูกคู่ เสมือนเอย	เหมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบไม้
แม่เพลง	ข้าเจ้ามะ โลมเอย	หน้าเสมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบตาล
	ลูกคู่ เสมือนเอย	เหมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบตาล
แม่เพลง	ฉันมีเกลือบีปลาร้าจะใส่กะลาไปให้ทาน	
	ลูกคู่ ข้าเจ้ามะ โลมเอย โลมข้า	ข้าเจ้า โลม เจ้า โลมเอ้ย โลมเอ้ย โลมเจ้า
	หน้าเสียดเหมือนเมียเขาค่า	เขาใช้ให้มา โลมเอย
พ่อเพลง	ข้าเจ้ามะ โลมเอย	หน้าเสมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบตาล
	ลูกคู่ เสมือนเอย	เหมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบตาล
พ่อเพลง	ถึงจะไม่ได้จับนมเฟรีด	ก็ให้ได้เซ็ดนมชาน
	ลูกคู่ โอละเห่ โอละชา	ข้าเจ้า โลม มา โลมเอย โลมเอย โลมข้า
	ก็รักนี้พี่ถึงมา	ข้าเจ้า โลมเอย
แม่เพลง	ข้าเจ้ามะ โลมเอย	หน้าเสมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบตาล
	ลูกคู่ เสมือนเอย	เหมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบตาล
แม่เพลง	ถึงแก่จะ โลมฉันเสียดให้ตาย	แก่ก็ไม่ได้เข้ามาทับเข้ามาเทิน
	ลูกคู่ ข้าเจ้ามะ โลมเอย โลมข้า	ข้าเจ้า โลม เจ้า โลมเอ้ย โลมเอ้ย โลมเจ้า
	ไอ้หน้าตัวกโสดกน้ำยา	เขาใช้ให้มา โลมเอย
พ่อเพลง	ข้าเจ้ามะ โลมเอย	หน้าเสมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าดอกคูณ
	ลูกคู่ เสมือนเอย	เหมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบตาล
พ่อเพลง	ทำบุญด้วยสิ่งใดหนอ	ถึงจะได้ร่วมที่เขามีบุญนูน
	ลูกคู่ โอละเห่ โอละชา	ข้าเจ้า โลม มา โลมเอย โลมเอย โลมข้า
	ขอเกี่ยว เกี่ยวเข้ามา	เป็นเมียของข้าหมดเลย
แม่เพลง	ข้าเจ้ามะ โลมเอย	หน้าเสมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบจันทร์

	ลูกคู่	เสมือนเอย	เหมือนช้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบจันทร์
แม่เพลง		ถึงแกจะโลมมันเสียให้ตาย	แกก็ไม่ได้จับพินนูนนูน
	ลูกคู่	ข้าเจ้ามะโลมเอยโลมข้า	ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเอ้ย โลมเอ้ย โลมเจ้า
		หน้าเสียเป็นเมียเขาค่า	เขาใช้ให้มาโลมเอย
พ่อเพลง		ข้าเจ้ามะโลมเอย	หน้าเสมือนช้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบจันทร์
	ลูกคู่	เสมือนเอย	เหมือนช้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบจันทร์
พ่อเพลง		ที่แรกที่เวียนตามมาอน	พี่อยากได้นมขาน ๆ
	ลูกคู่	โละเห่โละชา	ข้าเจ้าโลม มาโลมเอย โลมเอยโลมข้า
		ขอเกี่ยว เกี่ยวเข้ามา	เป็นเมียของข้าหมดเลย
แม่เพลง		ข้าเจ้ามะโลมเอย	หน้าเสมือนช้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบจันทร์
	ลูกคู่	เสมือนเอย	เหมือนช้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบจันทร์
แม่เพลง		ถึงแกจะโลมดอกเทียนไปเสียให้ตาย	แล้วก็ได้ไม่ผลอก แม่เทียนนมขาน
	ลูกคู่	ข้าเจ้ามะโลมเอยโลมข้า	ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเอ้ย โลมเอ้ย โลมเจ้า
		หน้าตักใช้ตักน้ำยา	เขาใช้ให้มาโลมเอย
พ่อเพลง		ข้าเจ้ามะโลมเอย	หน้าเสมือนช้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบจันทร์
	ลูกคู่	เสมือนเอย	เหมือนช้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบจันทร์
พ่อเพลง		ไอ้แม่แก้มหอม ๆ ถิ่นหอมให้ชี้	จะค่าซักทีก็ช่างหัวมัน
	ลูกคู่	โละเห่โละชา	ข้าเจ้าโลม มาโลมเอย โลมเอยโลมข้า
		ขอเกี่ยว เกี่ยวเข้ามา	เขาใช้ให้มาโลมเอย
แม่เพลง		ข้าเจ้ามะโลมเอย	หน้าเสมือนช้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบไม้
		เสมือนเอย	เหมือนช้างจะเข้ามาโลมเจ้าใบไม้
แม่เพลง		ไม่เชื่อมาคมที่ได้พะนั้น	มันหอมปานลูกจันทร์จะวาย
	ลูกคู่	ข้าเจ้ามะโลมเอยโลมข้า	ข้าเจ้าโลม เจ้าโลมเอ้ย โลมเอ้ย โลมเจ้า
		หน้าเสียเป็นเมียเขาค่า	เขาใช้ให้มาโลมเอย
พ่อเพลง		ข้าเจ้ามะโลมเอย	หน้าเสมือนช้างจะเข้ามา โลมเจ้าดอกไม้
	ลูกคู่	เสมือนเอย	เหมือนช้างจะเข้ามาโลมเจ้าดอกไม้
พ่อเพลง		นี่มันเป็นของคมมันไม่โชงของคั้น	จะให้ยื่นหน้าด้านเข้าไปได้อย่างไร
	ลูกคู่	โละเห่โละชา	ข้าเจ้าโลม มาโลมเอย โลมเอยโลมข้า
		ขอเหนียวเกี่ยวเข้ามา	เป็นเมียของข้าหมดเลย

แม่เพลง	ข้าเจ้ามะ โลมเอย	หน้าเสมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบไม้
	ลูกคู่ เสมือนเอย	เหมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบไม้
แม่เพลง	จะดูคิ้วของพี่ 2 คิ้ว	มันไม่ผิดสองทิวข้างใน
	มันจะยิ้มจะแยมมันจะแพรมมาหน่อย	ไม่ผิดปลายจะงอยแพรมใน
	ลูกคู่ ข้าเจ้ามะ โลมเอย โลมข้า ข้าเจ้า โลม	เจ้า โลมเอ้ย โลมเอ้ย โลมเจ้า
	ขอเหนี่ยวเกี่ยวเข้ามา	เป็นผิวของข้าหมดเลย
พ่อเพลง	ข้าเจ้ามะ โลมเอย	หน้าเสมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าดอกไม้
	ลูกคู่ เสมือนเอย	เหมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าดอกไม้
พ่อเพลง	หัวที่แม่หม้ายของน้องศีกว่า	จะคิดถึงดูยากันได้เมื่อไร
	ลูกคู่ โอละเห โอละธา ข้าเจ้า โลม	มา โลมเอย โลมเอย โลมข้า
	ขอเหนี่ยวเกี่ยวเข้ามา	เป็นเมียของข้าหมดเลย
แม่เพลง	ข้าเจ้ามะ โลมเอย	หน้าเสมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบไม้
	ลูกคู่ เสมือนเอย	เหมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบไม้
แม่เพลง	ลูกชายใครหนอ	ปากคอช่างคม พูดจาช่างอมเม็ดใน
	ลูกคู่ ข้าเจ้ามะ โลมเอย โลมข้า ข้าเจ้า โลม	เจ้า โลมเอ้ย โลมเอ้ย โลมเจ้า
	หน้าเสียวเป็นเมียเค้าดำ	เค้าใช้ให้มาดมเอย
พ่อเพลง	ข้าเจ้ามะ โลมเอย	หน้าเสมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบไม้
	ลูกคู่ เสมือนเอย	เหมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบไม้
พ่อเพลง	นี่มันเป็นของดมมันไม่ใช่ของฉัน	จะให้ยื่นหน้าด้านเข้าไปดมได้อย่างไร
	ลูกคู่ โอละเห โอละธา ข้าเจ้า โลม	มา โลมเอย โลมเอย โลมข้า
	ขอเหนี่ยวเกี่ยวเข้ามา	เป็นเมียของข้าหมดเลย
แม่เพลง	ข้าเจ้ามะ โลมเอย	หน้าเสมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบไม้
	ลูกคู่ เสมือนเอย	เหมือนข้างจะเข้ามา โลมเจ้าใบไม้
แม่เพลง	จะเอา 2 กลับไปหนีบขมับ	นอแรดไม่ดับก็น่าให้
	ลูกคู่ ข้าเจ้ามะ โลมเอย โลมข้า ข้าเจ้า โลม	เจ้า โลมเอ้ย โลมเอ้ย โลมเจ้า
	หน้าเสียวเป็นเมียเค้าดำ	เค้าใช้ให้มาดมเอย

เพลงระบำบ้านไร่

ผู้ขับร้อง	นางพุด	ภู่อำรุง	นายคำ	คงหอม
	นางวันเพ็ญ	วัดตุม	นายธรรม	หมิ่นทอง
	นางละมัย	แสนสุข	นายสาย	ไต้ทองคำ
	นางไปล์	ไต้ทองคำ	นายเกิด	จันทร์ยิ้ม
	นางศรีนวล	ยอดนิล	นายประสาน	ทับทิมศรี
	นางถนอม	จันทร์ยิ้ม	นายเสนาะ	คงหอม

15 กันยายน พ.ศ. 2537

พ่อเพลง   ระบุว่าไหนเล่าเอ๋ย   ระบุว่าชาวบ้านไร่
ลูกคู่   (ช) เป็กชา (ช,ญ) ระบุว่าไหนเล่าเอ๋ย ระบุว่าชาวบ้านไร่

พ่อเพลง   วันนี้วันดี พญาศรี พญาวัน   ก็มาเจอกันทั้งหญิงชาย
จึงประสงค์ที่ตรง   น้องสาวสนใจก็เอาไม่ว่าของอะไร
น้องรักน้องแก้วไขขยายโครงกลอน   ไม่มีสิทธิ์จะได้ลอยไป
ลูกคู่   (ช ญ) ชื่นใจของน้องนี้เอ๋ย อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๋ยชาวบ้านไร่

แม่เพลง   ระบุว่าไหนเล่าเอ๋ย   ระบุว่าชาวบ้านไร่
ลูกคู่   (ช) เป็กชา (ช,ญ) ระบุว่าไหนเล่าเอ๋ย ระบุว่าชาวบ้านไร่

แม่เพลง   ได้ยินเสียงชายเขามาชวน   จะไปตอบสำนวนคำชาย
ลูกคู่   (ช ญ) ชื่นใจของน้องนี้เอ๋ย อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๋ยชาวบ้านไร่

แม่เพลง   จะไปตอบสำนวนคำชาย   จะเป็นใครหนอพองามจะเรียกหาน้องไปทำอะไร
ออกไปดูแต่ไม่รู้แน่   ว่าสีคำดอกแกลูกใคร
ลูกคู่   (ช ญ) ชื่นใจของน้องนี้เอ๋ย อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๋ยชาวบ้านไร่

พ่อเพลง   แจ้ว ๆ เสียงสำเนียงก็ผู้หญิง   แสนเนาะเพราะพริ้งเสียงก็หวานจับใจ
เสียงแหบโหยหวนไฉ่ว่าควรเมื่อดคน   ใจก็ตกไป 2 ลอน   ไม่รู้ว่าหายชะเมื่อไหร่
ลูกคู่   (ช ญ) ชื่นใจของน้องนี้เอ๋ย อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๋ยชาวบ้านไร่

แม่เพลง   ได้ยินแจ้ว ๆ ว่ามาแต่เสียง   ยังจำสำเนียงไม่ได้
จะเป็นเสียงคนก็ไม่ชัด   หรือเป็นเสียงสัตว์อะไร
ฉันจะโผล่ใกล้ ๆ   ไม่รู้ว่าร้ายหรือดี โสภฮากักดูหรือตาย
ลูกคู่   (ช ญ) ชื่นใจของน้องนี้เอ๋ย อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๋ยชาวบ้านไร่

- พ่อเพลง   แจ้ว ๆ ว่าเสียงสำเนียงเธอจำแล้ว โผล่ออกมาแล้วเห็นไวไว
ลูกสาวใครหนอลูกสาวใครหนา กวักมือแล้วให้มาใกล้ ๆ
แลดูนมโตเท่าลูกฟักทอง   เครื่องเล่นคงเท่ากองคี่ควาย
ลูกคู่ (ช ญ) ชื่นใจของน้องนี้เออ อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๊ยชาวบ้านไร
- แม่เพลง   หลักตอเนี้ยวตรงไม่ได้ลงเข้าไว้คา วงแวงเส็นวา ก็ไม่ได้จัดไว้
คงไม่โตเท่าไรหรือกนะพี่จ๋า   ประมาณดูก็คงหน้าพี่ได้
ลูกคู่ (ช ญ) ชื่นใจของน้องนี้เอออะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๊ยชาวบ้านไร
- พ่อเพลง   พี่มาขึ้นคอยน้องตั้งหลายเวลา   เหตุไฉนจึงไม่มาละแม่ชื่นใจ
หรือมัวไปไรไปนาน้องไปหาบสินค้า   เที่ยวได้คอนไปขาย
พี่มาคอยที่ต้นข่อย   ชายคาผู้หญิงมาจะพาดให้ตุ๊ดร้อนเป็นไฟ
ลูกคู่ (ช ญ) ชื่นใจของน้องนี้เออ อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๊ยชาวบ้านไร
- แม่เพลง   ผู้หญิงมาจะพาดให้ตุ๊ดร้อนเป็นไฟ   ทองคำหรือที่มาเรียกจันตคใจ
สำคัญนี้กว่าใครพี่มาเรียกน้องตั้งแต่เข้านั้น   จะรื้อเรื่องราวอะไร
ก็เชิญชิกะ เชิญชิกะ   เชิญขึ้นเคหาข้างใน
- พ่อเพลง   จริงหรือจ๊ะ จริงหรือจ๋า   ที่ชวนขึ้นเคหาขลาลัย
น้องเดินไปที่ข้างหน้า   หวังจะขึ้นไปหานางข้างในจับหัวใจ
มันกระไดผู้หญิงมันไม่ใช่ไม่จริง   มันเป็นแต่ไม้ไผ่
พอขึ้นกระไดพาเอาฉันไม่ดู   เอาหัวแม่ตีนแห่รูกระได
ลูกคู่ (ช ญ) ชื่นใจของน้องนี้เออ อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๊ยชาวบ้านไร
- แม่เพลง   เอาหัวแม่ตีนแห่รูกระได   ไอ้ทองคำเอ๊ย ผู้หญิงมันไม่ใช่ไม่จริง
มันเป็นแต่ไม้ไผ่อย่างทีขึ้นกระได คอยระวังสมองเดี๋ยวจะโดนกระดองแม่เจ้าของกระได
ลูกคู่ (ช ญ) ชื่นใจของน้องนี้เออ อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๊ยชาวบ้านไร
- พ่อเพลง   แต่เมื่อขึ้นกระไดไปจนถึงนอกกระชาน   แล้วขึ้นเห็นไม่รู้จะนั่งตรงไหน
นั่งก็ไม่ลง   มาขึ้นโค้งโค้งอยู่ใกล้ ๆ
เลยนั่งตรงนี้มันก็มีช่อง   ไอ้ลูกกระทะเลดรองไปสองใบ
ลูกคู่ (ช ญ) ชื่นใจของน้องนี้เออ อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาชื่นใจเอ๊ยชาวบ้านไร
- แม่เพลง   แขกมาเรือนน้องไม่เบือนหน้าบาค   หาน้ำหาหมากไว้ให้
หมากจิบพลูใบหาใส่เขียน   ขอหมากจิบพลูเขียนใส่ไป
เหลียวไปแลมาไม่มียาชกกระหน้อย   ก็เลยถอนผมปอยใส่ไป

ลูกคู่ (ช ญ) ขึ้นใจของน้องนี้เออ อะไรก็ไม่เหมือนเลย มาขึ้นใจเอ๊ยชาวบ้านไร

เพลงต้นกำรำเคียว

ผู้ขับร้อง นายธรรม หมีทอง นางพุด ภู่อำรุง
นายดำ คงหอม นางละมัย แสนสุข
นายสาย ไล่ทองคำ นางวันเพ็ญ วัดตุม

14 กันยายน พ.ศ. 2537

1. เพลงมา

พ่อเพลง มากันเถิดนางเออ เอ๊ยละแม่มา มาหรือมาแม่มา
ที่เรียกน้องก็อย่าเนิ่น ที่เชิญน้องก็อย่าช้า
จวนเวไลได้เวลา ให้ลุกขึ้นมาวงเออ
ลูกคู่ (ช,ญ) เอ้อเอี้ยวเออ จวนเวไลได้เวลา ให้ลุกขึ้นมาวงเออ
ลูกคู่ (ช) เออละวะ โหย โหย โหย โหย วิกตาละล่า
แม่เพลง มากันเถิดนายเออ เอ๊ยละพ่อมา มาหรือมาพ่อมา
พ่อผมคคนกกระทา น้องก็มาแล้วเออ
ลูกคู่ (ช,ญ) เอ้อเอี้ยวเออ พ่อผมคคนกกระทา ตัวน้องก็มาแล้วเออ
ลูกคู่ (ช) เออละวะ โหย โหย โหย โหย วิกตาละล่า

2. เพลงเดิน

พ่อเพลง เดินกันเถิดเออ เอ๊ยลาแม่เดิน เดินหรือเดินแม่เดิน
ที่ลุ่มกระไรคุ้มบ่อ ส่วนน้องก็อย่าพ้อตื่นเดิน
จะพานวลน้องไปท้องพะเนิน ชมเล่นให้เพลินใจเออ
ลูกคู่ (ช,ญ) เอ้อเอี้ยวเออ จะพานวลน้องไปท้องพะเนินชมเล่นให้
เพลินใจเออ
ลูกคู่ (ช) เออละวะ โหย โหย โหย โหย วิกตาละล่า
แม่เพลง เดินกันเถิดเออ เอ๊ยละพ่อเดิน เดินหรือเดิน
หนทางก็เนิ่นเป็นเนินระเถิน ต่างคนต่างเดินไปเออ
ลูกคู่ (ช,ญ) เอ้อเอี้ยวเออ หนทางก็เนิ่นเป็นเนินระเถิน
ต่างคนต่างเดินไปเออ
ลูกคู่ (ช) เออละวะ โหย โหย โหย โหย วิกตาละล่า

ประสบพบพานมันหน้าจัดจริงหนอ ลูกแม่คุณมันจะหล่อ (ฮา ไซ้) เขียวนี้กระไร
ช่วยนัดช่วยหนานาน ๆ เรามาเจอกันผู้สมัครเรารักมัน(ฮา ไซ้) ไซ้ใหม่
จะมีนัย เข้าไปถามเลยตอบ เจ้าตัวพียงเข้าเป็นข้อ(ฮา ไซ้)สงสัย
แม่คุณทูลหัว นื่องมีผิวแล้วหรือยัง นื่องจงบอกให้พี่บ้าง(ฮา ไซ้)จะเป็นไร
ไอ้แม่คุณแม่ขา ไอ้ไม่น่าเป็นไร แม่คนสวยเหมือนนายเพลงเอย

ลูกคู่ (ข,ญ) เอ๊ย เอ๊ย เจ้า เอ๊ย เพลงเอ๊ย
ไอ้แม่คุณแม่ขาไอ้แม่ขาใจ (ซ้ำ)
แม่คนสวยเหมือนนายเพลงเอย

แม่เพลง

ลูกคู่ (ข) โหยย เอ้า โหยย โหยย
เอ่อ เออ เอ็ง เอ๊ย เห็นหน้าพ่อชู้ให้ชื่นใจ (ฮา ไซ้)
ก็พี่มาถึงนื่องยา ตั้งใจจะมาหาอะไร(ฮา ไซ้) เอ๊ยอะไร
ว่านื่องก็เป็นม่าย ยังไม่ทันถึงปี ก็ลูกสาวยังไม่มี (ฮา ไซ้) เอ๊ยเคียงกาย
นื่องเป็นม่ายอย่าเพิ่งหมาย ไม่ได้นอนร่วมมุ้ง (ฮา ไซ้) เอ๊ย ได้ง่าย ๆ
ให้พี่ถอยหลังคืนนะเถอะพ่อชื่นใจ พ่อคนสวยเหมือนนายเพลงเอย

ลูกคู่ (ข,ญ) เอ๊ย เอ๊ย เจ้าเอ๊ยเพลงเอ๊ย จะถอยหลังคืนนะพ่อชื่นใจ
ให้พี่ถอยหลังคืนนะพ่อชื่นใจ พ่อคนสวยเหมือนนายเพลงเอย
ลูกคู่ (ข) โหยย เอ้า โหยย โหยย

พ่อเพลง

จะให้พี่ถอยพี่เดินไม่ถอย วาสนาของพี่น้อง (ฮา ไซ้) เอ๊ยหรืออย่างไร
วาสนา ไม่สนบุญก็ไม่วาสนา ทั้งไม่ซื้อตรง (ฮา ไซ้) เอ๊ยซ้ำไป
เสียแรงที่แบมือขออย่าให้พี่งอมือกลับ พี่ฝากรักจะไม่รับ(ฮา ไซ้) เนาะเจ้าหรือไร
ไอ้แม่คุณแม่ขา ไอ้แม่ขาใจ จงรับรักพี่ชายเถิดเอย

ลูกคู่ (ข,ญ) เอ๊ย เอ๊ย เจ้า เอ๊ย เถิดเอย
ไอ้แม่คุณแม่ขาไอ้แม่ขาใจ (ซ้ำ)
จงรับรักพี่ไว้เถิดเอย

ลูกคู่ (ข) โหยย เอ้า โหยย โหยย

แม่เพลง

เอ่อ เออ เอ็ง เอ๊ย เห็นหน้าพ่อชู้ให้ชื่นใจ (ฮา ไซ้)
พี่จะมาประสงค์ก็ตรงนื่องสาว พี่จูงใจจะมาเอา (ฮา ไซ้) อะไร
นื่องจะมารับหน้าเธอก็ให้เสมอหน้าต่าง จะไม่ให้เสียทีมา (ฮา ไซ้) เอ๊ยทีไป
นื่องจะเขียบฟูกน้อย ถอยหมอน จะสุ่มไฟไว้ให้นอน ที่หน้ากระได

- ไอ้พ่อทองดำเต็มใจ จะไม่ให้เสียใจ พ่อหน้าเป็นนาย เพลงเอย
- ลูกคู่ (ข,ญ) เอ้ย เอ้อ เจ้า เอ้ย เพลงเอย
จะถอยหลังคืนก็นับว่าชื่นใจ (ซ้ำ)
คนสวยเหมือนนายเพลงเอย
- พ่อเพลง ลูกคู่ (ข) โหยย เอ้า โหยย โหยย
เอ้อ เออ เอ็ง เอ้ย หน้าเจ้านะก็นิม และกัละมัย (ฮา ไอ้)
พี่มารุระแหละแม่คุณเอ้ยตรงนี้ พี่ไม่เลยไปที่ (ฮา ไอ้) เอ้ย ตรงไหน
มารุระตรงนี้แหละพี่ก็เบะฝ่ามือ อยู่ที่ใต้สะดือ (ฮา ไอ้) บอกตัวเองว่าไม่อาย
ที่ลุ่มมันเป็น โลกที่โหนกนั้นเป็นหญ้า และที่หอดอนนั้นใต้ผ้า (ฮา ไอ้) เอ้ย นั่นอย่างไร
แม่ทองงามจำนองอย่ารำไร แม่คนสวยเป็นนายเพลงเอย
- ลูกคู่ (ข,ญ) เอ้ย เอ้อ เจ้า เอ้ย เพลงเอย
ไอ้แม่ทองงามจำนองอย่ารำไร (ซ้ำ)
แม่คนสวยเป็นนายเพลงเอย
- แม่เพลง ลูกคู่ (ข) โหยย เอ้า โหยย โหยย
เอ้อ เออ เอ็ง เอ้ย หน้าเจ้าไอ้พ่ออิมก็ละมัย (ฮา ไอ้)
เสนาะน้อย ๆ ได้ฟังถ้อยสุนทร ได้ยินเสียงชายมาวอน (ฮา ไอ้)
เอ้ยชื่นใจ มาว่าหวานจนจะวาย (ฮา ไอ้) เอ้ยจะวายเมื่อลูกหว่า
กำลังเทคร้ว หรือนกกากำลังไปมั่วอยู่ที่ไหน (ฮา ไอ้)
ก็ให้พี่ถอยหลังคืนเถอะพ่อชื่นใจ ว่าหวานเค้าวายแล้วเอย
- ลูกคู่ (ข,ญ) เอ้ย เอ้อ เจ้า เอ้ย เพลงเอ้ย
จะให้เจ้าถอยหลังคืนเถิดนะพ่อชื่นใจว่าหวานเขาวายแล้วเอย
- ลูกคู่ (ข) โหยย เอ้า โหยย โหยย
- พ่อเพลง ลูกคู่ (ข,ญ) เอ้ย เอ้อ เจ้า เอ้ย เนียมเอ้ย
เอ้อ เออ เอ็ง เอ้ย เห็นหน้าแม่ชู้ให้ชื่นใจ
เปรียบเหมือนนกกาเหว่าที่บินผวา พอดีมาเจอลูกหว่าที่จวนจะวาย
ก็ถึงลูกหว่าจะวาย นกกาเหว่าได้มาวอน ขอให้ได้นอน (ฮา ไอ้) เอ้ยอาศัย
ขอแม่ทองบุญหนักขอให้รับรักชาย แม่แก้มหอมเหมือนใบเนียมเอย
- ลูกคู่ (ข,ญ) เอ้ย เอ้อ เจ้า เอ้ย เนียมเอ้ย
แม่ทองบุญหนักรับรักไป ไอ้แม่ทองบุญหนัก
ให้รับรักชาย ขอให้ได้นิยมเอย

- ลูกคู่ (ช) โหยย เอ้า โหยย โหยย
 แม่เพลง เอ่อ เออ เอ็ง เอ๊ย หน้าเจ้าหางตาไว (ฮา ไซ้)
 พี่มาถึงจะมาฟังพระพักต์ สาวน้อยกยงหนัก (ฮา ไซ้) นำใจ
 ให้พี่ถอยสทักกลับสถาน ให้พี่กลับไปเสียบ้าน (ฮา ไซ้) พี่ชาย
 ให้พี่โหนตะคอก ลากตะคุย ให้กลับไปเล่นอิทุย แม่ควาย (ฮา ไซ้)
 ให้พี่ถอยหลังคืนกลับไปขึ้นหลังควาย หมดทั้งลูกคู่ทั้งพ่อนายเพลงเอย
- ลูกคู่ (ช,ญ) เอ๊ย เอ้อ เจ้า เอ๊ย เนียมเอ๊ย
 ให้พี่ถอยหลังคืนขึ้น ไปขึ้นหลังควาย (จ้า)
 หมดทั้งลูกคู่ทั้งลูกคู่ทั้งพ่อนายเพลงเอย
- ลูกคู่ (ช) โหยย เอ้า โหยย โหยย
 พ่อเพลง เอ่อ เออ เอ็ง เอ๊ย เห็นหน้าเจ้าแม่ชู้ให้ชื่นใจ (ฮา ไซ้)
 เปรียบเหมือนเรือน้อยล่อนเร่อยู่ในกลางทะเล ไม่รู้จะหันก็จะเห (ฮา ไซ้) ยังหาฝั่งไม่ได้
 เกิดลมพัดพายุปิดทางเสื่อ (ฮา ไซ้) มันก็หล่นจมหาย
 เหลือแต่เสากระโดง จะหาด้ายโยงได้ยาก
 จวนเจียนจะอับปาง (ฮา ไซ้) ขอให้พี่พันภัย
 ถ้ามาดเม้นช่วยได้ ผู้ที่รอดตายไปถึงฝั่ง
 พี่จะเอาชีวิ มาฝากน้องเข้าไว้ (ฮา ไซ้)
 ไอ้แม่ทองบุญหนักให้รัยรักชาย แม่หน้านวลเหมือนนางเพลงเอย
- ลูกคู่ (ช,ญ) เอ๊ย เอ้อ เจ้า เอ๊ย เพลงเอ๊ย
 ไอ้แม่ทองบุญหนักให้รัยรักชาย (จ้า)
 ให้หน้านวลเหมือนนายเพลงเอย
- ลูกคู่ (ช) โหยย เอ้า โหยย โหยย
 พ่อเพลง เอ่อ เออ เอ็ง เอ๊ย หน้าเจ้าหางตาไว (ฮา ไซ้)
 บอกให้พี่ถอยที่ก็ไม่ถอย ถึงหัวจะขาด หัวจะห้อย (ฮา ไซ้) ไม่ไป
 ลูกแดง หน่อตัด ฟีนันเป็น (ฮา ไซ้) ไม่ไป
 ไม่ได้เลือดกระคอนติดสรแดง เป็นไม่กลับคืนแหล่ง (ฮา ไซ้) พระนารายณ์
 ไอ้แม่คุณแม่ขา ไอ้แม่ยาใจ แม่คนสวยเป็นนายเพลงเอย
- ลูกคู่ (ช,ญ) เอ๊ย เอ้อ เจ้า เอ๊ย เพลงเอ๊ย
 ไอ้แม่คุณ แม่ขา ไอ้แม่ยาใจ (จ้า)

แม่คนสวยเหมือนนายเพลงเอย

ลูกคู่ (ช) โหย เอ้า โหย โหย

พ่อเพลง
เอ่อ เออ เอ็ง เอ้ย หน้ายิ้มก็ละม้าย (ฮา ไอ้)
บอกให้ถอยทำไมไม่ถอย ถึงคอกจะขาดหัวห้อย (ฮา ไอ้) เอ้ยรู้ไหม
จะบอกให้ถอยจะมารันทด จะอยู่ให้เขารคน้ำลาย (ฮา ไอ้)
จะอยู่ให้เค้าดำไอ้หน้าด้าน ให้กลับไปบ้านเสียว ไว ไว (ฮา ไอ้)
ให้ที่ถอยทัพกลับ ไปไม่ได้คมข้างในนางเอย

ลูกคู่ (ช,ญ) เอ้ย เอ้อ เจ้า เอ้ย จริงเอ้ย
ให้ที่ถอยหลังคืนให้ที่ชื่นใจ
ให้ที่ถอยหลังคืนแล้วก็ชื่นใจ ไม่ได้คมข้างในนางเอย

ลูกคู่ (ช) โหย เอ้า โหย โหย

พ่อเพลง
เอ่อ เออ เอ็ง เอ้ย
ให้ที่ถอยพี่ไม่ถอย ถึงหัวขาดหัวห้อย
ถึงน้ำลายจะลดจนหัวขาว พี่ก็จะกอดเอาเอาจนได้ (ฮาไอ)
น้องจะขับพี่ไม่ไป น้องจะไล่พี่ก็ไม่ถอย
จะเข้ากันร้อง ก้อย(ฮาไอ) อย่งไก่อ ถึงน้องจะขับพี่ไม่ไป
น้องจะไล่พี่ไม่บิน จะเข้ากันหากิน (ฮาไอ) จนได้
แต่ถึงน้องจะขับพี่ไม่ไป น้องจะไล่พี่ไม่หนี
จะตายพลอยเป็นผี (ฮาไอ) พี่ป็นไม่ไป
เข้าไม่กลัวน้องโกรธ ถึงกับกระโดดเข้าไปอ้อม (ฮาไอ)
ถึงปากจะหลุด ตูดขุดเป็นปลิง เป็นตายพี่ก็ไม่ทิ้ง (ฮาไอ)
ไอ้แม่คุณแม่ขาไอ้แม่หน้าเป็นโย แม่คนสวยเหมือนนายเพลงเอย

ลูกคู่ (ช,ญ) เอ้ย เอ้อ เจ้า เอ้ย เพลงเอ้ย
ไอ้แม่คุณแม่ขาไอ้แม่ขาใจ (ซ้ำ)
แม่คนสวยเหมือนนายเพลงเอย

ลูกคู่ (ช) โหย เอ้า โหย โหย

แม่เพลง
เอ่อ เออ เอ็ง เอ้ย ไอ้พ่อคิวเอ้ยไปถ้ (ฮาไอ)
แล้วแกจะมาเข้ากัน ทองคำเอ้ย ตามเกี่ยว (ฮาไอ) เอ้ยดูตาซ้ายก็จะไม่เหลียว

พ่อเพลง ลูกคู่ (ช) โหยย เอ้า โหยย โหยย
 ให้พี่ลอย แล้วจับมือไม่ทัน กลับขึ้นไปยังบ้าน (ฮา ไซ้) เอ๊ย พี่ชาย
 ทำไมก้มหัวแล้วก้มลงไปดำ ๆ นอแรดมันจะดำ (ฮา ไซ้) เอ๊ย ใครตาย
 บุรีเขาก็ขานโบราณเขาก็ว่า มันเป็น ทามาตา ของฉันยังได้จำ (ฮา ไซ้)
 เห็นแต่ไอ้จ้อเข้าไต่ไปแทงไม้ เห็นแต่คนมันแหลมตำใคร
 ไอ้แม่คุณแม่ขาต้องวางท่าเข้าไว้ แม่คนสวยเหมือนนายเพลงเอย

ลูกคู่ (ช,ญ) เอ๊ย เอ้อ เจ้า เอ๊ย เพลงเอ๊ย
 ไอ้แม่คุณแม่ขาไอ้แม่ยาใจ (ซ้ำ)
 คนสวยเหมือนนายเพลงเอย

แม่เพลง ลูกคู่ (ช) โหยย เอ้า โหยย โหยย
 เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย ไอ้พ่อคิ้วเอ๊ยไปปล่ (ฮา ไซ้)
 นื่องเป็นหญิง มันก็จริงอยู่ ก็จะต้องขอสู้ (ฮา ไซ้) ผู้ชาย
 แต่พอแกเข้ามามันทำท่า ถีบผิง แต่ไม่ถูกก็มึง (ฮา ไซ้) คงนอนหงาย
 แกก็ล้ม ข้าก็ล้ม แล้วปากแกก็อมเม็ดไว้ (ฮา ไซ้)
 จะถอยทัพไปเสียไวไว พ่อหน้าवलเหมือนนายเพลงเอย

ลูกคู่ (ช,ญ) เอ๊ย เอ้อ เจ้า เอ๊ย นางเอ๊ย
 ให้พี่ลอยหลังคืนให้พี่กลับไป (ซ้ำ)
 พ่อหน้าवलเหมือนนายเพลงเอย

ลูกคู่ (ช) โหยย เอ้า โหยย โหยย

เพลงโขลกแป้ง

ผู้ขับร้อง	นายคำ	คงหอม	นางพุด	ภู่อำรุง
	นายธรรม	หมีทอง	นางละมัย	แสนสุข
	นายสาย	ไร่ทองคำ	นางวันเพ็ญ	วัดตุ้ม

15 กันยายน พ.ศ. 2537

พ่อเพลง เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย ไอ้แม่คิ้วเอ๊ยไปปล่

ลูกคู่ 1 (ช) เชื้อะ เอ้า เชื้อะ เชื้อะ

พ่อเพลง

พี่มาวันนี้ละ โชคดีหนักหนา พี่ได้มาพบน้องยา (ลูกคู่ 1)
 ได้ยินเสียงแจ๊วๆ เอ๊ยละแว่วเสียงลิ้น พี่ก็จำสำเนียง (ลูกคู่ 1) เอ๊ยไม่ได้
 จะเป็นสาวที่ไหนก็ชอบใจหวานฉ่ำ ก็เล่นเอาเมื่อดีดะกล้า (ลูกคู่ 1) ของพี่หุดหาย
 ไม่ทันเห็นหน้านาง ได้ยินแต่เสียงวาจาก็เล่นจนลืมหายา (ลูกคู่ 1) ลืมข่าลืมยา
 ถ้าได้เห็นหน้าหล่อน ก็คงจะลืมเขียนได้จับสองปมเล่น (ลูกคู่ 1) ลืมนาลืมไร่
 ถ้าได้ชี้ดีหมีคองลืมพ่อลืมแม่ ก็เสียงหวานปานแกร (ลูกคู่ 1) คงจะมาจากบ้านไกล
 โอ้ แม่ทองงามขำน้องอย่ารำไร ให้รักพี่ไว้เถิดเอ๋ย

ลูกคู่ 2 (ข,ญ) เอ๊ยรักพี่ไว้เถิดเอ๋ย โอ้แม่ทองงามขำน้องอย่ารำไร ให้รักพี่ไว้เถิดเอ๋ย

ลูกคู่ 3 (ช) โ้ย้ เอ้า โย้ย โย้ย

แม่เพลง

เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย โอ้อพ่อคิ้วเอ๊ยไปล์ (ลูกคู่ 1)
 พี่จะมาฝากรัก นึกเข้าไว้เป็นผัว แม่สาวน้อยรู้ตัว (ลูกคู่ 1)
 น้องไม่ด้านลูกผัว น้องไม่อยากจะมิ จะอยู่ไปอย่างนี้ (ลูกคู่ 1) มันสบาย
 จะอยู่เป็นสาวให้หน้าขาวอย่างตาลเณาะ น้องมีผัวน้องพาหะ (ลูกคู่ 1) เมื่อไร
 ถ้าแม่นมีผัวเหมือนพาดัวขึ้นสวรรค์ จะมีแม่มั่นให้ทุกชั้นกระได

ลูกคู่ 2 (ข,ญ) ให้มั่นทุกชั้นกระไดเอ๋ย

ถ้าแม่นมีผัวเหมือนพาดัวขึ้นสวรรค์ จะมีแม่มั่นให้ทุกชั้นกระได

ลูกคู่ 3 (ช) โย้ย เอ้า โย้ย โย้ย

พ่อเพลง เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย นะโอ้แม่คุณชื่นใจ (ลูกคู่ 1)
 น้องอยากไปสวรรค์ให้มาด้วยกันเดี๋ยวนี้ หนทางสวรรค์ละพี่จะชี้ (ลูกคู่ 1) เอ๊ย ให้ไป
 ทางสวรรค์ให้นอนฝันให้นอนแบะ ให้นอนทับนอนแตะ (ลูกคู่ 1) เหมือนตะเข้บนอนตาย
 ถ้าพี่ยกกันสายให้ น้องก็ยกกันรำ ก็ต่างคนต่างทำ (ลูกคู่ 1) เดียวก็รู้ได้
 เดียวจะได้จะเสียด ชักละเหยลิ้นห้อย ถ้าแม่นจะยกอีกสักหน่อย (ลูกคู่ 1)
 ก็เห็นสวรรค์ไร โอ้แม่ทองงามขำน้องอย่ารำไร ให้รักพี่ไว้เถิดเอ๋ย

ลูกคู่ 2 (ข,ญ) รักพี่ไว้เถิดเอ๋ย

ไอ้แม่ทองงามขำน้องอย่ารำไร ให้รับรักพี่ไว้เถิดเอ๋ย

ลูกคู่ 3 โย้ย เอ้า โย้ย โย้ย

แม่เพลง

เอ่อ เออ เอ็ง เอ๊ย ก็แล้วก็พาเอ๋ยพา (ลูกคู่ 1)

พอได้ยีนชายเรียก สาวน้อยก็ไม่เห็น พอได้ยีนชายเชิญ (ลูกคู่ 1) เอ๊ยไม่ซ้ำ
จะไปตอบรับพี่แม่สารภีกะจำ ไม่ให้เสียที่พี่พี่มา (ลูกคู่ 1) รอเอ๋ย

ลูกคู่ 2 (ข,ญ) ไม่ให้เสียที่พี่พี่มารอเอ๋ย

ให้บอกรักพี่แม่สารภีก็ค่า (ซ้ำ) ให้เมียพี่มาเลยเอ๋ย

ลูกคู่ 3 โย้ย เอ้า โย้ย โย้ย

พ่อเพลง

พี่ใส่พระอบแล้วเข้ามาพบพระพักต์ พี่มีอารมณ์รัก (ลูกคู่ 1) เอ๊ย นึกใคร่
ให้แม่คุณทูลหัวน้องมีผิวแล้วหรือยัง หรือเป็นหม้ายหรือเป็นร้าง (ลูกคู่ 1) เอ๊ย อย่างไร
น้องยังไม่มีผิวขอฝากตัวเข้าไว้ด้วยถ้า มีงานพี่จะช่วย (ลูกคู่ 1) เอ๊ย รับใช้
จะใช้ให้สูงหรือจะใช้ให้ต่ำ หรือใช้ก็ให้ไปถ้า (ลูกคู่ 1) เอ๊ย อย่างไร
ไอ้แม่คุณแม่ขา ไอ้แม่ขาใจ แม่คนสวยแล้วก็ใจบุญเอ๋ย

ลูกคู่ 2 (ข,ญ) แม่คนสวยแล้วก็ใจบุญเอ๋ย

ไอ้แม่คุณแม่ขา ไอ้แม่ขาใจ แม่คนสวยแล้วก็ใจบุญเอ๋ย

ลูกคู่ 3 โย้ย เอ้า โย้ย โย้ย

แม่เพลง

เอ่อ เออ เอ็ง เอ๊ย แล้วก็..... (ลูกคู่ 1)

ถ้าเป็นขำน้องก็จะแบ่ง หรือว่าเป็นปลาแห้ง (ลูกคู่ 1) น้องจะให้
ถึงอย่างไร ถึงปู่จะดำ ก็นึกว่าให้ทานหมาไป (ลูกคู่ 1)

ไอ้พ่อคุณพ่อขาไอ้พ่อหน้าเป็นใบ ให้พี่ถอยกลับไปเถิดเอ๋ย

ลูกคู่ 2 (ข,ญ) ให้พี่ถอยกลับไปเถิดเอ๋ย

ไอ้แม่คุณแม่ขา ไอ้แม่ขาใจ (ซ้ำ) ออกไปเถิดเอ๋ย

ลูกคู่ 3 โย้ย เอ้า โย้ย โย้ย

พ่อเพลง

มันเป็นเหตุโจน หรืออย่างไรหนอ

หรือจะไม่รับหรือจะไม่รอ (ลูกคู่ 1)

หรือเป็นเหตุโจน

ก็พี่ฝากรักแต่แม่คุณแม่ขาจะไม่รัก

แม่คุณกล้วอับ (ลูกคู่ 1) เอ๊ยกล้วอวย

ก็พี่คนเนินเขา กินข้าวเหมือนกัน พี่ไม่กินหญ้าปน (ลูกคู่ 1) เอ๊ยเหมือนอย่างควาย
 ดิวว่าลูกพี่เสียดิวว่าเมียพี่สูญ น้องจะไม่เพิ่มพูล (ลูกคู่ 1) เอ๊ย ให้ชาย
 พี่มาประสงค้อยู่ที่ตรงตัวน้อง พี่ประสงค์ไม่ว่าของ (ลูกคู่ 1) เอ๊ยอะไร
 ชั้นอยากได้แก้มเข้ามาดม ฉันอยากได้นมเข้ามาจิบ
 อยากได้ห้องเข้ามาทับ (ลูกคู่ 1) เอ๊ย ชั้นใจ
 โอ้แม่คุณแม่ข้างรับรักข้าเป็นไร แม่คนสวยแม่ใจบุญเอ๋ย

ลูกคู่ 2 (ข,ญ) แม่คนสวยใจบุญเอ๋ย โอ้แม่คุณแม่ข้า โอ้แม่ยาใจ

แม่คนสวยเหมือนใจบุญเอ๋ย

ลูกคู่ 3 โย้ย เอ้า โย้ย โย้ย

พ่อเพลง

เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย นะแม่ชั้นเอ๊ยใจ (ลูกคู่ 1)

บอกให้น้องมีศิว มันก็ไม่ชั่วหยาบช้า กุสลาธรรมมา (ลูกคู่ 1) เอ๊ย อยู่ทำไม

น้องจะอยู่ไปใยให้ร่างกายแก่เฒ่า ก็แม่คุณเป็นสาว (ลูกคู่ 1) หากูไว้ไว้

โอ้แม่ทองบุญเหลือขอให้เชื่อกับชาย แม่หน้านวนเหมือนนายเพลงเอ๋ย

ลูกคู่ 2 (ข,ญ) หน้านวนเหมือนนายเพลงเอ๋ย

โอ้แม่ทองบุญเหลือขอให้เชื่อชาย (ข้า)

ลูกคู่ 3 โย้ย เอ้า โย้ย โย้ย

แม่เพลง

จะเอาเป็นพักรักกลัวจะเสียนอก กลัวจะเสียนอกเสียใน (ลูกคู่ 1)

กลัวจะเสีย โนนโหนดน่วม กลัวจะเสียนวมโหนดใน (ลูกคู่ 1)

จะไม่จริงเสียละแก จะไม่แน่เสียละไว้ย

จะกอดเอวรำเอ๋ย (ลูกคู่ 1) ไม่รู้ว่าแจ้งเมื่อไหร่

ก็ให้พี่ถอยหลังคืนเสียเถอพ่อชั้นใจ แก้มหอมเหมือนใบเนียมเอ๋ย

ลูกคู่ 2 (ข,ญ) แก้มหอมเหมือนใบเนียมเอ๋ย ให้พี่ถอยหลังคืนเถอะ

นะแม่ชั้นใจ แก้มหอมเหมือนใบเนียมเอ๋ย

ลูกคู่ 3 โย้ย เอ้า โย้ย โย้ย

พ่อเพลง   เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย นะแม่ชื่นใจ (ลูกคู่ 1)
 ถ้า मैंนได้เสียได้มาเป็นเมียของพี่จริง ถึงตกยากพี่ก็ไม่ทิ้ง (ลูกคู่ 1) เอ๊ย น้องไป
 จะกอดคอตายคาเหมือนปากกาจิ้มหมึก ความเมื่อพี่ไม่คิดหนางหน้าย (ลูกคู่ 1)
 โอ้แม่ทองบุญหนักให้รับรักพี่ชาย   ไม่ว่าลูกหมูหรือนายเพลงเอย
 ลูกคู่ 2 (ข,ญ)   ไม่ว่าลูกหมูหรือนายเพลงเอย
 โอ้แม่ทองบุญหนักให้รับรักพี่ชาย   ไม่ว่าลูกหมูหรือนายเพลงเอย
 ลูกคู่ 3   โย้ย เอ้า โย้ย โย้ย

เพลงโขลกเบิ่ง

ถอดเทปมาจากแถบบันทึกเสียง ในการบันทึกการแสดงเพลงพื้นบ้านนครสวรรค์
 รายการที่ 127 บันทึกเมื่อ 25 ธันวาคม พ.ศ 2524

ณ ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาสะพานผ่านฟ้า

พ่อเพลง   เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย หน้าเจ้าคุณแล้วมันสวยชื่นใจ
 ลูกคู่ 1 (ข) ฮาไฮ้

พ่อเพลง   แม่โขลกลงมา โขลกเบิ่งก็ว่ากันไปให้เลือดแดง ลูกคู่ 1 (ข)

พ่อเพลง   เอ๊ยลงไป แม่ทองคำเงินคงจะเป็นคู่ใคร ให้มาเป็นผู้ชายเถิดเอย
 ลูกคู่ 2 (ข,ญ)   โอ้แม่ทองคำเงิน คงจะเป็นคู่ใคร (ซ้ำ)
 ให้มาเป็นผู้ชายเถิดเอย   เข็ยะ เอ้า เข็ยะ เข็ยะ

พ่อเพลง   เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย แม่คิ้วเอ้ยไปถ้
 พานก็มาดกเข้ามาพบก้านตอง โอ้แม่เนื้อก็สารอง ลูกคู่ 1 (ข) เอ๊ย แน่ใจ
 ก็นานมากนี้ได้พบที่ร้องกระทบเข้าโดนจ๊ก มันจะตื่นหรือจะลิกเป็นอย่างไร
 มันจะตื่นจะลิก มันจะหนางจะบาง   จะคับจะตึงหรือแน่นตั้ง ลูกคู่ 1 (ข)
 โอ้แม่ทองงามจำแม่จะรำไร   เอ๊ยปากออกไปเถิดเอย
 ลูกคู่ 2 (ข,ญ)   โอ้แม่ทองงามจำแม่จะรำไร (ซ้ำ)
 คนสวยเหมือนนายเพลงเอย

ลูกคู่ (ข)   โหยย โหยย โหยย

แม่เพลง   เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย พ่อคิ้วเอ้ยไปถ้
 ลูกคู่ 1 (ญ)   เข็ยะ เอ้า เข็ยะ เข็ยะ

แม่เพลง ผู้จัดการเค้าให้มาตลอดจนนักศึกษา เค้าให้มาแสดงเพลงนักโกลกเบิ่งลูกคู่ 1 (ข)
 เอี่ยมมันยังง่าย นีมาว่ากันนั้น จะให้สมกันก็เอาเสมอสองหน้า ลูกคู่ 1 (ญ) เอี่ยมแก้ง่าย ๆ
 สมอสองง่าม และก็พ่อศรีนวลควรร หรือก็ไม่ควรร ลูกคู่ 1 (ญ) เอี่ยมจะเล่าไข
 ฟ่องามปลอด พ่อยอดชาย ว่ามาไวไวเถิดเอย

ลูกคู่ (ข,ญ) มาไว ไว เถิดเอย ไ้อ้พ่อทองงามข้าพ่อยอดชาย (ซ้ำ) ให้มาไว ไว
 เถิดเอย

แม่เพลง เอ้อ เออ เอ็ง เอี้ย แม่คิ้วเอี้ยไปล์ ลูกคู่ 1 (ญ)
 เอี้ย สำเนียงร้องเรียกหาน้องก็ออกมา ลูกคู่ 1 (ญ) เอี้ย เหมือนอย่างหมา
 ครั้นจะออกไปแต่งกาย ก็จะทำให้สวย มิเช่นนั้นมันจะป่วย ลูกคู่ 1 (ญ)
 เอี้ยตายไปจะเอาแป้งเข้ามาเกร็ด ดอกเพชรให้มันพราว ห่มแต่แพรจีนจาว ลูกคู่ 1 (ญ)
 เอี้ยชื่นใจ ร้องว่าใครหนอม่าถ้อเอี้ยนำ มาเรียกหาไปทำอะไร ชี้แจง
 บอกแจงบอกมาให้แจ้งใจ พ่อคนสวยเหมือนนายเพลงเอย

ลูกคู่ (ข,ญ) พ่อคนสวยเหมือนนายเพลงเอย
 ชี้แจงบอกแจ้งให้แจ้งใจ (ซ้ำ) พ่อคนสวยเหมือนนายเพลงเอย

แม่เพลง เอย.....พ่อคิ้วเอี้ยไปล์ ลูกคู่ 1 (ญ)
 แต่พ่อเหยียบหัวลดนี้แหละ ตลอดทั้งหัวสาวเท่าแล้วก้าวถึง ลูกคู่ 1 (ญ) เอี้ยตามกระได
 แต่พ่อลงที่กระไดก็ให้หมายใจ ว่าจะไปเล่นต้องผลินหน้ากลับมาเข็น ลูกคู่ 1 (ญ) ตามกระได
 ฉันทายกมือสองขึ้นไปปล้องคันทนา ไม่เห็นมีใครมา ลูกคู่ 1 (ญ) เอี้ยทำคันทนา
 นี้ว่าจะป็นใครหน้าที่ไหนก็ละหนอ ให้ขานชื่อเรียกช่อ ลูกคู่ 1 (ญ) เอี้ย ดอกทำไม
 ไ้อ้พ่อทองหน้าขาว เหมือนดั่งหน้าขารุระมีแกจะมา ลูกคู่ 1 (ญ) เอี้ยอย่างไร

ได้ยินเสียงคนแกรก ๆ สองนะมือแหวกป่า ทอดทัสนา ลูกคู่ 1 (ญ) เอี้ยแลไป
 ฉันทายกออกไปก็ไม่ว่าจะร้ายก็หรือดี โสภฮากักตหูเข้าแล้วคงตาย ลูกคู่ 1 (ญ)

นี่นะพ่อทองบุญเหลือฉันทานเชื่อใจ พ่อคนสวยเป็นนายเพลงเอย

ลูกคู่ (ข,ญ) พ่อคนสวยเป็นนายเพลงเอย
 ไ้อ้พ่อทองบุญเหลือฉันทานเชื่อใจ (ซ้ำ) พ่อคนสวยเป็นนายเพลงเอย

ถึงแม่แม่ไม่ถึงแม่ไม่ตาย มันก็ต้องบังอาจ มันต้องขึ้นกระดาน ลูกคู่ 1 (ญ) กางกาย
ไอ้แม่ทองทูนหัวให้แม่กล้วยชาย แม่คนสวยแม่เป็นนายเพลงเอย

ลูกคู่ (ช,ญ) แม่คนสวยเป็นนายเพลงเอย

แม่เพลง เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย พ่อชื่นใจ ลูกคู่ 1 (ญ)

เอ๋ยกระไรหนอ พ่อช่อมะกอก มาเรียกหาอีแม่ดอก ลูกคู่ 1 (ญ) เอ๊ยลำไย
ฉันทายกมือสองเอ๊ย ปล้อง หน้าไม่เห็นใครจะมา ลูกคู่ 1 (ญ) เอ๊ยจะไป
แลดูพุ่มไม้ไหว กิ่งไม้ เถาวัลย์เชือกก็หัวฉันท ลูกคู่ 1 (ญ) เสียวไส้
แลดูพุ่มไม้ไหว กิ่งไม้ โยม โยน จะเป็นหมาก็หรือคน ลูกคู่ 1 (ญ) ทองคำหรือใคร
ออกไปแล้วนะไม้ไซ้โผล่ เจ้าของมีทำไม้ไม่ไหม้ออกไป
พ่อชื่นใจจำจะซำไย ตอบมาไว ไวเถิด เอย

ลูกคู่ (ช,ญ) มา ไว ไว เถิด เอย

เพลงน้อย

บทไหว้ครูชาย

ผู้ขับร้อง นายไฟ นกทอง

10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2539

ลูกคู่ (ช) ชาด ฉาด ชะ ฉาด ฉาด ชา (ซ้ำ)

พ่อเพลง เอย....ลูกจะขอตั่งศาลสรรเสริญสุนทร จะกล่าวกับจับกลอนทั้งหนุ่มสาว
เมื่อคราวครูลูกครวญคร่ำครั้นเครง ลูกจะขอไหว้เพลงไหว้ครู เอ้อ เออ
เอ้อ เออ เอย

ลูกคู่ (ช,ญ) ลูกจะครวญคร่ำ ครั้นเครง (ซ้ำ)

ลูกจะขอไหว้เพลงไหว้ครู (ซ้ำ) เอย

เอ้อ เออ เอ้อ เออ เอย ไวชา ชาด ชา ชะ ฉาด ฉาด ชา

พ่อเพลง สิบมือลูกจะพนม กร กลมเหนือเศศ จะไหว้ท้าวณัฐันเทเวศ

ลูกจะไหว้อธิษฐานแทนพระสันดร ลูกจะไหว้ครูเพ็ชรฉลุกรรธ

ขอให้มาช่วยจัดสรรบทกลอน เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย ไวชา

ลูกคู่ (ช,ญ) ลูกจะไหว้ครูเพ็ชรฉลุกรรธ (ซ้ำ)

ขอให้มาช่วยจัดสรรบทกลอน (ซ้ำ)

เอ๊ย เอ้อ เออ เอ๊ย ไวชา ฉาด ชะ ฉาด ชะ ฉาด ฉาด ชา

- พ่อเพลง ไหว้คุณบิดรมารดาเทพสรรพ ลูกจะไหว้ครูขอให้มาเชิดชูทั้งหญิงชาย
ลูกคู่ (ข,ญ) เอ้ ชา ฉาด ชา ชา ฉาดชา
- พ่อเพลง เมื่อลูกจะร้องกลอนคั่น อย่าให้จนเพลงคำ
ปัญญาที่ว่า ขอให้ว่องไว
ขอให้ปัญญาไหลมาวันยังค่ำ อุปมาเหมือนดั่งน้ำบ่อทราย
ลูกคู่ (ข,ญ) เอ้ ชา เอ้ ช้ำ ชา ฉาด ชา
- พ่อเพลง ถึงจะร้องอะไรก็ขออย่าให้ติด ความเรื่อง คิดขอให้อภัย
ถ้าแม่นแม่เพลงได้ยินเสียง ขอให้ลูกนี้กลมเกลี้ยงขอให้รักใคร่
ถ้าแม่นเป็นศิษย์ผิดก็อาจารย์ ขอให้มันเสียทวารโดยไว
ลูกคู่ (ข,ญ) เอ้ ชา เอ้ ชา ชา ฉ่า ชา
- พ่อเพลง ขอเชิญงามเลิศให้มาเปิดฉาก ขอให้มารับผลลากคุ้นไป
เอ็ง เออ เอ้อ เอ็ง เอ๊ย ขอให้แม่ผู้หญิงนั้นเป็นรอง ให้ลง ไปอยู่ใต้ท้องผู้ชาย
ลูกคู่ (ข) อยู่ใต้ท้องผู้ชาย เอ้อ เอ เอ็ง เอย
ขอเชิญงามเลิศขึ้นมาเปิดฉาก (ช้ำ)ขอให้มารับผลลากคุ้นเอย (ช้ำ)
ช้ำเจ้าเอยสาวเอย ช่างหน้ารักเอย
- บทไหว้ครูหญิง ผู้ขับร้อง นางกาหลง นกทอง
สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2539
- ลูกคู่ (ข) ชะ ฉาด ชะ ฉาด ฉาด ชา
- แม่เพลง เอย.....ลูกจะไหว้พระพุทธรคุณ พระธรรมคุณ ขอให้มาช่วยคำจูนอย่าให้ลูกจน
เอ้อ เออ เอ็ง เออ เอย
- ลูกคู่ (ข) โ้ย้ย โ้ย้ย วิกเปกชา
- แม่เพลง ไหว้พระพุทธรคุณเสร็จสรรพ จะไหว้บิดรมารดา
ที่เลี้ยงลูกมาก็ยาก ทั้งร้อนนอนฝากอยู่ไฟ
พระนเรศอยู่ซ้าย พระนารายณ์อยู่ขวา จงแนะนำปัญญาของลูกไว้
ขอให้ปัญญาของลูกเต็มโหด ถ้าเพลงลูกหมดก็ขอให้ลูกคิดได้ใหม่
ขอเพลงลูกไหลมาแต่วันยังค่ำ ใครไม่รู้ก็ว่าน้ำบ่อทราย
ขอให้ปัญญาลูกทะลุไปปรัง อุปมาเหมือนดั่งโพรงไม้พราย

- ขอให้เสียงเพาะเสนาะดี
ลูกจะเอ่ยกลอนใดขอให้ถูกใจคนดู
ลูกได้เล่นงานนี้เห็นดีงานหน้า
ขอให้ท่านผู้ฟังนั้นท่านชอบหู
- ลูกคู่(ช,ญ) เอ่ ซา เอ ซา เอ๊ ซา ซา ฉาด ซา
- แม่เพลง ถ้าแม่นลูกศิษย์คิดครุ
ถ้าแม่นลูกศิษย์คิดผิดช่อง
- ลูกคู่(ช,ญ) เอ่ ซา เอ ซา ซา ฉาด ซา
- แม่เพลง ยกพานกำนลบนหน้าผาก
ขอให้ผู้ชายมาแพ้วลง ไปเก็งเก้
- ลูกคู่(ญ) ขอให้ผู้หญิงมีเดโชชัย
ยกพานกำนลบนหน้าผาก (ซ้ำ)
รูปเทียน และหมากดอกไม้ เอย (ซ้ำ)
เอี้ย ซ้ำเจ้า เอย สวยเอย หน้ารักเอย
- บทไหว้ครูของแม่เพลง ส่วนวันที่ 2
- ผู้ขับร้อง นางละมัย แสนสุข
14 กันยายน พ.ศ. 2537
- แม่เพลง เออ.. มือของลูก สิบนิ้วยกขึ้นวางหว่างคิ้ว ลูกมาใช้ต่างรูปเทียนทอง
เส้นผมของลูกอยู่บนหัว ขอให้เป็นดอกบัวกำยกอง เออ เออ เอ๋อ เออ
- ลูกคู่(ช,ญ) เห็นเส้นผมบนหัว ขอให้เป็นดอกบัว เอ๋อ กำยกอง
เอย.....ไว้หนอ. ทิงนอย ละน่อยนอย ฉาด ซา
- แม่เพลง เอี้ย.....จะยกก่อนนมัสการไปจนถึงชั้นเทวา สาวะ ทิงสาชุกอยู่ได้
สิงขร จะไหว้ครูเพชรฉลุภรรรค์ ถ้ารู้กันขอให้มาช่วยจัดสรรบทกลอน
เอ็ง เอย เอิง เอย
- ลูกคู่(ช,ญ) มาไหว้ครูเพชร ฉลุภรรรค์ (ซ้ำ)
ขอให้มาช่วยจัดสรร เอี้ย... บทกลอน เอย.....
เอี้ย ไว้หนอ ทิงนอย นอ นอ ลอ นอ หน้อย ฉาด ซา

- แม่เพลง   ช่วยพระภูมิเจ้าที่   จะไหว้คุณผี เจ้าของทาง
 เมื่อลูกจะว่าไว้วาง   ขอให้ลูกถูกจิ้งหะ
 ลูกจะไปเล่นที่ไหน   ขอให้ลูกมีชัยชนะ เอ็ง เออ เอ็ง เอย.....
 ลูกคู่ (ข,ญ)   ถ้าไปเล่นเพลงที่ไหนขอให้ลูกมีชัยชนะ เออ...
 หิงนอย ละนอย ละนอย ละนอย หนอย ฉาด ชา
- แม่เพลง   จากได้ไหว้ครู ลูกได้รู้มามาก ลูกเลยหากินในดงป่า ไม่จกลักขโมยไม่
 เป็นลูก ได้เอาเสียงเข้ามาแรกรับ เมื่อจิตลูกดับกระเด็น เอ็ง เออ เอ้อ เอ็ง เอย.....
 ลูกคู่ (ข,ญ)   เอาเสียงเอยแรกรับ เอาเสียงเอย แกรับ เมื่อจิตลูกดับ
 เอ้ยกระเด็น เอ้อ เอย..เอ้ย ไว้นอ
 หิงนอย ละนอย ละนอย ละนอย หนอย ฉาด ชา
- แม่เพลง   ไหว้ครูเสร็จสรรพ   ลูกจะนับมารดา
 เมื่อลูกอยู่ในปลับปลา   แม่ก็แสนสละ
 มิได้รับประทานเผ็ดร้อน   แม่ยังกลัวเลือดก้อนของลูกจะลา เอ็ง ออ เอ็ง
 เอย เออ เอ้ย
 ลูกคู่ (ข,ญ)   ไม่รับประทาน อาหารเผ็ดร้อน เอ็ง เอย
 ไม่รับประทานเผ็ดร้อน แม่ยังกลัวเลือดก้อน เอ้ย จะลา
 ไว้นอ หิงนอย ละนอย ละนอย ละนอย หนอย ฉาดชา
- แม่เพลง   จะหิงนอย ละนอย ละนอย ละนอย หนอย ฉาด ชา
 ลูกคู่ (ข,ญ)   เอ่ ชา เอ ชา เอ้ ชา ชา ฉ่า ชา
- แม่เพลง   จะไหว้กู่กุสนโร   ขอให้ลูกมีโชคมีชัย
 มาสอนลูกเล่นเป็นนักร้อง   ก็ลูกจะไหว้ครูเพลงนั้นเป็นครูใหญ่
 ที่ท่านมาบอกทูลูก   ได้จด ได้จำ ช่วยทั้งครูระบำที่ลูกได้หัดไว้ให้
 มาแนะลูกคอ ต่อปัญญา   เมื่อลูกจะร้องจะว่าก็ให้ปัญญาว่องไว
 ลูกคู่ (ข,ญ)   เอ่ ชา เอ ชา เอ้ ชา ชา ฉ่า ชา
- แม่เพลง   เมื่อเป็นลูกศิษย์ออกมาผัดครู   ขออย่าให้น้องมาสู้เราได้
 จะเป็นลูกศิษย์ครูเดียว   ขอให้เป็นกลมเป็นเกลียวกันไป
 ลูกคู่ (ข,ญ)   เอ่ ชา เอ ชา เอ้ ชา ชา ฉ่า ชา
- แม่เพลง   ขอให้เป็นตารางขึ้นมากางกั้น   ละหน้อยเถิดครูบรรยาย
 ขอให้เป็นกลมเป็นเกลียวกันไป   ขอให้ขอบใจคนดู

นายดำ	น้องจะหากันเสียก็หา ถ้าว่าแก่ไปแล้วนจะละเหลวเลน ก็ว่าจะไปยื่นคันตามกกขา ลูกคู่ (ซ) ประเดี้ยวจะไปยื่นคันตามกกขา (ซ้า) เหมือนดังถูกพญาตำแย (ซ้า) เออ เอ่อ เอ็ง เอ็ง ไร่ ชา ชาด ชา ชา ชา ฉาด ชา	เมื่อยามหุดาแม่คุณยังเห็น จะไม่มีใครเขามาเหลียวแล หรือจะถูกพญาฮีแม่ตำแย
นายสอน	พี่มาหลงรักนาง มันดั่งกวารักน้อง ไอ้ที่รักพร้าวนามาแต่งกับจาว ลูกคู่ (ซ) .....เออ เอ่อ เอ็ง เอย พี่เห็นหน้าเพลงรักเอา รักเอา	พี่มาหลงรักน้องเหมือนดังเพลารักคุม พี่เห็นหน้าแม่เพลงแล้วรักเอา รักเอา
นายสอน	จะเดินกลอนไปนานดูอาการมันจะซ้า ยกมือจ่อ ๆ เข้าไปขอขมา การเล่นการหัว พอกตัวเสียก่อน ผมป็นเพลงชาวไร่มันร้องได้ไม่ค่อยจำ ก็เจ้าภาพเค้าไปหา ก็ไม่กล้าจะขัด ผมไม่มาเล่นจะเห็นเป็นว่าซัว เอ่ ชา ชา ฉาด ชา	ก็ว่าเวลามันก็ดีกลงไปหลาย ทั้ง พี่ ป้า น้ำ อา ทั้งเด็กเล็กผู้ใหญ่ ผมเป็นเพลงบ้านดอนยังร้องดีไม่ค่อยได้ จะร้องจะรำก็ยังไม่เข้ากันเท่าไร นับถือกันเป็นญาติแก่เป็นานผู้ใหญ่ จะหาว่าผมถือตัวกินไป
นายสายบัว	จวนจะโพสเพล็ด พลบค่ำ วังเวงก็ซี้เมฆลอยลับ มิดมิดปิดบังก็อยู่กลางโขย่ง ฝูงคนเฮฮาพากันมาดู บ้างก็ร้องให้ รอกระโศดขึ้นคอคคนหลัง ลูกคู่ (ซ) เอ่ ชา ชาด ชา ชา ฉาด ชา	พระอาทิตย์ตกต่ำลงไปเบื้องใต้ มัน โขย่มขยับจนซี้เมฆขยาย จัดแจงจุดโคมแสงจันทร์ฉาย แหมยีนกันเป็นหมู่เด็กเล็กผู้ใหญ่ ไปฟังเพลงแม่กาหลงกันรียังละคุณยาย
บทประหลึง		
นางละมัย	เอ่อ เออ เอ๊ย... ได้ยินเสียงชายเฝ้ามากรายเกร็น มาให้เพื่อพำฟิงเพลิน (หนอยแม่) ได้ยินเสียงเพลงมันให้เสียวทรวงแสบสัน ว่าเสียงซู้ซ่างหวานวังเวง เอ๊ย เออ เอ้อ เอ็ง เอย ลูกคู่ (ซ) โหย โหย (ซ้า) วั๊กเปกขา	

- ลูกคู่ (ญ) มันให้เสียวทรวงแสบสัน เสียวทรวงแสบสัน ว่าเสียวซู้ซ่าง
หวานวังเวง เออ เอ้อ เอี้ย ไว้ชา
- ลูกคู่ (ช) ทิงนอ ละนอ ละนอ ละนอ ซ้ำ ฉาดชา
- นางกาหลง เอ่อ เออ เอี้ย.....
- ถ้าเปรียบเหมือนกระต่ายเดินดินดำ ไม่อาจเดินร่วมแดนก็เพราะสุนัขมันจะ
เห็นกระดอง เออ เอ้อ เออ เอ็ง เอย
- ลูกคู่ (ช) โหยย โหยย (ซ้ำ) วิกเปกชา
- ลูกคู่ (ญ) ไม่อาจร่วมเดิน ร่วมแดน ไม่อาจเดินร่วมแดน
กลัวสุนัขมันจะเห็นกระดอง เอ้อ เออ เอี้ย ไว้ชา
- ลูกคู่ (ช) ทิงนอ ละนอ ละนอ ละนอ ซ้ำ ฉาดชา
- นางพูล
- เอ่ เออ เอ็ง เอี้ย แม่สาวน้อยมาพิศดูพิน ตัวฉันเองมาขึ้นดูผิว (หนอยแม่)
ไอ้พ่อสูงลอยรับลิ้ว ปากเหมือนผัดดินสอพอง (หนอยแม่)
มาซื้อตรงไหนแหมช่างบัณจิต ช่างปั้นลูกไม้ผัดหอยดอง เออ เอ้อ เออ
เอ้อ เออ เอย เอี้ย ไว้ชา
- ลูกคู่ (ช) โหยย โหยย โยย โย้ย วิกเปกชา
- ลูกคู่ (ญ) มาซื้อตรงไหนแหมช่างบัณจิต
ช่างปั้นรูปไม้ผัดหอยดอง เอี้ย ไว้ชา
- ลูกคู่ (ช) ทิงนอ ละนอ ละนอ ละนอ หนอย ฉาดชา
- นางจำเรียม
- เอี้ย...ไม้แม่หม่อมแห่มม มาเจอพ่อหม่อมเมียมี
มันไม่ได้ล่อดอกไอ้หน่อจี ไปนะพ่อขวัญจร (หนอยแม่)
หม่อมจำมันไม่ได้เห็นดอกหัวหอม ถ้าซุดปากมอมว่าใครโขมยมา
เออ เอ้อ เออ เอ็ง เอย
- ลูกคู่ (ช) โยย โยย โยย โย้ย วิกเปกชา
- ลูกคู่ (ญ) มันไม่ได้เห็นหัวหอม ได้เห็นหัวหอม
พวกซุดปากมอมละใครโขมยมา เอ็ง เอย เอี้ย ไว้ชา
- ลูกคู่ (ช) ทิงนอ ละนอ ละนอ ละนอ ซ้ำ ฉาดชา

บทแต่งตัว

นายสอน	เออ ...วันนี้จะไปเที่ยวสาว หิบบได้ฝ่าม่วงไอ้ที่พื้นดอกเกลี้ยง สวมใส่ผ้าแพรแล้วก็ห่มผ้าผะ พุงขัดเข็มขัดขัดมัดโคกรัด เดินตรงไปข้างหิ้ง ว่าพญาเทครัวถูกควัวไม่เสีย ลง นะเสร็จสรรพ สาวรัก พูล หนอ ให้ผู้หญิงเห็นข้า ให้น้ำตาไหลปลี	จะต้องแต่งตัวเราให้งามสมใจ หน้าให้แนบเนียนมาติดสนับเพลาน มือใส่แหวนหัวเกาะสุกเป็นประกาย มือหน้าถือไม้ถาก เลี่ยมหัวเลี่ยมท้าย จะแต่งตัวให้จริงให้งามสมใจ ไม่ว่าพี่เมีย หรือ น้องเมีย ตลอดจนท่านแม่ยาย ถ้าสาวไม่เอาก็ปล้ำเอาให้ได้ ให้เลิกหางแอน ปลี กั้นกุให้
นายสอน	ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา ให้เลิกหางแอนปลีกุให้ อีนางคนต้นดูโสภณโสภ เดินจบบแก้วตูดมาล่อ	ดู ดู แล้วก็น่าจะอยากให้ ก็แล้วจะโดนเขาล่อเสียจนได้
นายสอน	ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา ประเดี้ยวจะโดนเขาล่อจนได้ กระทั่งคนหนึ่งมาถึงคนสอง โนนโนนกันนวม	เนื้อเหลืองเหมือนดั่งทองทาไว้ นุ่มนัมเหมือนดั่งนวมเขยัดใน
นายคำ	ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา จะมากัดคนสอง ร้องมาคนสาม	นมขานดั่งข่ามพียาย
นายไผ	ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา มาฝากคนสอง จนถึงคนสาม ว่าคูตัวดูตนดูบนดูล่าง ดูสะโพกก็กว้างไปดั่ง หกบรรทัด ถ้ามันได้เสียมมาเป็นเมียของกู	ดูขานเหมือนดั่งข่ามใบใหญ่ ดูหน้าดูหลังดูเอวดูไหล่ นมขายขี้ขายพุงขี้ขายเดินขี้ ตาสอนเออ เห็นจะอยู่ด้วยไม่ได้
นายสายบัว	ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา เค้าชมกันหมด ตุ้มต๊ะ ตุ้มต๊ยะ พองขี้ พองโต ตูดเต็งมันนำเอามือเข้าไปตอน	ดอกบัวจะอดไม่รู้จะชมใครได้ เหมือนดั่งปลาเทโพแล้วจวนไข อ้วนตัก เป็นหมูตอน ตูดเต็งทีเป็นไต
	ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา	

นายสอน	ไข่จั้นหายไป สองลอน ไม้รู้ว่าหายไปเมื่อไร เสียงน้องดีช่างอารีย์ต่อห่มุ เอ็งจะเป็นหญิงที่ไหนเดิน ไปข้างหน้า ดูสู่มเสียงแสบ ๆ แน่วแน่สนอง เสียงมันเพราะน่าฟังเสียงช่างดังฟังดี ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ซา ฉ่า ซา	เสียงดีนำคูพอใช้ได้ ดูรูปร่างโสภางามผ่องอำไพ เสียงกลมปานกลองให้พี่ดังไกล เล่นเอาหัวปรีจะสั้นลงละร้วตอนปลาย
นางละมัย	เล่นเอาหัวปรี ตอนปลาย ว่าแจ้ว ๆ แต่เสียง จำสำเนียงเสียงสนอง ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ซา ฉ่า ซา	ยังจำสำเนียงของน้องไม่ค่อยได้ ก็เสียงลอคกระดองนางใน
นายดำ	ว่าเสียงแจ้ว ๆ แล้วทีตื่นหัวว่า นี่มานัดสัญญาว่าจะมากันแต่เช้า หรือน้องรักไปไรไกลไปนา ดูหลังไหล่แม่เปลี่ยนฝุ่น พี่เรียกแม่คุณทำไม ขานถามจริง ๆ เอะ ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ซา ฉ่า ซา	มาแล้วทิวาแลอยู่ไว ไว แต่นี้ไหนมาเอากันตอนสาย หรือไปหาบสินค้าจะไปคอนขาย หัวแม่หนูนคันนา นอนคาอยู่กับใคร
บทประในกระทุ้งชวาวนา		
นางละมัย	ถามจริง ๆ นอนคาอยู่แต่ใคร ก็ กอก กอก แกก น้องก็แหวกป่า เห็นแต่หัวอยู่ดำ ๆ ก็เป็นหัวคนที่โผล่หรือหัวตอ ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ซา ฉ่า ซา	ก็ทอดทัศนากออกไป(หนอยแม่โย้ยโย้ย) ก็ใครนะน้องจำไม่ได้ ก็เลยตั้งสั้น สองขอติน เข้าไป
นายสอน	ไม่ได้เจอกันตั้งหลายปี น้องบ้านอยู่ไหนทำไร หรือทำนา หรือเป็นนักเลงที่เล่นเพลงระบำ ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ซา ฉ่า ซา	พี่ไม่ได้ทราบข่าวดีหรือข่าวร้าย หรือเป็นแม่ค้าหาบของไปขาย หากินทางรำหรือทางไร
นางบานเย็น	เอ๊ย..จันเป็นราษฎร เป็นกรรมกรชวาวนา จันก็ดูหมกงาน จันก็เลขกลับมา ทำไรทำในเสียนหน้าแห่ง	ไม่ใช่แม่ค้าที่หาบของไปขาย ตั้งหน้าทำนา และก็ทำไร กว่าจะได้เบ็งค์ไปเสียนคนละใบ

- ลูกคู่ (ช)   เอ้ชา เอชา เอ้ชา ชา ฉ่า ชา
- นายสอน   ไปทำอะไรไถนาเสียนหน้าแห้ง   กว่าจะได้เบ็งค้ไปเสียนคนละใบ
 ตัวน้องชานาตัวข้าก็ชานา   ไหนจะต้องปรึกษากันเรื่องนา เรื่องไร
 ถามว่าทำนาคำหรือนาหว่าน   ได้ข้าวประมาณมากน่องเท่าไร
 อีกถ้าฝนไม่แล้ง ดินระแหงไม่อ้า   บ้างหรือทุ่งนาอิหนองใน
- ลูกคู่ (ช)   เอ้ชา เอชา เอ้ชา ชา ฉ่า ชา
- นางบานเย็น   เอ้ย...อีกทั้งฝนไม่แล้งดินระแหงไม่อ้า   บ้างริตามแถวในนา (หนอยแม่)
 ทั้งทำนาข้าวก็ไม่ได้มาขน   เป็นเสบียงเลี้ยงตน กันตาย
 นาหว่านเสียนน้ำ นาคำตายแล้ง   ฝนฟ้ามันแห้งข้าวปลาก็เสียหาย
 ปีนี้ฉันทำนาข้าวปลาก็น้ำท่วม   จึงได้ลำบากกรากกร้าหากินบ้านไกล
- ลูกคู่ (ช)   เอ้ชา เอชา เอ้ชา ชา ฉ่า ชา
- นายสอน   นื่องว่าเสียนน้ำจะขอถามสักหน้อย   แม่อย่าทำใจน้อย มันมาจากไหน
 ถามว่าน้ำอิแถวไหนที่มันไหลเข้ามา   หรือว่ามันเป็นน้ำป่าที่ไหลปนเข้าไป
 มันไหลเข้ากลางคตั้น น้ำมันขึ้นกลางวัน   มันจึงได้ท่วมล้นเข้าคตั้นนาใน
- ลูกคู่ (ช)   เอ้ชา เอชา เอ้ชา ชา ฉ่า ชา
- นางบานเย็น   มันถึงได้ล้นท่วมคตั้นนาใน
 ก็แต่พอน้ำขึ้นมาลงไปนา ไหลล้น   ไหลรวมท่วมคตั้นนาใน
 แต่พอถึงเดือน 11 น้ำระบาดแม่บานเย็น   เค้าก็อัดเอาน้ำไว้
 แต่พอเดือน 12 ข้าวท้องเต็มทุ่ง   ตันใสใบสูง มีเม็ดมีไส้
 เสียรวงไปแล้วดอกแข็งเป็นดอกข่า   ขากเม็ดไว้ความันก็ยังไม่คาย
- ลูกคู่ (ช)   เอ้ชา เอชา เอ้ชา ชา ฉ่า ชา
- นายสอน   ขาเม็ดไว้ความันยังไม่คาย
 แถวย่านบ้านพีนี้ก็เหมือนกัน   แทบไม่รอดเป็นตาย
 ที่ทำนาเข้าไว้มันไม่ได้มีกผล   เป็นเสบียงเลี้ยงตน นับว่ายังไม่ตาย
 นาหว่านก็เสียนน้ำ นาคำก็ตายแล้ง   ฝนฟ้าทำนแกล้งไม่มาบ้านไกล
 พอเดือน 10 ฝนแล้งดินแห้งเป็นผง   ข้าวคุมหัวไปก็เหี่ยวแห้งลงไป
 พอถึงเดือน 11 ก็เลยเสด็จเม็ดผล   ข้าวตายใบหล่นลงไปมากหลาย
 ก็ยังเหลือหลอมแหลมพอม แพน โผล่ ๆ   เอาไม้ทาบแล้วตั้งโคขึ้นมาได้
- ลูกคู่ (ช)   เอ้ชา เอชา เอ้ชา ชา ฉ่า ชา

- นางละม้าย   แยกทำนาทำไมถึงทำไม่จริง   ทำไรไถทิ้งแล้วไม่ทคไผมาได้
 นับว่าแยกทำนา ทำไมถึงไม่ขาดน้ำ   ถามจริง ๆ แยกทำ ทำไม
 แยกทำนาไม่จริง แยกทิ้ง ๆ ทอด ๆ   ก็รวงข้าว แยกถึงคอดตอนใน
 ลูกคู่ (ข)   เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา
- นายสอน   นื่องทำปารกฝูงนกมันหม   เอ็งไม่ไปคอยชมทั้งจับไร
 นกมาไม่ได้ นกไปแล้วจึงโห่   มันจึงจิกเม็ดโห่เสียจนแก้ไม่ไหว
 ไปม้วยยืนคูกกับหนุ่มที่ได้พุ่มตะคอ   ปากก็ร้องหวนนกมันก็แก้หัวพกให้ผู้ชาย
 ลูกคู่ (ข)   เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา
- นางละม้าย   เอ๊ย..มันก็แก้หัวพกให้ผู้ชาย
 นกแก้ก็คว่า นกคล้าก็พิน   ใครจะรักใคร่แม่มันไปไม่ไหว
 จะพอลือไม้หรือว่าจะพาเสีย   มันถลาถิ่นไป
 ถ้านกมันไม่หนี ฉันจะตีให้โทษ   ไอ้เย็ดตาแม่ไอ้นกจัญไร
 ลูกคู่ (ข)   เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา
- นายสอน   มารุ่งทุ่งใน ที่หญ้าไทรปกปิด   จะปล่อยให้มันลกลไปทำไม
 จะปล่อยให้ลกล้างว่างเสียเปล่า ๆ   ควรจะให้ฉันเข้า จะได้มีเงินไว้ใช้
 อีนารุ่งทุ่งดีที่นี้บึงฉัน   จะเลี้ยงปลาเลี้ยงกับปลาไหล
 ลูกคู่ (ข)   เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา
- บทประในกระทุ้งสองง่ามกลาย ๆ**
- นางพุด   ว่าศรีคำดอกแค นะหัวใคร   ฉันเหลียวข้างซ้าย ไม่เห็นใครมา
 มาแลดูทางขวา   ไม่เห็นมีใครไป
 แยกเอาหัวไปหมกเสี้ยที่กกหญ้า   ว่าใครจะรู้ว่าแกลมาเมื่อไหร่
 ลูกคู่ (ข)   เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา
- นายสายบัว   ได้ยีสาวมากก็จะไปดูสาวข้าง   สาวสวยกระมัง จะอยู่เป็นหนุ่มทำไม
 ก็พี่มากอย ค้อย คอยที่ต้นข่อยปากทาง   ก็แต่เข้าไม่มาแกล้วทำอะไร
 คอยแต่เข้าไม่มา   ทำอะไรกันขายัง ไม่คาย
 ลูกคู่ (ข)   เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา
- นายสายบัว   จะให้ลูกเสลลูกธา มันวาสนาตามสนอง   มาเจอเนวลน่องจะหนีที่ไปทางไหน
 เปรียบเสมือนควายกับข้าว   เปรียบเหมือนสาวกับหนุ่ม
 เหมือนอย่างคั้งกับผู้   เหมือนกับเรืออย่างพาย

	เหมือนกับน้องกับพี่	เห็นแคว้นนี้ข้าขึ้นนั่งแล้วอึ้งใน
	ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	
นายคำ	พี่ประสงค์ก็ตรงน้องสาว	น้องไม่รู้พี่จะเล่าความไป
	พี่อยากแก้มเอามาดม	พี่อยากนมเอามาจับ
	อยากเอาท้องน้องมาทับ	ไม่ให้มันเคลื่อนมันย้าย
	น้องรักน้องจะให้พี่ขยายโคลงกลอน	พี่มีของดีจะได้ดอกเอาไปข้างใน
	ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	
นายไผ่	มีของดีมาดอกเอาไปข้างใน	
	แม่งามเฉลยชายเขยเข้ามาชิด	น้องอย่าบวนหน้าบิด แม่เนื้อเหลืองทองใบ
	แม่แก่ล้มขาวเหมือนดั่งแป้งแม่ نرم แดงเหมือนดั่งปูน	ช่วยเหลือเจ้าจตุรถเกิดแม่ชื่นใจ
	ถ้าได้น้องนอนท่า ได้นอนทับนั่ง ๆ	ถ้าไม่หลุดปากปลิงพี่ก็ไม่ไป
	ถ้าไม่ได้จับนมเนื้อ ได้ดูดหัวนมหนึ่ง	ถ้าหลุดปากปลิงพี่จใจ
	ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	
นางพุด	ถ้าหลุดปากปลิงจใจ	
	แกมว่าฉันเจ็บ ฉันยังไม่ได้เกี่ยเอาไปแก้	จะมาว่าฉันแพ้จะไม่ได้
	ชา ฉ่า ช้า ทองคำเอ๋ย ไว้ก่อน	อย่าเพิ่ง ใจร้อนเกินไป
	มาถึงแกจะมาเอาของน้อง	ได้เปล่า ๆ ไปเมื่อไหร่
	มันไม่ใช่หมูหัน ไอ้ที่เจ๊กหาบ	แกมาถึงจะได้คาบเอาไป
	ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	
นายสายบัว	แกล้มใสใสจะให้ชายนอนฝัน	ปากก็แดง ดูแล้วร้อนเป็นไฟ
	พี่ฝันว่าได้จูบได้จับ ได้ทับได้เทิน	ได้ล่วงได้เกินไปถึงกอดก่าย
	ว่าจุมกจูบแก้มมือแถมจับนม	ยกเอวโข้มท่าขยับขยาย
	ตื่นขึ้นมาไม่เห็น	ก็ดอกบัวจะเดินแทบจะตาย
	ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	
นางกาหลง	เอ๊ย... ไม่ได้จับ 2 ข่มกลม 2 ก้อน	ชาฉ่าเอาไว้ก่อน
	มันไม่ใช่ของในทางกลางกองทัพ	มาถึงจะได้จับกันเล่นง่าย ๆ
	ส่วนนมของนางแลกข้างข้างละตัว	เจรจาให้มันชิวแต่อย่าเกินไป
	ถ้ามือสกุลของเต๋านายังมีราคาตั้งหลายร้อย	ยังแถมปลายจะงอยยังคิดอีกไหม
	ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	

นายสอน	ปลายไม่ใช่สินค้าที่เขาซื้อขาย ตัดไ้เนื้อนิด ๆ ที่ติดกัน ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	เด็กเล็กต่อ 4 บาทเขาก็จะขาย นึกว่าแถม ปคนตอนปลาย
นางพุด	นึกว่าแถมปคนตอนปลาย มาถึงจะมาบอกว่าไม่มีผ้า น้องรักก็จะมี น้องไม่รักก็ไม่มี ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	กึ่งการของตัวเมื่อไหร่ ก็เป็นเจ้าโยนีอยู่เมื่อไหร่
นายสายบัว	จะบอกให้ผ้า ที่หญิงใด ไม่มีผ้า จะเอาความไหนไปบอก ติดที่เขาจะแทงทำทำทำทาง พอเห็นรูหอกตอกเข้าไปมิดกันแหละ ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	ก็นึกว่าตัวไปอีกเท่าไร ขมบาลก็ถาม เขาจะแทงหอกตอกไปที่ใคร จับขาหญิงข้างแล้วก็นอนหงาย แกถึงหมดอันตราย
นางบานเย็น	ฉันอยากจะมีผ้ารัก พวกก็จากไปเสีย ก็อยู่ด้วยกันไม่ได้กลัวจะหน่ายกลัวจะหนี เราอยู่ด้วยกันด้วยไม่สัมพันธ์ไมตรี ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	ประเดี๋ยวเค้าไปมีเมีย เออ ว่าหาใหม่ กลัวจะทุบจะตีมันเดือดร้อนเป็นไฟ เราไม่ไยดีเราอยู่ด้วยเรื่องอะไร
นางละมัย	เอ๊ย...มาบอกแแม่หนูไม่รู้ว่าไปเห็น ว่าท่านสูงและท่านต่ำ ว่าท่านคำหรือแดง ถึงแม่แม่จะ โคนหอกตอกมาชะที่ ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	ว่าขมบาลท่านเป็นอย่างไร ว่าร่างกายท่านแต่งไว้อย่างไร ก็บอกว่าชื่นใจ
นายไฟ	เอ๊ย.....แม่งามเฉลยว่าชายเซขเข้ามาชิด น้องอย่าหันหน้าหนี น้องอย่าเบือนหน้าบาก แม่แกล้มขาวเหมือนดั่งแป้ง นมพุด ให้ช่วยเหลือเจือจูด ถ้าได้น้องนอนทับ ได้นอนทับนี้ ๆ แม่ได้จับนมตัวได้คูดหัวนมนี้ ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	อย่าทำกระบวนกระบิด ให้มันเกินไป พี่เอาของดีเข้ามาฝาก แม่เนื้อเหลืองแม่ทองโบ แม่นมแดงเหมือนดั่งปูน เถิดแม่ชื่นใจ ถ้าไม่หลุดปากปลิงพี่ก็ไม่ไป ถ้าหลุดจากปากปลิง พี่จนใจ

นางละม้าย	ถ้าเอาเป็นผัวกลัวจะเสียนอก กลัวจะเสียนอนนอนนอกนวม ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา ก็จะยอมเป็นเมีย กลัวจะเสียนอก นายสายบัว	กลัวจะเสียนวมโทนกใน กลัวจะเสียนวมโทนกใน ไอ้เหล่านี้คงสองแม่ยาย ไม่น่าจะด่ากันเสียนคนเดียวคาย จะจับตัวมาเหยยให้นอนดังสาวใหญ่
นายสอน	สาวใหญ่มั่นสุดไสว ใจรัก อีแม่พุททมอยู่ในถิ่นสยาม แม่แกล้มขาวตั้งข้าว ฝีปากแดงเหมือนปูน นุ่งผ้ากำมะริด ใส่เสื้อสักหลาด ใส่เสื้อบาง ๆ เป็นบาง ๆ ลม ๆ ถ้าว่าอยู่นอกผ้าจะลองคว้าวูชักตั้ง ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา	ให้แน่นเหนียวหน่วงหนักอยู่แต่ทรงใน พี่ได้พยายามหกแห่แกล้มเป็นโย ให้ช่วยเหลือเจือจุนเกิดแม่ขึ้นใจ แลดูสะอาด ไม่มีกลิ่นมีอาย เห็นเนื้อเห็นนมแต่มันอยู่ข้างใน ถึงตำราจะจับไม้น้อยใจ
นายคำ	นั่นนะสวยก็สวยแต่เมื่อแจ้ง แก้ผ้าจนจะหมด นมหมดเห็นที ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา	นุ่งคำห่มแดงใครเห็นก็อยากได้ นึกว่าชะนีเกี่ยวใน
นายคำ	พี่คิดว่าเขา ใจคิดว่าไกล มาแต่งหน้า แต่งเรือนมันก็เหลือจะแต่ง แต่งหน้าแต่งเนื้อมันก็เหลือจะยาก ถ้า मैंปั่นมือได้ไปแต่มือพี่เอง พี่จะปั่นกระโปกเท่าลูกฟักทอง ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา	ไม่ยอมเป็นเมียหรือเป็นม่าย จะเอาตะไบบมาแทงกลัวเลือดจะไหล แทงหนักมันก็หนัก ไอ้ที่ลงไป พี่จะปั่นเสยให้เก่งยิ่งกว่าใคร ปั่นกระดอ เท่ากระบองตีควาย
นายสอน	แกอย่ามาอุตาหาริ มาตีปากดิฉัน ถึงว่าตัวแกก็เหมือนกัน แกทั้งสูงทั้งใหญ่ โตเข้าได้เข้าดี ก็น้องปีนี่สวย ริมฝีปากเป็นขางบอน ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา	พูดจาดูหมิ่นให้มันเกินไป มาเจอจะเจอกับฉันมันก็นานหลาย ไม่เจอกันหลายปี ให้แก่มาขึ้นหลาย ไม่ผิดจี้มูกเด็กนอน อยู่ในกางเกงใน
นางละม้าย	เอ๊ย..พ่อทองคำเก่งนัก ให้เอาเสื้อมาก่อน	มาลองดูกันซักพักไม่เป็นไร ไปเอาหมอนมาวางเอามุ้งมากางสัก 3 สาย

	ถ้าสี่ดอแก่อ่อนไปก่อน	ไอ้เห็ดตะพ่อนั้นจะตีแกด้วยไม้ไผ่
	ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	
นายสายบัว	เรื่องตายก็ไม่ตก	ขอให้ตายบนอกแม่ละมัย
	ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	
	แม่ละมัยเป็น ไรก็เป็นกัน	เสียวกลัวมันทำไม
	ถึงเป็นหนุ่มกระโทงพันทาง	ถึงจะมีกำลังเท่าไร
	ถ้าจ๊ก ส่องจ๊ก มันก็ซึกจะคอกหด	เดี๋ยวก็จะหมดครดอาลัย
	มันก็จะนอนหงายให้ตาตายตากแดด	ก็เหลือบเห็นนอแรดให้แยกมือไหว้
	ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	
นายสาย	เอ๊ย...เมื่อเห็นนอแรดให้ยกมือเข้าไหว้	
	แกอย่ามาอวดฉลาดมาชวนลองภูมิ	แกมีแค่ขุม ทำเป็นคุยขยาย
	ไม่ทันหายกลืนตด	กลัวจะหมดเพลงโต
	ขกตนอนวดโต	ไอ้หน้าตูดหมาตาย
	เขาก็ล้อกันลั่นว่านักประพันธ์ทางเพลง	มาหากินบ้านไกล ๆ
	ผมอยู่เขาทองเค้ารู้ด้วยกันทั่ว	เปรียบเสมือนคนวิ่งวัว ไอ้ผีตีนไว
	จะไปเสมอรากูจะไปสู่พระจันทร์	ไม่ทันสิ้นแสงตะวันก็นอนหงาย
นายสอน	แกว่าขำข่ม ข่มขำก็จะว่าแก	มีริดตาลมไปเมื่อไร
	อีไม่ข่มลม อีนมข่มรู	มาพูดข่มหมูมาเถิดแกอย่าหมาย
	จากอีหมาข่มแมว	จากอีแห้วข่มหัว ไซ้ก็ไม่ได้
	ว่าเข้ากับค้อน	อีบนข่มมึง
	มึงแอนด์ลูกมาข่มลิงค์	ระวังลูกของมึงจะไหล
	ลูกคู่ (ช) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	

เพลงน้อย เรื่องขุนช้างขุนแผนตอน “พลายแก้วตีทัพกลับเมือง”

ผู้ขับร้อง นางพุด ภู่อำบุญ

นายธรรม หมีทอง

15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539

นายธรรม	จะกล่าวถึงพลายแก้วแววสุวรรณ	เป็นยศทหารอยู่ในเมืองไทย
	ตั้งแต่ไปขัง ดสะทพขังไม่ได้กลับเสียที	กลับยังกรุงศรีอยุธยาใหญ่
	ตั้งแต่ได้ลาวทองละอองตา	จะขึ้นไปไหว้มารดาเสียจนได้

เดียวนี้ราชันพันวษา
 โบยซึ่งให้ล่อง
 ตกมาโบสามตามท้องตรา
 กล่าวถึงพี่สายทองผ่องโสภา
 วันนี้ตื่นสายผิดเวลา
 เคยหุงข้าวใส่บาตร ไปให้พ่อพลาย
 หิ้งน้ำท่าหรือก็แห้งโอง
 ลวครุมีนานสวยคนไม่ช้า
 แต่พอมาถึงยังตื่นทำ
 ถามว่าเรือใครเล่าทำน
 ดือกดีใจเหมือนดังได้แก้ว
 หมายใจจะไปบอกกลับนางพิม
 แม่พิมพ์เอ๋ยไม่ต้องทุกข์ต้องร้อน
 แม่พิมพ์เอ๋ยไม่ต้องทุกข์ระทม
 ร้องทำนองสองไม้
 นางพุด กล่าวถึงนางพิมช่างนึมนื่อง
 ว่าพลายแก้วมาแล้วให้ดีใจ
 ลวสไบขึ้นห้อยบำ เฝยหน้าต่างเห็นเรือกัญญาจอดขวางอยู่หน้าสะพานใหญ่
 ว่าพลายแก้วมาแล้วให้ดีใจ
 เมื่ออย่างเท่าก้าวลงยังเรือที่พื้นอน
 นายธรรม พ่อบุณแผนเห็นน้องวันทองมา
 นางพุด เมื่อวันทองเห็นน้ำตาตก
 มากอดบาทภัสคาน้ำตานอง
 นายธรรม บุณแผนเห็นน้องสะอื้นอ้อน
 ดูจริตผิดเพศถึงเพียงนี้
 หรือจะพูดไม่ออกบอกวาจา
 นื่องไม่เห็นศัวมาน่าจะดีใจ
 สิ้นรู้สิ้นฤทธิ์ให้คิดแค้น

ได้มีราชสาส์นตรามา 3 โบ
 ตกมาโบสองให้พลายไป
 ไม่ไปจะตัดเศเสียบไม้
 หลับสนิทนิตราอยู่ห้องใน
 ลืมเนตรขึ้นทางขวาทางซ้าย
 มิได้ขาดวันม่าย
 พี่สายทองเคঁาโง่งก็จใจ
 หวังจะไปตีทำเอ๋ยทันใด
 แลเห็นเรือกัญญาของใคร
 มาจอดขวางสะพานเราไว้
 พ่อพลายแก้วสวกลับแล้วดีใจ
 แล้วก็เดินกระหิมอยู่ใจ
 นอนร้องละครเล่นตามสบาย
 อีกสอง สามวันจะได้มกกล้วยไข่

ได้ยินพี่สายทองมาบอกให้
 ถ้ามีปีกบินได้จะร่อนรำเอย
 ถ้ามีปีกบินได้จะร่อนรำเอย
 เห็นฟูกเมอะปอกหมอนแน่นหนักหนา
 จึงเขม่านออกมารับน้องเอย
 แล้วยกมือขึ้นไหว้ศัวมได้มัวหมอง
 กอดสองเท้าสะอื้นอ้อนเอย
 แม่เพื่อนพี่ที่นอนพิงพี่ไปไหน
 จะเสรำสร้อยหมองศรีเป็นหนักหนา
 ต่อจะมีใครมาจะทำแค้น
 มาร้องให้สิ้นสุดจนเหลือแสน
 คิดแล้วบุณแผนค่อยยกมาเอย

นางพุด	ไอ้ขุนช้างมาบอกแม่น้อง ไปเสียทัพชัยแตกแตกกระจาย มันเอากระดูกห่อผ้ามาให้พี่น้องดู กับสายทองสองคนบนที่นอน	ว่าหม่อมไปตีกอมทองมาไม่ได้ อีลาวแทงทิ้งไว้อยู่ชายคอนเอย ดูดูแล้วสะอื้นอ้อน มาเค้นอกชกชำระกำใจเอย
--------	--	---

บทรักหาพาหนะ

		ผู้ขับร้อง นางพุด ภู่อำรุง นายธรรม หมี่ทอง
นายธรรม	รักกันหนาพากันหนี ไปกับพี่จะให้ดีกว่าเพื่อน การสู่ขอฉันก็ท้อแท้ ถ้ารักกันหนาพากันหนี ลูกคู่ เอ้ ซ่า เอ้ ซ่า ซ่า ซ่า ฉ่า ซ่า หนอยแม่	ไปกับพี่เถิดแม่พวงมาลัย หาไหน ไม่มีเหมือนแม่พวงมาลัย หาแผ่นแก้วไม่ได้ ไปกลับพี่เถิดแม่ชื่นใจ
นางพุด	พี่รักน้องจริงหรือ ถ้าพี่รักจริงให้มาขอ ให้พี่เข้าตามกรอกออกตามหน้าท่า ลูกคู่ เอ้ ซ่า เอ้ ซ่า ซ่า ฉ่า ซ่า หนอยแม่	จะคว้ามือหงายมือนั้นไม่ได้ อยู่กับแม่กับพ่อไม่เป็นไร จะไม่ให้เสียทีมาทีไป
นายธรรม	พี่รักน้องเสียแล้ว รักทั้งเนตรทั้งนม หญิงอื่นจะเปิดนมล่อ ลูกคู่ เอ้ ซ่า เอ้ ซ่า ซ่า ฉ่า ซ่า หนอยแม่	หน่อแนวสนม ทั้งนอกทั้งใน พี่ไม่อยากจากแม่พุดไป
นางพุด	ถ้าพี่รักจริงให้มาขอ พ่อ แม่ เคঁาเลี้ยงมายาก พ่อ แม่ เคঁาเลี้ยงเสียน้ำนมมา ลูกคู่ เอ้ ซ่า เอ้ ซ่า ซ่า ฉ่า ซ่า หนอยแม่	อยู่กับแม่กับพ่อน้ำชาย เคঁาอยากจะกินขันหมากให้ได้ เคঁาอยากจะกินขนมต้มลูกใหญ่
นายธรรม	อยู่เถิดหนาน้องหนา แผ่นดินไม่ไร้ท่าใบพุทรา จะอยู่จะไปให้อาลัยอาวรณ์ ให้หันหน้ามาแหม่ม	ที่รักจะลาน้องไป ที่รักขอบอกจะกลับมาจนได้ เปรียบเหมือนเขาตัดบอนทิ้งใบ หันแก้มมาแหม่มพื่อพี่จำพระพริมพระพาย

ให้พี่จูบแก้มสั่ง

จะจากลำพูนนี้ก็จใจ

ลูกคู่ เอ๋ ซา เอ๋ ซ้ำ ซา ซา ฉ่า ซา หนอยแม่

บทส่งรำ

- แม่เพลง ลูกขึ้นเถิด เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ็ง เอ๋
 แม่วันทองเสียวเรไรเราร้อง เอ๋ เอ๋ เอ็ง เอ๋ ร้องระงม
- ลูกคู่ เอ้าอี๊ อี๊ อี๊ เอ้า ยาว ยาว ยาว เอ้า โยน โยน โยน
- แม่เพลง วันทองน้องจะลุกขึ้นเร็วพัน
- ลูกคู่ เจ้าวันทองน้องจงลุกขึ้นเร็วไว เอ๋ เอ๋ เอ็ง เอ๋ ขึ้นเร็วไว
 โยน โยน โยน ยาว ยาว ยาว
- แม่เพลง เอ็ง เอ๋ เอ๋ เอ๋ มั่นมา มั่นอย่าไม่สมกับตีกี เอ็ง เอ๋ เอ๋
 ขอให้เสนาะเพราะหู เอ๋ เอ๋ เอ็ง เอ๋ ครูของงาน
- ลูกคู่ ขอให้เสนาะเพราะหู ครูของงาน สถาพรเวตาล เอ๋เอ๋ เอ็ง เอ๋
 เอ๋ เอ๋ โยน โยน โยน เอ้า ยาว ยาว ยาว เอ้า โยน โยน โยน
- แม่เพลง เอ๋ เอ๋ เอ็ง เอ๋ คราที่นั่นฉินโฉม เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ๋
 พ่อพลายแก้วมาเลื่อนยศ เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ๋ จากแว
 เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ๋ เป็นขุนแผน เอ๋ เอ็ง เอ๋
 ละพ่อชื่นใจเอ๋ของน้องนี้เอ๋
 (ปีพาทย์บรรเลงรับ)
- แม่เพลง เอ๋ เอ๋ เอ็ง เอ๋ มาตีทัพ เอ๋ เอ็ง เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ๋
 มาบ้าน มาแสนสำราญ เอ็ง เอ๋ เอ๋ เอ๋
 ปรีเปรมค์ เอ๋ เอ๋ เอ็ง เอ๋ เอ็ง เอ๋ เอ็ง เอ๋
 เกษมสันต์ เอ๋ เอ๋ เอ็ง เอ๋ พ่อชื่นใจเอ๋ของน้องนี้เอ๋
 (ปีพาทย์บรรเลงรับ)
- แม่เพลง เอ๋ เอ๋ เอ็ง เอ๋ มาตีทัพแล้วทูลลา
 เอ๋ เอ๋ เอ็ง เอ๋ เอ็ง เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ๋ กลับมาบ้าน แสนสำราญ
 เอ็ง เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ๋ เอ็ง เอ๋ ปรีเปรม
 เอ๋ เอ๋ เอ็ง เอ๋ พ่อชื่นใจเอ๋ของน้องนี้เอ๋
 (ปีพาทย์บรรเลงรับ)

นางละมัย ถ้าจะไหลถ้าได้ขำต้นผี ชะนีต้นผึ้ง ก็อีลูกต้นลิงค์ ไอ้เหยี้ยหลังลาย
ถ้าได้ปลาข่มไฟ ถ้าได้ปลาไหลข่มรัง
ถ้าไอ้คนหน้าด่าน มั่นต้นกระดองเขาไปเสียได้

ลูกคู่ (ช) เอชา เอชา เอชา ชา ฉ่า ชา

นายสอน แก้วว่าขำต้น ก็จจะว่าต้น สามวัน สามคืน ก็ยังสู้แกไหว
ซักอีกคนต้นคน อีหมาขนต้นคี่ ก็อีมาต้นขี้ ก็อีปลาต้นข่า
อีปลาไหลต้นรัง อีเข็มต้นด้าย อีควายต้นข้าว อีค่างควายต้นกล้วย
คนอย่างแกต้น..... กลายเป็นแกนี้กว่าใคร

ลูกคู่ (ช) เอชา เอชา เอชา ชา ฉ่า ชา

นางละมัย เอ๊ยก็มีผักเหลือเด็ด ขี้เสลดเหลือซาก
ไอ้ปลาร้าเหลือไห จะไม่ขิดเหลือข้าว
ไอ้ข้างเหลือขอ ถ้าคอแกขาด เนื้อคอแกออกมาจากเนื้อใคร

ลูกคู่ (ช) เอชา เอชา เอชา ชา ฉ่า ชา

กระซู่ชาวไร่'

นายสอน เอ๊ย...ฝ่ายตัวของฉันเพิ่งเริ่มการทำกิน เพิ่งจะออกหัวคิดปลูกผักไว้ขาย
น้องมีเม็ดบั้งไหมเม็ดในพันธ์ผัก ที่มาประสบพบพักต์ อยากรได้มาซัก 1 ตะพาย
ลูกคู่ (ช) เอชา เอชา เอชา ชา ฉ่า ชา

นางกาหลง ที่มาประสบพบพักต์มาตั้ง 1 ตะพาย
พี่มาหาฉันก็ต้องการเม็ดผัก ฉันเองก็ไม่อยากที่จะบอกให้
แกไม่รู้รู้ทำนรัฐบาลเขาประกาศ ให้ทำสวนครัวไถคราด ปลูกข้าว ตะใคร้
แกมัวไปเพลินน้ำเหล้า ไปมัวเมาน้ำรู
เขาประกาศแกจึงไม่รู้ ไม่ทันได้ปลูกอะไร

ลูกคู่ (ช) เอชา เอชา เอชา ชา ฉ่า ชา

นายสอน ฝ่ายตัวของฉันเพิ่งเริ่มการทำกิน เพิ่งจะออกหัวคิดปลูกผักไว้ขาย
น้องมีเม็ดแดงบั้งไหมเม็ดในพันธ์ผัก มาประสบพบพักต์ได้มาซัก 1 ตะพาย
ไม่ว่าแดงโมแดงไทย มีถมไปตามสินค้า ขึ้นลานแดงหลา ยังไม่นึกขบใจ
ไปเที่ยวผ่าหัวมัน มานมนานเหน็ดเหนื่อย ผ่าเล่นทิ้งเรื้อย พบพันธ์ดีเสียเมื่อไหร่

ลูกคู่ (ช) เอชา เอชา เอชา ชา ฉ่า ชา

นางกาหลง	อยากจะผ่าดูสักใบ มันเป็นพันธุ์แดงโม ฉันก็มีแดงฉันอยู่ 1 เม็ด มีเม็ดอยู่ไม่มาก เม็ดแดงเท่าไข่มด ลูกคู่ (ช) เอชา เอชา เอชา ชา ฉ่า ชา	นึกว่าแดงของฉัน ลูกไม่ค่อยโตและไม่ค่อยใหญ่ แต่สุดปัญญาที่จะเด็ดออกมาให้ ใส่ปากของแกก็หมด แกจะซื้อไปทำไม
นายสอน	พี่ก็ดูไร่แดงก็ถ้ำแล้งอย่าหลบ ดินก็ดีสีแดงปลูกแดงทำไมไม่ดก ธรรมชาติไม่ทำไร หมั่นป้ายหมั่นปิ่น ต้องหมั่นเจียหมั่นค้ำ ระน้ำอย่าให้ทันและ ให้ปรนนิบัติกันทุกวันแดงโม ลูกคู่ (ช) เอชา เอชา เอชา ชา ฉ่า ชา	แดงดีทำไมไม่ดก หรือมันขึ้นไม่ได้ เอ็งจี้เก็จพวนกกใส่ปุ๋ยจี้ไก่ ต้องต้องหมั่นคายพรวนดิน กันทุกวันไป ต้องเอาปุ๋ยเข้าไปเปะ เพราะมีบ่อไว้ใช้ 3 เดือนลูกโต ฉันรับรองว่าไม่ตาย
นางกาหลง	เอ๊ย.. ฉันก็มีแดงอยู่ 1 กก เด็ดลูกมันไปเคี้ยวเอาใบของน้องจะเขียว ฉันมีเม็ดอยู่ไม่มากใส่ปากของแกก็หุด ลูกคู่ (ช) เอชา เอชา เอชา ชา ฉ่า ชา	ลูกดอกมันไม่ดกไปซักเพียงใด น้องมีแดงเม็ดเดียวจะให้น้องไม่ได้ เม็ดแดงเท่าไข่มดแกจะซื้อไปทำไม
นายไผ่	ฉันก็ดูไร่แดงพาล้างหิ้วลูก ว่าดินเขาดีสีแดง ปลูกแดงทำไมไม่ดก ลูกคู่ (ช) เอชา เอชา เอชา ชา ฉ่า ชา	แดงดีทำไมไม่ดก หรือมันขึ้นไม่ได้ จี้เก็จพวนกกใส่ปุ๋ยจี้ไก่ใช้ใหม่
นางกาหลง	มีแดงอยู่ 1 กก จะใส่ปุ๋ยมันก็ไม่งาม	ทั้งลูกดอกมันไม่ดกไปเสียเพียงใด ถึงรดน้ำมันก็ไม่เย็น ไม่รู้ทันเป็นอะไร
นางบานเย็น	มีหญ้าขนาบมีขามมีขึ้น ไปในที่โคก มันก็ดกกว่าเขา ถ้าจะฆ่าให้มันขาด ถ้าจะกินให้อร่อย ให้มันกินกันให้เป็นผัก ให้มันกินกันให้จึ้ง ลูกคู่ (ช) เอชา เอชา เอชา ชา ฉ่า ชา	เพราะมันชอบดินสิ้นดินไกล ขุดต่อสุมตามันก็ยัง ไม่ตาย ต้องเอาสัตว์เข้าไปปล่อย ต้องล่ามเข้าไว้ในไร่ ให้สลักเอาเข้าไว้บ้าง อีกหน่อยก็ไถกันให้เพลินใจ

กระทุ้งรถไฟ หรือ ชาวไร่'

นางละม้าย	ก็รถไฟทุกวันไม่ว่า นิสสัน หรือแม็กซี ถ้ารถไฟใหม่ออกมาแล้วหรือยัง จะไถบนคานมันก็ทุ้ง ดูสภาพรถมันก็เก่า ไฮโดลิกมันก็เก่า ถ้ากดไม่เข้า ลูกคู่ (ช) เอ๋ฮา เอฮา เอ๊ฮา ซา ฉ่า ซา	พ่อเขาก็มีไม่ว่ารถเก่าหรือรถใหม่ ขี้สนิมเกาะถึงใครเห็นไม่อยากจะเข้าใกล้ จะไถบนคานมันก็ไม่เข้า จะมาตะเกียกตะกาย จะมาทิ้งให้เสียตลับลูกปืนให้แกเอารถกลับไป
นายสาย	รถข่าก็ไถมาหลายแห่ง แกนี้เพียงมาดูยังไม่ดูทำที่ รถยังไม่ทันลงนามว่ารถข่าไม่ดี รถไถฉนั้นใช้มาหลายปีไม่รู้จะทำอย่างไร ลูกคู่ (ช) เอ๋ฮา เอฮา เอ๊ฮา ซา ฉ่า ซา	รถไฟจนดินแดง เจ้าของดินเค้าชอบใจ นี้เพียงมาหามาว่ารถข่าเสียหาย นี่เพียงมาหามาว่ารถข่าเสียหาย
นางละม้าย	ฟังดูผิดทำ รถที่ว่าคันนี้ แกใช้ของหนีภาษี หลบหนีทางการ น้องราษฎรบังหลวงมาต่อตวงประชาราษฎร์ จับตำรวจมามัดไปอบรมกันเสียใหม่ แกใช้ของหนีภาษีหลบหนีอยู่แต่เรือน ปกครองของเพื่อนมันผิดกฎหมายเมืองไทย ต้องแจ้งผู้กำกับให้เอามาจับ ไปฆ่า ให้ลากตัวเข้าตารางว่ารถของแกมันจับใคร ลูกคู่ (ช) เอ๋ฮา เอฮา เอ๊ฮา ซา ฉ่า ซา	ขี้ห้อมมันก็ไม่มี รถแกคงผิดกฎหมาย ก็โทษแกถึงประหารชีวิตจะบอกให้ นี่เพียงมาหามาว่ารถข่าเสียหาย
นางจำเริญ	มารักน้องคนจนที่ท้องถนนลำบาก มันจืดจะจากถึงความยากภายหลัง จะต้องทุกข์ระทมโสมนัสผัวคิดกำจัด ลูกคู่ (ช) เอ๋ฮา เอฮา เอ๊ฮา ซา ฉ่า ซา	ตกทุกข์ได้ยากกลัวจะคิดโยกย้าย ทำให้มันต้องนั่ง โสภเคราะห์รวงใน หนีจากน้ำตาพายุไหลพรากลงล่วงพราย
นายสอน	พี่ไม่เค็มเกินไป ใครจะกินก่อนใคร ลูกคู่ (ช) เอ๋ฮา เอฮา เอ๊ฮา ซา ฉ่า ซา	ดูน้องไม่เชื่อกินเกลือคนละซาม ใครเอ่ยปากว่าเค็มก็รักกันไม่เต็มใจ
นางจำเริญ	เกิดมาเป็นสตรีเห็นที่จะยาก คงต้องสืบดูถ้าคงต้องคลำดูแนว น้องจะได้ดี มีศรีสง่า ญาติวงษ์ ถ้าไปได้ชายชั่ว ตัวตกอับ ถ้าถล่มชกข่าจนถ้ำถ้ำใจชกยาก ถล่มความรักมักจะมีผลร้าย ถ้าไปคบคนผิดจะต้องเศร้าจิตตลอดชาติ เป็นแม่เลี้ยงนินราศผัวหมดอาลัย	ก่อนจะรับความรัก ขอให้ชายคนใด ว่ามีเมียแล้วหรือเป็นคนชนิดไหน พงษ์ยา จะได้อยู่อาศัย ขี้ตมจนทรัพย์ ไม่มีใครจะเอาใจใส่

ลูกคู่ (ช)   เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา
 นายสายบัว   รักกันหนอจำเริญที่พะพาหนี   จำเริญวันนี้ไปหรือไม่ไป
                          ผัวงามเมียงามก็เดินตามถนน   พุดอวดคนว่าเมียงามกว่าใคร ๆ
 ลูกคู่ (ช)   เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา
 นางละมัย   พ่อแก่ตายแน่หรือพ่อแก่ตายด้าน   ถึงมาขอแม่จำเริญฉันก็ไม่ได้
                          ได้เรือนหอผ้าห้อย   จำเริญไม่ยอมเป็นน้อยเมียใคร
 แม่จำเริญ   เอ๊ย..อย่ามารักฉันเลย   พ่อเดินตำมารักจำเริญเอาไปทำอะไร
 นายสายบัว   น้องจำรักกับพี่ให้ดีกว่าเพื่อน   ที่ไหนไม่เหมือนหลอกนะแม่พวงมาลัย
                          ข้าวไม่มีจะดำ น้ำไม่มีจะตัก   เงินทองจะหักหาเอามาให้
                          จันแม่คุณที่จะยังไว้ก่อน   เหมือนที่ว้าน้ำใส
                          ให้จำเริญเทโองต่างลงน้ำ   ดอกบัวจะหาบเอามาให้
 ลูกคู่ (ช)   เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา
บทชิงชู้ในเรื่อง อีปู้ ไอ้กล่อง
 นายคำ   ผัวเมียอยู่ด้วยกันมานานเช้า   ตั้งแต่เกิดบุตรมาขึ้นมาสองฝ่าย
                          ตั้งแต่เกิดบุตรสอง น้องจะครองทุกข์   หาความสุขเลยไม่ได้
 ลูกคู่ (ช)   เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา
                          มีแต่ความยากจนสองคนผัวเมีย   จึงพอไถ่กล่ยพอได้เสีร่างกาย
                          ไม่มีปุ่นจะติดเต้า ไม่มีข้าวจะติดชั่ง   มันไม่มีเงินกันถูง ไม่มีทองไว้ใช้
                          ใครจะนุ่งผ้าถุงใครจะห่มกระเป๋า   ไปคั้นทุกระทะก็ยากเฮ็ญเจ็ญใจ
                          ทรมาณทรกรรมต้องอาบน้าตอนกลางคืน   นุ่งผ้าคนละผืนไว้พันกาย
 ลูกคู่ (ช)   เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา
                          ตั้งแต่เกิดบุตรสอง   มันแทบจะหาความสุขก็ไม่ได้
                          มีลูกมีเมียเหมือนคั่งมีหมา   ไม่มีไรมีนาเลยสักกราย
 ลูกคู่ (ช)   เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา
                          ที่นี้เขาถือกัน เขาเล่าลัน   ว่ามีหนองปลาชุมอยู่ไม่ใกล้ ไม่ไกล
                          ไปหาปลาเอามาแลกข้าว   มันจะได้บาอกแม่ชย
 ลูกคู่ (ช)   เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา

	แล้วจึงบอกให้เมียจัดแจงหา	เสบียงเอามา ให้ผ้าไป
	เมื่อเตรียมสำเร็จ แล้วก็เสร็จพัน	เอาวางไว้เสียที่เรือนชาย
	ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา	
	ตั้งแต่อยู่แต่ไปให้อาลักษณ์หวง	หันหน้ามาสอนเมียไว้
	จะอยู่จะไปให้อาลักษณ์	อยู่กับลูกไปก่อนอย่าไปไหน
	ว่าสั่งคำไหนให้จำคำนั้น	จะแตกคอกันไม่ได้
	สงสารแก้มที่เคยดม	สงสารนมที่ที่เคยจับ
	สงสารน้องที่เคยทับ	จะเท่าย
	สงวนแต่หน้าอย่าให้มันหนีลงหนอง	เอาเชือกร้อยกระดองเต่าไว้
	ว่าแต่มันทิวอย่าให้เอานิ้วมือล่อ	ถ้าว่าเหยื่อไม่พอจะ ไปล่ออย่างอื่น
	ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา	
นางละม้าย	เอ๊ย.. ยกตนยกตัวเป็นผ้าเป็นเมีย	น้อง ไม่เคยเสียหาย
	น้องไม่ยอมเป็นเมียให้เสียเมื่อเล่น	เลิกแล้วไม่เป็นเมียใคร
	ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา	
	จัดแจงไม่เป็น ผ้าใคร เมียใคร	ไม่เข้าใกล้มาฟัง ได้กัน
	เมื่อตอนใหม่ ๆ ก็เรามันยากจนกว่าเขา	หากเงินจมเข้าไม่รู้จะไปฟังใคร
	ยากเงินจนทองพี่น้องไม่นับหน้า	เป็นด้วยวาสนาทำไว้
	ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา	
	ก็ผ้าไปต่างถิ่น ไม่มีของกินเดินทาง	เมียรักน้องมานั่งจนใจ
	เลยเอาหนังสือห่อออกไปอย่าง	เอาไปกินเสียต่งเนื้อควาย
	ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา	
	หาหมากใส่ขามเอาบุหรีใส่กล่อง	เอาสารับมาสารอง
	หัวหอมหู่ที่ หัวหัวเหือเมียก็หา	ห่อผ้าเอาไปยัดหาทางไกล
	ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา	
นายดำ	เอ็งก็รู้รสไอ้ที่ลึกล้ำ	ผ้าเล่นตุคุดำเอ็งก็รู้ได้
	ใครจะไปล่อกันเสียในที่ลับ ๆ	เขามาลักหลับเขารู้ไม่ว่าอะไร
	พอน้องนอนหลับเขามาลักเล่น	ผ้าไม่รู้ไม่เห็นยอมยกให้
	ถ้าแม่นไม่ตี ยอมให้คนอื่นเค้าตอก	ถ้าอย่างนั้นคิดนอกใจชาย

นางละม้าย	ถ้าสงสารนวลศรี ท่าจะสงวนนวลเต่านา	จะเอาไว้อรอสามีให้จนได้ ให้โตเท่าหน้าพี่ชาย
	ลูกคู่ (ซ) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	
นายคำ	ก็แต่เมียที่รักแต่ยังเหลือลูก แล้วจึงเรียกลูกรักเข้ามาทั้งสอง บอกว่าลูกเอ๋ย พ่อจะสอน อย่าไปอ้อนแม่ของเอ็งนา พ่อแม่นพ่ออยู่จะได้ดูแล พักนี้พ่อไม่อยู่กับลูกด้วย	การผิดการลูกก็เข้าใจ ที่อู่ ไอ้ค่อง ไม่ว่าจะลูกหญิงลูกชาย คำแล้วลูกจนนอนเสียวในห้องใน มีแต่คำไม่มีใครช่วยได้ แม่เอ็งตีวิ่งแต่มาให้พ่อช่วยไม่ได้ แม่เขาดีใครจะช่วยลูกได้
	ลูกคู่ (ซ) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	
นางละม้าย	พี่ไปอย่าช้าเดี๋ยวข้าวปลาจะอด ไม่เป็นไรหลอกพี่จำ ถ้าผิวโมโหเต็มที ถ้าผิวจะตีไม่วิ่งหนีออกทุ่ง	ก็ลูกทั้งสองจะอดจะร้องให้ น้องจะสงวนกายาเข้าไว้ ถึงผิวรักจะตีเมียไม่ว่าอะไร วิ่งหนีไปเข้ามุ้งโมโหหาย
	ลูกคู่ (ซ) เอ๋ชา เอชา เอ๊ชา ชา ฉ่า ชา	
นายคำ	ส่งลูกเมียเสร็จมิได้ช้า ไปยกหาบขึ้นบ่าลงจากเคหา เขาวางใหญ่เข้ามาขวางหน้า ครั้งจะไม่ไปก็หรือกลัวจะอด ไม่ถึงกับลำบากและยากเข็ญ เหยอะหยาวก้าวยามาตามทางเดินมา เดินลัดติดทุ่งดินมุงตามอง ทางก็ลกพอเหมาะตัว แต่พอปลดจากหัวมาเกี่ยวตัวเกี่ยวดูด ยกหาบที่หาบออกจากบ่า แต่พอเดินลัดพงเข้าดงยาง แต่พอมาถึงดงยาง กระพือหวาเล่นเอาใจหายแวบ จะชี้ขาดออกจากบ่า ถึงมันไม่มาทำไม้ก็เล่นเอาใจหดหู	ยกหาบขึ้นบ่าตั้งท่าจะไป งูใหญ่ขวางหน้า นั้นเป็นโฉน ในตำราเขาห้ามมักจะเสียวเมียงามได้ง่าย ๆ ข้าวปลามันก็หมดหามีใหม่ ถึงอย่างไรก็ต้องเป็นอันไป เข้าทางทุ่งนาแล้วก็ทุ่งไร่ เขาเป็นเมียรักก็หมองหม่นไหม้ หนามเหนียวเกี่ยวหัวเจ็บใจไม่หาย เจ็บปวดที่สุดในข้างใน แสนเหนื่อยก็ไม่ว่าอะไร เดินเข้าเจอข้างดินส่าย ก็แลเห็นข้างอย่างใหญ่ เล่นเอาใจเสียวแปลบมาปวดปลาย แต่นี้ก็ว่าข้างมันมาทำไม้ กลัวข้างจนกระดอหดไป

แต่พอหนีจากข้างมันก็มา
 ได้ยินเสียงนกออกร้องอยู่ตรงหน้า
 แต่พอเดินตามเสียงนกมา
 เป็นบุญนกออกมาบอกข้า
 นี่เป็นบุญของอินางนกบอก
 มาบอกให้จึงได้ตามมา
 แต่พอเดินลัดเลาะตามขอบหนอง
 ว่าอีช่องไหนดีจะดักروب
 อีช่องไหนว่าง ๆ
 แต่พอกันเลือกเสร็จ ไม่มีข้า
 ไข่ช่องไหนดีจะดักروب
 ช่องมีปลาคุกชุม
 ลูกคู่ (ช) เอชา เอชา เอชา ชา ฉ่า ชา
 แล้วเข้าพักหยุดแถมก็เลยเลิกยก
 แค่ออกเข้าขึ้นมาให้หนาวหน้านิ้ว
 แต่พอหายหนาวค้อยหวานนอน
 จัดการสวดมนต์กันผีตาโม่
 สารูปะขอให้ป้อจิด
 แต่พอสวดมนต์จบลงไป 3 ท่อน
 แต่พอหลับไปได้หน่อยมอยไปได้นิด
 ผันว่าลูกกระโปกเป็นเท่าลูกฟักทอง
 อัจจรรย้อ่านไม่ออก
 สันเทวาโทเหล่านีโยโส
 ต้องกลับบ้านเสียทีกลัวจะเสียท่า
 ว่าแล้วก็ลุกจากต้นพญา
 ว่าเครื่องมือที่มีอยู่ ว่าหลายหมู่ที่หลายหลากหลาย
 อีกทั้งเปลือกจีได้เป็นทหารขึ้นแถว
 อัจจรรย้อ่านไม่ออก
 จะต้องกลับบ้านเสียทีมากูนี้จะเสียท่า
 แต่พอออกจากต้นพญา

กล้ม โส้งลงป่าแล้วก็เดินไป
 คงเป็นหนองป่าและหนองน้ำใหญ่
 มาเจอเอาหนองปลานี้เป็นหนองใหญ่
 ให้เจอเจอหนองปลาข้างให้แสนดีใจ
 มันจำเพราะมาบอกน้องให้
 เพื่อที่จะขยักไว้ให้
 แล้วก็มองคูช่องที่ดัก ไชร
 แต่อีช่องไหนชอบจะดัก ไชร
 จะเอาหัวเข้าไปกางกันไว้
 ตัวของเราก็มหาช่อง ไชร
 อีช่องไหนชอบจะดัก ไชร
 จะเอาตุ้มมาดักไว้
 อีปีนี่สิ้นเดือนหกแล้วเหนื่อยใจ
 แต่พอสงัดยอดนึ่งปวดปลาย
 ฟูผ้าลงไปก่อนยังไม่เอนกาย
 ว่าจะมากัดหัวโต ไข่ที่เริ่มส่าย
 ปอปลาฟุดฟิดกลับมาบังผิงไฟ
 เอนกายลงนอนแล้วก็หลับไป
 มันให้ نرمิตฝันไป
 โทนกเท่ากระบองตีควาย
 เปรียบเหมือนหนามยอก ไข่ที่หนามใหญ่
 บ้านกูนี้คงจะร้อนร้าย
 ดริตรองคูก็น่าเสียใจ
 ครั้นจะไปดูปลาที่ดักไว้
 อีกทั้งซ่อนขานาอีกทั้งซอกทั้ง ไชร
 ไข่คล่องกายเป็นแมววิ่งขึ้นต้นไม้
 เปรียบเหมือนหนามยอก ไข่ที่หนามใหญ่
 ดริกตรองแล้วก็น่าเสียใจ
 ถ้ากาบอกข้าดีให้บอกมาใกล้ ๆ

แต่ถ้าบอกขำร้ายขอให้กาบินหนี
แต่พอพูดหมดคำกาคำก็บินหนี
ลูกคู่ (ช) เอ้ชา เอชา เอ้ชา ชา ฉ่า ชา
อีกทั้งพี่ก็ทุ่มทั้งเสียบ
พี่ก็วิ่งไปตั้งพักน้อย
แต่พอถึงหัวใจมันโต
บ้านกูหรือไรคูป่าไม่เขี้ยวครบ
บอกว่าบ้านกูไหนยังมีที่
มีแต่เครือเถาว์วัลย์เข้ามาคลุมหลังคา
มันมีลูกมีดอกทำไม ไม่มีคนเค็ด
เอ๊ย..พอเขาเคหาไม่มีฝามีฝิ่ง
เสาเหนือก็พรายเสาใต้ก็แพร
ทั้งจั่วก็ตกปีกนกก็หัก
นี่มันน่าสงสารอกกู
มาผินหน้าเข้าคร้ว มามุดหัวเข้ามาเห็น
มิ่งทำตากูแหกมิ่งพาแบกมากินข้าว
ถ้ามิ่งเป็นกาหัวใจมิ่งเป็นกา
ทั้งไก่กูไก่แก่ โครตแม่มิ่งกิน
ไก่กูใหญ่ขันยามสำหรับเอาไว้ขันยาม
ยกกระทะเข้าไปทุ่มเสียบที่มุมฝา
ลูกคู่ (ช) เอ้ชา เอชา เอ้ชา ชา ฉ่า ชา
เมื่อผุดออกจากคร้วให้โมโหตัวสัน
รีบเข้าไปในเรือนมิได้เชื่อนได้แซ
เครื่องมือหลายหม้อมืออยู่หลายอย่าง
เขาละมั้งเขี่ยหมูเหล็กคู่เหล็กคีม
คีมหักค้ำหมอกแค้นอกแค้นแขน
ขวาน โยนมีดขวามีดง้าวหัวอน
เข้าไปในเรือนมิได้เชื่อนได้แซ
ฟูกเมาะปลอกหมอนมาหนุนนอนแทนเสื่อ
ลอมันสูบนุหรีที่โคนขา

ถ้ากาบอกขำดีก็ให้เข้ามาใกล้ ๆ
ทำทางจะไม่ดีขึ้นอยู่จะไม่ได้
ความคิดถึงเมื่ใจไม่สบาย
บางทีก็ปล่อยให้นั่งพักใหญ่
จนถึงบ้านแล้วโสนั่งร้องให้
ยกดูขึ้นประสพนั่งเสียบใจ
มีแต่นกบินก็มีแต่นกบินไขว่
พีกต่าถึงคลุมฝาแล้วก็กลัวไฟ
พวกอีห้าเข็ดมันเป็นอะไร
มีแต่นกทำรังบ้างก็หล่นทะเลาย
เหย้าเรือนโลเลเหมือนคั่งเรือนผู้ร้าย
เสาด้ามรู้จักก็ออกไก่อ
คืนวันนี้จะเสียบกูของใคร
หญิงอกเดิน ถ้าเจอตัวมิ่งตาย
ชาติอีหญิงผ่าเหล่า อีหญิง 500 ละลาย
น้อยใจมิ่งมาฆ่ากินแต่เปิดแต่ไก่อ
ชคน้ำกินเนื้อกินไม่เหลือซักรำ
มิ่งเอามาต้มยาไอ้อูใหญ่
มันเป็นใจให้เข่นฆ่ากินไก่อ

แทบจะกลืนอยู่ไม่ไหว
ลอมลูกกุกูญแถมหักกระจาย
เก็บพวงไว้ในรวงมันยังลือทำลาย
ค้ำจอบเหล็กคีมสนับเล่มใน
ทั้งหนามทั้งแหลมซ่อมแทงไปหลาย
มีดปลายอนซื้อมาจากบางตาหาว
จะได้ลูกกุกูญแถมที่มันหักกระจาย
ช่างเปอะช่างเปื้อนทั้งหมากน้ำลาย
ทั้งกันสันกันยาวที่มันวางข้าวไว้

ไอ้ที่เหลือที่วางไว้บนเบาะ

สคอะเออะไปนอนบนฟูก

ไอ้หนุ่มขยาจะจับมัด

มันเนียนเกะกังกุหน้าเกลียด

ท่าจะชอบให้มัดกินกันเป็นหมู่

นึกขึ้นแต่มัดให้โมโหเมีย

เราก็ชักมันก็เสียว

ลูกคู่ (ช) เอ้อชา เอชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา

ไอ้ที่มวนพอเหมาะเอาไว้รับใหม่

จะมีอาภทคงไปนอนหยอกกันจนหนุ่มขยา

อีน้ำลาดจับดูนี้มันเนียนน้ำลาย

ดมุดดำมดเด็ดขึ้นมาตอมใต้

ขาดหม้อลายหุไปหลายใบ

ทำเบอะของพีเสี้ยวแล้วก็หม่นไหม้

เลยควักกระดอมมาเชื่อมลคให้

บทละครหลังจากเล่นเพลงน้อยจบแล้ว

“ได้เวลาบึงคมกัน เอ้อ เออ เอ็ง เอ้ย บูชาครู สาธุ”